

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

นางสาวหทัยพัชร จิตบรรเทา

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1269-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DIVISION OF URBAN PLANNING ADMINISTRATION OF BANGKOK METROPOLIS

Miss Hathaibhat Jitbantao

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1269-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร
โดย	นางสาวหทัยพัชร จิตบรรเทา
ภาควิชา	ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพนนท์ ตาปนานนท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ลิ้มปะเสนีย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพนนท์ ตาปนานนท์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยชนะ แสงสว่าง)

.....กรรมการ
(ม.ร.ว.เปรมศิริ เกษมสันต์)

หทัยพัชร จิตบรรเทา : การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร (DIVISION OF URBAN PLANNING ADMINISTRATION OF BANGKOK METROPOLIS) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.นพพันธ์ ตาปานนท์, 221 หน้า. ISBN 974-13-1269-5.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแผนการพัฒนาของกรุงเทพมหานครในอนาคต

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการแบ่งพื้นที่การบริหาร (Administrative Unit) จากขอบเขตของกรุงเทพมหานครลงเป็นหน่วยพื้นที่บริหารย่อยบนฐานของลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกันในพื้นที่ โดยใช้หน่วยการปกครองระดับเขตเป็นฐานในการแบ่ง มีวิธีการศึกษา คือ การวิเคราะห์โครงสร้างเมืองที่สอดคล้องกับทิศทางการเติบโตในอนาคตตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานครประกอบด้วย เขตอนุรักษ์ เขตศูนย์กลางเมือง เขตที่อยู่อาศัย เขตอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม และเขตชนบท จากนั้นนำโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานครมาวิเคราะห์เพื่อแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองโดยวิธีการซ้อนทับ (Overlay) แผนที่ กับเขตการบริหารสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการที่ดำเนินการโดยกรุงเทพมหานครในช่วงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครฉบับดังกล่าวซึ่งได้แก่ การป้องกันน้ำท่วม การกำจัดขยะ การกำจัดน้ำเสีย การขนส่งมวลชน การสาธารณสุข และการศึกษา โดยคำนึงถึงข้อพิจารณาทางด้านสภาพทางภูมิศาสตร์และหลักการกำหนดพื้นที่การบริหารที่เหมาะสม จากการวิเคราะห์สามารถแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครได้ 13 เขต โดยเป็นเขตการบริหารการผังเมืองที่มีความเหมาะสมทางด้านสภาพภูมิศาสตร์และการกำหนดพื้นที่การบริหารซึ่งมีความสอดคล้องกับโครงสร้างเมืองในอนาคตและการบริหารสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประโยชน์ในการจัดระเบียบในการวางแผนและการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานงานและการนำแผนไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครที่มีประสิทธิภาพ คือ เขตการบริหารการผังเมือง 13 เขตที่เสนอจะเป็นหน่วยการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยการจัดทำแผนรายละเอียดการจัดทำงบประมาณ รวมถึงการบริหารสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ ควรมีการจัดทำตามเขตการบริหารการผังเมืองที่ได้เสนอไว้ในการศึกษาค้นคว้า

ภาควิชา	การวางแผนภาคและเมือง	ลายมือชื่อนิสิต .....
สาขาวิชา	การวางแผนภาค	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ปีการศึกษา	2543	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

##4074147025 : MAJOR REGIONAL PLANNING

KEY WORD : DIVISION / URBAN PLANNING ADMINISTRATION / BANGKOK METROPOLIS

HATHAIBHAT JITBANTAO : DIVISION OF URBAN PLANNING ADMINISTRATION OF BANGKOK METROPOLIS, THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. NOPANANT TAPANANONT, Ph.D. 221 pp. ISBN 974-13-1269-5.

This study has the objective to propose an efficient division of urban planning administration of Bangkok Metropolis which is corresponding to development plan for future Bangkok Metropolis.

In this study, the Bangkok area is divided into administrative units based on the common characteristics and correlation in the area. To analyze the urban structure which is appropriate to future urban growth direction as stated in the Bangkok Comprehensive Plan (first revised version), the different urban land utilization units map was overlaid with the public utility and facility map. The urban land utilizations consist of land conservation area, city center area, residential area, rural and agricultural conservation area, and rural area. The public utility and facility consist of flood prevention, garbage disposal, water contamination treatment, public transport, public health, and education. In dividing urban planning administration unit, a consideration of suitable geographic and zoning measures should be taken into account. The study found that the urban planning administration of Bangkok Metropolis can be divided into 13 units which are geographically suitable as well as corresponding to future urban structure in harmonization with the public utility and facility administration of Bangkok Metropolis.

Findings of the study can be summarized as policy implication that in preparations of detailed planning, budget, including public utility and facility administration should be based on the 13 urban planning administration units of Bangkok Metropolis as defined in this study.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department Urban and Regional Planning
Field of study Urban Planning
Academic year 2000

Student's signature .....
Advisor's signature .....
Co-advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความตั้งใจจริงของผู้ศึกษา โดยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผศ.ดร.นพพันธ์ ตาปานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และให้กำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์มาด้วยดีตลอดระยะเวลา 2 ปี ตลอดจนท่านอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองที่ได้ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณสำหรับผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อันได้แก่ หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณถิ่น หงษ์ทอง จากสำนักผังเมือง

ขอขอบคุณ คุณพิชญา คุณมาลีณี คุณศรัญญา คุณสุจิตรา คุณอร คุณพินิตา คุณอนุชา คุณจอมขวัญ และคุณรัตติยา ที่เป็นเพื่อน เป็นน้อง เป็นพี่ เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ช่วยเหลือ เป็นผู้ที่ให้กำลังใจ และเพื่อนๆ ผังเมือง รุ่น 22 ทุกคนที่ทำให้ชีวิต 4 ปี ในรั้วจามจุรี มีความหมาย ตลอดจนเพื่อนๆ soc-anp รหัส 34 โดยเฉพาะคุณลมโซย เขียวมาก ที่มอบมิตรภาพแห่งความเป็นเพื่อนที่ดีเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ คุณกุลยา และ คุณแสงจันทร์ เจ้าหน้าที่ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คุณอนุโรจน์ และ คุณสกวรัตน์ เจ้าหน้าที่ห้องคอมพิวเตอร์ ที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดมา

ท้ายสุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ-คุณแม่ ที่ได้ให้โอกาสในการศึกษา โดยให้การสนับสนุนทางด้านกำลังใจและกำลังทรัพย์ตลอดระยะเวลาการศึกษา และขอบคุณ คุณพิชามาณัฐ คุณจิตติมา และคุณพิศิษฐ์ ที่ห่วงใยและให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
สารบัญแผนที่	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	2
1.4 ขั้นตอนการศึกษา	2
1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหาร	4
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหาร	6
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างของเมือง	11
2.4 แนวความคิดทางด้านการผังเมือง	12
3 สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร	17
3.1 ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์	17
3.2 ลักษณะทางด้านกายภาพ	17
3.3 ลักษณะทางด้านประชากร	33
3.4 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ	37
3.5 การบริหารราชการกรุงเทพมหานคร	43
3.6 การแบ่งเขตการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร	53
3.7 การบริหารการผังเมืองกรุงเทพมหานคร	76
4 ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร	81
4.1 การวางและจัดทำผังเมืองรวม	81
4.2 การบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่กรุงเทพมหานคร	108

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร 147
5.1	โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร 147
5.2	เขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 160
5.3	ข้อพิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง 175
5.4	การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองกรุงเทพมหานคร 176
5.5	สรุป 186
6	สรุปเสนอแนะ 190
6.1	สรุปการศึกษา 190
6.2	เสนอแนะ 192
	รายการอ้างอิง 195
	ภาคผนวก 197
	ประวัติผู้เขียน 221

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 3.1	22
การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2530,2536 และ2538	
ตารางที่ 3.2	24
ขนาดของพื้นที่ปลูกสร้างที่เพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ.2536-2538	
ตารางที่ 3.3	25
การใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2539	
ตารางที่ 3.4	30
การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่ง ปี พ.ศ.2539 ..	
ตารางที่ 3.5	34
จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่น และจำนวนบ้านของ กรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ.2542	
ตารางที่ 3.6	38
เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาปี พ.ศ.2535-2540 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ.2531 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และกรุงเทพมหานคร	
ตารางที่ 3.7	41
จำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้างรายเขต ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2537	
ตารางที่ 3.8	42
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครรายเขต ปี พ.ศ.2533-2537	
ตารางที่ 3.9	48
จำนวนข้าราชการ ข้าราชการครู และลูกจ้างกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2520-2541	
ตารางที่ 3.10	49
จำนวนข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราวของกรุงเทพมหานคร จำแนกตามสำนัก พ.ศ.2541	
ตารางที่ 3.11	50
จำนวนข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราวของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 3.12	52
เปรียบเทียบรายได้จริง-รายจ่ายจริง ปีงบประมาณ 2536-2541 ..	
ตารางที่ 3.13	55
จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้าน ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ.2531	
ตารางที่ 3.14	59
จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้าน ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ.2532	
ตารางที่ 3.15	63
จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้าน ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ.2536	
ตารางที่ 3.16	65
การพิจารณาแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2541	
ตารางที่ 3.17	70
จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้าน ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 4.1	119
การเก็บข้อมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 4.2	132
จำนวนและร้อยละของสถานบริการสาธารณสุข เต็มผู้ป่วย และประชากร ปี พ.ศ.2537	

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 4.3	จำนวนสถานบริการสาธารณสุขและจำนวนเตียงผู้ป่วยในเขต กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2537	132
ตารางที่ 4.4	การบริหารด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร	137
ตารางที่ 4.5	จำนวนนักเรียนของสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล จำแนกตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2536 ..	138
ตารางที่ 4.6	จำนวนสถานศึกษา จำนวนนักเรียน นิสิต นักศึกษา จำนวนห้องเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา ระดับเขตของกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2536	139
ตารางที่ 4.7	จำนวนโรงเรียน ครู นักเรียน และห้องเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา ของกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเขต ปีการศึกษา 2541	141
ตารางที่ 4.8	การนันทนาการของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2540-2541	146
ตารางที่ 5.1	จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นประชากร จำแนกพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร	149
ตารางที่ 5.2	การใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม พื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ปี พ.ศ.2539	152
ตารางที่ 5.3	เขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร	187

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
แผนภูมิ 3.1	การเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2513-2542 ..	36
แผนภูมิ 3.2	จำนวนบุคลากรของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2520-2541	48
แผนภูมิ 3.3	สัดส่วนข้าราชการสามัญ ลูกจ้างประจำ และชั่วคราว สังกัดกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2541	49
แผนภูมิ 3.4	เปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายจริง ปีงบประมาณ 2536-2541 ..	52
แผนภูมิ 3.5	ปริมาณมูลฝอยที่เก็บขนได้ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2538-2541 106	118

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนพื้นที่

แนพื้นที่	หน้า
แนพื้นที่ 3.1	19
แนพื้นที่ 3.2	23
แนพื้นที่ 3.3	27
แนพื้นที่ 3.4	35
แนพื้นที่ 3.5	56
แนพื้นที่ 3.6	60
แนพื้นที่ 3.7	64
แนพื้นที่ 3.8	71
แนพื้นที่ 3.9	80
แนพื้นที่ 4.1	90
แนพื้นที่ 4.2	94
แนพื้นที่ 4.3	95
แนพื้นที่ 4.4	97
แนพื้นที่ 4.5	103
แนพื้นที่ 5.1	157
แนพื้นที่ 5.2	162
แนพื้นที่ 5.3	164
แนพื้นที่ 5.4	167
แนพื้นที่ 5.5	169
แนพื้นที่ 5.6	171
แนพื้นที่ 5.7	172
แนพื้นที่ 5.8	174
แนพื้นที่ 5.9	177
แนพื้นที่ 5.10	189

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ 3.1	การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2443-2537	21
ภาพที่ 3.2	การแบ่งส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร	44
ภาพที่ 3.3	โครงสร้างของของสำนักงานเขต	73
ภาพที่ 3.4	โครงสร้างของสำนักผังเมือง	79

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

วิวัฒนาการของกรุงเทพมหานครที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่องกว่า 215 ปี เป็นการเติบโตที่ขาดการวางแผนจัดระเบียบทางผังเมือง ส่งผลให้กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงที่มีความสำคัญที่สุดของประเทศมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและไร้ทิศทางไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของเมืองและการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งมีงบประมาณอย่างจำกัด ในขณะที่การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนของภาคเอกชนเป็นไปโดยขาดมาตรการควบคุมที่เหมาะสม การขยายตัวของกรุงเทพมหานครเริ่มเกิดขึ้นเป็นโครงร่างชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 และต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ.2530-2531 ที่มีการขยายตัวอย่างรุนแรงในลักษณะกระจายกระจาย (Urban Sprawl) (สำนักผังเมือง, 2540: 26) ปัจจุบันเมืองมีการขยายตัวออกไปทุกทิศทางโดยมีการขยายตัวเลยขอบเขตของกรุงเทพมหานครออกไปยังจังหวัดใกล้เคียงตามแนวถนนสายหลัก และจากการที่เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองที่มีระบบซับซ้อน ซึ่งการเติบโตของเมืองนี้จะเกิดขึ้นควบคู่กับการเพิ่มขึ้นของประชากรและการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาของกรุงเทพมหานครการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมจึงมีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือชี้้นำการพัฒนา การส่งเสริม หรือการควบคุมการใช้ที่ดิน ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ในปัจจุบันอยู่ในช่วงของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) กฎกระทรวงฉบับที่ 414 (พ.ศ.2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติผังเมืองรวม พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 โดยกรุงเทพมหานครเป็นผู้ดำเนินการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม การศึกษาเพื่อวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยใช้ข้อมูลในระดับเขต โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอก

เขตการปกครองของกรุงเทพฯหลายเขตในแถบชานเมืองจะใหญ่พอที่จะใช้เป็นหน่วยวางแผนตั้งแต่เขตแถบใจกลางเมืองจะเล็กเกินไปที่จะเป็นหน่วยในการวางแผน ซึ่งหน่วยวางแผนควรจะใหญ่พอที่จะเปรียบเทียบคุณภาพของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพและการใช้ที่ดิน การวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานครโดยละเอียดและงบประมาณที่สำคัญควรจัดทำตามฐานการจัดหน่วยวางแผน (คณะที่ปรึกษา เอ็ม ไอ ที, 2538: 17)

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 1,568.737 ตารางกิโลเมตร ซึ่งอยู่ในขอบเขตของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ในประเด็นทางด้านรูปแบบการเติบโตและโครงสร้างของเมืองในปัจจุบันที่สัมพันธ์กับระบบการบริหารการผังเมืองซึ่งเป็นตัวชี้้นำการพัฒนาในอนาคต เพื่อการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองที่เหมาะสมกับโครงสร้างของเมืองและสอดคล้องกับแผนการพัฒนาของกรุงเทพมหานครในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาหลักการและเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง และ ความเหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
2. ศึกษาองค์ประกอบ พัฒนาการ และเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร
3. ศึกษาแผน นโยบาย และแนวโน้มของการพัฒนา และระบบการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร
4. เสนอแนะการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแผนการพัฒนาของกรุงเทพมหานครในอนาคต

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่กรุงเทพมหานคร 1,568.737 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตการปกครอง 50 เขต

1.4 ขั้นตอนการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวคิดในการศึกษา
2. ศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และการบริหาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบการเติบโตและโครงสร้างของกรุงเทพมหานครในด้านที่เกี่ยวข้องกับการผังเมือง คือ รูปแบบการใช้ที่ดิน การคมนาคม และโครงสร้างพื้นฐาน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร สำนักงานทะเบียนราษฎร
3. ศึกษาแผน นโยบาย และแนวโน้มของการพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุง) เพื่อทราบถึงทิศทางการเติบโตและโครงสร้างของกรุงเทพมหานคร ด้านการใช้ที่ดิน ระบบคมนาคม และระบบโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารการผังเมือง โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง
4. การวิเคราะห์เพื่อแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาคู่มือผังเมืองของกรุงเทพมหานครจากสภาพปัจจุบันและทิศทางการเติบโตในอนาคตตามผังเมืองรวม (ฉบับปรับปรุง) ประกอบกับการบริหารสาธารณสุขภาคและสาธารณสุขการของกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาดังกล่าว โดยคำนึงถึงแนวความคิดในการกำหนดพื้นที่การบริหารเป็นข้อพิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง

5. สรุปผลและเสนอแนะ

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เขตการบริหารการผังเมือง หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อการบริหารการผังเมือง โดยในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเขตการบริหารการผังเมืองโดยใช้หน่วยการปกครองระดับเขตเป็นฐานในการแบ่ง

เขตการปกครอง หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้นตามกฎหมาย โดยแบ่งเป็น เขตจังหวัด เขต และแขวง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงหลักการและเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง และความเหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
2. ทราบถึงองค์ประกอบ พัฒนาการ และเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร
3. ทราบถึงแผน นโยบาย และแนวโน้มของการพัฒนา และระบบการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร
4. ทราบถึงการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแผนการพัฒนาของกรุงเทพมหานครในอนาคต

บทที่ 2

แนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ ศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง ได้แก่ แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหาร (Administration) แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหาร (Administrative Units) แนวความคิดทางด้านการผังเมือง และทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างของเมือง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ความหมายของ คำว่า บริหาร (Administration) คือ

การบริหารอาจแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดย

ส่วนที่ 1 หมายถึง การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับการแสวงหากำไรจากการบริหาร แต่มุ่งให้บริการ อำนวยความสะดวก รักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น หน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือเทียบเท่าต่างๆ หน่วยงานของจังหวัดและอำเภอ หน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยการบริหารเมืองหลวง และหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 หมายถึง การบริหารธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชน ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum benefit) การทำธุรกิจ การค้าขาย และผลผลิต

ส่วนที่ 3 หมายถึง การบริหารที่ไม่หวังผลกำไร (non-profit administration) เช่น การบริหารขององค์การ NGO (Non-Government Organization) หรือมูลนิธิต่างๆ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2541)

การบริหารการผังเมืองในการศึกษานี้ เป็นการบริหารในส่วนที่ 1 นอกจากนี้ มีผู้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรการบริหาร (administrative resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการมาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (process of administration) เช่น POSDCoRB Model ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดิน ปรัชญพฤทธิ มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ โดยหมายถึง นำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจ หมายถึง การเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

สำหรับการจัดองค์การเพื่อการบริหารโดยปกติจะพิจารณาจากหลักการแบ่งงาน ซึ่งการจัดองค์การโดยการแบ่งงาน แบ่งออกได้เป็น 4 วิธี ดังนี้

1. จัดแบ่งหน่วยงานตามวัตถุประสงค์ของงาน (Objectives) หรือจัดแบ่งตามหน้าที่ เช่น พยายามรวบรวมหน่วยงานต่างๆ ไว้ด้วยกัน คนที่มีความรู้เหมือนกันตั้งเป็นหน่วยงานขึ้นมา เช่น ข้าราชการทางบัญชีไว้พวกเดียวกัน งานกฎหมายไว้เป็นพวกเดียวกัน เป็นต้น

2. แบ่งงานตามความรู้พิเศษ หรือกระบวนการ (Process) เดียวกันไว้ด้วยกัน เช่น ความรู้ทางแพทย์ ทนายความ วิศวกร ซึ่งเป็นผู้ใช้ความรู้พิเศษทั้งนั้น โดยรวมผู้มีลักษณะดังกล่าวไว้ที่เดียวกัน

3. แบ่งงานตามพื้นที่รับผิดชอบ (Area) เช่น ราชการของเรามีหน่วยงานที่แบ่งออกเป็นเขตๆ เช่น ตำรวจนครบาลแบ่งออกเป็น กองบังคับการ เหนือ ใต้ ซึ่งแต่ละเขตมีผู้บังคับบัญชารับผิดชอบเป็นเขตๆ ไป เป็นต้น

4. แบ่งงานตามลักษณะผู้มาติดต่อ หรือลูกค้า (Cliental) ที่มาติดต่อ แบ่งโดยรวมเอาหน่วยงานที่ทำเหมือนกันไว้ด้วยกันเพื่อความสะดวก เช่น บนที่ว่าการอำเภอมีหน่วยงานอยู่มากมาย เช่น สรรพากร สัสดี ที่ดิน ปกครอง รวมเป็นหน่วยงานอยู่ที่เดียวกัน หรือในต่างประเทศ ร้านสรรพสินค้าใหญ่ๆ จะรวมสินค้าทุกประเภทตั้งแต่ของเล็กจนถึงใหญ่ที่สุดรวมไว้ในที่เดียวกัน คนมาซื้อได้สะดวกทุกอย่าง

การจัดองค์การของระบบราชการของไทยอาจแบ่งงาน โดยคำนึงถึงการแบ่งงานทั้ง 4 วิธี ข้างต้น หน่วยงานหรือกรมใดกรมหนึ่งอาจแบ่งลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ได้ เช่น ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 วิธี คือ ราชการบริหารส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น เป็นการจัดแบ่งงานตามวัตถุประสงค์ของงาน (Objectives) ราชการบริหารส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ถือว่าแบ่งงานตามอาณาเขต (Area) หรืองานบนที่ว่าการอำเภอมีลักษณะแบ่งงานตามบุคคลผู้มาติดต่อ (Cliental) เช่น มีแผนกต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น (บุญรงค์ นิลวงค์, 2537: 18-19)

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการแบ่งงานตามอาณาเขต (Area) โดยจะแบ่งตามหน่วยการปกครองระดับเขต ของกรุงเทพมหานคร

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหาร

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหาร พิจารณาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) การแบ่งเขตการบริหารราชการ (Administrative Units)

อุษา ไบหยก (2526) ได้สรุปไว้ว่า หน่วยการปกครองภายในประเทศ (Administrative Units) โดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่ (Area) หมายถึง การมีอาณาบริเวณที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่แน่ชัดของตนเองโดยเฉพาะ และจะต้องเป็นขอบเขตพื้นที่ที่เป็นเขตย่อยส่วนหนึ่งอยู่ในอาณาเขตแห่งรัฐ หน่วยการปกครองแต่ละแห่งจะได้รับการกำหนดขอบเขตพื้นที่ไว้โดยตัวบทกฎหมายอย่างชัดเจน

2. ประชากร (Population) หมายถึง การที่หน่วยการปกครองจะต้องประกอบด้วยประชากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดบริการสาธารณะต่างๆ มิใช่เป็นการจัดองค์กร หรือหน่วยงานขึ้นเพื่อบริหารเครื่องจักรกลหรือเพื่อคุ้มครองขอบเขตพื้นที่อันว่างเปล่าไม่มีผู้คนอาศัย หากไม่มีองค์ประกอบด้านประชากรในเขตพื้นที่แล้ว ไม่ถือว่าเป็นหน่วยการปกครอง

3. องค์กร (Organization) หมายถึง การที่มีการจัดองค์กร หรือระบบการบริหารงานที่ถาวรที่แน่นอน มิใช่เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงชั่วคราว

4. อำนาจ (Authority) หมายถึง การมีอำนาจบางระดับในการที่จะสามารถทำกิจกรรมหรือรับผิดชอบดำเนินงานของตนโดยอิสระ อำนาจนี้เป็นอำนาจในลักษณะที่ถูกกำหนดโดยอำนาจรัฐที่จะทำให้สามารถจัดการปกครองภายในเขตการปกครองนั้นๆ ควบคู่ไปกับการมีภาระหน้าที่ที่จะต้องจัดทำ อำนาจหน้าที่เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของหน่วยการปกครอง แต่จะต้องไม่เป็นอำนาจอิสระอย่างสมบูรณ์ที่จะไม่อยู่ในฐานะรับผิดชอบต่อส่วนรวมระดับแห่งอำนาจนี้อาจมีมากน้อยแตกต่างกันออกไป

การกำหนดขอบเขตของหน่วยปกครอง

หน่วยการปกครองภายในประเทศ ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักการในการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อประชากรในเขตปกครองย่อยภายในประเทศเหล่านั้น ดังนั้นขอบเขตของหน่วยการปกครองจะเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตพื้นที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่

ประจำอยู่ในเขตการปกครองนั้น ในการใช้อำนาจหน้าที่ตามที่รัฐบาลกลางมอบหมายให้ดำเนินกิจการต่างๆ อันเป็นบริการสาธารณะ ตลอดจนการใช้อำนาจควบคุมดูแลพื้นที่หรือหน่วยการปกครองย่อยๆ ที่อยู่ภายในเขตการปกครองของหน่วยการปกครองนั้น นอกจากนี้ ขอบเขตของหน่วยการปกครองยังเป็นสิ่งที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและประชาชนที่อยู่ในเขตการปกครองนั้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดความจำเป็นในการเดินทางติดต่อระหว่างพื้นที่ที่อยู่ภายในเขตการปกครองนั้นกับศูนย์กลาง โดยมีเส้นทางคมนาคมเป็นตัวเชื่อมโยง

หน่วยการปกครองภายในประเทศบางเขตอาจมีเนื้อที่เพียง 2-3 ตารางไมล์ บางเขตอาจมีพื้นที่เกือบเท่ารัฐหรือใหญ่กว่าบางรัฐ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการในการบริหารพื้นที่รวมทั้งขนาดพื้นที่ของประเทศนั้นๆ ด้วย ขอบเขตของหน่วยปกครองยิ่งกว้างขวางมากขึ้นเพียงใด ก็ย่อมจะทำให้การติดต่อประสานงานการควบคุมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สะดวกมากขึ้น ประชาชนก็อาจไม่สะดวกในการเข้าไปติดต่อราชการ เพราะพื้นที่บางแห่งอยู่ไกลจากศูนย์กลาง ข้าราชการและประชาชนไม่อาจเลือกที่จะไปติดต่อราชการที่ศูนย์กลางอื่นได้เพราะมีกฎหมาย ระเบียบแบบแผนบังคับอยู่ ดังนั้นจึงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองของหน่วยการปกครอง เพื่อประโยชน์แก่การบริหารการปกครองและประชาชนขึ้นตามความเหมาะสม (สุพรรณิ ชโลธร, 2524)

2) การกำหนดขอบเขตของภาค (Regionalization)

คำว่า “ภาค” (ในการวางแผนผังภาค) หมายถึง พื้นที่ต่อเนื่องที่กำหนดขึ้นเพื่อการวางแผนผัง ทั้งนี้พื้นที่ดังกล่าวมีขนาดใหญ่กว่าหนึ่งชุมชนเมืองขึ้นไป พื้นที่ดังกล่าวอาจจะมีส่วนของเมืองมากกว่าชนบท หรือชนบทมากกว่าเมืองก็ได้ดังที่เรียกกันว่า Urban Region และ Rural Region

โดยการศึกษาในครั้งนี มองกรุงเทพมหานครในระดับภาค เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ประกอบด้วย ชุมชนขนาดต่างๆ หลายชุมชน และประกอบด้วย พื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท โดยมีลักษณะที่เรียกว่า Urban Region

การกำหนดขอบเขตหรือการแบ่งภาคในการวางแผนพัฒนาระดับภาค (Regionalization)

การกำหนดขอบเขตหรือการแบ่งภาคในการวางแผนพัฒนาระดับภาคนั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธีการ คือ

1. การแบ่งพื้นที่ภาคตามลักษณะคล้ายคลึง (Homogeneous Region) เป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้เกณฑ์ในการกำหนดหลายรูปแบบด้วยกัน การใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง เช่น ระดับความสูงของพื้นที่ ภูมิภาค ประเทศ ประเภทกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

หลักๆ การใช้ที่ดิน จำนวนประชากร หรือการใช้เกณฑ์หลายเกณฑ์ด้วยกันมาพิจารณาในการกำหนด

2. การแบ่งพื้นที่ภาคตามลักษณะหน้าที่ขององค์ประกอบ (Functional Region) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของการพัฒนา มีแนวความคิดที่ว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นที่สำหรับดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของตนเองซึ่งมีความหลากหลาย ดังนั้นที่ตั้งของกิจกรรมจึงเข้ามามีบทบาท กิจกรรมต่างๆ ในภาคหนึ่งๆ นั้น ควรประกอบด้วย การบริหารรัฐกิจ เศรษฐกิจ การเมือง การนันทนาการ และสังคม

3. การแบ่งพื้นที่ภาคตามการจัดทำแผนผัง (Planning Region) โดยหลักการแล้วการแบ่งจะจัดแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวางแผนผัง การศึกษาแบ่งลักษณะของพื้นที่ ตลอดจนนโยบาย มาตรการที่กำหนด และผลการพัฒนาที่คาดหวังไว้ ส่วนใหญ่ภาคตามเขตการบริหารปกครองจะทำให้การจัดเก็บข้อมูลและสถิติตลอดจนการนำแผนผังไปปฏิบัติใช้มีความเป็นไปได้สูงและสะดวก

รูปแบบของการวิเคราะห์จัดกลุ่มของพื้นที่ภาค

1. การกำหนดตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
  - เพื่อรวบรวมข้อมูลในพื้นที่
  - เพื่อการวิเคราะห์พื้นที่
  - เพื่อการปฏิบัติงานในพื้นที่
  - เพื่อการวิจัย
  - เพื่อการบริหารจัดการ
  - เพื่อการวางแผน
2. การจัดประเภทของภาคตามลักษณะต่างๆ เช่น
  - ภาคที่มีขอบเขตตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง
  - ภาคที่มีขอบเขตเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ
  - ภาคที่มีขอบเขตชั่วคราว
3. ลักษณะขอบเขตของภาคที่หลากหลายตามพื้นที่ที่ครอบคลุม เช่น
  - พื้นที่ประสานงานหลายจังหวัด
  - พื้นที่ภาคมหานคร
  - พื้นที่ที่มีการประสานงานสาธารณสุขการสาธารณสุขไปคร่อมกันในระดับท้องถิ่นหรือเทศบาล

เทคนิคในการกำหนดขอบเขตของภาค (Regionalization Techniques)

เพื่อจุดประสงค์ในการจัดทำแผนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดและกำหนดขอบเขตของการวางแผนผังภาคจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการประสานแผนและวางแผนเฉพาะเรื่องตลอดจนการนำแผนมาปฏิบัติ จะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดขอบเขตของภาคทำได้ 2 วิธี คือ

- แบ่งจากขอบเขตประเทศลงเป็นหน่วยพื้นที่ย่อยบนฐานของลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกันในพื้นที่
  - จัดกลุ่มพื้นที่ย่อยที่มีลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกันไว้รวมกันเป็นพื้นที่ภาคเดียวกัน
- ทั้งนี้การกำหนดพื้นที่มักจะยึดตามพื้นที่การปกครองด้วยเหตุผลหลัก คือ การวางแผนจะต้องพิจารณาถึงสภาพของพื้นที่ ซึ่งจะมีฐานข้อมูลตามเขตพื้นที่การปกครอง นอกจากนี้จะต้องอาศัยองค์ความรู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการปกครองในพื้นที่เพื่อนำผังไปปฏิบัติ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่า ภาคในการจัดทำแผนส่วนใหญ่จะมีขอบเขตตามพื้นที่การปกครอง (บรรณวิทย์ วิชัย, ม.ป.ป.)

3) แนวความคิดเกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่บริหาร (Administrative Unit)

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งพื้นที่ผู้ที่ได้กล่าวไว้ ดังนี้

การแบ่งพื้นที่เพื่อการบริหารเมืองมีความสัมพันธ์กับการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเลือกตั้งหรือการวิจัยอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ หลายๆ เมืองในอเมริกาแบ่งออกเป็นเขตการปกครอง (ward), เขตเลือกตั้ง, เขตการบริการของตำรวจและเขตการให้บริการของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งเขตการให้บริการของตำรวจและเขตการให้บริการของโรงเรียนจะแตกต่างกันกับเขตของเขตปกครอง แต่โดยปกติแล้วเขตเลือกตั้งจะมีความสัมพันธ์กับเขตของเขตปกครอง ตัวอย่างเขตใน Worcester, Massachusetts เป็นเมืองที่มีประชากร 176,572 คน ในปี 1970 แบ่งพื้นที่ออกเป็น 10 เขต โดยมีเส้นแบ่งที่ชัดเจน เช่น เส้นถนน ตามกฎหมายกำหนดว่าแต่ละเขตของ Worcester ควรจะมีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเท่าๆ กัน (D. Van Nostrand company, Inc. and East-west Press PVT.LTD ,1961)

Massam (1975) การศึกษาการแบ่งพื้นที่ของรัฐเป็นหน่วยที่เล็กลง (administrative unit) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการนั้น มีการศึกษาเรื่องนี้ในหลายๆ ด้านจากนักรัฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์ นักภูมิศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับขนาด, รูปร่าง และหน้าที่ของ spatial unit โดยได้สรุปผลการศึกษา ดังนี้

ขนาดและจำนวนที่เหมาะสมของหน่วยการบริหาร (unit) ในพื้นที่นั้น มีความจำเป็นต่อการบริหารขององค์กร ซึ่งควรจะต้องมีความสัมพันธ์กับขนาดของงานและองค์กรนั้นๆ โดยปัจจัยในการพิจารณากำหนดจำนวนและขนาดของหน่วยการบริหาร (unit) มีดังนี้

1. ปริมาณงาน
2. ค่าหนึ่งถึงลักษณะของความเป็นท้องถิ่น
3. ความสามารถของหน่วยกลางการบริหาร
4. การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของหน่วยการบริหารที่มีขนาดใหญ่-ขนาดเล็ก

นอกจากนั้น ยังได้เสนอหลักการในการกำหนดขอบเขตของหน่วยพื้นที่ ดังนี้

1. ความเท่าเทียมกันของปริมาณงาน
2. องค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่การบริหารนั้น
3. ข้อเสียของการเปลี่ยนแปลงขอบเขตเดิม

แนวความคิดเกี่ยวกับรูปร่างของพื้นที่

การศึกษารูปร่างของพื้นที่ มีประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษาเมือง เนื่องจากรูปร่างของพื้นที่ จะมีความสัมพันธ์กับเรื่องการเติบโตของเมือง การวางผังเมือง การพัฒนาการคมนาคม ฯ

การศึกษารูปร่างของเมืองในปัจจุบันยังขาดวิธีการศึกษาที่เป็นระบบ การศึกษาที่ผ่านมา เป็นเพียงการศึกษาจากแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศในการวิเคราะห์รูปร่างของเมือง ซึ่งสามารถแสดงความแตกต่างกันของรูปร่างเมืองได้อย่างคร่าวๆ

ดังนั้น จึงมีความพยายามจะศึกษารูปร่างของพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมีการศึกษาจากคุณสมบัติของพื้นที่ คือ Compactness ซึ่งกล่าวได้ว่า รูปร่างของพื้นที่ที่เป็นวงกลมจะเป็นรูปร่างของพื้นที่ที่มีระดับ Compactness สูง เนื่องจากมีความยาวของขอบเขตที่ล้อมรอบพื้นที่ให้น้อยที่สุด

Haggett (1965) เสนอสูตรที่ใช้ชี้ถึงรูปร่างของพื้นที่ (S) ดังนี้

$$S = 1.27 A/I^2$$

$$A = \text{พื้นที่}$$

$$I = \text{ความยาวของแกนที่ยาวที่สุด}$$

ถ้า $S = 1.0$ พื้นที่มีรูปร่างเป็นวงกลมและรูปร่างจะยาวขึ้นเมื่อ S มีค่าเข้าใกล้ 0

$S = 0.42$ พื้นที่มีรูปร่างเป็นสามเหลี่ยม

$$S = 0.64 \text{ พื้นที่มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยม}$$

$$S = 0.83 \text{ พื้นที่มีรูปร่างเป็นหกเหลี่ยม}$$

รูปร่างวงกลมเป็นรูปร่างที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่การบริหาร เพราะพื้นที่ที่มีรูปร่างวงกลมจะมีระดับของ compactness สูง ภายในพื้นที่ที่มีรูปร่างวงกลมนั้น ระยะทางระหว่างศูนย์กลางและจุดอื่นๆ ในพื้นที่ หรือระยะทางระหว่างจุดสองจุดในพื้นที่ จะมีระยะทางสั้นกว่าพื้นที่รูปร่างอื่นๆ ดังนั้น การบริหารและการจัดการเพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับพื้นที่จะทำได้มีประสิทธิภาพมากกว่าในพื้นที่การบริหารรูปร่างอื่นๆ

เส้นขอบเขตของพื้นที่

หลักในการกำหนดเส้นขอบเขตของเส้นขอบเขตของพื้นที่ โดยส่วนใหญ่จะใช้เส้นถนน คลอง หรือลักษณะอย่างอื่นที่สามารถระบุได้ชัดเจนเป็นเส้นขอบเขตของพื้นที่ โดยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่การบริหารควรจะคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ถนนสายใหญ่ๆ ควรจะเป็นตัวแบ่งพื้นที่ออกจากกัน
2. การกำหนดพื้นที่ไม่ควรกำหนดให้คร่อมทางน้ำสายใหญ่ ๆ ส่วนทางน้ำสายรองๆ ลงไป สามารถกำหนดให้เป็นพื้นที่การบริหารเดียวกันได้ถ้ามีสิ่งก่อสร้าง (ถนนหรือสะพานข้ามคลอง) เชื่อมระหว่างพื้นที่ ซึ่งจะทำให้พื้นที่ทั้งสองฝั่งมีการเชื่อมโยงถึงกันได้โดยสะดวก (Gibbs, 1961: 61-62)

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างของเมือง

ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (Theories of Urban Growth)

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองมีหลายทฤษฎี แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีที่สำคัญและถือเป็นแม่บททฤษฎีหรือแบบจำลองว่าด้วยการขยายตัวของเมืองมีอยู่ 3 ทฤษฎี ได้แก่

1) ทฤษฎีวงกลม (Concentric or Zonal Theory)

เจ้าของทฤษฎีนี้เป็นนักสังคมวิทยา ชื่อ E.W. Burgess คิดทฤษฎีนี้ขึ้นในปี ค.ศ.1923 ในความสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ การขยายตัวของเมืองจะเป็นไปโดยรอบในลักษณะวงกลมจากใจกลางเมือง โดยมีการใช้ที่ดินที่แตกต่างกันไปแต่ละวงกลมหรือแต่ละโซนซึ่งเรียกว่า Concentric Zones

การใช้ที่ดินในแต่ละวงกลมที่ขยายตัวออกไปแบ่งได้ดังนี้

1. ย่านธุรกิจการค้าใจกลางเมือง (Central Business District)
2. ย่านที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน (Zone in Transition)
3. ย่านพักอาศัยผู้มีรายได้น้อย (Zone of workingmen's Homes)
4. ย่านพักอาศัยผู้มีรายได้ปานกลาง (Middle Income Housing Zone)
5. ย่านพักอาศัยของผู้มีรายได้สูงชนเมือง (Commuter's Zone)

2) ทฤษฎีรูปเล่ม (Sector Theory)

Homer Hoyt เป็นผู้คิดทฤษฎีนี้ขึ้นในปี พ.ศ.1939 เนื่องจากเห็นข้อจำกัดของ Concentric Theory ทฤษฎีนี้กำหนดให้การขยายตัวของเมืองเริ่มจาก C.B.D. ซึ่งเป็นศูนย์กลางเมือง แล้วขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคมในลักษณะรูปเล่ม

3) ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple Nuclei Theory)

Harris และ Ullman เสนอทฤษฎีนี้ในปี ค.ศ.1945 โดยชี้ให้เห็นว่าเมืองแต่ละแห่งไม่จำเป็นจะต้องมีศูนย์กลางเดียว แต่อาจจะมีหลายศูนย์กลางอยู่ในเมืองเดียวกัน ซึ่งแต่ละจุดศูนย์กลางต่างก็มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินโดยรอบ ศูนย์กลางหลัก คือ C.B.D. ส่วนศูนย์กลางย่อยจะกระจายอยู่ในที่พักอาศัยหนาแน่นและใกล้กับเส้นทางคมนาคม หรือลักษณะพิเศษของพื้นที่ ซึ่งเหมาะสมสำหรับกิจกรรมนั้นๆ

2.4 แนวความคิดทางด้านการผังเมือง

ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 ให้ความหมายของคำว่า การผังเมือง โดยหมายถึง การวาง จัดทำ และดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะในบริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองใหม่ขึ้นหรือแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหายเพื่อให้มีหรือทำให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสุขลักษณะ ความสะอาด สบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชน และสวัสดิภาพของสังคม เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือเพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่สวยงาม หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ

การวางผังเมือง หมายถึง กระบวนการของงานเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อจะควบคุมเมืองด้วยความยอมรับของประชาชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องด้วยการเฝ้าดูแล (Monitoring) ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น และได้ทราบว่าเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด หรือจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องอย่างไร (Hail, 1974: 269) การวางผังเมืองจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบเบื้องต้นที่สำคัญ 6 ประการ (Goodman, 1968: 49-208) ดังนี้

1) การศึกษาและคาดการณ์จำนวนประชากร เป็นพื้นฐานของการวางผังเมือง เป็นการวัดขนาดและความหนาแน่นของประชากรจำแนกตามกลุ่มต่างๆ เพื่อจัดขนาดพื้นที่และแผนบริการสาธารณูปโภคให้เพียงพอกับประชากรที่คาดว่าจะมีขึ้นในอนาคต โดยปกติจะคาดการณ์เป้าหมาย 20-30 ปี ไว้เป็นกรอบระยะยาว ในการวางแผนพัฒนาด้านกายภาพประชากรที่คาดการณ์นี้รวมถึงประชากรที่เพิ่มขึ้นโดยการเจริญพันธุ์ อัตราการเกิดและตาย อัตราการรอดชีวิต และอัตราการย้ายถิ่น และปัจจุบันการคาดการณ์ประชากรได้ใช้อัตราการติดเชื้อ HIV และอัตราการเสียชีวิต AIDS มาศึกษาด้วย

2) การศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์เมือง (Urban Economy) มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสถานะทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและการสนับสนุนจากรัฐบาล ความสามารถในการลงทุนด้านงบประมาณพัฒนาบริการโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ผลตอบแทนจากการเติบโตจากการผลิตสินค้าและบริการของเมือง รวมทั้งการประมาณการจ้างงานในอนาคตของแหล่งงานและจำนวนประชากรวัยแรงงาน

3) การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นการรวบรวมข้อมูลการก่อสร้างอาคารและการใช้ประโยชน์อาคารบนแปลงที่ดิน เพื่อจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงของชุมชน (Chaplin, 1965: 276) เสนอการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร โดยแบ่งเป็นประเภทหลักไว้ 8 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทที่พักอาศัย (หนาแน่นน้อย หนาแน่นปานกลาง หนาแน่นมาก)
2. ประเภทธุรกิจการค้า (ร้านค้าปลีก ศูนย์ชุมชนท้องถิ่น ศูนย์กลางธุรกิจเมือง ศูนย์การค้าขนาดใหญ่)
3. ประเภทการคมนาคม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
4. ประเภทอุตสาหกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
5. ประเภทคลังสินค้าและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
6. ประเภทอาคารสาธารณะและพื้นที่สวนสาธารณะ
7. ประเภทสถาบันราชการ
8. ประเภทที่ว่างหรือพื้นที่ที่ยังไม่ได้พัฒนาเป็นเมือง

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ จำเป็นต้องเตรียมวางแผนการใช้พื้นที่ให้เพียงพอ กับความต้องการตามเป้าหมายการพัฒนาและสอดคล้องกับจำนวนประชาชนและแรงงาน การขยายตัวของกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนด้านเศรษฐกิจและสังคม การเลือกตำแหน่ง

พื้นที่เพื่อให้ประชาชนเดินทางไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้สะดวก ประหยัดและประกอบกิจกรรมโดยไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

4) การศึกษาด้านการคมนาคมขนส่ง เพื่อให้การประกอบกิจกรรมของประชาชนที่เดินทางจากพื้นที่ต่างๆ ภายในเมืองและจากภายนอกเขตเมืองมีความสะดวกรวดเร็ว จำเป็นต้องศึกษาระบบโครงข่ายการคมนาคม ถนนสายหลัก สายรอง ทางด่วนและระบบขนส่งมวลชนให้สามารถรองรับกับปริมาณความต้องการของประชาชน กระจายบริการทั่วชุมชนอย่างเป็นระบบและมีลำดับชั้นความสำคัญของถนนที่ต่อเนื่องกันเป็นโครงข่าย

ในการศึกษาด้านการจราจร การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ เป็นแหล่งกำเนิดการเดินทาง (Trip Generation) และจุดดึงดูดการเดินทาง (Trip Attraction) เช่น เส้นทางเดินทางจากบ้านไปที่ทำงาน เป็นต้น รวมทั้งศึกษาประเภทยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง (Mode of travel) ของการสัญจรในเมืองต่างๆ ว่ามีส่วนส่วนของประเภทยานพาหนะส่วนบุคคลกับการขนส่งสาธารณะในสัดส่วนเท่าใด ซึ่งทำให้การเลือกเดินทางของประชาชนมีปริมาณตามประเภทยานพาหนะที่ต่างกัน

5) การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อการนันทนาการ เพื่อจัดเป็นที่โล่งสำหรับให้อากาศถ่ายเท สร้างทิวทัศน์ที่งดงาม เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน โดยทั่วไปจะไม่มีการสร้างอาคารในที่ดินประเภทนี้ อาจเป็นที่ดินสาธารณะของรัฐหรือที่ดินของเอกชนเป็นเจ้าของทั้งหมดหรือบางส่วน ที่ดินประเภทนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของประชาชนในด้านสุขภาพอนามัยและด้านจิตใจ เช่น การออกกำลังกาย หรือการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น
2. เพื่อสนับสนุนการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพอากาศ คุณภาพน้ำ คุณภาพดิน เป็นต้น
3. เพื่อผลในด้านการตัดสินใจพัฒนาที่ดินทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาให้เกิดคุณค่าทางด้านอสังหาริมทรัพย์ การท่องเที่ยว หรือการจ้างงาน เป็นต้น

6) การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถานที่ราชการและบริการสาธารณะ การบริการสาธารณะของราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการติดต่องานบริการชุมชน เช่น ศูนย์ราชการ เป็นต้น

การวางผังเมืองเป็นวิธีการในการจัดบริเวณชุมชนหรือเมืองให้อาคาร บ้านเรือน ถนนหนทาง ร้าน โรงต่างๆ ตลอดจนระบบการสาธารณูปโภคต่างๆ ได้แก่ ประปา ไฟฟ้า การระบายน้ำ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถาบันต่างๆ และส่วนประกอบอื่นๆ ของชุมชนอย่างเป็นระเบียบและมีมาตรฐานเพื่อให้ประชาชนที่อยู่อาศัยประกอบกิจกรรมอาชีพในตัวเมืองหรือชุมชนนั้นๆ ได้รับความสะดวกสบายนานาประการ มีสุขลักษณะอนามัยที่ดี มีความปลอดภัยทางสังคม และทำให้ท้องถิ่นนั้นมีสภาพน่าอยู่อาศัยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผังเมืองยังเป็นเครื่องช่วยแนะแนวทางของการขยายตัว

หรือการเปลี่ยนแปลงของบริเวณชุมชนหรือตัวเมืองที่จะมีตามมาในอนาคตด้วย โดยอาศัยขบวนการพิเศษในการสำรวจวิเคราะห์วิจัย การพยากรณ์คาดการณ์อนาคตและการวางแผนเพื่อให้ประชาชนและรัฐบาลได้กำหนดวิธีการ ตลอดจนโครงการล่วงหน้าสำหรับรับการขยายตัวหรือความเจริญนั้นให้ได้เป็นผลดีต่อชุมชน และป้องกันผลร้ายที่อาจเกิดตามมาได้อย่างแนบเนียนเหมาะสม

การบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 โดยการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง คณะที่ปรึกษา เอ็ม ไอ ที ได้เคยเสนอไว้ในผังเมืองกรุงเทพมหานคร วิสัยทัศน์สำหรับกรุงเทพมหานคร 2538-2548 ว่าการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดระเบียบการวางแผนและการพัฒนา โดยสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

กระบวนการทบทวนผังเมืองรวมขั้นแรกควรแบ่งกรุงเทพมหานครเป็นหน่วยวางผัง ซึ่งแต่ละหน่วยจะเป็นฐานเพื่อการวางผังเมืองรวม การแบ่งเขตหน่วยวางผังคำนึงเหตุผลทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงเส้นแบ่งเขตตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา และโดยการรวมเขตที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน เพื่อให้การรวบรวมข้อมูลง่ายขึ้น จึงใช้ชื่อเขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันเป็นชื่อหน่วยวางผัง ซึ่งประกอบด้วยเขตหลายเขตหรือเขตเดียวของกรุงเทพมหานคร หลายเขตในแถบชานเมืองจะใหญ่พอที่ใช้เป็นหนึ่งหน่วยวางผัง แต่เขตแถบใจกลางเมืองมักจะเล็กเกินไปที่จะเป็นหน่วยวางผัง แต่ละหน่วยวางผังที่กำหนดจะใหญ่พอที่จะเปรียบเทียบคุณภาพของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (เช่น สวนสาธารณะ และโรงเรียน) รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพและการใช้ที่ดิน การวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานครโดยละเอียดและงบประมาณที่สำคัญ ควรจัดทำตามฐานการจัดหน่วยวางผัง

หน่วยวางผังของกรุงเทพมหานครที่เสนอ

หน่วยวางผัง 1	รัตนโกสินทร์	-	พระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ ดุสิต บางซื่อ
หน่วยวางผัง 2	ลุมพินี	-	ปทุมวัน บางรัก ยานนาวา สาทร บางคอแหลม พระโขนง คลองเตย
หน่วยวางผัง 3	ราชเทวี	-	พญาไท ราชเทวี ห้วยขวาง บางกะปิ
หน่วยวางผัง 4	ดอนเมือง	-	บางเขน ดอนเมือง จตุจักร ลาดพร้าว
หน่วยวางผัง 5	ประเวศ	-	ประเวศ
หน่วยวางผัง 6	ลาดกระบัง	-	ลาดกระบัง
หน่วยวางผัง 7	มีนบุรี	-	บึงกุ่ม มีนบุรี
หน่วยวางผัง 8	หนองจอก	-	หนองจอก

หน่วยวางผัง 9	บางกอกน้อย	-	บางกอกน้อย บางพลัด บางกอกใหญ่
หน่วยวางผัง 10	ธนบุรี	-	ธนบุรี คลองสาน
หน่วยวางผัง 11	ตลิ่งชัน	-	ตลิ่งชัน
หน่วยวางผัง 12	บางขุนเทียน	-	บางขุนเทียน
หน่วยวางผัง 13	ราษฎร์บูรณะ	-	จอมทอง ราษฎร์บูรณะ
หน่วยวางผัง 14	หนองแขม	-	ภาษีเจริญ หนองแขม

(คณะที่ปรึกษา MIT, 2539: 17-18)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาเพื่อทราบถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาสภาพทั่วไปในลักษณะทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม และศึกษาถึงการบริหารราชการของกรุงเทพมหานครในด้านอำนาจหน้าที่และโครงสร้างการบริหารงาน รวมถึงการบริหารการผังเมืองในปัจจุบัน

3.1 ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์

กรุงเทพมหานครตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มภาคกลางบนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ระหว่างละติจูด 13 องศา 14 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 100 องศา 28 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ 1,568.737 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่เขตการปกครองในปัจจุบัน 50 เขต มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อจังหวัดนนทบุรี และปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อจังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดต่อจังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันตก	ติดต่อจังหวัดนครปฐม และสมุทรสาคร

ลักษณะภูมิประเทศของกรุงเทพมหานครเป็นที่ราบลุ่ม มีส่วนต่ำผิวดินเล็กน้อย โดยเฉลี่ยความสูงได้ประมาณ 2.31 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เฉพาะลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางไม่เกิน 1.50 เมตร บริเวณดังกล่าวทั้งหมดนี้ ในทางวิชาภูมิศาสตร์เรียกว่าบริเวณที่ราบลุ่มน้ำตอนล่างหรือบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากน้ำที่เกิดจากการทับถมของตะกอนหนา

3.2 ลักษณะทางด้านกายภาพ

3.2.1 เขตปกครองของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครประกอบด้วยพื้นที่เขตการปกครองในปัจจุบัน 50 เขตดังต่อไปนี้ เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ ปทุมวัน บางรัก ยานนาวา สาทร บางคอแหลม ดุสิต บางซื่อ พญาไท ราชเทวี ห้วยขวาง ดินแดง พระโขนง บางนา คลองเตย วัฒนา ประเวศ สวนหลวง บางเขน สายไหม ดอนเมือง หลักสี่ จตุจักร บางกะปิ วังทองหลาง ลาดพร้าว บึงกุ่ม คันนายาว สะพานสูง หนองจอก คลองสามวา มีนบุรี ลาดกระบัง ธนบุรี คลองสาน

บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ บางพลัด ภาษีเจริญ บางแค บางขุนเทียน บางบอน จอมทอง ตลิ่งชัน ทวีวัฒนา ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ และหนองแขม

จากการที่กรุงเทพมหานครได้แบ่งเขตการปกครองจาก 38 เขต เป็น 50 เขต ในปี พ.ศ.2541 นั้น ทำให้สามารถจำแนกกลุ่มพื้นที่เขตได้ดังนี้ (แผนที่ 3.1)

1. เขตเมืองชั้นใน (Inner City) เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนในระยะเริ่มแรกและพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์สถานที่ราชการ สถานศึกษา ย่านธุรกิจการค้าหนาแน่น จำนวนประชากรในเขตเมืองชั้นในมีแนวโน้มลดลง แต่ความหนาแน่นประชากรในเขตต่างๆ ส่วนใหญ่เกินกว่า 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยศูนย์กลางเมืองเดิมและเขตต่างๆ ทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตกรวม 22 เขต ได้แก่

ฝั่งกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ ปทุมวัน บางรัก ยานนาวา สาทร บางคอแหลม ดุสิต บางซื่อ พญาไท ราชเทวี ห้วยขวาง ดินแดง คลองเตย วัฒนา จตุจักร

ฝั่งธนบุรี เขตบางพลัด ธนบุรี คลองสาน บางกอกใหญ่ บางกอกน้อย

2. เขตชั้นกลางหรือเขตต่อเมือง (Urban Fringe) เป็นเขตที่มีการขยายตัวของประชากรกิจกรรมทางการค้าและที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ตั้งอยู่ในรัศมีระหว่าง 10-20 กิโลเมตรจากศูนย์กลางเมือง ซึ่งในปัจจุบันเป็นบริเวณที่การพัฒนาเมืองอย่างกระจัดกระจาย(Urban Sprawl) ประกอบด้วย พื้นที่ทางฝั่งตะวันออก 14 เขต และทางฝั่งตะวันตก 8 เขต

ฝั่งกรุงเทพมหานคร เขตดอนเมือง หลักสี่ บางเขน สายไหม ลาดพร้าว วังทองหลาง บางกะปิ บึงกุ่ม คันนายาว สะพานสูง สวนหลวง ประเวศ พระโขนง บางนา

ฝั่งธนบุรี เขตภาษีเจริญ จอมทอง ราษฎร์บูรณะ ตลิ่งชัน ทวีวัฒนา หนองแขม บางแค ทุ่งครุ

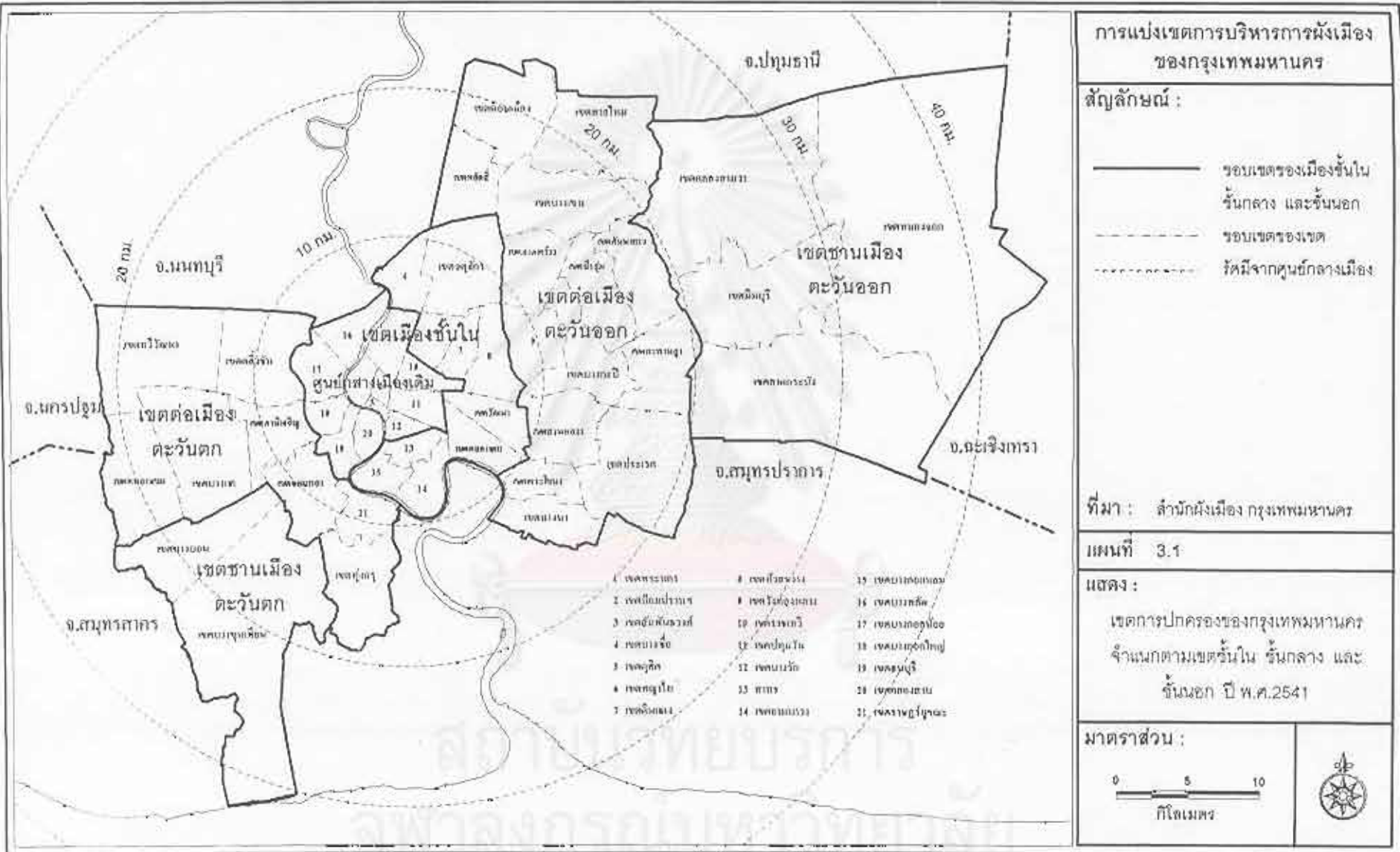
3. เขตชานเมือง (Suburb) เป็นพื้นที่เขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ซึ่งยังมีพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรมอยู่เป็นส่วนใหญ่และมีสัดส่วนสูงกว่าพื้นที่พัฒนาแบบเมือง โดยมีลักษณะผสมระหว่างเมืองและชนบท เป็นเขตที่อยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองเกินกว่า 20 กิโลเมตร ประกอบด้วย

ฝั่งกรุงเทพมหานคร เขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง

ฝั่งธนบุรี เขตบางบอน บางขุนเทียน

3.2.2 การขยายตัวของเมือง

การเจริญเติบโตของชุมชนและการขยายตัวของกรุงเทพมหานครมีการพัฒนาสืบเนื่องนับแต่อดีต แต่เดิมเมืองมีขนาดเล็กกระจุกตัวในพื้นที่ศูนย์กลาง (Concentric Zone) ต่อมาความเจริญได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องมาจากการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนดรูปร่างของเมือง ทำให้ศูนย์กลางเมืองขยายตัวออก

**การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร**

- สัญลักษณ์ :**
- ขอบเขตของเมืองชั้นใน
ชั้นกลาง และชั้นนอก
  - ขอบเขตของเขต
  - รัศมีจากศูนย์กลางเมือง

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 3.1

แสดง :
เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร
จำแนกตามเขตชั้นใน ชั้นกลาง และ
ชั้นนอก ปี พ.ศ.2541

มาตราส่วน :

0   5   10

กิโลเมตร

ไปตามแนวถนนหลัก การขยายตัวเป็นการขยายตัวออกไปในทุกทิศทางและเป็นไปในลักษณะกระจัดกระจาย (Urban Sprawl) (ดูภาพที่ 3.1)

จากการที่เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองที่มีระบบซับซ้อน มีอาณาเขตกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งการเติบโตของเมืองนี้จะเกิดควบคู่กับการเพิ่มขึ้นของประชากรและการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ

ภาพแสดงพื้นที่ปลูกสร้างของกรุงเทพมหานคร (Built-Up Area) โดยแผนที่จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ในปี พ.ศ.2530, ปี พ.ศ.2536 และปี พ.ศ.2538 ทำให้สามารถคาดประมาณขนาดของพื้นที่เมืองและทิศทางการขยายตัวของเมือง ในช่วงเวลาที่ผ่านไป 8 ปีได้ (ตารางที่ 3.1 และแผนที่ 3.2) ซึ่งจากการศึกษา พบว่า กรุงเทพมหานครมีการขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างเพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 302.271 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2530 มาเป็น 500.00 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2536 หรือเพิ่มขึ้น 65% ในเวลาเพียง 6 ปี โดยพื้นที่เมืองได้มีการขยายตัวออกไปจากเขตเมืองชั้นในไปยังเขตต่อเมืองทั้งทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก โดยทางฝั่งตะวันตกจะเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการขยายตัวสูงในเขตภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ หนองแขม โดยเฉพาะเขตบางขุนเทียนมีการขยายตัวของเมืองเพิ่มมากขึ้นถึง 4.6 เท่าจากพื้นที่เมืองเดิม

ส่วนในปี พ.ศ.2536 ถึง ปี พ.ศ.2538 พื้นที่ปลูกสร้างของกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเป็น 613.00 ตารางกิโลเมตร หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.56 บริเวณชานเมืองมีอัตราการขยายตัวสูงเกินกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่เมืองเดิมในเวลาเพียง 2 ปี รองลงมาคือบริเวณเขตต่อเมืองตะวันตก ในอัตราร้อยละ 36.46 ซึ่งเขตที่มีการขยายตัวสูงตามลำดับคือ เขตตลิ่งชัน หนองแขม ภาษีเจริญ และในภาพรวมของกรุงเทพมหานครทิศทางการขยายตัวจะไปทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยามากกว่าทางฝั่งตะวันตก ส่วนในเขตเมืองชั้นในมีการพัฒนาเกือบเต็มพื้นที่ คงเหลือที่ว่างอยู่น้อยมาก

การขยายตัวของกรุงเทพมหานครในเขตชานเมือง ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เกษตรกรรมมาเป็นพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2538 ประมาณร้อยละ 73.72 ของพื้นที่ตัวเมือง ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณโดยรอบเมืองชั้นในซึ่งมีระยะห่างออกไปจากศูนย์กลางเมืองมากกว่า 10 กิโลเมตร ขนาดของพื้นที่ปลูกสร้างที่เพิ่มในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2536 - พ.ศ.2538) ประมาณ 113.79 ตารางกิโลเมตร พื้นที่เพิ่มขึ้นในเขตต่างๆ เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ บางเขน มีนบุรี บางขุนเทียน ตลิ่งชัน ประเวศ หนองแขม ลาดพร้าว ฯ (ตารางที่ 3.2)

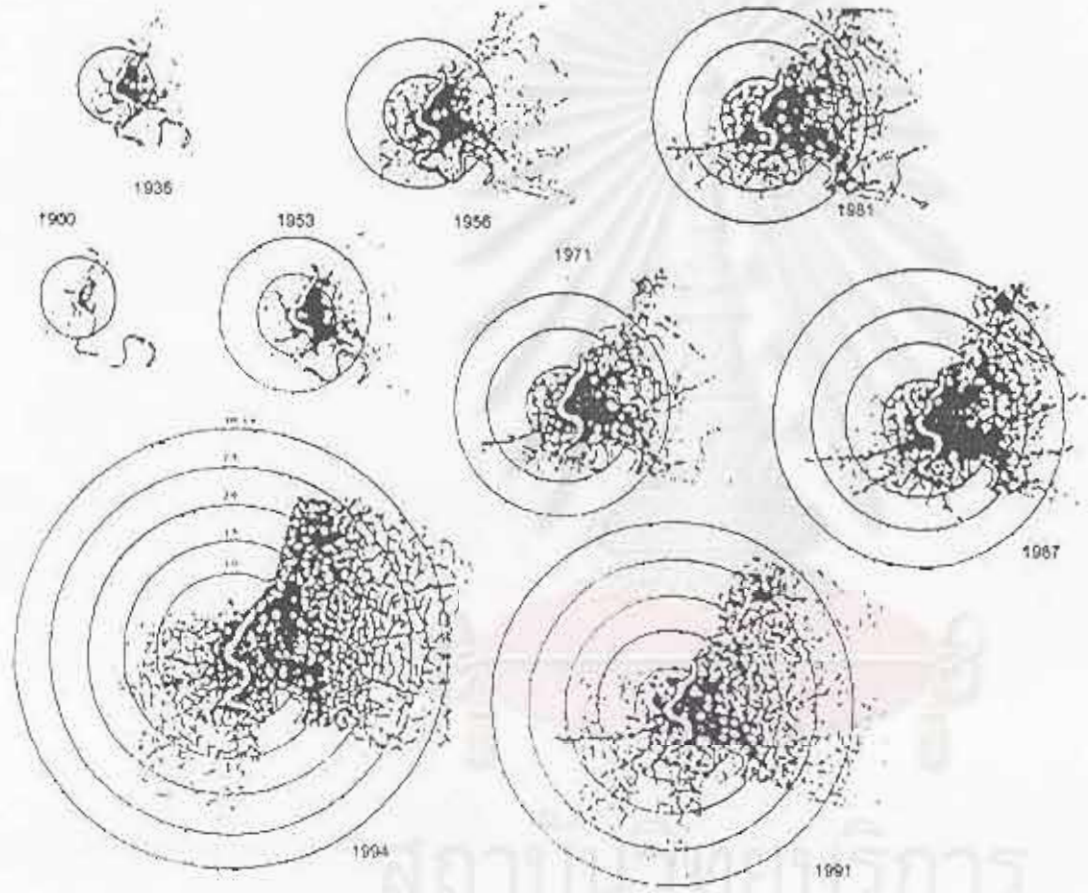
จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศในปี พ.ศ.2538 กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ปลูกสร้าง (Built-Up Area) ร้อยละ 39.11 และยังคงเหลือพื้นที่ว่างรอการพัฒนาพร้อมกับพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ประมาณร้อยละ 60.89

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 3.1

แสดง :

การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร
ปี พ.ศ. 2443 - 2537

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

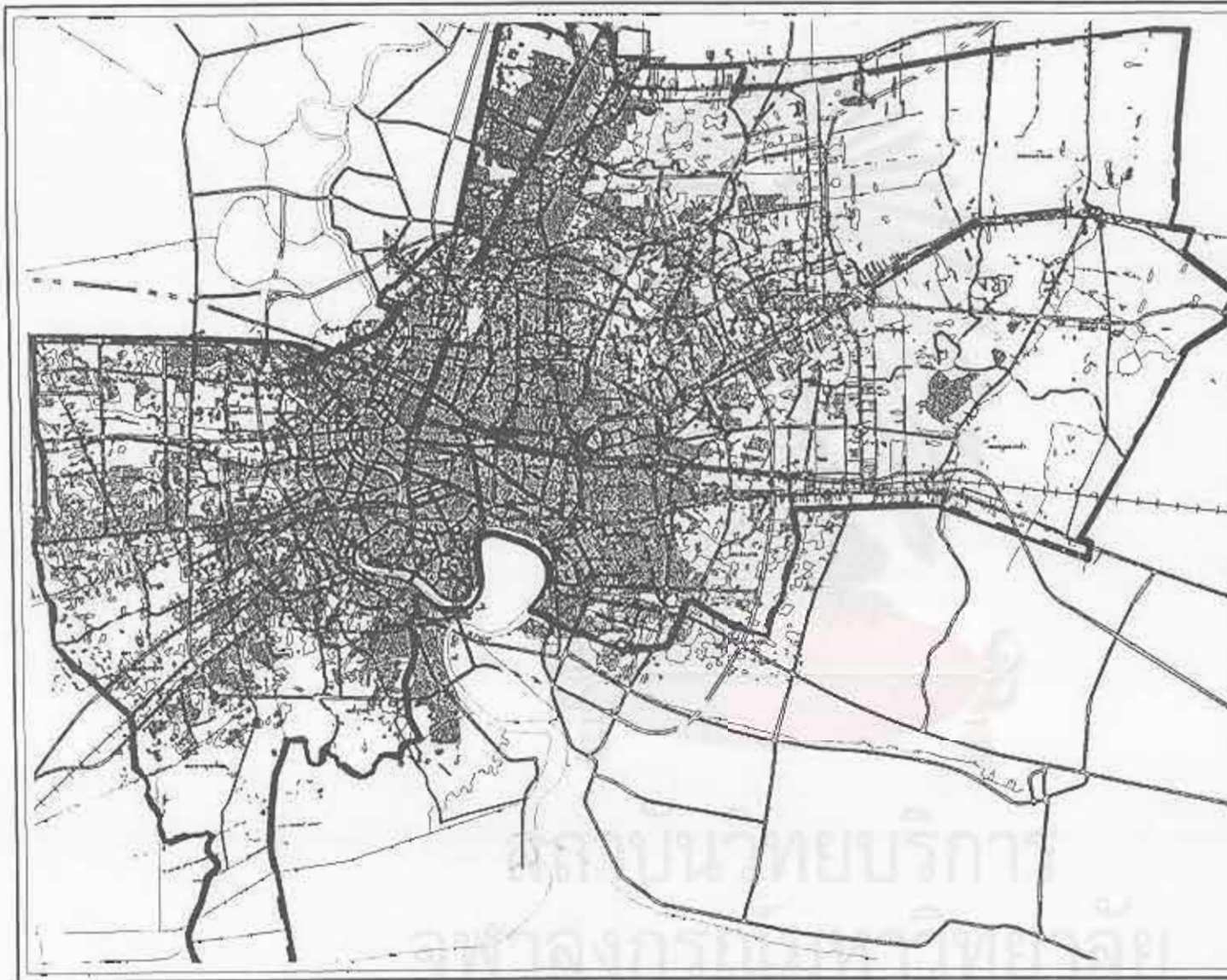

ตารางที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2530, 2536 และ 2538

เขต	พื้นที่เขต (ตร.กม.)	พื้นที่ปี พ.ศ.2530		พื้นที่ปี พ.ศ.2536		พื้นที่ปี พ.ศ.2538		รวม	
		(ตร.กม.)	%ของพื้นที่ เมืองทั้งหมด	(ตร.กม.)	%ของพื้นที่ เมืองทั้งหมด	(ตร.กม.)	%ของพื้นที่ เมืองทั้งหมด	(ตร.กม.)	%ของพื้นที่ เมืองทั้งหมด
เขตเมืองชั้นใน									
1 พระนคร	5,536	4,300	1.42	-	-	-	-	4,300	0.70
2 เขตดุสิต	1,931	2,470	0.82	-	-	-	2,470	0.40	
3 เขตป้อมปราบ	1,416	1,290	0.43	-	-	-	1,290	0.21	
4 บางรัก	8,369	5,680	1.88	-	-	-	5,680	0.83	
5 บางกอก	5,536	3,620	1.20	-	-	-	3,620	0.59	
6 บางนา	16,662	5,500	1.82	2,840	1.44	-	8,340	1.36	
7 สาทร	9,326	5,700	1.89	0,590	0.30	-	6,290	1.03	
8 บางกอกน้อย	10,921	4,900	1.82	-	-	-	4,900	0.80	
9 ดุสิต	10,685	7,430	2.46	-	-	-	7,430	1.21	
10 บางเขิน	11,545	7,710	2.55	0,430	0.22	-	8,140	1.33	
11 พญาไท	9,595	7,560	2.53	0,010	0.01	-	7,570	1.25	
12 บางนา	7,125	5,900	1.95	0,160	0.08	-	6,060	0.99	
13 หัวหมาก	15,033	5,410	1.79	4,750	2.41	0,050	10,210	1.56	
14 สันทราย	8,354	6,620	2.19	0,440	0.22	-	7,060	1.15	
15 จตุจักร	32,908	17,560	5.82	3,990	2.02	-	21,570	3.52	
16 คลองเตย	25,669	20,820	6.89	1,020	0.52	-	21,840	3.56	
17 คลองสาน	6,051	4,710	1.56	-	-	-	4,710	0.77	
18 ธนบุรี	8,626	6,330	2.09	0,920	0.47	-	7,250	1.18	
19 บางเขินใหญ่	5,180	4,650	1.54	0,230	0.12	-	4,880	0.80	
20 บางกอกน้อย	11,944	6,700	2.22	1,970	1.00	0,670	9,540	1.55	
21 บางพลัด	11,360	5,060	1.97	2,250	1.14	-	8,210	1.34	
รวม	224,643	140,940	46.63	19,600	9.93	0,020	161,460	26.32	
เขตเมืองชั้นนอก									
22 ดอนเมือง	59,789	18,460	6.11	21,550	10.91	-	40,010	6.52	
23 บางเขิน	76,613	12,510	4.14	13,950	7.06	15,120	41,560	6.78	
24 บางนา	30,476	6,130	2.03	7,480	3.79	8,030	21,640	3.53	
25 บางกะปิ	48,904	19,430	6.43	6,510	3.35	4,670	30,710	5.01	
26 มีนบุรี	69,903	11,580	3.83	9,470	4.80	1,000	22,050	3.59	
27 บางพลัด	23,678	8,280	2.73	9,580	4.85	0,560	18,400	3.00	
28 บางนา	32,775	12,260	4.06	8,530	4.32	1,780	22,570	3.68	
29 ปทุมธานี	61,547	6,400	2.12	11,330	5.74	9,830	27,560	4.49	
รวม	403,685	95,030	31.44	85,500	44.81	40,990	224,520	36.59	
เขตชานเมืองชั้นนอก									
30 คลองจั่น	79,696	4,360	1.44	15,450	7.82	12,600	32,410	5.29	
31 บางนา	48,283	6,520	2.16	8,630	3.36	8,530	21,680	3.53	
32 บางเขิน	53,947	11,480	3.80	13,720	6.95	7,980	33,180	5.41	
33 บางนา	25,724	5,715	1.89	9,730	4.93	0,740	16,185	2.64	
34 บางนา	42,875	10,730	3.55	9,780	4.06	4,470	24,980	4.07	
รวม	250,527	38,805	12.64	55,310	28.01	34,320	128,435	20.93	
เขตชานเมืองชั้นใน									
35 มีนบุรี	174,330	9,200	3.04	8,760	4.44	15,030	32,990	5.38	
36 บางนา	123,860	9,130	3.02	4,920	2.49	4,290	18,340	2.99	
37 บางนา	236,260	5,190	1.72	1,800	0.96	4,200	11,380	1.85	
รวม	534,450	23,520	7.78	15,480	7.90	23,590	62,710	10.22	
เขตชานเมืองชั้นนอก									
38 บางนา	155,432	3,975	1.32	18,460	9.35	13,600	36,415	5.94	
รวม	155,432	3,975	1.32	18,460	9.35	13,600	36,415	5.94	
รวมทั้งกรุงเทพมหานคร	1,568,737	302,271	100.00	197,480	100.00	113,790	613,541	100.00	

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1)

แหล่งข้อมูล : กองสำรวจและแผนที่ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

การแบ่งเขตการบริหารการเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- ปี พ.ศ.2530
- ปี พ.ศ.2536
- ปี พ.ศ.2538

ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่ : 3.2

แสดง :

พื้นที่ปลูกสร้างของกรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน :

1 : 350,000

ตารางที่ 3.2 ขนาดของพื้นที่ปลูกสร้างที่เพิ่มขึ้น พ.ศ.2536-2538

ลำดับที่	เขต	พื้นที่เพิ่ม (ตร.กม.)	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
1	บางเขน	15.12	57.14
2	มีนบุรี	15.03	83.69
3	บางขุนเทียน	13.98	62.31
4	ตลิ่งชัน	12.60	63.60
5	ประเวศ	9.83	55.44
6	หนองแขม	8.53	64.87
7	ลาดพร้าว	8.03	59.00
8	ภาษีเจริญ	7.98	31.66
9	บางกะปิ	4.67	17.93
10	ราษฎร์บูรณะ	4.47	21.79
11	ลาดกระบัง	4.29	30.53
12	หนองจอก	4.26	59.83

ที่มา : จากข้อมูลตารางที่ 3.1

เมื่อพิจารณาระหว่างพื้นที่ปลูกสร้างกับข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 116 จะเห็นว่าพื้นที่เมืองได้เกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจาย ในที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย มีพื้นที่ว่างหลงเหลือเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนอีกเป็นจำนวนมากแต่ขาดการเข้าถึงโดยระบบถนน เช่นเดียวกับบริเวณที่กำหนดเป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมและที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม พบว่า มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นมาก โดยเฉพาะในเขตตลิ่งชัน เขตบางขุนเทียน บริเวณนอกแนวถนนวงแหวนสายนอก ส่วนบริเวณเขต ชั้นนอก ได้แก่ เขตมีนบุรี หนองจอก และลาดกระบัง ปัจจุบันมีอัตราการขยายตัวของเมืองค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในพื้นที่รองรับน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมชุมชนตามแนวคลองและริมถนนสายหลัก

3.2.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

กรุงเทพมหานครมีการใช้ที่ดินในลักษณะผสม (Mixed Land Use) รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น มีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพักอาศัยมากที่สุดในการใช้ประโยชน์ที่ดินทุกประเภทและในพื้นที่แต่ละเขต โดยมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรมและสถาบันราชการ รวมทั้งสาธารณูปโภคต่างๆ ในเขตเมืองชั้นในค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เขตอื่นๆ สำหรับพื้นที่เขตต่อเมืองหรือเขตชั้นกลางทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกเป็นแหล่งที่พักอาศัยมากที่สุดกว่าทุกเขตและมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรมใกล้เคียงกันทั้งทางฝั่งตะวันตกและตะวันออกโดยเกาะตัวออกไปตามถนนสายสำคัญ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมเขตต่อเมืองทางฝั่งตะวันตกจะมีสัดส่วนพื้นที่สูงกว่าพื้นที่เขตอื่นๆ ส่วนพื้นที่ชั้นนอกเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่พักอาศัย (ดูตาราง 3.3 และแผนที่ 3.3)

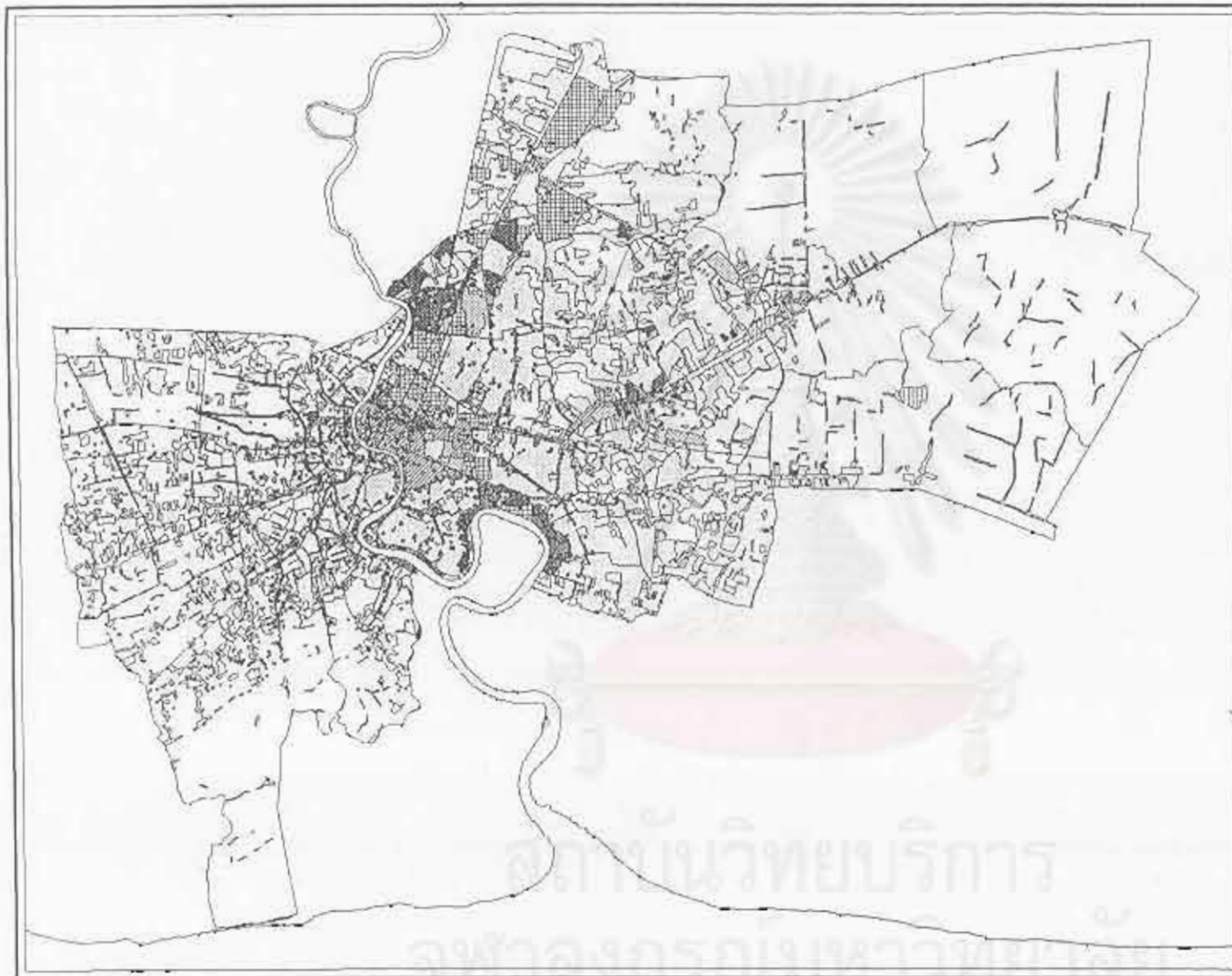
ตารางที่ 3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2539

เขต	ประเภทการใช้ที่ดิน (ตร.กม.)													
	พื้นที่เขต	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สถานที่ราชการ	สถาบันการศึกษา	ศาสนสถาน	ที่พักผ่อนหย่อนใจ	ถนน ครอบคลุม	เกษตรกรรม	แม่น้ำ ลำคลอง	ที่ว่าง	อื่นๆ
กรุงเทพมหานคร	1,568.74	491.15	73.02	40.24	7.09	75.37	16.08	7.83	25.10	96.63	516.69	56.82	162.48	0.23
เขตชั้นใน	105.95	32.53	24.86	2.50	0.93	14.91	4.27	2.22	2.23	14.55	0.59	4.07	2.26	-
1 พระนคร	5.54	1.17	0.69	0.06	0.02	1.09	0.30	0.46	0.33	0.79	-	0.60	0.00	-
2 สุทธิ	10.67	1.55	0.87	0.33	0.11	4.99	0.54	0.20	0.48	1.28	-	0.29	0.03	-
3 บางรัก	5.54	1.71	1.73	0.08	0.07	0.28	0.24	0.16	-	1.08	-	0.19	-	-
4 ปทุมวัน	6.37	1.54	1.54	0.06	0.05	1.35	1.26	0.09	1.10	1.29	-	0.09	-	-
5 ปทุมมา	1.93	0.57	0.47	0.05	0.02	0.15	0.06	0.17	-	0.38	-	0.05	-	-
6 สหพันธวงศ	1.42	0.26	0.66	0.01	0.10	0.02	0.03	0.12	-	0.13	-	0.08	-	-
7 หนอง	9.60	3.70	2.13	0.00	0.02	1.69	0.14	0.10	0.02	1.66	-	0.13	-	-
8 ราชเทวี	15.03	3.78	6.30	0.34	0.10	1.65	0.21	0.04	0.03	0.72	0.12	0.35	1.41	-
9 บางซื่อ	11.55	5.85	1.77	0.49	0.03	0.41	0.49	0.16	-	1.57	0.23	0.37	0.12	-
10 ราชเทวี	7.13	0.39	2.87	0.04	-	1.77	0.45	0.01	0.03	1.42	-	0.14	0.01	-
11 ดินแดง	8.35	3.62	2.28	0.38	-	0.90	0.14	0.03	0.15	0.74	-	0.12	0.00	-
12 อนุ	8.63	3.11	2.23	0.21	0.14	0.29	0.24	0.33	0.01	1.59	-	0.47	0.00	-
13 บางกอกใหญ่	6.18	2.52	0.95	0.28	0.02	0.16	0.09	0.23	0.06	0.93	0.14	0.51	0.31	-
14 คลองสาน	6.05	2.76	0.37	0.17	0.19	0.16	0.08	0.14	0.03	0.99	0.10	0.67	0.38	-
เขตชั้นกลาง	644.81	305.07	41.29	16.55	4.89	31.83	6.87	3.23	12.40	54.49	54.21	19.99	93.89	0.17
15 บาง	76.61	30.91	1.94	0.51	0.13	5.07	0.78	0.23	1.63	3.50	22.27	1.26	8.30	-
16 บาง	48.90	26.59	5.16	0.43	0.29	0.14	0.32	0.12	1.71	4.31	0.19	1.38	8.27	-
17 พระ	32.78	18.96	3.05	2.10	0.11	1.14	0.55	0.18	0.11	2.12	0.01	1.18	3.26	-
18 งาม	16.66	7.43	1.14	0.25	0.90	0.23	0.26	0.23	0.03	3.71	0.02	2.00	0.44	-
19 สา	9.33	0.65	4.66	0.72	0.01	1.38	0.40	0.21	0.00	0.95	-	0.23	0.10	-

ตารางที่ 3.3. (ต่อ)

เขต	ประเภทการใช้ที่ดิน (ตร.กม.)													
	พื้นที่เขต	ที่อาศัย	พาณิชย์รวม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สวนสาธารณะ	สถาบันการศึกษา	ศาสนสถาน	ที่พักผ่อนหย่อนใจ	ถนน ระบาย	ชาย	เกษตรกรรม	แม่น้ำ ลำคลอง	ที่ว่าง
20 บางคอแหลม	10.92	5.01	0.76	0.26	0.86	0.07	0.37	0.22	-	2.12	-	1.48	0.07	-
21 ลาดพร้าว	25.56	9.02	5.96	0.85	1.10	2.25	0.29	0.19	0.29	4.50	0.01	0.84	0.27	-
22 ปทุมธานี	61.55	23.98	0.78	0.97	-	1.00	0.08	0.11	2.06	5.96	1.79	1.37	23.46	-
23 ดอนเมือง	59.79	28.91	2.21	1.20	0.03	12.60	0.32	0.08	0.43	4.28	0.11	1.07	8.55	-
24 จตุจักร	32.91	13.74	4.12	0.63	0.24	5.16	1.48	0.08	0.94	4.36	-	0.78	0.38	-
25 ลาดพร้าว	30.48	24.41	0.94	1.51	-	0.25	0.18	0.07	-	0.92	-	0.69	1.51	-
26 มีนบุรี	69.90	36.02	1.72	0.52	0.39	0.15	0.15	0.08	3.78	4.61	4.80	1.76	15.76	0.17
27 ลาดพร้าว	23.68	12.79	0.68	0.64	0.08	0.09	0.07	0.12	0.88	3.76	0.05	0.99	3.54	-
28 บางกอกน้อย	11.94	5.28	1.22	0.18	0.06	0.24	0.36	0.17	-	1.90	0.08	1.48	1.01	-
29 ภาษีเจริญ	53.95	25.13	3.08	1.87	0.12	0.26	0.41	0.51	0.11	1.54	11.36	0.44	9.11	-
30 ราชบุรีบูรณะ	42.87	16.77	0.93	2.34	0.55	0.24	0.67	0.10	0.24	2.67	12.26	1.05	5.16	-
31 บางพลัด	11.36	5.50	1.49	0.38	0.07	0.29	0.05	0.20	-	1.84	0.04	0.97	0.52	-
32 จอมทอง	25.72	14.02	1.55	1.17	0.24	0.25	0.12	0.40	-	1.54	1.21	1.04	4.17	-
เขตกั้นนอก	817.86	183.55	6.87	21.19	1.26	28.62	4.94	2.33	10.47	27.58	481.90	32.77	86.23	0.08
33 มีนบุรี	174.33	34.31	1.48	1.88	0.14	0.45	0.38	0.27	5.04	9.75	111.00	1.48	8.34	-
34 ลาดพร้าว	123.86	25.85	0.56	6.97	0.03	0.27	1.49	0.22	0.24	3.75	74.17	0.94	9.39	-
35 หนองจอก	236.26	40.99	0.13	0.48	0.10	23.39	0.72	0.27	4.76	2.17	141.43	1.90	19.92	-
36 คลองสาม	79.70	21.97	1.05	0.07	0.07	0.30	0.29	0.44	0.22	8.10	34.64	2.30	10.25	-
37 บางขุนเทียน	158.43	16.27	1.30	2.35	0.84	0.18	0.66	0.92	0.17	2.80	85.49	25.46	8.97	-
38 หนองแขม	48.28	14.15	2.36	9.63	0.07	4.03	1.40	0.21	0.03	0.99	5.17	0.69	9.46	0.06

ที่มา : กองสำรวจและแผนที่ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ▤ ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ▥ ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ▦ พื้นที่คลังสินค้า
- ▧ พื้นที่พาณิชยกรรม
- ▨ พื้นที่อนุรักษ์
- ▩ พื้นที่อุตสาหกรรม
- พื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่ง
- ▧ สถาบันราชการ
- ▨ สถาบันศาสนา
- ▩ สวนสาธารณะ
- โรงเรียน

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

แผนที่ : 3.3

แสดง :

การใช้ที่ดินกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2539

มาตราส่วน :

1) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเมือง

รูปแบบการใช้ที่ดินโดยทั่วไป พบว่า ยังมีการกระจุกตัวของกิจกรรมต่างๆ อย่างหนาแน่นในเขตเมืองชั้นใน เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเริ่มจากบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเมืองเดิม มีการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน วัด วัง สถานที่ราชการ สถานศึกษาและย่านการค้าเก่าแก่ที่ยังคงความสำคัญอยู่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เขตพระนคร ป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ มีไม่มากนักและเป็นไปอย่างช้าๆ เนื่องจากอยู่ในเขตเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จึงมีกฎเกณฑ์ควบคุมการพัฒนาและที่ดินส่วนใหญ่มีแปลงขนาดเล็กก่อสร้างเป็นตึกแถวหนาแน่นต่างจากพื้นที่เขตใกล้เคียงโดยรอบ เช่น เขตราชเทวี ปทุมวัน บางรัก สาทร คลองเตย พญาไท ฯลฯ ซึ่งมีการพัฒนาเป็นย่านที่อยู่อาศัยและธุรกิจการค้าแบบสมัยใหม่ที่เปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินจากอาคารเก่าในแนวราบมาเป็นอาคารสูงในแนวตั้งเพื่อให้คุ้มค่างบราคาที่ดินที่สูงขึ้น โดยในเขตเมืองชั้นในที่ประกอบด้วยเขตต่างๆ 22 เขต ยังแสดงให้เห็นความสำคัญของภาคธุรกิจและการเป็นแหล่งงานอย่างชัดเจน

ในเขตชั้นกลางหรือเขตต่อเมืองซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่เมืองชั้นในกับเขตชานเมืองทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออกจะมีการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเป็นหลักประมาณร้อยละ 60 นอกจากนั้นเป็นการใช้ที่ดินประเภทอื่นและที่ว่าง ได้แก่ พาณิชยกรรมประเภทร้านค้าปลีก ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า ที่เกิดขึ้นรองรับการขยายตัวของที่อยู่อาศัยและอาคารสำนักงานที่กระจายตัวออกมาเพราะในเขตเมืองชั้นในมีพื้นที่ว่างจำกัดและราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นการใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละบริเวณคือ 1. ที่อยู่อาศัยในลักษณะชุมชนเมืองใหญ่ ซึ่งอยู่ในเขตที่มีการบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการค่อนข้างสมบูรณ์ รวมทั้งองค์ประกอบด้านธุรกิจด้านต่างๆ ได้แก่ เขตดอนเมือง บางกะปิ พระโขนง ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ ฯลฯ

2. ที่อยู่อาศัยภายในกรอบของถนนสายหลัก 4 สาย ในพื้นที่ขนาดใหญ่ (Super Block) และมีถนนซอยจำนวนมากให้บริการในการเข้าถึงที่อยู่อาศัย ได้แก่ เขตบางเขน ลาดพร้าว บึงกุ่ม สะพานสูง ประเวศ เป็นต้น

3. ที่อยู่อาศัย ซึ่งตั้งกระจายอยู่ตามเส้นทางคมนาคมขนส่ง ทางถนน ทางรถไฟ และคลอง ได้แก่ เขตทวีวัฒนา หนองแขม ทุ่งครุ เป็นต้น

ที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปมีลักษณะผสมผสานของอาคารพักอาศัยหลายประเภท โดยเฉพาะหมู่บ้านจัดสรร ได้แก่ บ้านเดี่ยวที่มีขนาดที่ดินตั้งแต่ 50 - 100 ตารางวา ทาวน์เฮาส์ที่มีความสูง 2 - 4 ชั้น ตึกแถว หอพัก แฟลต/อพาร์ทเมนท์ ที่มีความสูง 4 ชั้นขึ้นไป ซึ่งการขยายตัวของที่อยู่อาศัยจะเพิ่มขึ้นในเขตชั้นกลางมากที่สุดประมาณร้อยละ 66

การใช้ที่ดินอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรม ซึ่งยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของกรุงเทพมหานคร แต่การก่อสร้างโรงงานและขบวนการผลิตตลอดจนแรงงานจำนวนมากได้ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมของการอยู่ร่วมกันในชุมชนเมือง โรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครเป็นโรงงานขนาดเล็กและมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไปในย่านที่อยู่อาศัย พื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่มาก ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็น

การตั้งถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิมและมักจะอยู่รวมกันกับการใช้ที่ดินประเภทคลังสินค้า แนวเส้นทางที่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมและคลังสินค้าอย่างเด่นชัด คือ ถนนช่องนนทรี ถนนพระรามที่ 3 ถนนเจริญนคร ถนนสุขสวัสดิ์ในเขตราชบุรีบูรณะ ถนนเพชรเกษม ถนนเอกชัย ถนนพระรามที่ 2 (ธนบุรี - ปากท่อ) ถนนสุขาภิบาล 1 และถนนบางขุนเทียน ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างเขตภาษีเจริญกับเขตบางขุนเทียน โรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นโรงงานที่มีการผลิตเพื่อให้บริการหรือเอื้อประโยชน์แก่สาขาการผลิตอื่น โดยเฉพาะสาขาการค้าและสาขาการบริการ ในเขตเมืองชั้นในและชั้นกลาง จึงเป็นที่ตั้งที่สำคัญ เพราะมีโครงข่ายการคมนาคมขนส่งสะดวกและมีการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย

โดยภาพรวมของการใช้ที่ดิน ผังตะวันออกจะมีการขยายตัวมากกว่าผังตะวันตกและมีความเข้มของการใช้ที่ดินเพิ่มมากขึ้น

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่ง

เขตชานเมือง (Suburb) ของกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่เขตชั้นนอกหรือชนบทของกรุงเทพมหานคร และเป็นเขตที่ตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองเกินกว่า 20 กิโลเมตร ประกอบไปด้วย กลุ่มเขตดังต่อไปนี้

เขตต่อเมือง ได้แก่	ผังตะวันออก -	ดอนเมือง ลาดพร้าว บึงกุ่ม สวนหลวง
		ประเวศ
	ผังตะวันตก -	จอมทอง ภาษีเจริญ ราชบุรีบูรณะ ดลิ่งชัน
		หนองแขม
เขตชานเมือง ได้แก่	ผังตะวันออก -	มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง
	ผังตะวันตก -	บางขุนเทียน

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่ว่าง ในปี พ.ศ.2539 จากการสำรวจจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศและการสำรวจภาคสนามของสำนักผังเมือง พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้ปรากฏอยู่ในเขตดังนี้ (ดูตารางที่ 3.4)

จากการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ.2539 เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานครมีพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่างเหลืออยู่ในสัดส่วนร้อยละ 67.2 ของพื้นที่เขตปกครองชั้นนอก หรือคิดเป็นร้อยละ 39.7 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยประเภทหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจาย การใช้ที่ดินปัจจุบันถูกควบคุมการพัฒนาโดยผังเมืองรวมซึ่งมีนโยบายอนุรักษ์พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมเพื่อให้เป็นพื้นที่ระบายน้ำหลากให้ไหลลงสู่ทะเลหรือพื้นที่หนองน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม ตลอดจนจำกัดการพัฒนาเมืองให้อยู่ภายในวงแหวนสายนอก ดังนั้นจึงมีการควบคุมการก่อสร้างอาคารประเภทตึกแถวและอาคารขนาดใหญ่

การใช้พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทำนา บ่อปลา และทำสวน โดยเกษตรกรรมจะทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานครมีโครงข่ายของลำคลองจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้พื้นที่เกษตรกรรมยังสามารถประกอบการเกษตรได้ อย่างไรก็ตาม พื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่างในเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานครมีแนวโน้ม

การเปลี่ยนแปลงลดลงตลอดเวลา ในช่วงปี พ.ศ.2529 - 2539 พื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่างลดลงเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.4 ต่อปี เนื่องจากมีปัญหาทางด้านการขาดแคลนน้ำใช้เพื่อการเกษตร ปัญหาน้ำเสียจากชุมชนและการแทรกตัวของน้ำเค็ม การกว้านซื้อที่ดินของนักลงทุน ตลอดจนจนปัญหาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจไม่ดีพอ

แต่อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์ประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งว่างในเขตชานเมืองยังมีความจำเป็นและความสำคัญอย่างมากต่อกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ศักยภาพแนวโน้มของพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่างในเขตชานเมืองมีแนวโน้มในอนาคตยังคงเป็นพื้นที่เกษตร ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม

การพัฒนาแบบเมืองของเขตชานเมือง จะอยู่บริเวณศูนย์กลางของเขตต่างๆ ซึ่งจะมีสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา พาณิชยกรรมและการบริการหลายประเภท ชุมชนที่สำคัญคือ มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง บางบอน นอกจากนี้ยังมีนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญอยู่ 2 บริเวณ คือ นิคมอุตสาหกรรมบางชัน ริมถนนสุขาภิบาล 2 เขตมีนบุรี นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง ริมถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง

ตารางที่ 3.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่ง ปี พ.ศ.2539

	เขตการปกครอง	พื้นที่เขตการปกครอง	พื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่าง	ร้อยละของพื้นที่เขต
เขตชานเมือง	รวม	431,176.90	289,663.10	67.2
	1 หนองจอก	147,663.00	100,843.13	68.3
	2 มีนบุรี	108,957.00	74,588.08	68.5
	3 บางขุนเทียน	97,145.00	62,008.75	63.8
	4 ลาดกระบัง	77,411.90	52,223.14	67.5
เขตต่อเมือง	รวม	297,595.20	99,187.20	33.3
	5 ดลิ่งชัน	49,811.30	28,058.40	56.3
	6 ประเวศ	38,466.90	15,779.32	41.0
	7 บึงกุ่ม	43,689.40	12,852.29	29.4
	8 ภาษีเจริญ	33,716.90	12,796.86	38.0
	9 ราษฎร์บูรณะ	26,796.30	10,890.14	40.6
	10 หนองแขม	30,176.90	9,143.67	30.3
	11 ดอนเมือง	37,368.10	5,414.11	14.5
	12 จอมทอง	16,077.50	3,360.40	20.9
	13 ยานนาวา	10,413.80	394.71	3.8
	14 บางกอกใหญ่	3,862.50	280.85	7.3
	15 บางซื่อ	7,215.60	216.45	3.0
รวมทั้งหมด		728,772.10	388,850.30	53.4

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2540.

3) ปัญหาด้านการใช้ที่ดินของกรุงเทพมหานคร มีปัญหาหลักๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาการขาดความสมดุลระหว่างแหล่งงานกับที่อยู่อาศัย

การขยายตัวของการใช้ที่ดินเพื่อก่อสร้างอาคารประเภทพาณิชย์กรรมและประเภทอื่นๆ ที่เป็นแหล่งการจ้างงานยังคงกระจุกตัวในบริเวณเขตชั้นในและชั้นกลาง และมีอัตราส่วนสูงกว่าจำนวนหน่วยพักอาศัยค่อนข้างมาก แม้จะมีที่อยู่อาศัยบ้าง แต่ก็เป็นที่อยู่อาศัยที่มีราคาสูงไม่ตอบสนองต่อแรงงานกลุ่มใหญ่ ส่งผลให้แรงงานส่วนมากออกไปพักอาศัยอยู่บริเวณที่ไกลจากแหล่งงานคือบริเวณชานเมือง ในขณะที่ระบบคมนาคมขนส่งยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอส่งผลให้แรงงานที่ทำงานในเขตชั้นในและชั้นกลาง ต้องมีภาระในการเดินทางสูง การจราจรเข้าสู่เมืองคับคั่ง เกิดความไม่ประหยัดทางเศรษฐกิจ เพราะการขาดความสมดุลระหว่างแหล่งงานกับที่อยู่อาศัย

2. ปัญหาการกระจายตัวของเมือง ขาดบริการโครงสร้างพื้นฐาน

การขยายตัวของกรุงเทพมหานครเริ่มเกิดขึ้นเป็นโครงร่างชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 และต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ.2530 - พ.ศ. 2531 ที่มีการขยายตัวอย่างรุนแรงในลักษณะกระจัดกระจาย (Sprawl) สาเหตุมาจากสภาพทางเศรษฐกิจดี เกิดการพัฒนาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์เพิ่มขึ้นมาก การขยายตัวดังกล่าวเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างจังหวัดที่เข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพมหานครส่วนหนึ่ง และประชากรในเขตชั้นในย้ายออกไปอยู่อาศัยบริเวณชานเมืองอีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของที่อยู่อาศัยในลักษณะของการจัดสรรที่ดินล้วนเป็นการขยายตัวของการใช้ที่ดินทุกทิศทางที่มีถนนเข้าถึง เกิดพื้นที่ตาบอดแทรกอยู่ทั่วไป เป็นลักษณะของการใช้ที่ดินที่ไม่มีประสิทธิภาพ สิ้นเปลืองต่อการให้บริการโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งรัฐไม่สามารถจัดหา และบริการประชาชนได้เพียงพอตามความต้องการ และไม่ประหยัดในกรณีที่มีการพัฒนาเมืองอย่างกระจัดกระจาย

3. ปัญหาด้านการอนุรักษ์ย่านที่อยู่อาศัย

ในอดีตที่ผ่านมา กรุงเทพมหานครมิได้นำพระราชบัญญัติการผังเมืองมาใช้อย่างจริงจัง ทำให้การก่อสร้างอาคารแต่ละประเภทปะปนกัน และเกิดขึ้นโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งต้องการความเงียบสงบ ร่มรื่น ปราศจากยวดยานพลุกพล่าน และสิ่งรบกวนต่างๆ แต่กลับมีการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ และโรงงานอุตสาหกรรมที่มีมลภาวะเกิดขึ้น เป็นต้น จึงควรมีมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอาคารและกิจกรรมในแต่ละเขตการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม

4. ปัญหาการขาดมาตรการควบคุมความหนาแน่นของการพัฒนาเมือง

ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครฉบับแรก ยังขาดมาตรการควบคุมความหนาแน่นของการใช้ที่ดิน ควรกำหนดค่าสูงสุดของการพัฒนาพื้นที่ให้สัมพันธ์กับความสามารถในการรองรับระบบสาธารณูปโภค เช่น ส่งเสริมการพัฒนาลักษณะกระจุกตัวในบริเวณที่มีระบบขนส่งมวลชนเข้าถึง การสร้างเงื่อนไขจำกัดการพัฒนาในเขตที่ต้องการอนุรักษ์หรือเขตที่ยังไม่พร้อมสำหรับการพัฒนา การกระจายความเจริญไปยังศูนย์ชุมชนต่างๆ เป็นต้น ซึ่งมาตรการที่จะนำ

มาใช้ได้แก่ การควบคุมความสูงของอาคาร ขนาดอาคาร ระยะห่างระหว่างอาคาร กำหนดสัดส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน (Floor Area Ratio หรือ FAR) อัตราส่วนพื้นที่โล่ง (Open Space Ratio หรือ OSR) เป็นต้น

5. ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่งไม่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยขาดระเบียบแบบแผนของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรอยู่อาศัยถึง 8 ล้านคน แต่ไม่มีระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพ ถนนสายประธาน ทางด่วน และระบบสาธารณูปโภคต่างๆ จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเติบโตของเมือง แต่อย่างไรก็ดีในบางเขตของกรุงเทพมหานครมีถนนเพียงร้อยละ 9 ของที่ดินทั้งหมด ในขณะที่เมืองใหญ่ๆ ของโลกจะมีถนนโดยเฉลี่ยร้อยละ 20 - 25 ของที่ดินทั้งหมด ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่งที่พบเป็นปัญหาของการเชื่อมโยงและความไม่สมบูรณ์ของระบบเส้นทางตลอดจนลำดับชั้นของถนนสายหลัก สายรอง ไม่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่ดี ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนอยู่ในระหว่างการก่อสร้างซึ่งเป็นไปอย่างล่าช้า ปัจจุบันจึงเกิดปัญหาความแออัดคับคั่งของการจราจรและเสียเวลามากเกินไปในการเดินทาง

6. ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง

ทำเลที่ตั้งของกรุงเทพมหานคร มีลักษณะของภูมิประเทศประกอบด้วยแม่น้ำลำคลอง และติดทะเล จึงมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่มาจากการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ในบางพื้นที่ของเขตชั้นใน ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น เขตสัมพันธวงศ์ ห้วยขวาง ดินแดง ยานนาวา พระโขนง ฯลฯ โรงงานเหล่านี้มีขบวนการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีระดับต่ำ จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านเสียงดัง เขม่าควัน น้ำเสีย และกากของเสีย

นอกจากนั้นพื้นที่ที่มีความละเอียดอ่อนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เช่น พื้นที่สีเขียว พื้นที่ว่าง แหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่ม และพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ควรกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อสิ่งแวดล้อม มีมาตรการควบคุมอย่าเข้มงวด และมีข้อกำหนดพิเศษสำหรับการพัฒนา จุดมุ่งหมายหลักคือ ป้องกันการพัฒนาเมืองรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรม ป้องกันน้ำท่วมหรือรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนเมือง

7. ปัญหาการป้องกันน้ำท่วม

กรุงเทพมหานครมักประสบกับปัญหาน้ำท่วม เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำและมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะบริเวณชานเมือง นอกจากนี้ยังมีการขุดหน้าดินไปถมในเขตชั้นในและชั้นกลางอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาสำคัญทั้งทางฝั่งตะวันตก คือ เขตตลิ่งชัน บางพลัด ธนบุรี บางขุนเทียน ฯลฯ และฝั่งตะวันออก คือ เขตมีนบุรี ลาดกระบัง หนองจอก บึงกุ่ม ประเวศ ฯลฯ เหล่านี้ต้องประสบกับปัญหาน้ำหลากที่ต่อเนื่องมาจากทุ่งเกษตรกรรมของที่ราบลุ่มเจ้าพระยาตอนบน ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีแผนแม่บทระบบป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ ซึ่งกำหนดพื้นที่ชานเมืองด้านตะวันออกให้เป็นพื้นที่หนองน้ำ ก่อนผันน้ำออกสู่ทะเล ส่วนพื้นที่ชุมชนเมืองป้องกันโดยระบบคันกันน้ำและประตูน้ำ

จึงจำเป็นต้องมีพื้นที่รองรับน้ำ ซึ่งเกิดจากน้ำฝน ได้แก่ การใช้คูคลอง และหนองบึงต่างๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาหน้าท่วมยังคงมีอยู่ เพราะความสามารถในการระบายน้ำออกของคลองมีขีดจำกัด การถมดินเพื่อการก่อสร้างอาคารเป็นการลดพื้นที่กักเก็บน้ำ กรุงเทพมหานครจึงจำเป็นต้องรักษาพื้นที่ชานเมืองไว้บางส่วนเพื่อช่วยชลอปัญหาหน้าท่วม

3.3 ลักษณะทางด้านประชากร

3.3.1 ประชากรกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรในปี พ.ศ.2542 จำนวนทั้งสิ้น 5,662,499 คน โดยเขตชั้นในมีประชากรจำนวน 2,521,815 คน เขตชั้นกลาง 2,574,020 คน เขตชั้นนอกมีจำนวน 566,664 คน โดยมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 44, 46 และ 10 ตามลำดับ

ลักษณะการกระจายตัวของประชากรระดับเขต พบว่า ประชากรกระจายตัวอยู่ในเขตธนบุรีมากที่สุด โดยมีสัดส่วนจากประชากรโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 3.33 รองลงมาคือ เขตจอมทอง มีสัดส่วนจากประชากรโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 3.08 โดยเขตธนบุรีเป็นย่านพักอาศัยเก่าแก่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาแต่เดิมและมีที่ตั้งใกล้กับเขตเมืองชั้นใน โดยมีถนนเจริญนคร ถนนพระราม 3 และถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน รวมทั้งสะพานพระราม 9 สะพานกรุงเทพ สะพานตากสิน เชื่อมโยงกับย่านธุรกิจที่สำคัญในบริเวณถนนสาทร สีลม และเจริญกรุง ส่วนเขตจอมทองได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองจากเขตชั้นใน

ประชากรกรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นเฉลี่ย 3,609.59 คน/ตร.กม. โดยประชากรส่วนใหญ่กระจุกตัวในเขตเมืองชั้นใน ได้แก่ เขตป้อมปราบฯ มีความหนาแน่นประชากรมากถึง 39,699.60 คน/ตร.กม รองลงมาได้แก่ เขตสัมพันธวงศ์ และเขตธนบุรี มีความหนาแน่นประชากร 26,548.73 และ 22,057.07 คน/ตร.กม. โดยทั้ง 3 เขตมีความหนาแน่นประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงเป็นเขตที่มีประชากรกระจุกตัวอย่างหนาแน่น อันเนื่องมาจากสภาพการใช้ที่ดิน และความพร้อมของโครงข่ายระบบขนส่ง แต่เนื่องจากพื้นที่ในเขตชั้นในมีการเติบโตอย่างมากจนถึงจุดอิ่มตัว ทำให้ประชากรมีแนวโน้มลดลง ส่วนเขตรอบนอก เช่น เขตบางขุนเทียน คลองสามวา และหนองจอก มีประชากรอยู่อย่างเบาบาง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่ว่าง โดยมีความหนาแน่นเพียง 875.12, 803.69 และ 372.87 คน/ตร.กม. ตามลำดับ (ตารางที่ 3.5 และแผนที่ 3.4)

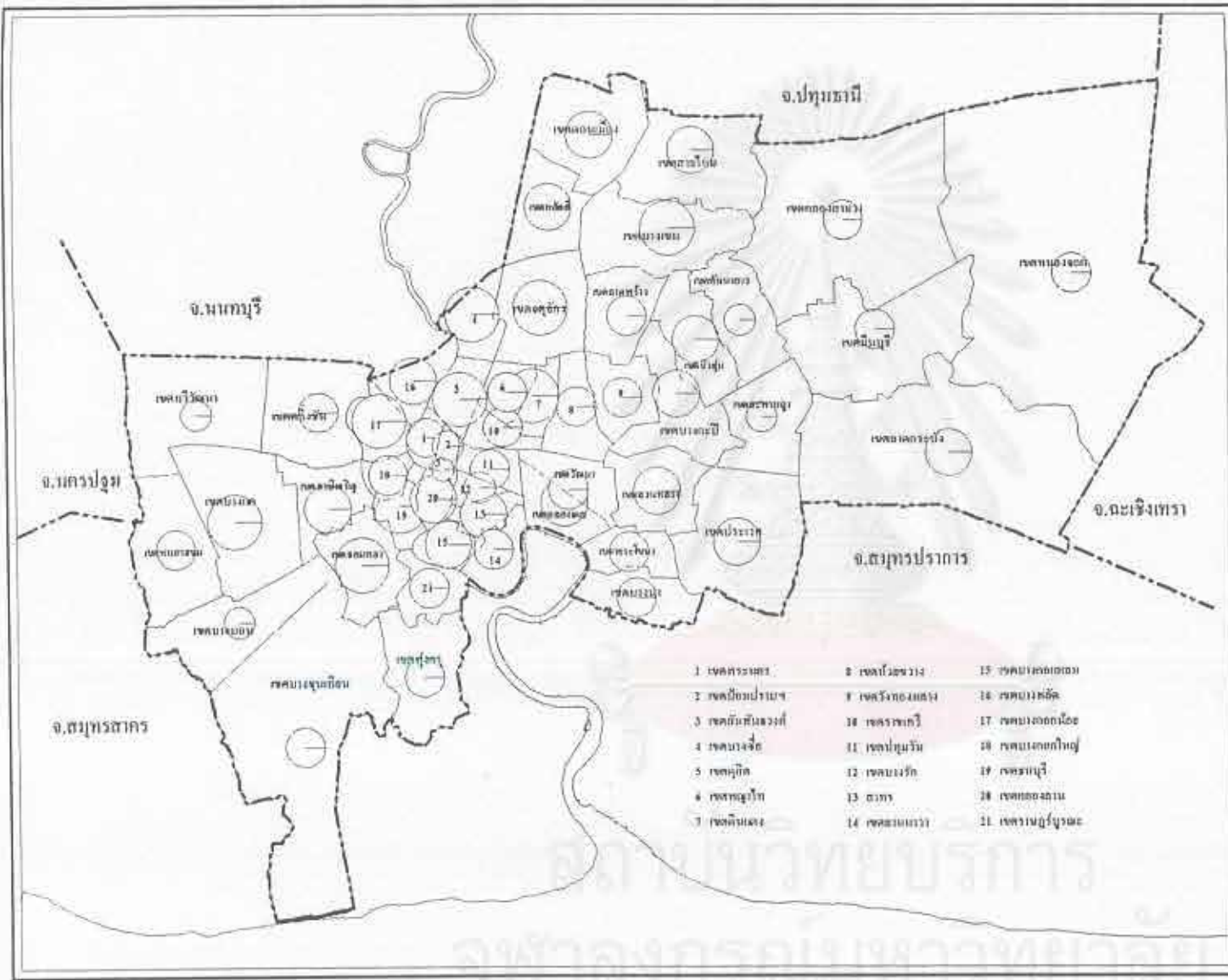
3.3.2 การเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานคร

การเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานคร ในช่วงปี พ.ศ.2513 จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ.2542 (ดูแผนภูมิที่ 3.1) เมื่อพิจารณาด้านการเปลี่ยนแปลงประชากร พบว่า ในปี พ.ศ.2513 กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากร 3,068,336 คน ต่อมาในปี พ.ศ.2523 มีจำนวน 4,697,498 คน โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 53.1

ตารางที่ 3.5 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่น และจำนวนบ้านของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต พ.ศ.2542

เขต	ประชากร คน	พื้นที่ ตรกม.	density	จำนวนบ้าน
กรุงเทพมหานคร	5,662,499	1,568.737	3,609.59	1,876,567
เขตชั้นใน	2,521,815	224.568	11,229.63	743,097
1 พระนคร	82,921	5.536	14,978.50	18,111
2 คูัด	157,331	10.685	14,752.09	27,852
3 นางกัก	63,038	5.536	11,386.92	24,162
4 ปทุมวัน	104,066	8.369	12,434.70	24,658
5 นีองป้อม	76,602	1.931	39,669.60	18,108
6 สัมพันธวงศ์	37,593	1.416	26,548.73	13,554
7 พญาไท	91,616	9.586	9,548.31	26,585
8 ้วยขวาง	78,593	15.033	5,228.03	31,101
9 บางซื่อ	161,393	11.545	13,979.47	44,802
10 ราชเทวี	106,728	7.126	14,977.27	26,261
11 ดินแดง	168,187	8.354	19,893.11	46,388
12 งามนา	93,774	16.662	5,628.02	38,999
13 ลาด	110,491	9.326	11,847.63	31,814
14 บางคอแหลม	120,388	10.921	11,023.53	33,290
15 จตุจักร	170,409	32.908	5,178.32	69,897
16 คลองเตย	142,029	12.994	10,930.35	52,213
17 วัฒนา	80,930	12.565	6,440.91	40,954
18 านบุรี	188,610	8.551	22,057.07	41,285
19 บางกอกใหญ่	89,763	6.180	14,524.76	26,464
20 คลองสาน	113,817	6.051	18,809.62	27,946
21 บางกอกน้อย	162,502	11.944	13,606.32	42,569
22 บางพลัด	123,035	11.360	10,830.55	36,124
เขตชั้นกลาง	2,574,020	654.286	3,934.09	925,362
23 บางเขน	168,060	42.123	3,989.74	68,088
24 บางกะปิ	142,347	28.523	4,990.60	64,944
25 พะโชนง	100,071	13.986	7,155.08	32,777
26 ปะเทศ	118,330	52.490	2,254.33	40,352
27 ดอนเมือง	143,737	36.803	3,905.58	50,988
28 ลาดพร้าว	107,372	21.557	4,980.84	37,675
29 บึงกุ่ม	136,617	24.311	5,619.55	44,996
30 วนทอง	111,047	23.678	4,689.66	42,857
31 หลักสี่	117,644	22.841	5,150.56	41,257
32 สายไหม	141,713	44.615	3,176.35	59,187
33 คันนายาว	76,535	25.980	2,945.92	25,529
34 ลาดพร้าว	71,828	23.124	2,548.90	22,309
35 รังทอง	106,563	19.865	5,384.36	43,424
36 บางนา	100,201	18.789	5,332.96	39,576
37 ภาษีเจริญ	142,174	17.834	7,972.08	41,335
38 ราษฎร์บูรณะ	94,620	15.782	5,995.44	29,213
39 จอมทอง	174,611	26.265	6,648.06	53,023
40 คลองจั่น	99,695	29.479	3,381.90	29,402
41 หนองแขม	109,320	35.825	3,051.50	39,950
42 บางเขน	172,026	44.466	3,869.56	62,314
43 ทวีวัฒนา	52,099	50.219	1,037.44	21,789
44 ทุ่งครุ	67,609	30.741	2,849.91	34,375
เขตชั้นนอก	566,664	689.883	821.39	298,108
45 มีนบุรี	98,303	63.645	1,544.55	33,978
46 ลาดกระบัง	112,967	123.859	912.06	38,872
47 หนองจอก	88,096	236.261	372.87	25,107
48 คลองสามวา	88,957	110.686	803.69	36,481
49 บางขุนเทียน	106,616	120.687	875.12	39,365
50 บางมด	72,726	34.745	2,093.14	34,305

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย
สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

190,000
95,000
19,000

จำนวนประชากร (คน)

ที่มา : จากตารางที่ 3.5

แผนที่ : 3.4

แสดง :

ความหนาแน่นประชากรกรุงเทพมหานคร
ระดับเขต ปี พ.ศ.2542

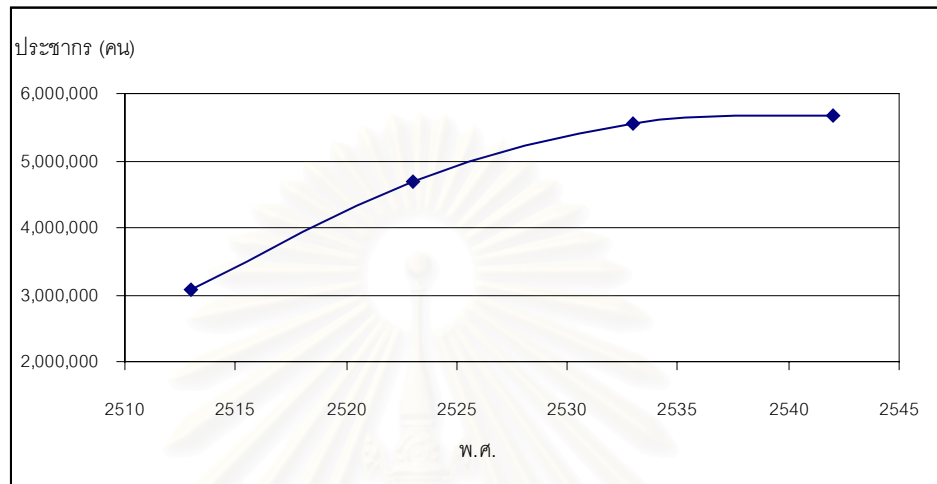
มาตราส่วน :

ต่อมาในปี พ.ศ.2533 กรุงเทพมหานครมีประชากรจำนวน 5,546,937 คน มีอัตราการเปลี่ยนแปลงจากปี พ.ศ.2523 คิดเป็นร้อยละ 18.1 และในช่วงปี พ.ศ.2533-2542 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.1

แผนภูมิที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2513-2542

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

ลักษณะการกระจายตัวประชากร พบว่า ในปี พ.ศ.2513 กรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 1,956 คน/ตร.กม. ในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นประชากรเกิน 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร และความหนาแน่นจะค่อยๆ ลดลงในเขตชั้นนอก ต่อมาในปี พ.ศ.2523 ความหนาแน่นประชากรของกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเป็น 2,995 คน/ตร.กม. การขยายตัวของประชากรในเขตชั้นในยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และความหนาแน่นประชากรได้ขยายตัวออกไปยังเขตชั้นกลางและชั้นนอกตามลำดับ ในช่วงนี้ กรุงเทพมหานครมีอัตราการเพิ่มขึ้นประชากรสูงมากถึงร้อยละ 53.1

ในปี พ.ศ.2533 ความหนาแน่นประชากรกรุงเทพมหานคร 3,536 คน/ตร.กม. ประชากรยังคงหนาแน่นอยู่ในเขตชั้นในโดยกระจายออกไปสู่พื้นที่ชั้นกลางและพื้นที่ชั้นนอกมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี พ.ศ.2523-2533 พบว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมได้ชะลอตัวลงเหลือเพียงร้อยละ 18.1 โดยเฉพาะในเขตชั้นในหลายเขตมีประชากรลดลง ได้แก่ เขตพระนคร บางรัก ปทุมวัน ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ พญาไท บางกอกน้อย และคลองสาน ส่วนในเขตชั้นกลางและชั้นนอกมีประชากรหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตบางกะปิ หนองแขม มีนบุรี ลาดกระบัง ตลิ่งชัน ราษฎร์บูรณะ และบางเขน ตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงในช่วงปี พ.ศ.2533-2542 พบว่าการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรของกรุงเทพมหานครมีการกระจายตัวออกห่างศูนย์กลางมากกว่าในช่วงปี พ.ศ.2523-2533 โดยความหนาแน่นประชากรกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2542 คือ 3,610 คน/ตร.กม. โดยในเขตชั้นในส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นประชากรลดลง เนื่องจากเขตในพื้นที่

เขตชั้นในมีการเติบโตประชากรถึงจุดอิ่มตัวและมีแนวโน้มที่จะมีประชากรลดลง ในเขตชั้นกลาง และชั้นนอกมีประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเขตชั้นนอกมีอัตราการเพิ่มประชากรสูงที่สุดเมื่อเทียบกับเขตชั้นในและชั้นกลาง

3.4 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

3.4.1 ผลผลิตภัณฑมวลรวม (ดูตารางที่ 3.6)

1) ผลผลิตภัณฑมวลรวมทั้งประเทศ

เมื่อพิจารณาผลผลิตภัณฑมวลรวมทั้งประเทศ พบว่า ในช่วงปี พ.ศ.2535-พ.ศ.2540 เศรษฐกิจของประเทศไทยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 33.93 โดยในปี พ.ศ.2535 อันเป็นปีที่เริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เศรษฐกิจของประเทศไทยมีการฟื้นตัวขึ้นจากเดิม โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในอัตราที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 8.38 ในปี พ.ศ.2536 ร้อยละ 8.9 ในปี พ.ศ.2537 และ พ.ศ.2538 แต่ในปี พ.ศ.2539 เศรษฐกิจของประเทศไทยชะลอตัวลง โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 5.93 และต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ.2540 ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่ลดลงอย่างต่อเนื่องคิดเป็นร้อยละ -1.68 เนื่องจากผลของการลดลงของการส่งออกเป็นสำคัญ

2) ผลผลิตภัณฑมวลรวมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการขยายตัวในทิศทางเช่นเดียวกับของประเทศ จากการศึกษาของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความหนาแน่นสูงขึ้น เนื่องจากความเป็นศูนย์กลางการผลิตและความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ธุรกิจของภาคเอกชนในปัจจุบันประสบปัญหาทางด้านต้นทุนการใช้ที่ดินเป็นอย่างมากและแม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติการผังเมือง ฉบับที่ 3 พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2537 ประกาศใช้บังคับแล้วก็ตามก็มิได้มีผลทำให้การผลิตที่มีอยู่เดิมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมในสวนที่ได้รับผลกระทบจากการควบคุมโดยกฎหมายดังกล่าวลดขนาดการผลิตลงและมีการย้ายแหล่งผลิตไปสู่ภาคอื่นๆ ด้วยสาเหตุนี้มากนัก แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดปริมณฑล เช่น จังหวัดปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร ไม่ได้รับผลกระทบในเรื่องนี้มากนัก อุตสาหกรรมยังคงเติบโตได้ดีและมีผลต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภายในภาคเองอย่างชัดเจน นั่นคือจังหวัดปริมณฑลเหล่านี้ จะยกระดับเป็นจังหวัดที่สำคัญทางด้านการผลิตของภาค ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวตามมา โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางด้านการค้าการเงินและการธนาคาร อัตราการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในช่วงปี พ.ศ.2536-2540 คิดเป็นร้อยละ 10.00 7.69 8.20 4.21 และ -3.05 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.6 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขา ปี พ.ศ.2535-2540 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ.2531 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และกรุงเทพมหานคร

หน่วย : ล้านบาท

สาขาผลิตภัณฑ์	ประเทศไทย					กรุงเทพมหานครและปริมณฑล					กรุงเทพมหานคร				
	ปี พ.ศ.2535		ปี พ.ศ.2540		อัตรา การเปลี่ยนแปลง	ปี พ.ศ.2535		ปี พ.ศ.2540		อัตรา การเปลี่ยนแปลง	ปี พ.ศ.2535		ปี พ.ศ.2540		อัตรา การเปลี่ยนแปลง
	มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)		มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)		มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)	
ภาคเกษตรกรรม	296,277	12.98	329,521	10.78	11.22	27,159	2.28	28,748	1.88	5.85	5,228	9.57	5,604	0.48	7.19
1. เกษกรรม	177,015	7.76	200,889	8.57	13.47	6,349	0.53	5,855	0.38	-7.78	762	0.08	853	0.07	11.94
2. ปศุสัตว์	38,308	1.39	31,932	1.04	5.37	2,212	8.19	1,716	0.11	-22.42	158	0.02	82	0.01	-60.78
3. ประมง	40,250	1.76	47,708	1.58	18.53	5,491	0.46	7,100	0.46	29.30	203	0.02	210	0.02	3.45
4. ป่าไม้	5,671	0.25	3,589	0.12	-36.04	1	0.00	-	-	-100.00	-	-	-	-	-
5. บริการทางเกษตรกรรม	9,426	0.41	8,189	0.27	-13.12	203	0.02	164	0.01	-19.21	16	0.00	18	0.00	0.00
6. การผลิตสินค้าเกษตร	33,810	1.47	37,236	1.22	10.79	12,903	1.08	13,913	0.90	7.83	4,089	0.45	4,483	0.38	9.15
ภาคอุตสาหกรรม	848,295	37.21	1,187,468	38.84	39.82	534,067	44.85	683,282	43.01	24.19	355,547	38.75	424,553	36.35	19.41
7.เหมืองแร่	37,858	1.66	59,169	1.94	55.88	507	0.04	582	0.04	14.79	-	-	-	-	-
8. อุตสาหกรรม	672,636	29.47	982,908	32.15	48.15	481,361	38.74	591,576	38.36	28.22	289,321	32.62	358,521	31.55	23.12
9. การก่อสร้าง	138,700	6.08	145,391	4.76	4.82	72,199	6.08	71,124	4.61	-1.48	56,228	6.13	56,032	4.80	-0.35
ภาคบริการ	1,136,997	49.81	1,540,034	50.38	35.45	629,838	52.87	850,272	55.13	35.04	556,785	60.68	737,811	63.17	32.51
10. ไฟฟ้า-พลังงาน	57,115	2.50	87,042	2.85	52.40	29,489	2.48	36,789	2.52	31.54	15,815	1.72	20,089	1.72	27.02
11. โรงแรม-ท่องเที่ยว	172,764	7.57	279,594	9.15	61.84	116,541	9.79	182,377	11.82	56.49	107,562	11.72	182,908	13.95	51.45
12. ค้าปลีก-ค้าส่ง	378,666	18.59	477,611	15.82	26.13	294,228	17.15	256,257	16.62	25.48	184,261	20.08	228,464	19.65	24.52
13. การธนาคาร	148,423	6.50	204,747	6.70	37.95	107,637	9.04	136,245	8.96	28.38	98,825	10.77	122,072	10.45	23.52
14. ที่อยู่อาศัย	65,978	2.89	68,699	2.93	35.95	21,154	1.78	32,134	2.08	51.91	16,349	1.78	24,038	2.06	47.03
15. การบริหาร	66,180	2.90	82,811	2.71	28.13	18,871	1.58	27,858	1.81	47.62	16,373	1.78	24,051	2.06	46.89
16. การบริการ	247,869	10.86	318,530	10.42	28.51	131,888	11.06	174,612	11.32	32.82	117,580	12.81	155,189	13.29	31.90
ยอดรวม	2,282,569	100.00	2,067,023	100.00	33.93	1,190,864	100.00	1,542,302	100.00	29.51	917,560	100.00	1,167,968	100.00	27.29

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3) ผลิตภัณฑ์มวลรวมกรุงเทพมหานคร

อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร มีการขยายตัวในทิศทางเช่นเดียวกับของภาคและของประเทศ ในช่วงเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 อัตราการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 11.14 ในปี พ.ศ.2536 และอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.98 7.12 4.01 และ -3.00 ในปี พ.ศ. 2537 พ.ศ.2538 พ.ศ.2539 พ.ศ.2540 ตามลำดับ เนื่องมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

3.4.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

1) โครงสร้างทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแยกตามรายสาขาการผลิตแล้ว พบว่า สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งภาคโดยรวมลดลงจากร้อยละ 2.28 ในปี พ.ศ.2535 เหลือร้อยละ 1.86 ในปี พ.ศ.2540 โดยทุกสาขาการผลิตภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนที่ลดลง โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงคิดเป็นร้อยละ 5.85 ในทำนองเดียวกันภาคอุตสาหกรรมก็มีสัดส่วนลดลงเช่นกัน โดยลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 44.85 เหลือร้อยละ 43.01 ส่วนภาคบริการโดยรวมกลับมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 52.87 เป็นร้อยละ 55.13 โดยมีการเพิ่มขึ้นในสาขาไฟฟ้า-ประปา คมนาคมสื่อสาร ที่อยู่อาศัย การบริหาร และการบริการ ส่วนสาขาอื่นๆ มีสัดส่วนที่ลดลง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาคบริการซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญและทำรายได้ให้แก่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2) โครงสร้างทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร

สำหรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครแยกตามรายสาขาการผลิต พบว่า สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัดมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกับภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยลดลงจากร้อยละ 0.57 ในปี พ.ศ.2535 เป็นร้อยละ 0.48 ในปี พ.ศ.2540 ซึ่งทุกสาขาการผลิตในภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนที่ลดลง โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรในช่วงปี พ.ศ.2535-พ.ศ.2540 คิดเป็นร้อยละ 7.19

ภาคอุตสาหกรรม มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 38.75 ในปี พ.ศ.2535 เป็นร้อยละ 36.35 ในปี พ.ศ.2540 ซึ่งทุกสาขาการผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนที่ลดลง โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคอุตสาหกรรมในช่วงปี พ.ศ.2535-พ.ศ.2540 คิดเป็นร้อยละ 19.41

ภาคบริการ มีสัดส่วนโดยรวมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.68 ในปี พ.ศ.2535 เป็นร้อยละ 63.17 ในปี พ.ศ.2540 สาขาที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นมากที่สุด ได้แก่ สาขาการคมนาคม สื่อสาร รองลงมาได้แก่ สาขาการบริการ สาขาที่อยู่อาศัย และการบริหาร ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดตามลำดับ สำหรับสาขาที่มีสัดส่วนลดลงได้แก่ สาขาการค้าปลีกค้าส่ง และสาขาการธนาคาร อย่างไรก็ตาม ทุกสาขาการผลิตในภาคบริการก็ล้วนแต่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นทั้งสิ้น

สรุป จากภาพรวมทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครดังกล่าว จะเห็นได้ว่า โครงสร้างภาคตติยภูมิ (Tertiary Sector) อันได้แก่ สาขาอุตสาหกรรมและสาขาบริการมีความสำคัญ ทำให้กรุงเทพมหานครยังคงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจและการบริการ การปลูกสร้างอาคารพาณิชย์กรรมที่มีการขยายตัวมากในเขตเมืองชั้นในได้ส่งผลกระทบต่ออาคารพักอาศัยที่ต้องรื้อถอนและสร้างอาคารใหม่เพื่อใช้ในย่านธุรกิจเข้ามาแทนที่ แรงผลักดันดังกล่าว ทำให้การปลูกสร้างอาคารประเภทพักอาศัยมีการกระจายตัวไปยังเขตเมืองชั้นกลางและชั้นนอกมากขึ้น ส่วนประเภทอาคารอุตสาหกรรมหรือโรงงานได้มีการกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองชั้นกลาง โดยเฉพาะทางด้านฝั่งธนบุรีในเขตภาษีเจริญ จอมทอง ราษฎร์บูรณะ และบางขุนเทียน(สำนักผังเมือง, 2539: 2-36,2-37) รวมทั้งพื้นที่ด้านตะวันออกหรือฝั่งพระนครในเขตคลองเตย พระโขนง และบางกะปิ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดเตรียมแผนพัฒนาเขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานครเพื่อจัดหาสิ่งบริการสังคมอันเป็นปัจจัยสำคัญของความเป็นอยู่ของชุมชนเมือง โดยจะต้องมีการขยายสาธารณูปโภค สาธารณูปการพื้นฐานต่างๆ เช่น ประปา โทรศัพท์ การคมนาคมขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า ไปให้ทั่วถึงทุกพื้นที่อย่างเป็นระบบที่สอดคล้องเหมาะสม เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองต่อไป

3.4.3 การกระจายตัวของแรงงาน

สถานประกอบการทั่วไป กรุงเทพมหานครมีจำนวนสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป 12,579 แห่ง กระจายอยู่ตามเขตต่างๆ ทั่วไป โดยเฉพาะในเขตชั้นในบริเวณเขตธนบุรี บางซื่อ บางพลัด บางรัก ปทุมวัน พญาไท ยานนาวา และสาทร

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละเขต พบว่าในปี พ.ศ.2537 มีการจ้างงานมากที่สุด ในเขตคลองเตย มีลูกจ้างทั้งสิ้นจำนวน 271,901 คน ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกับเขตบางรักที่มีจำนวนลูกจ้างทั้งสิ้น 210,454 คน รองลงมาคือเขตปทุมวัน บางกะปิ จตุจักร ห้วยขวาง ราชเทวี ดอนเมือง และพระโขนง จำนวน 180,962 146,978 143,898 143,720 130,817 113,936 และ 109,530 คน ตามลำดับ สำหรับเขตอื่นๆ นอกเหนือจากนี้มีจำนวนลูกจ้างแต่ละเขตไม่เกิน 100,000 คน (ดูตารางที่ 3.7)

โรงงานอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานครมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 21,590 โรง เมื่อพิจารณาในระดับเขตของกรุงเทพมหานคร พบว่า การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตชั้นในเป็นไปในลักษณะถดถอย จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เคยมีอยู่ในปี พ.ศ.2533 กลับลดจำนวนลงทุกเขตในปี พ.ศ.2537 ส่งผลให้การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมในเขตชั้นใน

ตารางที่ 3.7 จำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้างรายเขตของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2537

เขต	สถานประกอบการ	ลูกจ้าง
เขตชั้นใน	59,926	1,149,628
1 พระนคร	5,539	55,115
2 ดุสิต	2,241	32,154
3 บางรัก	7,287	210,454
4 ปทุมวัน	6,743	180,962
5 ป้อมปราบฯ	4,437	58,588
6 สัมพันธวงศ์	4,540	38,213
7 พญาไท	2,950	78,300
8 นวราชวัง	4,040	143,720
9 บางซื่อ	2,939	50,870
10 ราชเทวี	5,137	130,817
11 ดินแดง	2,075	29,910
12 ธนบุรี	4,738	50,861
13 บางกอกใหญ่	3,131	32,400
14 คลองสาน	4,129	57,264
เขตชั้นกลาง	58,971	1,549,439
15 บางเขน	2,321	92,895
16 บางกะปิ	5,885	146,978
17 พระโขนง	3,113	109,530
18 ชานนชาคร	2,883	87,972
19 สาทร	3,125	77,925
20 บางคอแหลม	3,051	56,448
21 คลองเตย	8,684	271,901
22 ประเวศ	1,259	42,944
23 ดอนเมือง	2,220	113,935
24 จตุจักร	4,131	143,898
25 ลาดพร้าว	2,039	24,493
26 นิ่งคุน	2,066	51,057
27 สวนหลวง	1,981	41,750
28 บางกอกน้อย	2,097	32,608
29 ภาษีเจริญ	4,717	75,691
30 ราษฎร์บูรณะ	3,746	82,045
31 นางพดัด	3,173	54,634
32 จอมทอง	2,478	42,723
เขตชั้นนอก	8,672	268,561
33 มีนบุรี	1,113	44,965
34 ลาดกระบัง	879	58,259
35 หนองจอก	328	11,647
36 คลองสาม	1,290	18,945
37 บางขุนเทียน	3,053	89,781
38 หนองแขม	2,011	44,954
รวม	127,569	2,967,628

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร(ปรับปรุงครั้งที่ 1)

แหล่งข้อมูล : ทำเนียบโรงพยาบาลและสถิติสาธารณสุข, ALPHA RESEARCH CO. LMD.

ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร ปี 2537 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 3.8 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครรายเขต ปี พ.ศ.2533-2537

เขต	จำนวนโรงงาน (โรง)					%เพิ่มลด 2533-2537
	2533	2534	2535	2536	2537	
เขตชั้นใน	6,257	6,401	5,500	5,776	4,841	-22.63
1 พระนคร	327	325	266	270	238	-27.22
2 คูสิต	154	153	123	134	122	-20.78
3 บางรัก	538	555	429	441	374	-30.48
4 ปทุมวัน	496	502	408	430	348	-29.84
5 ป้อมปราบฯ	524	533	453	459	400	-23.66
6 สัมพันธวงศ์	181	178	136	141	124	-31.49
7 ทนายโท	242	234	188	190	165	-31.82
8 หัวขวาง	401	425	370	384	325	-18.95
9 บางซื่อ	557	585	529	576	525	-5.75
10 ราชเทวี	299	293	230	239	208	-30.43
11 ดินแดง	216	212	182	187	157	-27.31
12 ธนบุรี	941	989	900	956	753	-19.98
13 บางกอกใหญ่	515	640	579	603	507	-17.56
14 คลองสาน	766	777	707	766	595	-22.32
เขตชั้นกลาง	11,934	12,809	11,940	12,802	11,593	-2.86
15 บางเขน	147	170	161	176	162	10.20
16 บางกะปิ	555	601	554	593	546	-1.62
17 พระโขนง	766	806	768	811	721	-5.87
18 ชานนา	933	987	915	958	823	-11.79
19 สาทร	676	881	744	766	642	-5.03
20 บางคอแหลม	981	1,052	959	994	872	-11.11
21 คลองเตย	1,212	1,185	1,026	1,068	868	-28.38
22 วัฒนา	264	305	321	368	388	46.97
23 คลองเตย	215	218	204	221	192	-10.70
24 จตุจักร	488	500	444	464	395	-19.06
25 ลาดพร้าว	148	173	185	202	197	33.11
26 มีนบุรี	272	319	308	342	318	16.91
27 สวนหลวง	307	356	350	369	355	15.64
28 บางกอกน้อย	293	306	269	279	256	-12.63
29 ภาษีเจริญ	1,370	1,513	1,445	1,616	1,500	9.49
30 ภาษีพระยา	1,335	1,442	1,352	1,467	1,370	2.62
31 บางพลัด	487	503	450	473	406	-16.63
32 จอมทอง	1,485	1,492	1,485	1,635	1,582	6.53
เขตชั้นนอก	1,930	2,380	2,549	3,272	3,668	90.05
33 มีนบุรี	232	291	266	292	307	32.33
34 ลาดกระบัง	209	253	233	254	296	41.63
35 หนองจอก	38	80	82	98	99	160.53
36 คลองสาม	86	101	102	124	137	59.30
37 บางขุนเทียน	1,004	1,232	1,415	1,988	2,265	125.60
38 หนองแขม	361	423	451	535	564	56.23
รวม	20,121	21,590	19,989	21,850	20,102	-0.99

ที่มา : สำนักงานกรุงเทพมหานคร(ปรับปรุงครั้งที่ 1)

แหล่งข้อมูล : กองสารสนเทศที่ดิน สำนักงานเมือง กรุงเทพมหานคร

ลดลงจากเดิมด้วย ยกเว้นในเขตธนบุรี คลองสาน และบางกอกใหญ่ ที่มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สำหรับบริเวณที่มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมสูงมากจะอยู่ในเขตชั้นนอกทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตหนองแขม หนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง ตลิ่งชัน บางขุนเทียน และจอมทอง โดยเฉพาะในเขตบางขุนเทียนและเขตหนองจอกมีจำนวนโรงงานเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ.2533 ถึงปี พ.ศ.2537 ถึงกว่าเท่าตัว ส่งผลให้มีการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างมากด้วย (ดูตารางที่ 3.8)

3.5 การบริหารราชการกรุงเทพมหานคร

3.5.1 รูปแบบการบริหารราชการกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

กรุงเทพมหานครมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นนครหลวงของประเทศไทยและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปพิเศษที่มีฐานะเป็นทบวงการเมืองและนิติบุคคล มีระเบียบการปกครองตามบทบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 โดยมีอำนาจหน้าที่ในภาพรวม คือ การจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ภาพที่ 3.2)

1) โครงสร้างการบริหารราชการของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เป็นองค์การบริหารราชการมีโครงสร้างการบริหารงาน ประกอบด้วย สภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

สภากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกสภากรุงเทพมหานครที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ สมาชิกสภากรุงเทพมหานครจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี สภากรุงเทพมหานครทำหน้าที่เสมือนผู้กำกับดูแลให้การบริหารราชการของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

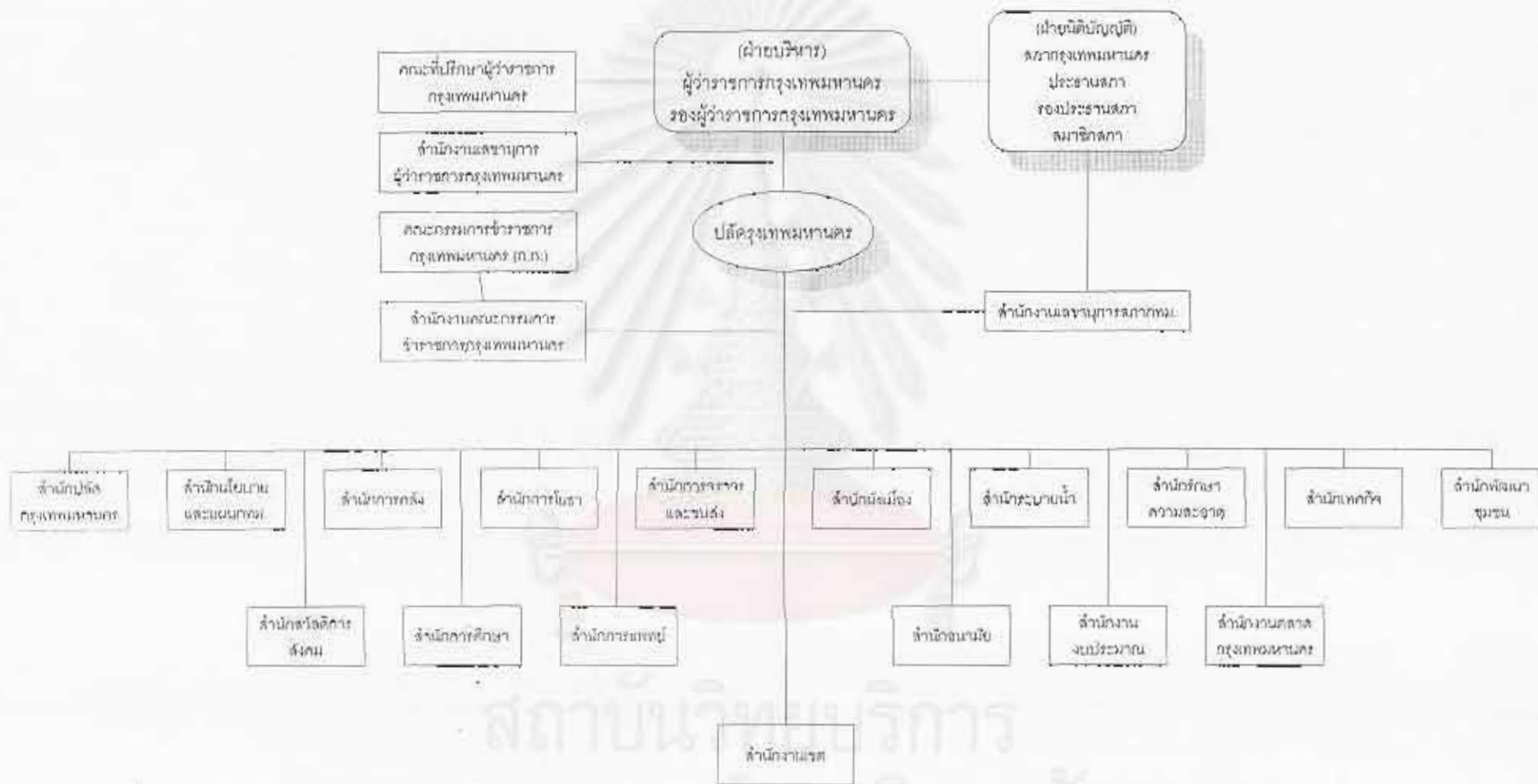
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528

2) การแบ่งส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นเขต แต่ละเขตมีสำนักงานซึ่งมีผู้อำนวยการเขต (แต่ก่อนเรียกว่าหัวหน้าเขต) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบการปฏิบัติราชการภายในเขตและมีสภาเขตสภาหนึ่งเป็นหน่วยงานที่ปรึกษาของเขต

ภาพที่ 3.2 การแบ่งส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร

ที่มา : แผนนำกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2540

กรุงเทพมหานครมีสำนักงานใหญ่เรียกว่า ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร และมีการแบ่งส่วนราชการ ดังนี้ (ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร, ซีดีรอม)

- สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพ
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร
- สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร
- สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร
- สำนักการคลัง
- สำนักการโยธา
- สำนักการจราจรและขนส่ง
- สำนักผังเมือง
- สำนักระบายน้ำ
- สำนักรักษาความสะอาด
- สำนักเทศกิจ
- สำนักพัฒนาชุมชน
- สำนักสวัสดิการสังคม
- สำนักการศึกษา
- สำนักการแพทย์
- สำนักอนามัย
- สำนักงานงบประมาณ
- สำนักงานตลาดกรุงเทพมหานคร
- สำนักงานเขต

3) บทบาทหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

การบริหารราชการกรุงเทพมหานครในปัจจุบันยึดถือ พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 เป็นกฎหมายหลัก ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร มาตรา 89 ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครไว้ 26 ประการ กล่าวคือ

1. การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งนี้ตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร
2. การทะเบียน
3. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

4. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
5. การผังเมือง
6. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
7. การวิศวกรรมจราจร
8. การขนส่ง
9. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ
10. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
11. การควบคุมอาคาร
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
15. การสาธารณสุขโรค
16. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
17. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
18. การควบคุมเสียงส้วม
19. การควบคุมความปลอดภัย,ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยในโรงแรมโหล และ สาธารณสถานอื่นๆ
20. การจัดการศึกษา
21. การสาธารณสุขการ
22. การสังคมสงเคราะห์
23. การส่งเสริมการกีฬา
24. การส่งเสริมการประกอบอาชีพ
25. การพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร
26. หน้าที่อื่นๆตามที่กฎหมายระบุให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เทศบาลนคร หรือตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมายหรือที่กฎหมายระบุเป็นหน้าที่ของ กรุงเทพมหานคร

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคจะมอบให้ กรุงเทพมหานครปฏิบัติก็ได้โดยให้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับ หรือ ประกาศแล้วแต่กรณี ในกรณีที่ทำเป็นข้อบังคับหรือประกาศต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

3.5.2 บุคลากรของกรุงเทพมหานคร

โครงสร้างของบุคลากรของกรุงเทพมหานครนั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ข้าราชการกรุงเทพมหานคร
2. ข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร
3. ลูกจ้างกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น ลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว

เมื่อพิจารณาจำนวนข้าราชการ ข้าราชการครู และลูกจ้างของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2541 พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 เป็นต้นมาและมีแนวโน้มที่จะมีอัตราการเพิ่มขึ้นในอนาคต การที่จำนวนบุคลากรของกรุงเทพมหานครมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น เนื่องมาจากการเติบโตของกรุงเทพมหานครและการเพิ่มจำนวนประชากร กรุงเทพมหานครซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนจำเป็นต้องขยายการบริการและเพิ่มจำนวนบุคลากรเพื่อให้เหมาะสมกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น (ดูตารางที่ 3.9 และแผนภูมิที่ 3.2)

ในปี พ.ศ.2541 กรุงเทพมหานครมีจำนวนบุคลากรทั้งหมด 65,692 คน จำแนกเป็น ข้าราชการ 18,962 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 29 ของทั้งหมด ลูกจ้างประจำ 26,135 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 40 ลูกจ้างชั่วคราว 20,595 คน หรือร้อยละ 31 โดยจำแนกตามส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.10 และแผนภูมิที่ 3.3)

เมื่อพิจารณาในระดับเขต พบว่าจำนวนบุคลากรของสำนักงานเขตทั้ง 50 เขตนั้นมีจำนวน 48,062 คน แบ่งเป็นข้าราชการ 6,537 คน ลูกจ้างประจำ 14,257 คน ลูกจ้างชั่วคราว 12,699 คน และข้าราชการครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร(430 โรง) 14,468 คน โดยเขตชั้นในมีบุคลากร 17,434 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 36 ของทั้งหมด เขตชั้นกลางมีบุคลากร 12,939 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 20 เขตชั้นนอกมีบุคลากร 17,689 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27 ข้าราชการครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร 14,468 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22 (ดูตารางที่ 3.11)

3.5.3 การคลังของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้และใช้จ่ายด้วยตนเองตามมาตรา 117 และ 118 ของพรบ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 โดยกำหนดว่าในส่วนรายได้ของกรุงเทพมหานครแบ่งเป็นรายได้ประจำและรายได้พิเศษ ดังนี้

รายได้ประจำ

รายได้จากภาษีอากร ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์หรือล้อเลื่อน ภาษีการค้า ภาษีเครื่องดื่มและสุรา ภาษีการพนัน ภาษีที่เก็บจากบรรดาข้าว อากรมหรสพ ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน

ตารางที่ 3.9 แสดงจำนวนข้าราชการ ข้าราชการครู และลูกจ้างกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2520-2541

พ.ศ.	ข้าราชการ กรุงเทพมหานคร (คน)	ข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร (คน)	ลูกจ้าง กรุงเทพมหานคร (คน)
2520	9,091	9,980	11,441
2521	10,704	10,636	16,356
2522	11,439	12,805	16,952
2523	11,806	12,805	17,728
2524	11,903	12,905	17,975
2525	12,191	13,105	18,189
2526	12,320	13,105	17,826
2527	12,650	13,105	17,724
2528	13,130	13,108	14,281
2529	13,240	13,112	22,903
2530	13,551	13,112	22,903
2531	13,551	12,535	24,361
2532	17,920	12,888	25,758
2533	17,920	12,988	26,185
2534	17,930	12,744	29,728
2535	17,981	12,996	30,582
2536	18,473	13,073	32,518
2537	17,618	13,462	33,502
2538	18,042	13,997	38,070
2539	18,145	13,325	42,739
2540	18,537	14,921	41,170
2541	18,962	14,874	46,730

ที่มา: กองการเจ้าหน้าที่ สำนักปลัดกระทรวงกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3.10 แสดงจำนวนข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว ของกรุงเทพมหานคร
จำแนกตามสำนัก พ.ศ.2541

สำนัก	ข้าราชการ	ลูกจ้างประจำ	ลูกจ้างชั่วคราว
สำนักงานเขต 50 เขต	6,537	14,257	12,699
สำนักการแพทย์	4,276	1,888	580
สำนักอนามัย	2,337	1,128	347
สำนักการโยธา	936	1,522	388
สำนักสวัสดิการสังคม	723	1,658	1,067
สำนักการระบายน้ำ	687	2,418	699
สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร	840	326	296
สำนักการคลัง	542	869	167
สำนักวิชาความสะอาด	410	1,611	628
สำนักการศึกษา	311	135	2,788
สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร	299	20	356
สำนักผังเมือง	188	28	31
สำนักพัฒนาชุมชน	294	78	65
สำนักเทศกิจ	144	81	256
สำนักการจราจรและขนส่ง	146	54	158
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกท.	158	9	3
สำนักงานเลขาธิการข้าราชการกท.	91	39	59
สำนักงานเลขาธิการสภากท.	43	14	8
รวม	18,962	26,135	20,595

แผนภูมิที่ 3.3 สัดส่วนข้าราชการสามัญ ลูกจ้างประจำ และชั่วคราว
สังกัดกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2541

ที่มา : กองการเจ้าหน้าที่ สำนักปลัดกระทรวงกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3.11 แสดงจำนวนข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2541

สำนักงานเขต	ข้าราชการสามัญ	ข้าราชการครู	ลูกจ้างประจำ	ลูกจ้างชั่วคราว
เขตชั้นใน	2,908	44	8,758	5,726
1 พระนคร	138	2	700	304
2 ดุสิต	135	2	573	269
3 บางรัก	128	2	379	166
4 ปทุมวัน	130	2	456	209
5 น้อมปราบศัตรูพ่าย	128	2	428	190
6 สัมพันธวงศ์	125	2	316	129
7 พญาไท	128	2	490	224
8 หัวขวาง	134	2	378	261
9 บางซื่อ	134	2	345	259
10 ราชเทวี	131	2	559	250
11 ดินแดง	135	2	324	269
12 อานนทาว	126	2	321	330
13 สาทร	128	2	323	291
14 บางคอแหลม	130	2	275	247
15 จตุจักร	139	2	413	383
16 คลองเตย	136	2	352	405
17 วัฒนา	131	2	264	292
18 ธนบุรี	141	2	492	296
19 บางกอกใหญ่	130	2	308	190
20 คลองสาม	131	2	382	182
21 บางกอกน้อย	137	2	390	334
22 บางพลัด	131	2	288	246
เขตชั้นกลาง	2,852	44	4,469	5,573
23 บางเขน	135	2	290	353
24 บางกะปิ	138	2	343	350
25 พระโขนง	127	2	277	134
26 ปุระณิก	136	2	244	349
27 ดอนเมือง	128	2	126	256
28 ลาดพร้าว	132	2	248	392
29 มีนบุรี	127	2	189	273
30 สวนหลวง	130	2	246	325
31 หลักสี่	128	2	182	231
32 สายไหม	131	2	98	167
33 คันนายาว	119	2	78	217
34 สะพานสูง	118	2	73	139
35 วังทองหลาง	122	2	149	269
36 บางนา	126	2	177	114
37 ภาษีเจริญ	138	2	347	237
38 ราษฎร์บูรณะ	130	2	260	235
39 จอมทอง	140	2	285	318
40 คลองจั่น	132	2	197	185
41 หนองแขม	126	2	257	264
42 บางแค	135	2	224	368
43 ทวีวัฒนา	124	2	66	181
44 ทุ่งครุ	128	2	113	196
เขตชั้นนอก	777	12	1,032	1,400
45 มีนบุรี	127	2	195	214
46 ลาดกระบัง	134	2	263	399
47 หนองจอก	134	2	197	173
48 คลองสามวา	124	2	97	172
49 บางขุนเทียน	133	2	200	242
50 บางบอน	125	2	80	200
โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร (430 โรงเรียน)	-	14,468	-	-
รวม	6,537	14,568	14,257	12,699

ที่มาของสารเจ้าหน้าที่ สำนักปลัดกระทรวงกรุงเทพมหานคร

รายได้จากค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต ได้แก่ ค่าธรรมเนียมโรงฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียมโรงพักสัตว์ ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตการพนัน ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตให้ติดตั้งป้ายโฆษณา ค่าธรรมเนียมการจอดรถยนต์ ค่าธรรมเนียมตามเทศบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร ค่าธรรมเนียมเก็บขนมูลฝอย ค่าธรรมเนียมขนถ่ายสิ่งปฏิกูล ค่าปรับผู้ละเมิดกฎหมายและเทศบัญญัติ ใบอนุญาตต่างๆ เช่น ค่าทำน้ำแข็ง ค่าตลาดเอกชน ค่าประกอบกิจการค้า ค่าใช้สถานที่ขายอาหาร ค่าผู้แต่งผม ค่าใช้สถานที่แต่งผม ค่าสุสานและฌาปนสถาน ค่าโฆษณา ค่าขายสุรา

รายได้จากทรัพย์สิน ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่าอาคารสถานที่ ค่าดูแลรักษาที่ดิน ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ค่าเช่าท่าเทียบเรือ เงินปันผลจากโรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น ค่าดำเนินการโรงฆ่าสัตว์ ค่าขายผ่อนส่งที่ดิน ค่าเช่าแผงตลาดสด ค่าเช่าแผงลอย

รายได้จากสาธารณูปโภคและการพาณิชย์ ได้แก่ เงินรายได้จากสำนักงานตลาด เงินรายได้จากสถานธนาอนุบาล

รายได้เบ็ดเตล็ด ได้แก่ ค่าจำหน่ายแบบพิมพ์ ค่าเขียนแบบก่อสร้างอาคาร ค่าเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เงินเหลือจ่ายปีเก่าส่งคืน ค่าขายแบบประกวดราคา ค่าตรวจสุขภาพ ค่ากระดาษถ่ายเอกสาร เป็นต้น

รายได้พิเศษ ได้แก่

1. เงินสะสมจ่ายขาด
2. เงินอุดหนุนเฉพาะกิจการ

การจัดเก็บรายได้ประจำของกรุงเทพมหานครมีทั้งในส่วนที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บเอง และส่วนราชการอื่นเก็บให้

มาตรา 118 กำหนดว่ากรุงเทพมหานครอาจมีรายจ่ายดังต่อไปนี้

1. เงินเดือน
2. ค่าจ้างประจำ
3. ค่าจ้างชั่วคราว
4. ค่าตอบแทน
5. ค่าใช้สอย
6. ค่าสาธารณูปโภค
7. ค่าวัสดุ
8. ค่าครุภัณฑ์
9. ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
10. เงินอุดหนุน
11. รายจ่ายอื่นตามที่กฎหมายหรือระเบียบของกรุงเทพมหานครกำหนดไว้
12. รายจ่ายตามข้อผูกพัน

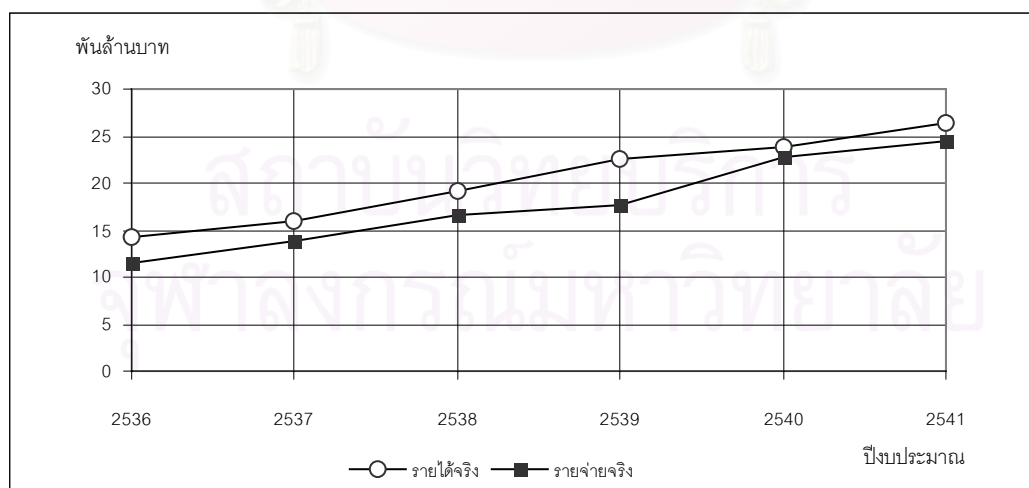
13. การจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีในแต่ละปีของกรุงเทพมหานครนั้น ยึด วงเงินจากการประมาณการรายรับเป็นหลัก

ข้อมูลรายได้จริงและรายจ่ายจริงในปีงบประมาณ 2536-2541 จะเห็นว่า กรุงเทพมหานครมีรายได้เพิ่มขึ้นตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2536 เป็นต้นมา อัตราการเพิ่มของรายได้ในช่วงปีงบประมาณ 2536 และ 2541 คิดเป็นร้อยละ 46 เมื่อพิจารณารายจ่ายจริงจะเห็นว่า กรุงเทพมหานครมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน อัตราอัตราการเพิ่มของรายจ่ายในช่วงปีงบประมาณ 2536 และ 2541 คิดเป็นร้อยละ 53 ซึ่งเห็นได้ว่าการเกินดุลของ กรุงเทพมหานครนั้นมีอัตราที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ 2541 การเกินดุลมีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (ดูตารางที่ 3.12 และแผนภูมิที่ 3.4)

ตารางที่ 3.12 เปรียบเทียบรายได้จริง-รายจ่ายจริง ปีงบประมาณ 2536-2541

ปีงบประมาณ	รายได้จริง	รายจ่ายจริง	การเกินดุล	
			จำนวน	ร้อยละของรายได้จริง
2536	14,209,800,404	11,493,630,875	2,716,169,529	19.11
2537	15,995,315,526	13,774,300,224	2,221,015,302	13.89
2538	19,088,298,629	16,692,940,923	2,395,357,706	12.55
2539	22,487,335,205	17,673,274,911	4,814,060,294	21.41
2540	23,893,784,767	22,784,622,582	1,109,162,185	4.64
2541	26,415,253,123	24,436,304,707	1,978,948,416	7.49

แผนภูมิที่ 3.4 เปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายจริง ปีงบประมาณ 2536-2541

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

- หมายเหตุ :
1. ข้อมูลนี้ไม่รวมรายได้พิเศษ และรายจ่ายพิเศษ
  2. รายจ่ายจริงรวมเงินกันไว้เบิกเหลือในปี

3.6 การแบ่งเขตบริหารราชการกรุงเทพมหานคร

เขตเป็นหน่วยการปกครองย่อยรองจากกรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่ที่ส่วนกลางมอบหมาย มีความสำคัญในการให้บริการและดูแลรับผิดชอบประชาชนในท้องที่ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ มีรายละเอียดในการทำความเข้าใจหน่วยการปกครองระดับเขตนี้ ดังนี้

3.6.1 ความเป็นมา

แต่เดิมก่อนมีการจัดรูปการปกครองกรุงเทพมหานครตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 การจัดรูปการปกครองจังหวัดพระนครและธนบุรีได้แบ่งออกเป็น อำเภอ และหมู่บ้าน ทั่วพื้นที่ของจังหวัดเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ

ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ได้จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครโดยแบ่งออกเป็นหน่วยการปกครอง 3 ระดับ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เขต และแขวง สำหรับเขตได้จัดตั้งขึ้นโดยรวมอำเภอของนครหลวงกรุงเทพธนบุรีและแขวงของเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีเป็นหน่วยการปกครองเดียวกัน อาณาเขตให้ถือเขตอำเภอเดิมไปพลางก่อนจนกว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนแขวงนั้นได้แก่หน่วยการปกครองตำบลเดิมแต่ให้ยุบเลิกหมู่บ้านและกำนันผู้ใหญ่บ้าน อาณาเขตของแขวงให้ถือเขตตำบลเดิมไปพลางก่อนจนกว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงตามเจตนารมณ์ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 กรุงเทพมหานครจึงแบ่งออกเป็น 24 เขต ได้แก่ เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย ปทุมวัน พญาไท ดุสิต บางเขน บางกะปิ สัมพันธวงศ์ บางรัก ยานนาวา พระโขนง ลาดกระบัง มีนบุรี หนองจอก บางกอกน้อย ธนบุรี บางกอกใหญ่ บางขุนเทียน ตลิ่งชัน คลองสาน ภาษีเจริญ หนองแขม และราษฎร์บูรณะ ตามจำนวนอำเภอเดิมของนครหลวงกรุงเทพธนบุรีไปพลางก่อน ในระยะต่อไปจึงจะมีการแบ่งจำนวนเขตให้เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่และจำนวนพลเมืองใหม่ เพื่อให้เขตสามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสม และสนองความต้องการของประชาชนได้ทั่วถึง (วิญญู อังคนารักษ์ และคณะ, 2516: 57)

3.6.2 พัฒนาการการแบ่งเขตบริหารราชการกรุงเทพมหานคร

ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ได้จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครโดยแบ่งออกเป็นหน่วยการปกครอง 3 ระดับ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เขต และแขวง ซึ่งก็คือ พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอยู่ 1568.737 ตารางกิโลเมตร แบ่งพื้นที่ออกเป็น 24 เขต และ 151 แขวง โดยพื้นที่ที่ตั้งเป็นเขตและแขวงนั้นมาจากพื้นที่อำเภอและตำบลเดิม โดยในปี พ.ศ.2515 กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากร 3.83 ล้านคน ความหนาแน่นประชากรประมาณ 2,500 คน/ตร.กม จนกระทั่งถึง พ.ศ.2531

ก่อนการแบ่งเขตในครั้งที่ 2 ใน ปี พ.ศ.2532 เขตของกรุงเทพมหานครมีขนาดพื้นที่ ประชากร ความหนาแน่น และจำนวนบ้าน จำแนกตามเขต ดังนี้ (ตารางที่ 3.13 และแผนที่ 3.5)

ในปี พ.ศ.2531 กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,716,779 คน ความหนาแน่นประชากร 3,644.19 คน/ตร.กม. จำนวนบ้าน 1,084,583 หลัง เมื่อพิจารณาตามเขตเมือง พบว่า เขตชั้นในมีประชากรจำนวน 2,167,389 คน เขตชั้นกลาง 2,860,217 คน เขตชั้นนอก 689,173 คน โดยมีส่วนแบ่งคิดเป็นร้อยละ 38, 50 และ 12 ตามลำดับ โดยเขตที่มีประชากรสูงสุด ได้แก่ เขตพระโขนง มีประชากร 664,248 คน มีส่วนแบ่งจากประชากรทั้งหมดร้อยละ 11.62 รองลงมาคือ เขตบางเขนมีส่วนแบ่งร้อยละ 10.60 ส่วนเขตที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ เขตสัมพันธวงศ์ มีประชากร 48,377 คน หรือเพียงร้อยละ 1.78 รองลงมาคือ เขตหนองจอก มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.07 จากประชากรทั้งหมด พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูงสุด คือ พื้นที่ในเขตชั้นในมีความหนาแน่นประชากร 20,454.21 คน/ตร.กม. โดยเฉพาะในเขตป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และธนบุรี มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น 42,175.04, 34,164.55 และ 31,297.82 คน/ตร.กม. ตามลำดับ พื้นที่เมืองชั้นในจะเป็นศูนย์กลางของทุก ๆ ด้าน มีความหลากหลายของการใช้ที่ดินและมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างหนาแน่น โดยความหนาแน่นของประชากรจะลดลงตามระยะทางที่ห่างออกจากศูนย์กลางเมืองถัดออกมา กล่าวคือ พื้นที่เขตชั้นกลางมีความหนาแน่นรวม 4,619.32 คน/ตร.กม. และพื้นที่เขตชั้นนอกมีความหนาแน่นของประชากรต่ำสุดเพียง 816.95 คน/ตร.กม.

1) การแบ่งเขตใหม่ของกรุงเทพมหานครครั้งที่ 1

ตั้งแต่การแบ่งกรุงเทพมหานครเป็นเขตและแขวงในครั้งแรกในปีพ.ศ.2515 กรุงเทพมหานครมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เห็นได้ชัดจากการขยายตัวทางกายภาพและการที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางในทุก ๆ ด้านที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลทำให้ภาระความรับผิดชอบของแต่ละเขตแตกต่างกันออกไป บางเขตต้องรับภาระในการให้บริการมากกว่าบางเขต ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการพิจารณาแบ่งพื้นที่เขตของเขตที่มีขนาดใหญ่ให้มีขนาดที่เหมาะสมและปรับแนวเขตให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 3 (2530-2534) จึงได้กำหนดให้มีการแบ่งพื้นที่เขตให้มีความเหมาะสม โดยคำนึงถึงจำนวนประชากรและการให้บริการไว้ในแผนพัฒนาการบริหารและการปกครอง แผนงานพัฒนาระบบงาน โดยหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ

1. หนึ่งเขตต่อพื้นที่ไม่เกิน 10 ตารางกิโลเมตร และประชาชนไม่เกิน 200,000 คน
2. ให้ยึดพื้นที่แขวงเป็นเกณฑ์ในการแบ่งพื้นที่ใหม่
3. รูปร่างและแนวการแบ่งพื้นที่เขตใหม่ พยายามให้มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมและวงกลมให้มากที่สุด

ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้านของกรุงเทพมหานคร
จำแนกรายเขต พ.ศ.2531

เขต	พ.ศ.2531				
	ประชากร (คน)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวนบ้าน	จำนวน แขวง
กรุงเทพมหานคร	5,716,779	1,568.74	3,644.19	1,084,583	151
เขตชั้นใน	2,167,389	105.963	20,454.21	346,339	55
1 พระนคร	102,382	5.536	18,493.86	22,506	12
2 ดุสิต	572,455	22.21	25,774.65	59,748	6
3 บางรัก	87,175	5.536	15,746.93	24,157	5
4 ปทุมวัน	146,499	8.369	17,504.90	26,840	4
5 ป้อมปราบ	81,440	1.931	42,175.04	17,086	5
6 สัมพันธวงศ์	48,377	1.416	34,164.55	14,746	3
7 พญาไท	340,473	16.721	20,362.00	43,635	5
8 ห้วยขวาง	265,164	23.367	11,338.09	48,590	4
9 ธนบุรี	269,975	8.626	31,297.82	41,455	5
10 บางกอกใหญ่	107,548	6.18	17,402.59	21,495	2
11 คลองสาน	145,901	6.051	24,111.88	26,081	4
เขตชั้นกลาง	2,860,217	619.19	4,619.32	605,416	57
12 บางเขน	606,201	169.31	3,580.42	110,700	9
13 บางกะปิ	478,748	149.283	3,206.98	121,171	8
14 พระโขนง	664,248	143.559	4,627.00	150,310	9
15 ชานนดวา	412,311	36.909	11,171.02	73,784	8
16 บางกอกน้อย	298,390	23.304	12,804.24	66,338	9
17 ภาษีเจริญ	243,195	53.947	4,508.04	52,548	10
18 ราษฎร์บูรณะ	157,124	42.874	3,664.79	30,565	4
เขตชั้นนอก	689,173	843.588	816.95	132,828	39
19 มีนบุรี	86,558	174.331	496.52	15,454	7
20 ลาดกระบัง	65,311	123.859	527.3	14,405	6
21 หนองจอก	61,417	236.261	259.95	8,252	8
22 คลองสาม	104,538	79.698	1,311.68	21,269	8
23 บางขุนเทียน	300,858	181.156	1,660.77	56,803	7
24 หนองแขม	70,491	48.283	1,459.95	16,645	3

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2532 และ 2533

: สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- เส้นขอบเขตของแขวง
- เส้นขอบเขตของเขต
- เส้นขอบเขตของจังหวัด
- สำนักงานเขต

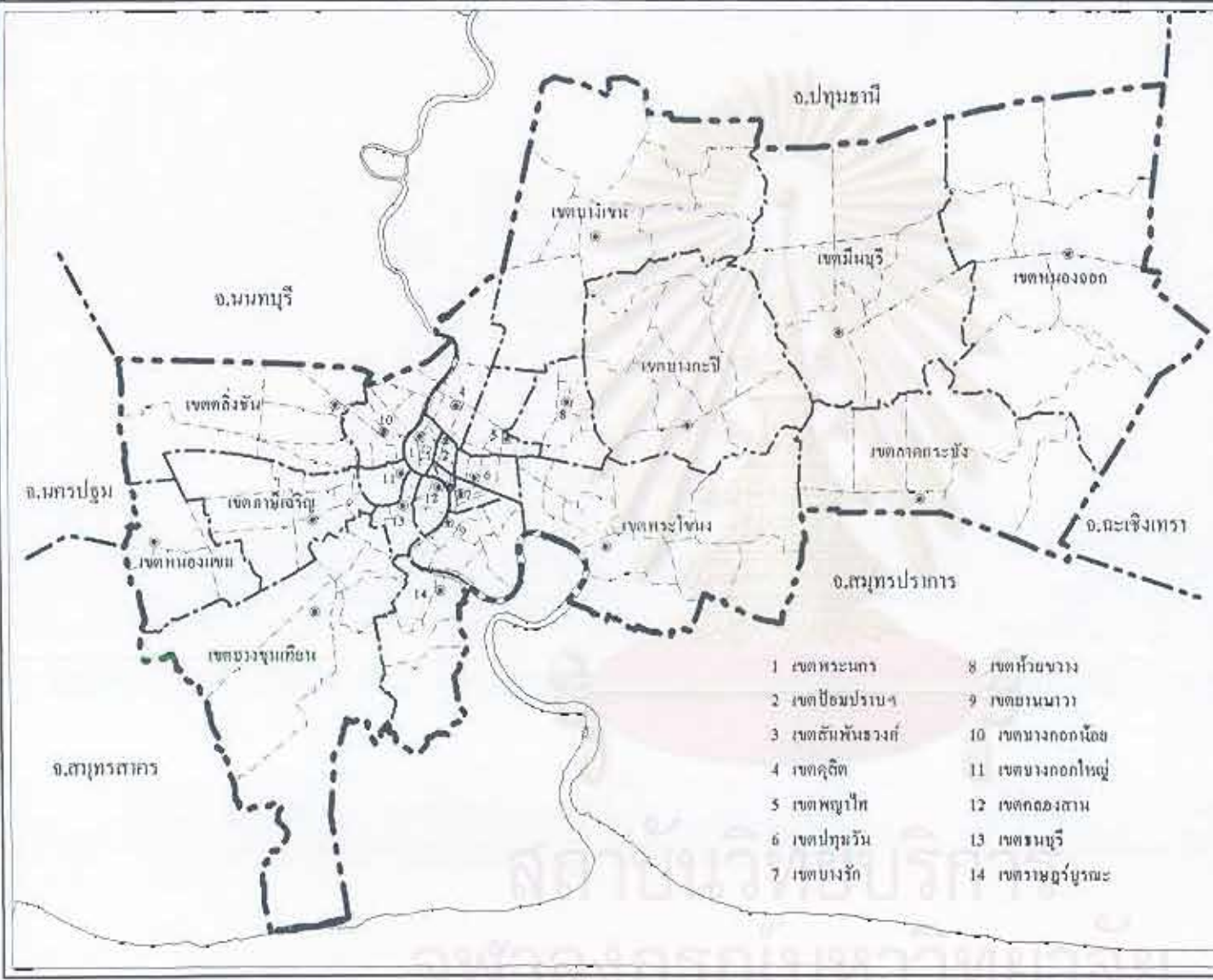
ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่ : 3.5

แสดง :

เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร 24 เขต
พ.ศ. 2531

มาตราส่วน :

1 เขตพระนคร	8 เขตห้วยขวาง
2 เขตป้อมปราบฯ	9 เขตยานนาวา
3 เขตสัมพันธวงศ์	10 เขตบางกอกน้อย
4 เขตดุสิต	11 เขตบางกอกใหญ่
5 เขตพญาไท	12 เขตคลองสาน
6 เขตปทุมวัน	13 เขตธนบุรี
7 เขตบางรัก	14 เขตราชบุรีบูรณะ

ดังนั้น จึงมีการแบ่งเขตใหม่โดยแบ่งพื้นที่จากเขตเดิม 8 เขต เพื่อตั้งเป็นเขตใหม่ จำนวน 12 เขต ดังนี้

1. เขตดุสิต

แบ่งพื้นที่แขวงบางซื่อ ออกจากเขตดุสิต ตั้งเป็น “เขตบางซื่อ”
(เขตดุสิต จะเหลือพื้นที่ แขวงดุสิต วชิรพยาบาล สวนจิตรลดา สี่แยกมหานาค และนครไชยศรี)

2. เขตพญาไท

แบ่งพื้นที่แขวงถนนพญาไท ท่งพญาไท ถนนเพชรบุรี และมักกะสัน ตั้งเป็น “เขตราษฎร์เทพราช”
(เขตพญาไท จะเหลือพื้นที่ แขวงสามเสนใน)

3. เขตบางกอกน้อย

แบ่งพื้นที่แขวงบางพลัด บางอ้อ บางบำหรุ และบางยี่ขัน ตั้งเป็น “เขตบางพลัด”
(เขตบางกอกน้อย จะเหลือพื้นที่แขวงบางขุนศรี บ้านช่างหล่อ ศิริราช และบางขุนนนท์)

4. เขตบางขุนเทียน

แบ่งพื้นที่แขวงบางขุนเทียน บางค้อ บางมด และจอมทอง ตั้งเป็น “เขตจอมทอง”
(เขตบางขุนเทียน จะเหลือพื้นที่แขวงบางบอน แสมดำ และท่าข้าม)

5. เขตบางเขน แบ่งพื้นที่

6.1 แขวงตลาดบางเขน ท่งสี่กั๊ก และท่งสองห้อง ตั้งเป็น “เขตดอนเมือง”

6.2 แขวงลาดยาว ตั้งเป็น “เขตจตุจักร”

(เขตบางเขน จะเหลือพื้นที่แขวงสายไหม ออเงิน ท่าแร้ง อนุสาวรีย์ และคลองถนน)

6. เขตยานนาวา แบ่งพื้นที่

7.1 แขวงทุ่งวัดดอน ยานนาวา และทุ่งมหาเมฆ ตั้งเป็น “เขตสาทร”

7.2 แขวงบางคอกแหลม วัดพระยาไกร และบางโคล่ ตั้งเป็น “เขตบางคอกแหลม”

(เขตยานนาวา จะเหลือพื้นที่ แขวงช่องนนทรี และบางโพธิ์)

7. เขตบางกะปิ แบ่งพื้นที่

8.1 แขวงลาดพร้าว และจระเข้บัว ตั้งเป็น “เขตลาดพร้าว”

8.2 แขวงคลองกุ่ม สะพานสูง และคันทนาเยาว์ ตั้งเป็น “เขตบึงกุ่ม”

(เขตบางกะปิ จะเหลือพื้นที่ แขวงหัวหมาก คลองจั่น และวังทองหลาง)

8. เขตพระโขนง แบ่งพื้นที่

9.1 แขวงคลองเตย คลองตัน และพระโขนง ตั้งเป็น “เขตคลองเตย”

9.2 แขวงประเวศ หนองบอน สวนหลวง และดอกไม้ ตั้งเป็น “เขตประเวศ”

9.3 แขวงสวนหลวง ตั้งเป็น “เขตสวนหลวง”

(เขตพระโขนง จะเหลือพื้นที่ แขวงบางนา และบางจาก)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ลงนามประกาศเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ตามที่กรุงเทพมหานครเสนอข้างต้นโดยมีผลตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2532 กรุงเทพมหานครจึงเปลี่ยนพื้นที่เขตการปกครองจาก 24 เขต เป็น 36 เขต มีขนาดพื้นที่จำนวนประชากร ความหนาแน่น และจำนวนบ้าน ดังนี้ (ตาราง 3.14 และแผนที่ 3.6)

จากการแบ่งเขตใหม่ ในปี พ.ศ.2532 เมื่อพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่พบว่า เขตที่มีพื้นที่คงเดิมมีทั้งหมด 16 เขต ได้แก่ เขตพระนคร ป้อมปราบฯ ปทุมวัน สัมพันธวงศ์ บางรัก ธนบุรี คลองสาน บางกอกใหญ่ ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ ตลิ่งชัน หนองแขม หนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง และห้วยขวาง เขตเดิมที่ได้มีการแบ่งพื้นที่ออกไปตั้งเขตใหม่ ได้แก่ เขตดุสิต พญาไท บางเขน พระโขนง บางกะปิ ยานนาวา บางขุนเทียน และบางกอกน้อย รวม 8 เขต เขตที่มีการตั้งเป็นเขตใหม่ ได้แก่ เขตบางซื่อ ราชเทวี ดอนเมือง จตุจักร คลองเตย ประเวศ ลาดพร้าว บึงกุ่ม สาทร บางคอแหลม จอมทอง และบางพลัด รวม 12 เขต

เมื่อพิจารณาทางด้านประชากร พบว่า ในปี พ.ศ.2532 กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรรวม 5,832,843 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,718.18 คน/ตร.กม. พิจารณาตามเขตเมือง พบว่า เขตชั้นในมีประชากร 2,132,687 คน เขตชั้นกลาง 2,968,837 คน เขตชั้นนอก 731,319 คน โดยมีส่วนแบ่งเป็นร้อยละ 37, 50 และ 13 ตามลำดับ เขตที่มีประชากรสูงสุด คือ เขตบางซื่อ มีส่วนแบ่งจากประชากรทั้งหมดร้อยละ 5.21 รองลงมาคือ เขตห้วยขวาง มีส่วนแบ่งร้อยละ 4.67 ส่วนเขตที่มีประชากรต่ำสุด คือ เขตสัมพันธวงศ์ มีส่วนแบ่งจากประชากรทั้งหมดเพียงร้อยละ 0.81 รองลงมาคือ เขตหนองจอกมีส่วนแบ่งเพียง 1.07 พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูงสุด คือ พื้นที่เขตชั้นในมีความหนาแน่น 20,127 คน/ตร.กม. โดยเฉพาะในเขตป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และธนบุรี มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตามลำดับ พื้นที่เขตชั้นกลางมีความหนาแน่นเฉลี่ย 4,795 คน/ตร.กม. และพื้นที่เขตชั้นนอกมีความหนาแน่นของประชากรต่ำสุดเพียง 867 คน/ตร.กม.

จะเห็นว่า จำนวนประชากรระดับเขตที่มีจำนวนมากที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการแบ่งเขตใหม่ทำให้มีการแบ่งพื้นที่จากเขตเดิมเพื่อตั้งเป็นเขตใหม่ ส่งผลต่อจำนวนประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2) การแบ่งเขตใหม่ของกรุงเทพมหานครครั้งที่ 2

ในปี พ.ศ.2536 กรุงเทพมหานครได้เสนอเรื่องการแบ่งพื้นที่เขตใหม่ของกรุงเทพมหานครต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยกรุงเทพมหานครพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความเหมาะสมในการแบ่งพื้นที่ตั้งเขตใหม่ คือ เขตดินแดง และเขตสวนหลวง เนื่องจากเหตุผล คือ เขตห้วยขวางและเขตประเวศมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราค่อนข้างสูง และในปี พ.ศ.2536 เป็นช่วงเวลาการสิ้นสุดวาระของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตด้วย จึงมีความเหมาะสมที่จะแบ่งพื้นที่เขตดินแดงและเขตสวนหลวงออกจากเขตห้วยขวางและเขตประเวศเพื่อที่จะตั้งเป็นเขตใหม่

ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้านของกรุงเทพมหานคร
จำแนกรายเขต พ.ศ.2532

เขต	พ.ศ.2532				
	ประชากร (คน)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวนบ้าน	จำนวน แขวง
กรุงเทพมหานคร	5,832,843	1,568.74	3,718.18	1,125,469	151
เขตชั้นใน	2,132,687	105.963	20,126.71	348,229	55
1 พระนคร	98,487	5.536	17,790.28	22,410	12
2 ดุสิต	257,654	10.685	24,158.84	24,059	5
3 บางรัก	81,518	5.536	14,725.07	22,059	5
4 ปทุมวัน	137,710	8.369	16,454.77	26,947	4
5 ป้อมปราบ	76,940	1.931	39,844.64	16,941	5
6 สัมพันธวงศ์	47,480	1.415	33,531.07	14,770	3
7 พญาไท	226,409	9.595	23,805.00	24,188	1
8 นัยนา	272,071	23.387	11,633.43	49,538	4
9 บางซื่อ	304,103	11.545	26,340.67	36,809	1
10 ราชเทวี	107,401	7.126	15,071.71	21,439	4
11 วัฒนา	264,471	8.626	30,659.75	42,115	5
12 บางกอกใหญ่	109,036	6.18	17,643.37	21,804	2
13 คลองสาน	147,407	6.051	24,360.77	25,150	4
เขตชั้นกลาง	2,968,837	619.166	4,794.74	634,586	7
14 บางเขน	209,429	76.813	2,733.60	40,080	5
15 บางกะปิ	225,443	48.904	4,609.91	58,362	3
16 พระโขนง	195,165	32.775	5,985.20	44,704	2
17 ยานนาวา	117,468	16.682	7,050.05	22,868	2
18 ลาดพร้าว	146,503	9.326	15,709.09	26,645	3
19 บางกอกน้อย	149,769	10.921	13,713.85	25,003	3
20 คลองเตย	271,748	25.559	10,632.18	68,403	3
21 ประเวศ	203,312	65.225	2,385.59	43,138	4
22 ดอนเมือง	215,825	59.789	3,609.78	43,273	3
23 จตุจักร	201,185	32.908	6,113.56	38,885	1
24 ลาดพร้าว	121,327	30.476	3,981.07	28,434	2
25 มีนบุรี	182,037	69.903	2,318.03	38,587	3
26 บางกอกน้อย	163,228	11.944	13,666.11	29,925	5
27 ภาษีเจริญ	257,120	53.947	4,766.16	56,665	10
28 ราษฎร์บูรณะ	184,724	42.874	3,842.05	32,443	4
29 บางพลัด	163,554	11.36	14,397.36	37,171	4
เขตชั้นนอก	731,319	843.588	866.91	142,654	9
30 มีนบุรี	92,741	174.331	531.98	16,830	7
31 ลาดกระบัง	86,684	123.859	538.39	15,230	6
32 หนองจอก	62,272	236.261	263.57	8,744	8
33 คลองสาม	113,131	79.698	1,419.50	23,329	1
34 บางขุนเทียน	129,490	155.432	633.1	25,886	3
35 หนองแขม	77,618	48.283	1,607.56	18,486	3
36 จอมทอง	189,383	25.724	7,362.11	34,149	4

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2533

: สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- เส้นขอบเขตของแขวง
- เส้นขอบเขตของเขต
- เส้นขอบเขตของจังหวัด
- สำนักงานเขต

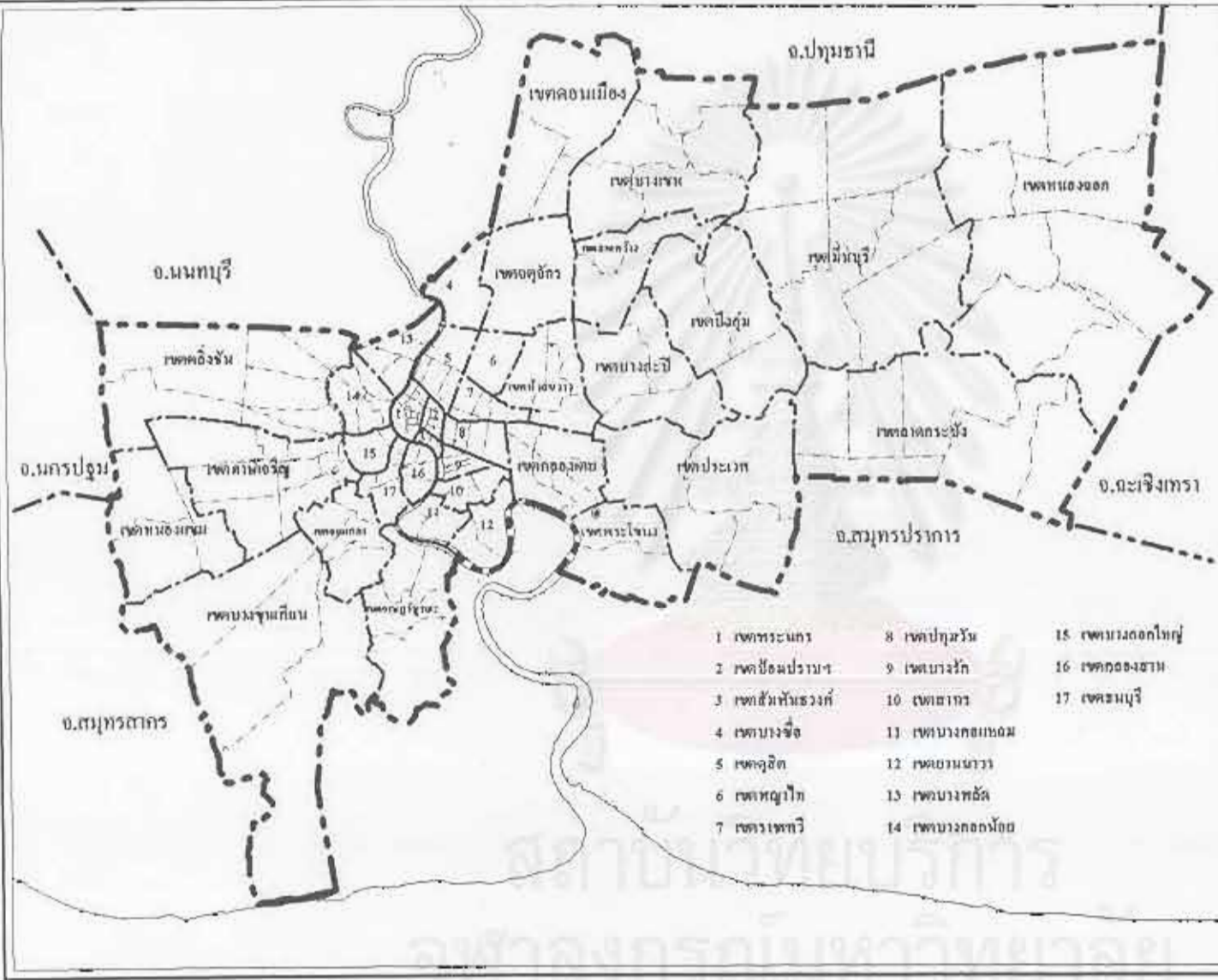
ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่ : 3.6

แสดง :

เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร 38 เขต
ท.ศ. 2532

มาตราส่วน :

1 เขตพระนคร	8 เขตปทุมวัน	15 เขตบางกอกใหญ่
2 เขตป้อมปราบฯ	9 เขตบางรัก	16 เขตคลองสาน
3 เขตสัมพันธวงศ์	10 เขตสาทร	17 เขตธนบุรี
4 เขตบางเขน	11 เขตบางคอแหลม	
5 เขตจตุจักร	12 เขตธนบุรี	
6 เขตห้วยขวาง	13 เขตบางพลัด	
7 เขตราชเทวี	14 เขตวชิรวงศ์	

สำหรับหลักเกณฑ์ในการแบ่งเขตใหม่นั้นยังคงใช้หลักเกณฑ์ในครั้งที่มีการแบ่งเขตกรุงเทพมหานครจาก 24 เขต เป็น 36 เขต ในปี พ.ศ.2532 คือ

1. หนึ่งเขตต่อพื้นที่ไม่เกิน 10 ตารางกิโลเมตร และประชาชนไม่เกิน 200,000 คน
2. ให้ยึดพื้นที่แขวงเป็นเกณฑ์ในการแบ่งพื้นที่ใหม่
3. รูปร่างและแนวการแบ่งพื้นที่เขตใหม่พยายามให้มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมและวงกลมให้มากที่สุด

โดยหลักเกณฑ์การแบ่งเขตในปี พ.ศ.2536 นี้ มีการกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในเรื่องการกำหนดอาณาเขตของแขวงและกำหนดอาณาเขตของเขตตั้งใหม่โดยกองผังเมืองเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอาณาเขตในการแบ่งพื้นที่เขตการปกครองตามหลักภูมิศาสตร์ ดังนี้

การกำหนดอาณาเขตโดยการใช้คลองและใช้ถนนเป็นเส้นอาณาเขตนั้นให้กำหนดอาณาเขตที่ใช้คลองแบ่งให้แบ่งที่ริมคลอง สำหรับถนนให้แบ่งที่คันหิน ขอบทางเท้าหรือไหล่ทาง และกองผังเมืองได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่จะใช้เป็นมาตรฐานในการกำหนดแนวเขต ดังนี้

การแบ่งเขตปกครองของเขต - แขวง กรุงเทพมหานคร

กรณีใช้ถนนเป็นแนวแบ่งเขตปกครอง ให้ยึดหลักเกณฑ์ ดังนี้

- กำหนดให้ใช้ปากเหนือของถนนเป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง
- กำหนดให้ใช้ปากตะวันออกของถนนเป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง

กรณีใช้ถนนหรือคลองเป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง ให้ยึดหลักเกณฑ์ ดังนี้

- กำหนดให้ใช้ฝั่งเหนือของคลอง หรือแม่น้ำ เป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง
  - กำหนดให้ใช้ฝั่งตะวันออกของคลอง หรือแม่น้ำ เป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง
- กรณีใช้แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง
- ให้ใช้แนวแบ่งกึ่งกลางของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแนวแบ่งเขตการปกครอง

รายละเอียดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ในครั้งนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เขตห้วยขวาง
  - 1.1 แบ่งพื้นที่แขวงดินแดง ออกจากเขตห้วยขวาง ตั้งเป็น “เขตดินแดง”
(เขตห้วยขวาง จะเหลือพื้นที่แขวงสามเสนนอก ห้วยขวาง และบางกะปิ)
2. เขตประเวศ
  - 2.1 แบ่งพื้นที่แขวงสวนหลวง ออกจากเขตประเวศ ตั้งเป็น “เขตสวนหลวง”
(เขตประเวศ จะเหลือพื้นที่แขวงหนองบอก ประเวศ และดอกไม้)

ดังนั้นในปี พ.ศ.2536 กรุงเทพมหานครจึงมีเขตการปกครองเพิ่มขึ้นจาก 36 เขต เป็น 38 เขต

จากการแบ่งเขตใหม่ เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนทางด้านพื้นที่ พบว่า เขตเดิมที่ได้มีการแบ่งพื้นที่ออกไปตั้งเขตใหม่ได้แก่ เขตห้วยขวาง และประเวศ โดยตั้งเป็นเขตใหม่ ได้แก่ เขตดินแดง และสวนหลวง

เมื่อพิจารณาทางด้านประชากร พบว่า ในปี พ.ศ.2536 กรุงเทพมหานครมีประชากรทั้งหมด 5,572,712 คน ความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 3,552 คน/ตร.กม. เมื่อพิจารณาตามเขตเมือง พบว่า เขตชั้นในมีประชากรจำนวน 1,768,526 คน เขตชั้นกลาง 3,173,390 คน และเขตชั้นนอก 630,796 คน โดยมีส่วนแบ่งร้อยละ 32, 57 และ 13 ตามลำดับ โดยเขตที่มีประชากรสูงสุด ได้แก่ เขตภาษีเจริญมีประชากร 268,020 คน มีส่วนแบ่งจากประชากรทั้งหมดร้อยละ 4.82 รองลงมาคือ เขตคลองเตยมีส่วนแบ่งร้อยละ 4.36 โดยเขตภาษีเจริญเป็นเขตที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานครที่มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว จากการขยายตัวจากศูนย์กลางเมืองที่มีพื้นที่เมืองหนาแน่น ส่งผลทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนเขตที่มีประชากรต่ำสุด คือ เขตสัมพันธวงศ์มีประชากร 43,220 คน หรือเพียงร้อยละ 0.78 รองลงมาคือ เขตหนองจอกมีส่วนแบ่งเพียงร้อยละ 1.18 จากประชากรทั้งหมด พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูงสุด คือ พื้นที่เขตชั้นในมีความหนาแน่นเฉลี่ย 16,690 คน/ตร.กม. โดยเฉพาะในเขตป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และธนบุรี มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตามลำดับ พื้นที่เขตชั้นกลางมีความหนาแน่นเฉลี่ย 4,921 คน/ตร.กม. และพื้นที่เขตชั้นนอกมีความหนาแน่นของประชากรต่ำสุดเพียง 771.27 คน/ตร.กม.

จำนวนประชากรกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ.2536 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงจากปี พ.ศ.2532 ประมาณร้อยละ 4 จะเห็นว่าเกือบทุกเขตในเขตชั้นในมีจำนวนประชากรลดลงโดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ -17 ในขณะที่เขตชั้นกลางและเขตชั้นนอกมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรรายปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2532-2536 จะเห็นว่า เขตชั้นในส่วนใหญ่จะมีจำนวนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนเขตชั้นในและชั้นนอกมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นทุกปี (ตาราง 3.15 และแผนที่ 3.7)

3) การแบ่งเขตใหม่ของกรุงเทพมหานครครั้งที่ 3

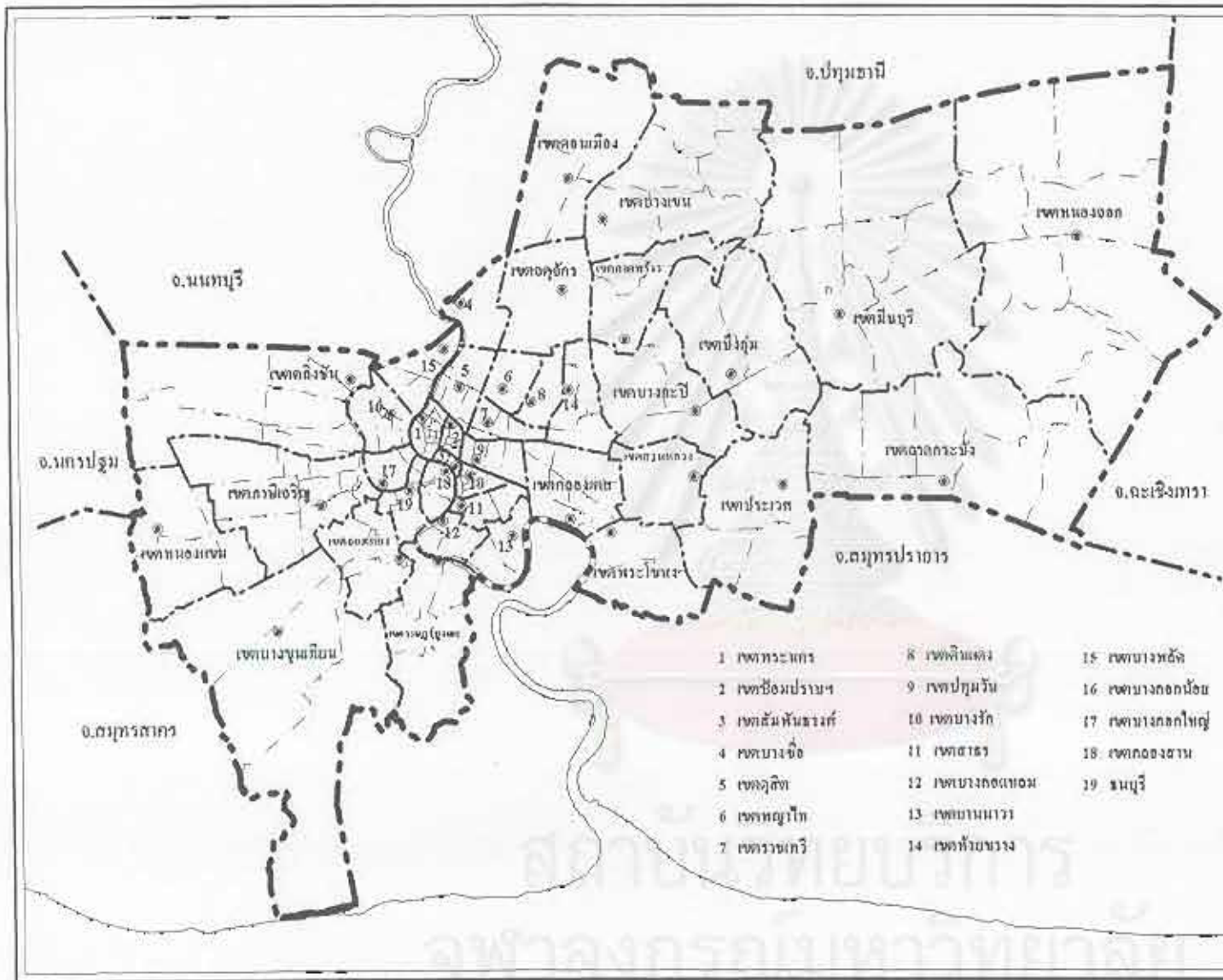
ในช่วงเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 กรุงเทพมหานครได้แบ่งพื้นที่การบริหารและการให้บริการประชาชนเป็นเขตและแขวง(ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528) และมีการแบ่งเขตใหม่อีก 2 ครั้ง แต่ปรากฏว่าใน ปี พ.ศ.2540 จำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ยังมีความแตกต่างกัน เขตส่วนใหญ่มีจำนวนประชากรต่ำกว่า 150,000 คน แต่บางเขตมีจำนวนประชากรกว่า 200,000 คน ทำให้การให้บริการแก่ประชาชนของสำนักงานเขตที่มีพื้นที่และประชากรมากกว่าเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง บางสำนักงานเขตจึงขยายสำนักงานเขตสาขาเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการให้บริการ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารและการบริการของสำนักงานเขตต่างๆ สามารถรองรับกับจำนวนประชากรในปัจจุบันและที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตอย่างเหมาะสม การแบ่งพื้นที่การบริหารและบริการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่จริงก็จะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้านของกรุงเทพมหานคร
จำแนกรายเขต พ.ศ.2536

เขต	พ.ศ.2536				
	ประชากร (คน)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวนบ้าน	จำนวน แถว
กรุงเทพมหานคร	5,572,712	1,568.74	3,552.36	1,472,621	151
เขตชั้นใน	1,768,526	105.963	16,690.03	383,496	55
1 พระนคร	89,076	5.536	16,090.32	19,682	12
2 คูัด	172,890	10.665	16,210.97	24,678	5
3 บางกัก	70,838	5.536	12,796.88	21,179	5
4 ปทุมวัน	119,887	6.369	14,325.13	27,249	4
5 ป้อมปราบ	83,690	1.931	43,335.06	18,157	5
6 สัมพันธวงค์	43,220	1.416	30,522.60	14,174	3
7 พญาไท	192,005	9.595	20,010.94	25,494	1
8 หัวขวาง	87,253	15.033	5,804.10	25,306	3
9 บางซื่อ	175,305	11.545	15,184.50	39,885	1
10 สาขเทวี	111,037	7.126	15,581.95	21,862	4
11 ดินแดง	170,934	8.354	20,461.34	43,542	1
12 ธนบุรี	220,892	8.626	25,607.70	48,706	5
13 บางกอกใหญ่	100,408	6.18	16,247.25	24,767	2
14 คลองสาน	131,101	6.051	21,666.01	29,015	4
เขตชั้นกลาง	3,173,390	644.910	4,920.67	907,053	61
15 บางเขน	241,611	76.613	3,153.66	82,253	5
16 บางกะปิ	233,392	48.904	4,772.45	64,502	3
17 พระโขนง	201,541	32.775	6,149.23	59,694	2
18 งามนาวา	100,405	16.662	6,025.99	31,265	2
19 ลาดพร้าว	127,377	9.326	13,658.27	32,212	3
20 บางคอแหลม	133,956	10.921	12,265.91	31,385	3
21 คลองเตย	242,766	25.559	9,498.26	78,717	3
22 ปรงวศ	114,886	61.547	1,866.84	27,520	3
23 ดอนเมือง	227,802	59.789	3,810.10	74,469	3
24 จตุจักร	179,972	32.908	5,468.94	55,515	1
25 ลาดพร้าว	131,888	30.476	4,327.60	36,851	2
26 มีนบุรี	214,479	69.903	3,068.24	53,703	3
27 ลอนหลวง	106,203	23.678	4,485.30	32,238	1
28 บางกอกน้อย	177,387	11.944	14,851.56	38,368	5
29 กาชังเจริญ	268,020	53.947	4,968.21	77,491	10
30 รามบุรีมฤต	168,973	42.874	3,941.15	50,551	4
31 บางพลัด	134,970	11.36	11,881.16	35,582	4
32 จอมทอง	167,762	25.724	6,521.61	44,737	4
เขตชั้นนอก	630,796	817.864	771.27	182,072	35
33 มีนบุรี	116,250	174.331	666.83	25,220	7
34 ลาดพร้าว	81,432	123.859	657.46	20,740	6
35 นนงจอก	65,668	235.261	277.95	13,881	8
36 คลังชัน	130,425	79.696	1,636.49	37,667	8
37 บางขุนเทียน	133,500	155.432	858.9	47,600	3
38 หนองแขม	103,521	48.283	2,144.05	36,964	3

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2537

: สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

1 เขตพระนคร	8 เขตปทุมวัน	15 เขตบางพลัด
2 เขตป้อมปราบฯ	9 เขตปทุมวัน	16 เขตบางกอกน้อย
3 เขตสัมพันธวงศ์	10 เขตบางรัก	17 เขตบางกอกใหญ่
4 เขตบางซื่อ	11 เขตสาทร	18 เขตคลองสาน
5 เขตดุสิต	12 เขตบางกอกน้อย	19 ธนบุรี
6 เขตดุสิต	13 เขตยานนาวา	
7 เขตราชเทวี	14 เขตห้วยขวาง	

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

- สัญลักษณ์ :
- เห็นขอบเขตของแขวง
  - เห็นขอบเขตของเขต
  - เห็นขอบเขตของจังหวัด
  - สำนักงานเขต

ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่ : 3.7

แสดง :
เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร 38 เขต
พ.ศ. 2536

มาตราส่วน :

โดยวัตถุประสงค์ของการแบ่งเขตในครั้งนี้ คือ

1. เพื่อบริการประชาชนของสำนักงานเขตได้ทั่วถึงสามารถอำนวยความสะดวกและรวดเร็วให้แก่ประชาชนผู้ขอรับบริการได้ดียิ่งขึ้น
2. เพื่อให้แต่ละสำนักงานเขตมีขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรที่เหมาะสมเพื่อให้ข้าราชการของสำนักงานเขตต่างๆสามารถตรวจตราดูแลพื้นที่เขตได้ทั้งหมดและสามารถสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนได้อย่างทั่วถึง
3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานและเป็นแรงจูงใจให้ข้าราชการตั้งใจปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีความเท่าเทียมกันในการให้บริการในพื้นที่ที่มีขนาดและจำนวนประชากรในเชิงปริมาณงานใกล้เคียงกัน

มีเป้าหมาย คือ แบ่งพื้นที่เขตใหม่เพิ่มขึ้นอีก 12 เขต รวมทั้งหมดเป็น 50 เขต เพื่อให้แต่ละเขตมีปริมาณงานใกล้เคียงกัน โดยมีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาแบ่งพื้นที่เขตใหม่ มีรายละเอียดดังนี้

การแบ่งเขตการปกครองเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงความเจริญได้อาศัยแนวความคิดเบื้องต้นในการแบ่งเขตการปกครองโดยพิจารณาจากปริมาณงานของการให้บริการในแต่ละเขตให้มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ อาศัยปัจจัยประกอบการพิจารณา คือ จำนวนประชากร ขนาดของพื้นที่ จำนวนบ้าน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในเขต วาระของสมาชิกสภาเขต การกำหนดการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครเป็นหลัก ดังนี้

1. ประชากร และ ขนาดพื้นที่

การพิจารณาแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ได้จำแนกประเภทเขตการปกครองเป็น 3 ระดับ คือ

ตารางที่ 3.16 การพิจารณาแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2541

ระดับเขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)	คาดการณ์ อัตราเพิ่ม (%)	การคาดการณ์ จำนวนประชากรในอนาคต (8 ปี)
เขตชั้นใน	+/- 10	+/- 130,000	1.5	150,000 คน
เขตชั้นกลาง	+/- 25	+/- 130,000	4.0	180,000 คน
เขตชั้นนอก	ใหญ่กว่า 50	+/- 100,000	2.0	120,000 คน

ที่มา : สำนักผังเมือง

- เขตที่มีประชากรมากกว่าข้อกำหนดดังกล่าว จะถูกพิจารณาในเบื้องต้นที่จะทำการแบ่งเขตพื้นที่เขตใหม่
- เขตที่มีประชากรน้อยมีแนวโน้มของการเพิ่มประชากรไม่มากจะพิจารณาให้มีพื้นที่เขตคงเดิมไว้
- ขนาดของพื้นที่ รูปร่าง ให้มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมหรือวงกลมมากที่สุด

- พื้นที่เขตใหม่จะมีขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรในเชิงประมาณงานใกล้เคียงกับเขตอื่นๆ
- การแบ่งพื้นที่เขตใหม่ควรกำหนดระยะเวลาดำเนินงานไม่น้อยกว่า 8-12 ปีเป็นอย่างน้อย

2. พื้นที่เขตเดิม

พื้นที่เขตเดิมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ได้พิจารณาปริมาณงานและเมืองประกอบอื่นที่เหมาะสมกับการคงสภาพพื้นที่เขตเดิมแล้ว เช่นเมืองประกอบที่สำคัญกว่าองค์ประกอบด้านประชากร พื้นที่ ความหนาแน่น อาชีพ ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เป็นต้น

3. เส้นแบ่งเขต

อาศัยลักษณะทางภูมิศาสตร์ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- คลองขนาดใหญ่
- ทางรถไฟ
- ถนนของหน่วยงานอื่น
- ถนนของกรุงเทพมหานคร

ดังนั้น จึงมีการแบ่งเขตใหม่จาก 38 เขต เป็น 50 เขต โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **เขตดอนเมือง** ประกอบด้วย แขวงสีกัน ทู่งสองห้อง และตลาดบางเขน เป็นเขตที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีราษฎรมากกว่า 240,000 คน และมีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นทุกปี ได้แบ่งพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ ดังนี้

- 1.1 เขตดอนเมือง ประกอบด้วย แขวงสีกัน (ซึ่งรวมพื้นที่แขวงตลาดบางเขนบางส่วน)
- 1.2 เขตหลักสี่ ประกอบด้วย แขวงทู่งสองห้อง และตลาดบางเขน

2. **เขตบางกะปิ** ประกอบด้วย แขวงคลองจั่น หัวหมาก และวังทองหลาง เป็นเขตที่มีราษฎรอยู่หนาแน่น จำนวนราษฎรมากกว่า 230,000 คน มีการเติบโตของเมืองมากขึ้น ได้แบ่งพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ ดังนี้

- 2.1 เขตบางกะปิ ประกอบด้วย แขวงคลองจั่น และหัวหมาก
- 2.2 เขตวังทองหลาง ประกอบด้วย แขวงวังทองหลาง

3. **เขตมีนบุรี** ประกอบด้วย แขวงมีนบุรี แสนแสบ บางชัน ทราญกองดิน ทราญกองดินใต้ สามวาตะวันออก และสามวาตะวันตก เป็นเขตที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นทุกปีและมีการขยายตัวของเมือง ได้แบ่งพื้นที่และตั้งเขตใหม่ ดังนี้

- 3.1 เขตมีนบุรี ประกอบด้วย แขวงมีนบุรี และแสนแสบ

3.2 เขตคลองสามวา ประกอบด้วย แขวงบางชัน ทราญกองดิน ทราญกองดินใต้ สามวาตะวันออก และสามวาตะวันตก

4. **เขตบางเขน** ประกอบด้วย แขวงอนุสาวรีย์ คลองถนน สายไหม ท่าแร้ง และออเงิน เป็นเขตที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีจำนวนราษฎรมากกว่า 260,000 คน แนวเขตปกครองตามธรรมชาติได้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ได้แบ่งพื้นที่และตั้งเขตใหม่ ดังนี้

4.1 เขตบางเขน ประกอบด้วย แขวงอนุสาวรีย์ และท่าแร้ง (ซึ่งรวมแขวงจรเข้บัว เขตลาดพร้าวบางส่วน)

4.2 เขตสายไหม ประกอบด้วย แขวงสายไหม คลองถนน และออเงิน

5. **เขตลาดพร้าว** ประกอบด้วย แขวงลาดพร้าว และจรเข้บัว ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนให้กับเขตบางเขน เขตบึงกุ่ม และปรับแนวเขตปกครองกับเขตบางกะปิ เพื่อให้แนวเขตมีความชัดเจน มีขนาดพื้นที่เหมาะสม

6. **เขตบึงกุ่ม** ประกอบด้วย แขวงคลองกุ่ม คันนายาว และสะพานสูง เป็นเขตที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีจำนวนราษฎรมากกว่า 230,000 คนและมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี มีการเติบโตของเมืองค่อนข้างสูง ประกอบกับแนวแบ่งเขตปกครองตามธรรมชาติได้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ทำให้เจ้าหน้าที่และราษฎรเกิดความสับสน มีคลองแสนแสบซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่แบ่งพื้นที่แขวงสะพานสูงออกจากพื้นที่ปกครองของแขวงอื่นอย่างชัดเจน ทำให้ราษฎรแขวงสะพานสูงติดต่อขอรับบริการจากสำนักงานเขตบึงกุ่มไม่สะดวก จึงได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่โดยรับพื้นที่บางส่วนจากแขวงจรเข้บัว แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว และรับพื้นที่บางส่วนจากแขวงประเวศ เขตประเวศ และตั้งเขตใหม่ ดังนี้

6.1 เขตบึงกุ่ม ประกอบด้วย แขวงคลองกุ่ม (ได้ปรับพื้นที่บางส่วนให้แขวงลาดพร้าว และรับพื้นที่บางส่วนจากแขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว)

6.2 เขตคันนายาว ประกอบด้วย แขวงคันนายาว (ซึ่งรวมพื้นที่บางส่วนของแขวงคลองกุ่มและพื้นที่บางส่วนของแขวงจรเข้บัว เขตลาดพร้าว)

6.3 เขตสะพานสูง ประกอบด้วย แขวงสะพานสูง (ซึ่งรวมพื้นที่บางส่วนของแขวงประเวศ เขตประเวศ)

7. **เขตประเวศ** ประกอบด้วย แขวงประเวศ หนองบอน ดอกไม้ ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่แขวงประเวศบางส่วนให้กับแขวงสะพานสูง เนื่องจากมีโครงการก่อสร้างถนนกรุงเทพ-ชลบุรี ซึ่งเป็นถนนขนาดใหญ่ ทำให้ราษฎรบริเวณด้านเหนือของถนนเดินทางไปติดต่อกับเขตที่ตั้งใหม่ จะได้รับความสะดวกมากกว่าเดินทางไปติดต่อกับเขตประเวศ

8. **เขตคลองเตย** ประกอบด้วย แขวงคลองเตย คลองตัน พระโขนง คลองเตยเหนือ คลองตันเหนือ และพระโขนงเหนือ ได้แบ่งพื้นที่และตั้งเขตใหม่ ดังนี้

8.1 เขตคลองเตย ประกอบด้วย แขวงคลองเตย คลองตัน และพระโขนง

8.2 เขตวัฒนา ประกอบด้วย แขวงคลองเตยเหนือ คลองตันเหนือ และพระโขนง

9. **เขตพระโขนง** ประกอบด้วย แขวงบางนา และบางจาก เป็นพื้นที่ซึ่งมีการเติบโตของเมือง มีราษฎรอยู่หนาแน่น จำนวนราษฎรมากกว่า 200,000 คน ได้แบ่งพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ ดังนี้

9.1 เขตพระโขนง ประกอบด้วย แขวงบางจาก

9.2 เขตบางนา ประกอบด้วย แขวงบางนา

10. **เขตภาษีเจริญ** ประกอบด้วย แขวงบางหว้า บางด้วน บางจาก บางแวก คลองขวาง ปากคลองภาษีเจริญ คูหาสวรรค์ บางแค บางแคเหนือ และบางไผ่ ได้แบ่งพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ ดังนี้

10.1 เขตภาษีเจริญ ประกอบด้วย แขวงบางหว้า บางด้วน บางจาก บางแวก คลองขวาง ปากคลองภาษีเจริญ และคูหาสวรรค์

10.2 เขตบางแค ประกอบด้วย แขวงบางแค บางแคเหนือ บางไผ่ และหลักสอง

11. **เขตหนองแขม** ประกอบด้วย แขวงหลักสอง หนองแขม และหนองค้างพลู ได้ปรับพื้นที่เขตส่วนมากของแขวงหลักสองให้เขตภาษีเจริญ เพื่อตั้งเขตใหม่เนื่องจากแนวเขตปกครองไม่ชัดเจน ทำให้เจ้าหน้าที่และราษฎรเกิดความสับสน สำหรับพื้นที่บางส่วนของแขวงหลักสองที่เหลือนำไปรวมกับแขวงหนองแขม และแขวงหนองค้างพลู

12. **เขตบางขุนเทียน** ประกอบด้วย แขวงบางบอน ท่าข้าม และแสมดำ เป็นเขตที่มีอาณาเขตกว้างขวางมีการเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว มีการก่อสร้างโครงข่ายคมนาคมและมีแนวโน้มจำนวนราษฎรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แบ่งพื้นที่ตั้งเป็นเขตใหม่ ดังนี้

12.1 เขตบางขุนเทียน ประกอบด้วย แขวงท่าข้าม และแสมดำ

12.2 เขตบางบอน ประกอบด้วย แขวงบางบอน

13. **เขตตลิ่งชัน** ประกอบด้วย แขวงคลองชักพระ ตลิ่งชัน ฉิมพลี บางพรหม บางระมาด บางเชือกหนัง ทวีวัฒนา และศาลาธรรมสพน์ เป็นเขตที่ถนนวงแหวนรอบนอกตัดผ่านแบ่งพื้นที่เขตปกครองออกเป็นสองส่วน มีการขออนุญาตปลูกสร้างอาคาร (หมู่บ้านจัดสรร) จำนวนมาก คาดว่าในอนาคตจำนวนราษฎรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แบ่งพื้นที่และตั้งเขตใหม่ ดังนี้

13.1 เขตตลิ่งชัน ประกอบด้วย แขวงคลองชักพระ ตลิ่งชัน และพื้นที่บางส่วนของแขวงฉิมพลี บางพรหม บางระมาด และบางเชือกหนัง

13.2 เขตทวีวัฒนา ประกอบด้วย แขวงทวีวัฒนา (ซึ่งรวมพื้นที่บางส่วนของแขวงฉิมพลีและบางระมาด) และแขวงศาลาธรรมสพน์ (ซึ่งรวมพื้นที่บางส่วนของแขวงบางพรหมและบางเชือกหนัง)

14. **เขตราษฎร์บูรณะ** ประกอบด้วย แขวงราษฎร์บูรณะ บางปะกอก บางมด และทุ่งครุ เป็นเขตที่มีการเติบโตของเมือง มีการขออนุญาตปลูกสร้างอาคาร (หมู่บ้านจัดสรร) ค่อนข้างมาก คาดว่าในอนาคตจะเป็นเขตที่มีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แบ่งพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่ ดังนี้

14.1 เขตราษฎร์บูรณะ ประกอบด้วย แขวงราษฎร์บูรณะ และบางปะกอก

14.2 เขตทุ่งครุ ประกอบด้วย แขวงบางมด และทุ่งครุ

15. **เขตจอมทอง** ประกอบด้วย แขวงบางขุนเทียน บางค้อ บางมด และจอมทอง ปรับเปลี่ยนพื้นที่ใหม่โดยได้รับพื้นที่บางส่วนของแขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะและแขวงบุคคโล เขตธนบุรี เพื่อให้แนวเขตปกครองมีความชัดเจน

16. **เขตธนบุรี** ประกอบด้วย แขวงวัดกัลยาณ์ หิรัญรูจี บางยี่เรือ บุคคโล และตลาดพลูได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนของแขวงบุคคโลให้กับแขวงจอมทอง เขตจอมทองและแขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ เพื่อให้แนวเขตปกครองมีความชัดเจน

จากการแบ่งเขตใหม่ เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนทางด้านพื้นที่ พบว่า

1. เขตที่มีการปรับปรุงขนาดให้มีรูปร่างและขนาดที่เหมาะสมจำนวน 8 เขต ได้แก่ เขตสวนหลวง ลาดกระบัง บางกะปิ ลาดพร้าว คลองสาน ธนบุรี จอมทอง และหนองแขม

2. แบ่งเขตใหม่เพิ่มเติมอีกจำนวน 11 เขต ได้แก่ การแบ่งเขตเดิมจำนวน 11 เขต เป็น 22 เขต ดังนี้ เขตพระโขนง คลองเตย ประเวศ บางเขน ดอนเมือง บึงกุ่ม มีนบุรี ภาษีเจริญ บางขุนเทียน ตลิ่งชัน และราชบุรีบูรณะ

เมื่อพิจารณาทางด้านประชากร พบว่า ในปี พ.ศ.2541 กรุงเทพมหานครมีประชากรทั้งหมด 5,647,799 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,590 คน/ตร.กม. เมื่อพิจารณาตามเขตเมือง พบว่า เขตชั้นในมีประชากรจำนวน 2,566,169 คน เขตชั้นกลาง 2,542,650 คน เขตชั้นนอก 538,980 คน โดยมีส่วนแบ่งคิดเป็นร้อยละ 45, 45 และ 10 ตามลำดับ โดยเขตที่มีประชากรสูงสุด คือ เขตธนบุรี มีประชากร 193,783 คน มีส่วนแบ่งจากประชากรทั้งหมดร้อยละ 3.43 รองลงมาคือ เขตจอมทอง มีส่วนแบ่งร้อยละ 3.12 ส่วนเขตที่มีประชากรต่ำสุด คือ เขตสัมพันธวงศ์ มีประชากร 38,628 คน หรือเพียงร้อยละ 0.68 รองลงมาคือ เขตทวีวัฒนามีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.89 พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูงสุด คือ พื้นที่เขตชั้นในมีความหนาแน่น 11,427 คน/ตร.กม. โดยเฉพาะในเขตป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และเขตธนบุรี มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตามลำดับ ซึ่งเขตชั้นกลางยังคงมีความเป็นศูนย์กลางของเมืองในทุกๆ ด้าน และในเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอกมีความหนาแน่นประชากร 3,886 และ 781 คน/ตร.กม. ตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ.2538 และ 2541 มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 1.35 เขตชั้นในส่วนใหญ่ยังคงมีจำนวนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องมาจากการที่จำนวนประชากรกรุงเทพมหานครในหลายเขตมีการเพิ่มถึงจุดสูงสุดแล้วและมีแนวโน้มลดจำนวนลง ส่งผลให้ความหนาแน่นของประชากรในเขตต่างๆ เหล่านั้นลดลงไปด้วย ซึ่งเกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน ซึ่งเป็นย่านธุรกิจของใจกลางเมือง สะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของย่านธุรกิจที่เบียดให้ที่อยู่อาศัยต้องย้ายออกไปจากใจกลางย่านธุรกิจ ไปอยู่เขตชานเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับเขตชั้นในสะดวกรวดเร็ว

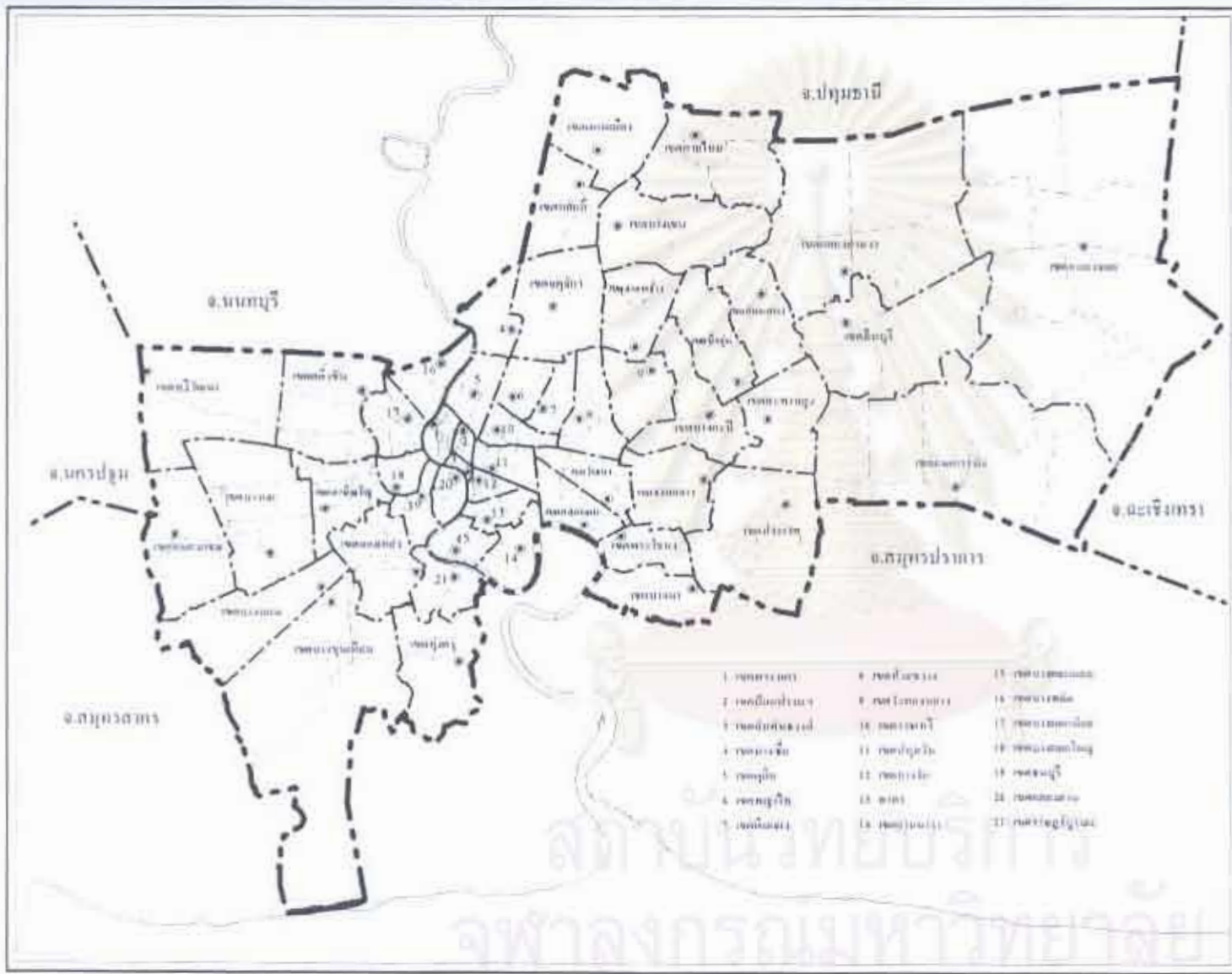
ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงมีพื้นที่เขตการปกครอง 50 เขต จนถึงปัจจุบัน มีรายละเอียด จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่น จำนวนบ้าน และแขวง ดังนี้ (ตาราง 3.17 และแผนที่ 3.8)

ตารางที่ 3.17 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นและจำนวนบ้านของกรุงเทพมหานคร จำแนกชายเขต พ.ศ.2541

เขต	พ.ศ.2541				
	ประชากร (คน)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คนตร.กม.)	จำนวนบ้าน	จำนวน แขวง
กรุงเทพมหานคร	5,647,799	1,568.74	3,589.95	1,849,249	154
เขตชั้นใน	2,566,169	224.568	11,427.14	741,673	79
1 พญาไท	83,742	5.536	15,126.81	18,089	12
2 ดุสิต	160,243	10.665	15,025.13	27,414	5
3 บางรัก	64,345	5.536	11,623.01	23,804	5
4 ปทุมวัน	111,052	8.369	13,269.45	27,465	4
5 ป้อมปราบ	78,376	1.931	40,568.30	18,186	5
6 สัมพันธวงศ์	38,628	1.416	27,279.66	14,052	3
7 พญาไท	92,852	9.595	9,677.12	26,208	1
8 หัวขวาง	79,070	15.033	5,259.76	30,829	3
9 บางซื่อ	163,245	11.545	14,139.69	44,029	1
10 สาทร	108,085	7.126	15,167.70	26,138	4
11 ดินแดง	168,552	8.354	20,176.20	46,219	1
12 อานนทาว	94,019	16.662	5,642.72	38,736	2
13 สาทร	112,227	9.326	12,033.78	31,797	3
14 บางคอแหลม	121,853	10.921	11,157.68	33,182	3
15 จตุจักร	170,901	32.908	5,193.30	68,699	1
16 คลองเตย	144,595	12.994	11,127.83	51,879	3
17 วัฒนา	80,601	12.565	6,414.72	40,853	3
18 ธนบุรี	193,783	8.551	20,776.99	41,152	5
19 บางกอกใหญ่	91,584	6.18	14,819.42	26,410	2
20 คลองสาน	115,794	6.051	19,136.34	27,880	4
21 บางกอกน้อย	167,171	11.944	13,996.23	42,475	5
22 บางพลัด	125,451	11.36	11,043.22	36,380	4
เขตชั้นกลาง	2,542,650	654.286	3,886.14	909,057	50
23 บางเขน	165,357	42.123	3,925.58	67,305	2
24 บางกะปิ	141,308	28.523	4,954.18	63,355	2
25 พระโขนง	101,757	13.986	7,275.63	32,933	1
26 ประเวศ	115,697	52.49	2,204.17	38,941	3
27 ดอนเมือง	140,562	96.803	3,619.31	50,669	1
28 ลาดพร้าว	106,704	21.485	4,966.44	37,355	2
29 บึงกุ่ม	135,851	24.311	5,588.05	44,383	1
30 สวนหลวง	109,797	23.678	4,637.09	42,434	1
31 หลักสี่	117,075	22.841	5,125.65	39,714	2
32 ลาดพร้าว	136,103	44.615	3,050.61	53,629	3
33 คันนายาว	74,979	25.98	2,885.03	25,145	1
34 สะพานสูง	69,787	28.124	2,481.40	21,934	1
35 รังสิต	104,800	19.937	5,256.56	42,974	1
36 บางนา	99,312	18.789	5,285.65	39,133	1
37 ภาษีเจริญ	142,694	17.834	8,001.23	41,160	7
38 ราษฎร์บูรณะ	95,564	15.782	6,055.25	29,165	2
39 จอมทอง	176,309	26.265	6,712.70	52,874	4
40 คลองสาม	98,550	29.479	3,343.06	28,948	5
41 หนองแขม	106,202	36.825	2,964.47	39,623	2
42 บางเขน	169,615	44.456	3,815.35	61,793	4
43 ทวีวัฒนา	50,066	50.219	996.95	21,518	1
44 ทุ่งครุ	84,561	30.741	2,750.76	34,072	2
เขตชั้นนอก	638,980	689.883	781.26	198,519	24
45 มีนบุรี	92,480	63.645	1,453.06	29,602	2
46 ลาดกระบัง	108,017	123.859	872.1	37,520	6
47 หนองจอก	84,481	238.261	357.57	24,000	8
48 คลองสามวา	82,445	110.666	744.85	35,707	5
49 บางขุนเทียน	101,728	120.687	842.91	38,462	2
50 บางบอน	69,829	34.745	2,009.76	33,228	1

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2537 และ 2542

: สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

- สัญลักษณ์ :
- เห็นขอบเขตของแขวง
  - เห็นขอบเขตของเขต
  - เห็นขอบเขตของจังหวัด
  - * สำนักงานเขต

ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่ : 3.8

แสดง :
เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร 50 เขต
พ.ศ. 2541

มาตราส่วน :

0 5 10
กิโลเมตร

1 เขตพระนคร	8 เขตวัฒนา	15 เขตคลองเตย
2 เขตดุสิต	9 เขตปทุมวัน	16 เขตราชเทวี
3 เขตอัมรินทร์	10 เขตป้อมปราบ	17 เขตธนบุรี
4 เขตพระนคร	11 เขตปทุมวัน	18 เขตคลองสาน
5 เขตป้อมปราบ	12 เขตปทุมวัน	19 เขตคลองสาน
6 เขตปทุมวัน	13 เขตปทุมวัน	20 เขตคลองสาน
7 เขตปทุมวัน	14 เขตปทุมวัน	21 เขตคลองสาน

3.6.3 การบริหารงานของเขตในปัจจุบัน

1) โครงสร้างการบริหารงาน (ภาพที่ 3.3)

เขตแต่ละเขตจะจัดองค์กรเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยสำนักงานเขตและสภาเขต

สำนักงานเขตเป็นองค์การบริหารของเขตมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานปกครองท้องที่ การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การทะเบียน การโยธา การรักษาที่สาธารณะ การสาธารณสุข การจัดเก็บรายได้ การรักษาความสะอาด การดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา การควบคุมดูแลโรงเรียนประถมศึกษา การดูแลและรักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร หรือที่กฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครตามที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานเขตมีผู้อำนวยการเขตเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้าง กรุงเทพมหานครรับผิดชอบการปฏิบัติราชการภายในเขต และจะให้มีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตคนหนึ่งหรือหลายคนสำหรับปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการเขตก็ได้

ในเขตหนึ่งๆ มีสภาเขตเป็นองค์กรที่ประชุมของเขต ประกอบด้วยสมาชิกสภาเขตซึ่งมาจากการเลือกตั้งมีจำนวนอย่างน้อยเขตละ 7 คน ถ้าเขตใดมีราษฎรเกินหนึ่งแสนคนก็มีสมาชิกสภาเขตในเขตนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนต่อจำนวนราษฎรทุกๆ หนึ่งแสนคน เศษของหนึ่งแสนถ้าถึงห้าหมื่นหรือกว่านั้นให้นับเป็นหนึ่งแสน สภาเขตมีประธานสภาเขตคนหนึ่งและรองประธานคนหนึ่ง ซึ่งสภาเขตเลือกจากสมาชิกสภาเขตโดยเข้าดำรงตำแหน่งทันทีที่ได้รับเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้ประกาศชื่อผู้ได้รับเลือกเป็นประธานและรองประธานสภาเขต ประธานและรองประธานสภาเขตดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

สภาเขตมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้ข้อคิดเห็นและข้อสังเกตเกี่ยวกับแผนพัฒนาเขต ต่อผู้อำนวยการเขตและสภากรุงเทพมหานคร
2. จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเขต ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครว่าด้วยวิธีการงบประมาณหรืองบประมาณรายจ่าย
3. สอดส่องดูแลติดตามการดำเนินงานของสำนักงานเขตเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎร
4. ให้คำแนะนำหรือข้อสังเกตแก่ผู้อำนวยการเขตเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือแก้ไขการบริการประชาชนในเขต หากผู้อำนวยการเขตไม่ดำเนินการใดๆโดยไม่แจ้งเหตุผลให้ทราบสภาเขตต้องแจ้งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพิจารณาดำเนินการต่อไป
5. ให้คำปรึกษาตามที่ผู้อำนวยการเขตร้องขอ
6. แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกระทำกิจการ หรือพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใดๆ อันเกี่ยวข้องกับงานของสภาเขต ทั้งนี้ตามที่กำหนดในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครว่าด้วยการนั้น
7. หน้าที่อื่นๆตามที่กำหนดในกฎหมายหรือที่สภากรุงเทพมหานครมอบหมาย (ชวงศ์ ฉายะบุตร, 2539: 234-236)

ภาพที่ 3.2 โครงสร้างของสำนักงานเขต

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร

2) การแบ่งส่วนราชการและอำนาจหน้าที่ของเขต

ในปัจจุบันสำนักงานเขตมีโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานการปกครองท้องที่ การพัฒนาชุมชน การรักษาที่สาธารณะ การส่งเสริมอาชีพ การโยธา การทะเบียน การพัฒนาผังเมืองเขต การระบายน้ำ การรักษาความสะอาด การสาธารณสุข การจัดเก็บรายได้ การดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ การดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา การควบคุมดูแลโรงเรียนประถมศึกษา การดูแลและรักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครหรือที่กฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ตามที่ได้รับมอบหมายโดยแบ่งส่วนราชการ ดังนี้

1. **ฝ่ายปกครอง** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสารบรรณและธุรการทั่วไป การเงินและพัสดุ การบริหารงานบุคคล การปกครองท้องที่ การเลือกตั้ง การประชาสัมพันธ์ การรับแจ้งเรื่องร้องทุกข์และอุทธรณ์ การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน การจัดทำแผนพัฒนาเขต งานด้านสารสนเทศ การรับส่งวิทยุของเขต การดูแลรักษาสถานที่และยานพาหนะส่วนกลาง และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

2. **ฝ่ายทะเบียน** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้บริการประชาชนเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร ทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนทั่วไป ได้แก่ ทะเบียนครอบครัวและพินัยกรรม ทะเบียนชื่อตัวชื่อสกุล ทะเบียนมูลนิธิ การทะเบียนมัสยิดอิสลามและทะเบียนศาลเจ้า การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนการดำเนินการแก่ผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎรและพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชนและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

3. **ฝ่ายโยธา** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการก่อสร้าง ซ่อมแซมและปรับปรุงโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครและสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ ให้เป็นไปตามงบประมาณประจำปี การสำรวจเพื่อวางแผนการก่อสร้าง การปรับปรุงระบบระบายน้ำ การบำรุงรักษาคูคลองและท่อระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วม การควบคุมบังคับการหรือปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ตรวจสอบ ควบคุม ดูแลรักษาที่สาธารณะ ดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง วางผังปรับปรุงบริเวณเฉพาะแห่งหรือบริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตรวจสอบและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นไปตามมาตรฐานผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร รวมทั้งวางแผนด้านงบประมาณ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

4. **ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาล** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสุขาภิบาลอาหาร การสุขาภิบาลสถานที่ประกอบกิจการที่เป็นอันตรายแก่สุขภาพ สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การสุขาภิบาลตลาด การสุขาภิบาลทั่วไป ให้ได้มาตรฐานทางสุขาภิบาลและถูกสุขลักษณะ การจัดระเบียบหาบเร่-แผงลอยตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข การพัฒนาควบคุมและรักษาสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข กฎหมายว่าด้วยการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การเผยแพร่ อบรมประชาสัมพันธ์ด้านการสุขาภิบาลและการสา

ธารณสุข การกำจัด ห้าม และระงับเหตุรำคาญในที่สาธารณะหรือที่เอกชน การอนุญาตให้ใช้เครื่องขยายเสียง และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

5. **ฝ่ายรายได้** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการจัดเก็บรายได้ของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย และค่าธรรมเนียมต่างๆ เช่น ค่าธรรมเนียมเก็บขนมูลฝอย ค่าอากรฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียมโรงฆ่าสัตว์ ค่าเช่าทรัพย์สิน ฯลฯ รับแบบแจ้งรายการเพื่อชำระค่าภาษี ตรวจสอบขนาดและประโยชน์การใช้สอยของโรงเรือนและที่ดิน ตรวจสอบขนาดและประเภทของป้ายเพื่อประกอบการประเมินภาษี ติดตามเร่งรัดผู้รับการประเมินภาษีที่ไม่ยื่นแบบตามกำหนดและดำเนินคดีแก่ผู้ค้างชำระภาษี โดยรวบรวมเอกสารส่ง กองกฎหมายและคดี รวบรวมและจัดทำสถิติการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมและการรายงานการจัดเก็บภาษี จัดทำบัญชีแยกประเภท ทะเบียนผลประโยชน์และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

6. **ฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การลดมลพิษและรักษาสิ่งแวดล้อม การบริการขนถ่ายสิ่งปฏิกูล การดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ให้สวยงามร่มรื่นตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

7. **ฝ่ายการศึกษา** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสารบรรณและธุรการทั่วไป การเงิน บัญชีและพัสดุ การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 ได้แก่ สืบตรวจเด็กเพื่อการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ผ่อนผันยกเว้นเด็กเข้าเรียนตามเกณฑ์ ควบคุมเด็กในเกณฑ์บังคับ ติดตามเด็กขาดเรียน จำหน่ายเด็ก จัดตั้ง ยุบ เลิก รวมและเปลี่ยนแปลงโรงเรียน งานกิจกรรมนักเรียนในสถานศึกษา ได้แก่ จัดตั้งกลุ่ม กองลูกเสือ เนตรนารีและยุวกาชาด แต่งตั้งผู้บังคับบัญชา ลูกเสือ ยุวกาชาด การทะเบียนลูกเสือ ยุวกาชาด ตรวจเยี่ยมโรงเรียน จัดพิธีการและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ดำเนินการเกี่ยวกับการเจ้าหน้าที่ของข้าราชการครูและลูกจ้างของโรงเรียน และข้าราชการในทางศึกษาธิการ การเลือกตั้ง อ.ก.ก. ข้าราชการครู การเลือกตั้งกรรมการครูสภา การนิเทศการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งครูเข้ารับการศึกษา การประชุมสัมมนาครู การนิเทศและตรวจเยี่ยมงานสนับสนุนวิชาการ วิจัย ประเมินผลโครงการและเผยแพร่ข้อมูลทางการศึกษา จัดทำรายงานและเผยแพร่การประสานงานวิชาการระหว่างโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ดำเนินงานศูนย์วิชาการเขตและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

8. **ฝ่ายการคลัง** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานและควบคุมเกี่ยวกับการรับเงินในสำนักงาน และการรับเงินประเภทอื่นๆ การเบิกจ่ายเงิน การจัดทำบัญชี การจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ของส่วนราชการต่างๆ การจัดทำงบประมาณประจำปี และควบคุมการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การจัดทำและตรวจสอบฎีกาเบิกจ่ายเงินและตรวจสอบหลักฐานให้ถูกต้องตามระเบียบ การปฏิบัติงานตามระบบคอมพิวเตอร์ของกรุงเทพมหานครรวม 6 ระบบงาน ได้แก่ ระบบงานการเงิน ระบบงานบัญชี ระบบงานงบประมาณ ระบบงานจัดซื้อ ระบบงานจัดจ้าง และระบบงานบัญชีทรัพย์สิน และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

9. **ฝ่ายเทคนิค** มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและบังคับการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร การวางแผนปฏิบัติงาน การชี้แจงประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคดีและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

10. **ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม** มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และคุณภาพชีวิต ทั้งในชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน หมู่บ้านจัดสรร และชุมชนเมืองที่กรุงเทพมหานครกำหนดขึ้น การจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยให้มีคุณภาพอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน การจัดให้มีองค์กรประชาชนในรูปแบบคณะกรรมการชุมชน การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและทางราชการ การประสานงานกับภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชน และการปรับปรุงชุมชนบุกรุก ชุมชนก่อสร้างในด้านการศึกษา การสาธารณสุขและการรักษาความสะอาด การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรื้อย้ายชุมชนและจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ที่เหมาะสม ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบภัย ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาจิตใจ การจัดอบรมให้คำปรึกษาแนะนำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและความคิดริเริ่มในการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพของประชาชน เช่น จัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นและประสานงานจัดหาแหล่งจำหน่ายผลผลิต การให้ข่าวสารด้านแรงงานแก่ผู้ว่างงานในชุมชน การให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการเกษตร สภาพแวดล้อมเพื่อการเกษตร การจัดทำบัตรสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

11. โรงเรียนประถมศึกษา

3.7 การบริหารการผังเมืองกรุงเทพมหานคร

การผังเมืองเป็นแผนพัฒนาประเภทหนึ่งซึ่งดำเนินการในเขตเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในอันที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหาร และวัฒนธรรม การผังเมืองจึงนอกจากจะกระทบต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสาธารณะสมบัติแล้ว ยังกระทบต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชนและนิติบุคคลอีกด้วย การบริหารผังเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนและจัดทำดำเนินการเพื่อการบังคับใช้ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะจึงจำเป็นต้องมีความละเอียดอ่อนสำหรับให้ผลกระทบดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะและประชาชนมากที่สุด ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความล้มเหลวของการผังเมืองดังกล่าว

สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผังเมืองของกรุงเทพมหานครปัจจุบัน มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางผังและจัดทำผังเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่น โดยสำนักผังเมืองแบ่งส่วนราชการ ดังนี้ (ดูภาพที่ 3.4)

1. สำนักงานเลขานุการ
2. กองวิชาการและแผนงาน
3. กองสำรวจและแผนที่
4. กองวางผังพัฒนาเมือง
5. กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง
6. กองควบคุมทางผังเมือง

สำหรับหน้าที่รับผิดชอบหลักๆ ของสำนักผังเมือง ได้แก่

- การจัดการสำรวจและจัดทำแผนที่
- การวิจัยข้อมูลทางผังเมือง
- การจัดทำแผนงานทางด้านผังเมือง
- การกำหนดวางผังพัฒนาเมือง
- การวางผังสำหรับจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง
- การออกกฎ ระเบียบ และทำการตรวจสอบสำหรับทำการควบคุมการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อผังเมือง

เพื่อให้เมืองเจริญเติบโตและขยายตัวไปอย่างเป็นระเบียบ เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน (กองผังเมือง, 2539)

เขตเป็นหน่วยการปกครองย่อยรองจากกรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่ที่ส่วนกลางมอบหมาย รวมถึงอำนาจหน้าที่ทางด้านผังเมือง โดยอำนาจหน้าที่ทางด้านผังเมืองจะอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายโยธา

ในปี พ.ศ.2541 กรุงเทพมหานครมีการแบ่งเขตใหม่จาก 38 เขต เป็น 50 เขต โดยฝ่ายทะเบียนและปกครอง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร ได้รับนโยบายจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครให้จัดกลุ่มพื้นที่เขตออกเป็น 6 กลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประสานงานกันระหว่างเขตภายในแต่ละกลุ่ม เช่น การปฏิบัติตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร หรือการร่วมกันแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีการประชุมร่วมกันทุกเดือนและมีกิจกรรมร่วมกันในแต่ละกลุ่มจะมีรองปลัดกรุงเทพมหานครรับผิดชอบ และมีคณะกรรมการอำนวยการสำนักงานแต่ละกลุ่มเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- กลุ่มที่ 1 “กลุ่มวังหลวง” ประกอบด้วย เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย ดุสิต สัมพันธวงศ์ บางซื่อ พญาไท ปทุมวัน ราชเทวี และ บางรัก รวม 9 เขต
- กลุ่มที่ 2 “กลุ่มเจ้าพระยา” ประกอบด้วย เขตบางคอแหลม สาทร ยานนาวา คลองเตย วัฒนา ดินแดง ห้วยขวาง พระโขนง และ บางนา รวม 9 เขต
- กลุ่มที่ 3 “กลุ่มบูรพา” ประกอบด้วย เขตดอนเมือง สายไหม หลักสี่ จตุจักร บางเขน ลาดพร้าว วังทองหลาง บางกะปิ และบึงกุ่ม รวม 9 เขต
- กลุ่มที่ 4 “กลุ่มศรีนครินทร์” ประกอบด้วย เขตคลองสามวา หนองจอก มีนบุรี คันนายาว สะพานสูง ลาดกระบัง ประเวศ และสวนหลวง รวม 8 เขต
- กลุ่มที่ 5 “กลุ่มธนบุรีเหนือ” ประกอบด้วย เขตบางพลัด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ บางพลัด ทวีวัฒนา ภาษีเจริญ และหนองแขม รวม 7 เขต
- กลุ่มที่ 6 “กลุ่มธนบุรีใต้” ประกอบด้วย เขตบางขุนเทียน บางบอน จอมทอง ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ ธนบุรี คลองสาน และบางแค รวม 8 เขต (แผนที่ 3.9)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.4 โครงสร้างของสำนักผังเมือง

ที่มา : กองผังเมือง สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- กลุ่มวังหลวง
- กลุ่มบูรพา
- กลุ่มศรีนครินทร์
- กลุ่มเจ้าพระยา
- กลุ่มธนบุรีใต้
- กลุ่มธนบุรีเหนือ

- ขอบเขตของจังหวัด
- ขอบเขตของเขต

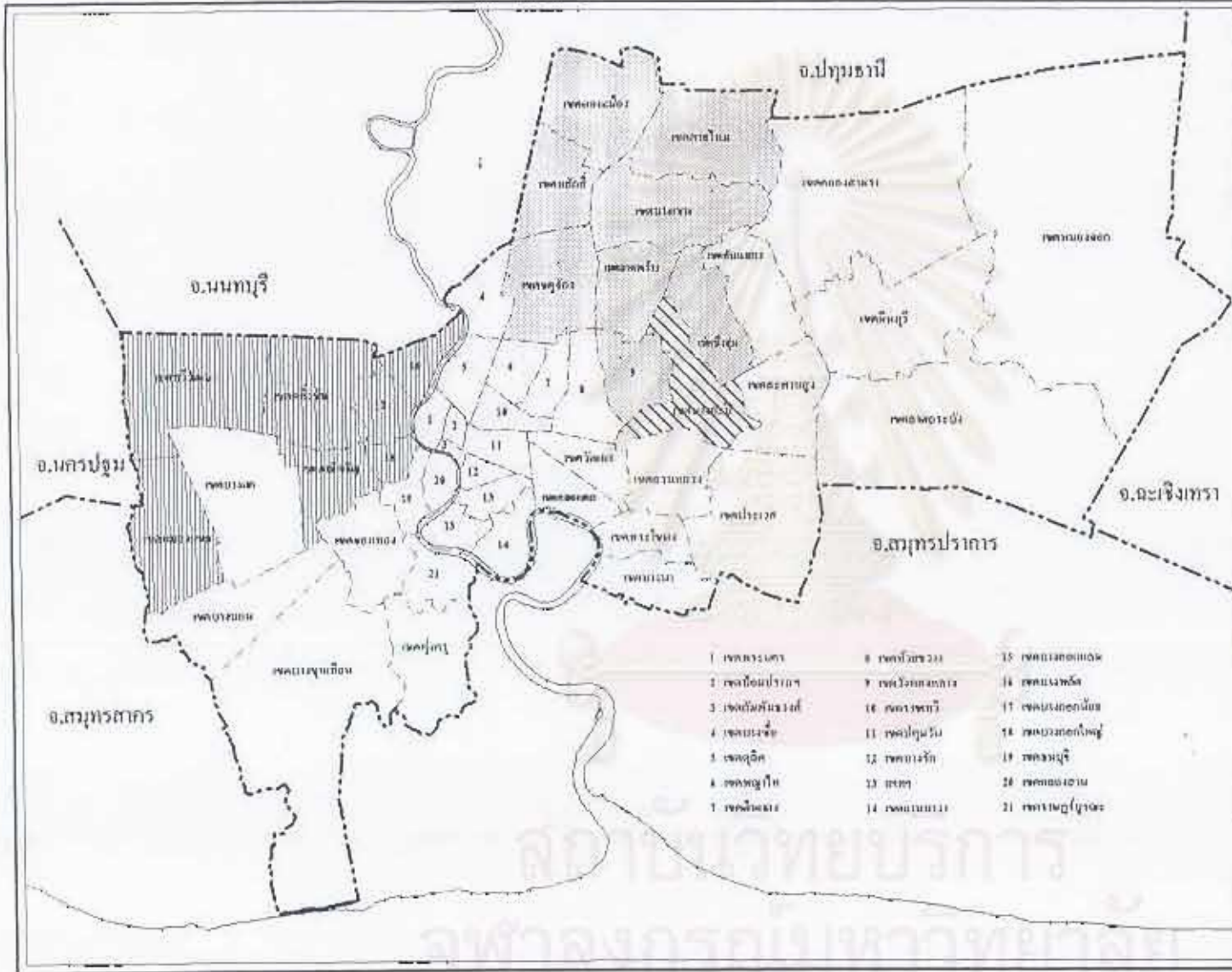
ที่มา : สํานักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

แผนที่ : 3.9

แสดง :

การกระจายอำนาจบริหารโซน
ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2541

มาตราส่วน :

1 เขตพระนคร	8 เขตปทุมธานี	15 เขตคลองเตย
2 เขตดุสิต	9 เขตวังทองหลาง	16 เขตบางพลัด
3 เขตสัมพันธวงศ์	10 เขตราชเทวี	17 เขตบางเขน
4 เขตป้อมปราบ	11 เขตปทุมวัน	18 เขตบางกอกใหญ่
5 เขตสุโขทัย	12 เขตจตุจักร	19 เขตธนบุรี
6 เขตพญาไท	13 เขต	20 เขตคลองสาน
7 เขตวัฒนา	14 เขตธนบุรี	21 เขตบางกอกน้อย

บทที่ 4

ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) ในด้านองค์ประกอบของการวางแผนการพัฒนาเมืองในด้านการใช้ที่ดิน การคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร และในด้านแผนงานในอนาคตและหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจระบบการบริหารจัดการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

4.1 การวางและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร

ความเป็นมา

กรุงเทพมหานครนับเป็นจังหวัดแรกที่คณะกรรมการผังเมืองได้ให้ความไว้วางใจ โดยมีมติเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2538 ให้ดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) เพื่อให้มีผลบังคับใช้ต่อเนื่อง โดยดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการที่ปรึกษาผังเมืองของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและนำเข้าสู่การพิจารณาในการประชุมของคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการได้ รับคำแนะนำทางด้านวิชาการผังเมืองและการดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนกฎหมายจากกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการผังเมือง คณะพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยลงนามในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2542 และได้ประกาศบังคับใช้เป็นกฎกระทรวง ฉบับที่ 414 (พ.ศ.2542) ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 116 ตอนที่ 57ก ลงวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2542 ทั้งนี้เพื่อให้แทนกฎกระทรวง ฉบับที่ 116 (พ.ศ.2523)

วิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ

ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครฉบับปรับปรุงได้วางผังเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน เพิ่มพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ 1,568.737 ตารางกิโลเมตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขึ้นากการพัฒนาเมืองในอนาคตในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การคมนาคมขนส่งและสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับชาติ และแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครได้วางแนวนโยบายด้านผังเมืองซึ่งสะท้อนวิสัยทัศน์ของกรุงเทพมหานครในศตวรรษที่ 21 โดยมีนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการ ดังนี้

วิสัยทัศน์ที่ 1 เมืองที่ดำรงรักษามรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

นโยบาย ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีคุณค่าทางศาสนา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานครและชาติ

เป้าหมาย พื้นที่อนุรักษ์ในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ และพื้นที่เกี่ยวเนื่องย่านต่างๆ ของเมือง และชุมชนดั้งเดิมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งศาสนสถาน

มาตรการ

1. ขยายพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ ครอบคลุมพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และพื้นที่ต่อเนื่อง
2. กำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างอาคารโดยรอบโบราณสถานและศาสนสถาน
3. ปรับปรุงฟื้นฟูย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ มิให้มีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมและดำรงรักษากิจกรรมสำคัญของชุมชน
4. เสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

วิสัยทัศน์ที่ 2 เมืองที่สงวนรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างมีคุณค่าเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากร

นโยบาย

1. แก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมของเมืองในปัจจุบันและสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศวิทยา
2. ส่งเสริมพื้นที่สีเขียวเพื่อภูมิทัศน์ที่สวยงามของเมือง และใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ลดมลพิษในอากาศจากฝุ่นละอองและเสียง

เป้าหมาย

1. คุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรด้านสภาวะแวดล้อม 4 ประการ
 ความมีอนามัยสมบูรณ์ : น้ำสะอาด อากาศบริสุทธิ์ ปราศจากเสียงดังรบกวน
 ความปลอดภัย : ปราศจากภัยธรรมชาติ การขนส่งที่ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม
 ความสุขสบาย : ดำรงชีวิตด้วยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
 ความสะดวกสบาย : ความสะดวกในการเดินทางและการบริการสาธารณะ
2. เพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะให้เพียงพอ โดยกำหนดเป้าหมายขั้นต่ำ 2 ตารางเมตรต่อคน ภายใน 5 ปี และกระจายการให้บริการสวนสาธารณะระดับต่างๆ ในพื้นที่อย่างทั่วถึง

มาตรการ

มาตรการตามนโยบายข้อที่ 1 ประกอบด้วย

- 1.1 จัดทำหลักเกณฑ์การพัฒนาพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลอง
- 1.2 กำหนดความหนาแน่นของชุมชนให้สอดคล้องกับระบบบำบัดน้ำเสีย

1.3 กำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วม พื้นที่ว่างนอกแนวคันกันน้ำ และนอกแนวถนนวงแหวนรอบนอกให้สอดคล้องกับระบบป้องกันน้ำท่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1.4 กำหนดกิจกรรมในย่านที่อยู่อาศัยให้ปราศจากสิ่งเดือดร้อนรำคาญ

1.5 ส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะและจำกัดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในเขตศูนย์กลางเมือง

มาตรการตามนโยบายข้อที่ 2 ประกอบด้วย

2.1 จัดหาและพัฒนาสวนสาธารณะในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะในที่ดินของรัฐที่ว่างสาธารณะ พื้นที่ในวัดและหมู่บ้านจัดสรร ฯลฯ

2.2 พัฒนาสวนสาธารณะ ผูกกับพื้นที่รับน้ำ (โครงการแก้มลิง) เพื่อประโยชน์ในด้านการป้องกันน้ำท่วม

2.3 กำหนดพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบต่างๆ เป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2.4 พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลบางขุนเทียนให้เป็นสวนสาธารณะและรักษาระบบนิเวศวิทยา

2.5 กำหนดให้มีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวในข้อกำหนดระยะถอยร่นของอาคารหรือพื้นที่ว่างของอาคาร (Open Space Ratio) ในบางพื้นที่เพื่อภูมิทัศน์ของเมือง โดยเฉพาะในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่

วิสัยทัศน์ที่ 3 เมืองที่เป็นศูนย์กลางการบริหาร การคมนาคมติดต่อสื่อสาร เศรษฐกิจ และวิทยาการที่ทันสมัย

นโยบาย ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการบริหาร การเงิน และการธนาคาร การคมนาคมติดต่อสื่อสาร และการบริการที่สำคัญในสาขาต่างๆ

เป้าหมาย พัฒนาพื้นที่รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและชุมชนเมืองโดยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน

1. เขตเศรษฐกิจใหม่บริเวณถนนพระราม 3 ถนนพระราม 9 ย่านพหลโยธิน มักกะสัน สถานีร่วมระบบขนส่งมวลชน

2. ศูนย์ชุมชนชานเมือง แหล่งงาน และที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

3. ย่านอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ

มาตรการ

1. กำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานครให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระบบเมืองหลักในระดับภาคและประเทศ

2. พัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยตามมาตรฐานสากล ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

3. สร้างระบบโทรคมนาคมด้วยเครือข่ายใยแก้วในย่านธุรกิจหลักของเมือง
4. วางโครงสร้างระบบสาธารณูปโภครวมใต้ดิน
5. กำหนดประเภทพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมที่จำเป็นในทำเลที่ตั้งของกรุงเทพมหานครให้เหมาะสม

วิสัยทัศน์ที่ 4 เมืองที่มีความคล่องตัวและสะดวกสบายในการเดินทาง โดยระบบคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ

นโยบาย จัดโครงข่ายคมนาคมขนส่งระบบต่างๆ ให้เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความคล่องตัวในการเดินทางและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

เป้าหมาย ในปี พ.ศ. 2545 การเดินทางของประชาชนในชั่วโมงเร่งด่วนร้อยละ 30 ใช้ระบบขนส่งมวลชน และร้อยละ 70 ใช้รถยนต์ส่วนบุคคล

มาตรการ

1. ลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในเขตศูนย์กลางเมือง
2. จัดวางโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนและระบบขนส่งสาธารณะรูปแบบต่างๆ
3. ปรับปรุงหรือพัฒนาสถานีของระบบขนส่งมวลชน พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาเชิงพาณิชย์ในพื้นที่โดยรอบ
4. จัดวางโครงข่ายทางด่วนพิเศษถนนสายหลักและถนนสายรองให้เป็นระบบที่สัมพันธ์กันอย่างทั่วถึง
5. สนับสนุนการคมนาคมขนส่งทางน้ำให้มีการเดินทางที่สะดวกและปลอดภัย
6. สร้างสนามบินนานาชาติแห่งที่ 2

วิสัยทัศน์ที่ 5 เมืองที่มีการวางแผนการใช้ที่ดินรองรับการเจริญเติบโตในอนาคตอย่างมีระเบียบแบบแผน

นโยบาย

1. จัดวางโครงสร้างของเมืองให้มีทิศทางการเจริญเติบโตสอดคล้องกับระบบคมนาคมขนส่งและสร้างความสมดุลของแหล่งงานและที่อยู่อาศัย
2. กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การบริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่เพียงพอและได้มาตรฐาน
3. วางแนวทางสำหรับการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงการพัฒนาต่างๆ และมาตรการส่งเสริมการพัฒนา

เป้าหมาย

1. ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครที่มีระบบขนส่งมวลชนชั้นนำการพัฒนาเมืองและจัดวางโครงสร้างของเมืองแบบหลายศูนย์กลาง
2. รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกออกเป็น 13 ประเภท และที่โล่งอีก 2 ประเภท พร้อมข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินและที่โล่ง

3. โครงการพัฒนาพื้นที่เฉพาะแห่ง
4. โครงการในพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์
5. โครงการจัดรูปที่ดิน
6. โครงการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง
7. ศูนย์ชุมชนชานเมือง
8. พื้นที่เฉพาะกิจ

มาตรการ

มาตรการตามนโยบายข้อที่ 1 ประกอบด้วย

1.1 ปรับโครงสร้างของเมือง ให้มีทิศทางเจริญเติบโตสอดคล้องกับระบบขนส่งมวลชน

1.2 จัดระบบชุมชนและองค์ประกอบศูนย์ชุมชน เพื่อกระจายการพัฒนาเมืองแบบหลายศูนย์กลาง

1.3 พัฒนาศูนย์กลางชุมชนชานเมือง บริเวณถนนวงแหวนสายนอก เพื่อสร้างความสมดุลของแหล่งงานและที่อยู่อาศัยบริเวณชานมหานคร

1.4 จำกัดการพัฒนาเมืองให้อยู่ในกรอบถนนวงแหวนสายนอกเป็นใหญ่

มาตรการตามนโยบายข้อที่ 2 ประกอบด้วย

2.1 กำหนดย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากในบริเวณที่มีระบบคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพและมีบริการสาธารณูปโภครองรับ

2.2 จำกัดการพัฒนาเมืองในพื้นที่ที่มีความจำเป็นในการป้องกันน้ำท่วม

2.3 กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินและความหนาแน่นของการพัฒนาที่เหมาะสมในแต่ละประเภทการใช้ที่ดิน

2.4 อนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าด้านการอยู่อาศัยให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี

มาตรการตามนโยบายข้อที่ 3 ประกอบด้วย

3.1 วางหลักเกณฑ์การพัฒนาเมืองซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

3.2 จัดทำแผนและผังพัฒนาเขต

3.3 จัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ

3.4 จัดทำมาตรฐานการใช้ที่ดิน เช่น ย่านที่อยู่อาศัย ประเภทของอุตสาหกรรมและสาธารณูปการต่างๆ เป็นต้น

3.5 ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง

วัตถุประสงค์ของการวางผัง

การวางและจัดทำผังเมืองรวมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผังเมืองรวมเป็นกรอบชี้แนะทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร การดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค การบริการสาธารณะ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในเขตผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ทั้ง 50 เขต

ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบเมืองในภาคมหานคร และในเขตปริมณฑลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยการจัดระบบการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงข่ายบริการสาธารณะ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การบริหาร องค์การระหว่างประเทศ วัฒนธรรม และการบริการที่สำคัญที่สุดของประเทศ
- 2) ส่งเสริมการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยมีศูนย์ชุมชนเพื่อให้บริการต่างๆ ที่จำเป็น
- 3) ส่งเสริมการพัฒนาศูนย์ชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร
- 4) พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
- 5) ส่งเสริมและพัฒนาระบบขนส่งมวลชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล
- 6) จัดระบบการขยายตัวของอุตสาหกรรมการผลิตโดยทั่วไปที่ไม่ก่อเหตุรำคาญหรือสร้างมลภาวะเป็นพิษโดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตที่ต้องใช้แรงงานระดับฝีมือและเทคโนโลยีขั้นสูง
- 7) ส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ซึ่งมีคุณค่าทางศาสนา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เพื่อดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร และของชาติ
- 8) ส่งเสริมการพัฒนาเมืองด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แนวคิดในการวางผัง

ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) มีเป้าหมายที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานครโดยคำนึงถึงบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม และรูปแบบการเจริญเติบโตทางด้านกายภาพของเมืองในอนาคต ซึ่งจะอาศัยผังเมืองรวมเป็นกรอบชี้นำการพัฒนา การส่งเสริมหรือการควบคุมการใช้ที่ดินให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมโดยมุ่งหมายให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่น่าอยู่ (Healthy City) เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

การพัฒนาเมืองในระดับมหานคร

กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายในการกำหนดมาตรการทางผังเมืองมาแก้ไขปัญหาต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร โดยมีแนวความคิดที่จะให้จังหวัดต่างๆ รอบกรุงเทพมหานครในภาคมหานคร เป็นเมืองใหม่และเมืองบริวารของกรุงเทพมหานคร โดยได้สรุปผลของเมืองใหม่ภาคมหานคร ดังนี้

ระดับภาคมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จ้างบริษัท ดำเนินการศึกษา ซึ่งได้กำหนดให้ชะลอการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร โดย

การส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดเมืองบริวารรอบๆ กรุงเทพมหานครขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งงานที่อยู่อาศัย การพาณิชย์กรรม และการบริการอย่างครบถ้วน เพื่อรองรับการอพยพประชากรจากจังหวัดต่างๆ ของประเทศ รวม 6 เมือง โดยจะให้มีความเร็วสูงเชื่อมโยงระหว่างเมืองเหล่านี้โดยตรง ประกอบด้วย

1. เมืองสระบุรี และพื้นที่โดยรอบอำเภอแก่งคอยและอำเภอหนองแค มีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าทางบกภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เชื่อมโดยรถไฟความเร็วสูง

2. เมืองฉะเชิงเทรา และพื้นที่โดยรอบบริเวณบางน้ำเปรี้ยว มีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการระดับชาติและระดับภาค แหล่งที่พักอาศัยเพื่อรองรับการพัฒนาสนามบินนานาชาติแห่งที่ 2 หนองงูเห่า และรองรับการกระจายตัวของอุตสาหกรรมเครื่องไฟฟ้าและเทคโนโลยีระดับสูงจากกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเป็นศูนย์บริการด้านเทคโนโลยีการศึกษา และฝึกอบรมระดับภาคที่ขยายตัวออกไปจากกรุงเทพมหานคร

3. เมืองนครปฐม และพื้นที่โดยรอบในเขตอำเภอกำแพงแสน และอำเภอดอนตูม มีบทบาทหน้าที่เป็นบริหารราชการระดับภาค สถาบันทหาร และชุมทางขนส่งสินค้าจากภาคใต้ ภาคตะวันตกและประเทศสหภาพพม่า เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ศูนย์ทดลองทางการเกษตร ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านเครื่องจักรกล

4. เมืองราชบุรีและพื้นที่โดยรอบในเขตอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม มีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมซ่อมสร้างและประกอบรถยนต์ เป็นที่รองรับการกระจายตัวด้านอุตสาหกรรมการผลิตจากเหล็กและโลหะจากกรุงเทพมหานครสู่ฝั่งทะเลตะวันตก

5. เมืองนครนายก และพื้นที่โดยรอบ มีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการและศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาทางวิชาการรองรับการกระจายตัวออกไปจากกรุงเทพมหานคร

6. เมืองสุพรรณบุรี และพื้นที่โดยรอบ มีบทบาทเป็นศูนย์กีฬาและการศึกษาวิจัย พัฒนาการด้านการกีฬาของประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมของประเทศ

ระดับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยกำหนดให้มีศูนย์ชุมชนเมืองเพื่อให้บริการกับประชาชนอย่างทั่วถึงรวม 11 ศูนย์ เป็นศูนย์ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร 5 ศูนย์ และศูนย์ชุมชนนอกเขตกรุงเทพมหานคร 6 ศูนย์ ศูนย์ชุมชนเหล่านี้ จะเป็นศูนย์ชุมชนสมบูรณ์แบบในตัวเอง คือจะเป็นศูนย์กลางการค้าบริการ มีแหล่งงาน ที่พักผ่อนหย่อนใจ โรงเรียน โรงพยาบาลและบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อที่ประชาชนที่อยู่อาศัยในแต่ละศูนย์สามารถที่จะให้บริการต่างๆ ภายในศูนย์ได้ โดยไม่ต้องเดินทางเข้ามายังศูนย์กลางเมืองเดิม ศูนย์ชุมชนต่างๆ เหล่านี้จะเชื่อมโยงกันด้วยถนนวงแหวนสายนอก ประกอบด้วย

1. ศูนย์ชุมชนลำลูกกา
2. ศูนย์ชุมชนมีนบุรี

3. ศูนย์ชุมชนลาดกระบัง
4. ศูนย์ชุมชนบางขุนเทียน
5. ศูนย์ชุมชนตลิ่งชัน
6. ศูนย์ชุมชนพระอินทราชา
7. ศูนย์ชุมชนธัญบุรี
8. ศูนย์ชุมชนบางพลี
9. ศูนย์ชุมชนบางบัวทอง
10. ศูนย์ชุมชนสมุทรสาคร
11. ศูนย์ชุมชนลาดหลุมแก้ว

จากการศึกษาจำนวนประชากรในย่านที่พักอาศัยทั้งหมดและย่านชนบทและเกษตรกรรมในพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ควรจะมีศูนย์ชุมชนเพื่อให้บริการในพื้นที่ย่านพักอาศัยทั้งหมดรวม 5 ศูนย์ และควรมีศูนย์ชุมชนในพื้นที่ย่านชนบทและเกษตรกรรมรวม 2 ศูนย์ คือ

1. ศูนย์ชุมชนบ้านบัวม่น
2. ศูนย์ชุมชนมีนบุรี
3. ศูนย์ชุมชนลาดกระบังใหม่
4. ศูนย์ชุมชนบางขุนเทียน
5. ศูนย์ชุมชนตลิ่งชัน
6. ศูนย์ชุมชนหนองจอก
7. ศูนย์ชุมชนลาดกระบัง

แต่เนื่องจากศูนย์ชุมชนลาดกระบัง ศูนย์ชุมชนบ้านบัวม่นยังเป็นพื้นที่โล่งว่างยังไม่มีแผนในการพัฒนาในช่วงนี้ โดยให้มีการพัฒนาศูนย์ชุมชนสะพานใหม่ทดแทนเพราะมีโครงการคมนาคมขนส่ง และการบริการพื้นฐานที่เป็นปัจจัยหลักของพื้นที่ ซึ่งกรุงเทพมหานครสามารถที่จะสร้างเสริมปัจจัยพื้นฐานให้สมบูรณ์เพื่อให้เป็นศูนย์ชุมชนสมบูรณ์แบบได้ในระยะเวลาสั้นๆ ส่วนบริเวณที่กำหนดให้เป็นศูนย์ชุมชนเดิม จะจัดเตรียมพื้นที่ให้เป็นศูนย์ชุมชนระดับรองไว้ก่อน เพื่อเตรียมการพัฒนาให้เป็นศูนย์ชุมชนต่อไปในอนาคต

ในลักษณะเดียวกัน ศูนย์ชุมชนลาดกระบังใหม่ซึ่งยังเป็นพื้นที่โล่งว่าง และจะเกิดการพัฒนาสอดคล้องกับการพัฒนาสนามบินหนองงูเห่า เพื่อรองรับกิจกรรมการบินและอุตสาหกรรมต่อเนื่องของสนามบิน ซึ่งจะต้องปรับระยะเวลาของแผนการพัฒนาต่อไปอีก ตามโครงการก่อสร้างสนามบินหนองงูเห่าที่ต้องชะลอโครงการออกไป จึงจะเปลี่ยนไปพัฒนาศูนย์ชุมชนบางนา-ศรีนครินทร์แทน เพราะมีโครงการคมนาคมขนส่งและบริการพื้นฐานเป็นปัจจัยหลักของพื้นที่ และสามารถที่จะสร้างเสริมปัจจัยพื้นฐานให้สมบูรณ์แบบได้ในระยะเวลาสั้น

ส่วนศูนย์ชุมชนตลิ่งชันนั้น เนื่องจากพื้นที่เดิมถูกกำหนดเป็นพื้นที่ในย่านอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ประกอบด้วยผังเมืองรวมจังหวัดนนทบุรีได้กำหนดให้มีศูนย์ชุมชนในบริเวณบางใหญ่ซึ่งอยู่ติดกับศูนย์ชุมชนตลิ่งชัน จึงเห็นควรที่จะยกเลิกศูนย์ชุมชนตลิ่งชัน โดยให้ไปใช้บริการพื้นฐานต่างๆ ร่วมกับศูนย์ชุมชนบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีแทน

นอกเหนือจากการวางระบบการพัฒนาเมืองในระดับภาคและปริมณฑลแล้ว กรุงเทพมหานครยังได้ศึกษากำหนดระบบชุมชนเมืองในระดับต่างๆ ด้วย เพื่อเน้นการกระจายการพัฒนาไปสู่ระดับชุมชนขนาดเล็กด้วย โดยพิจารณาจากรัศมีการให้บริการขององค์ประกอบพื้นฐานของชุมชนและจำนวนประชากรในพื้นที่ ซึ่งสามารถที่จะแบ่งระดับของชุมชนออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ชุมชนละแวกบ้าน (Neighborhood Center) พื้นที่ชุมชนประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร ประชากรในชุมชนประมาณ 12,500 คน รัศมีการให้บริการประมาณ 0.5 กิโลเมตร โครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วยโรงเรียนอนุบาล สนามกีฬา สวนสาธารณะขนาดเล็ก ที่ทำการไปรษณีย์ ป้อมตำรวจ ศูนย์อนามัย และร้านค้าย่อยต่างๆ

2. ชุมชนขนาดกลาง (Community Center) พื้นที่ชุมชนประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร ประชากรในชุมชนประมาณ 115,000 คน รัศมีการให้บริการขององค์ประกอบชุมชนประมาณ 1.5-2 กิโลเมตร โครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วยโรงเรียนประถม ที่ทำการไปรษณีย์ สถานีตำรวจ สวนสาธารณะ สนามกีฬา โรงพยาบาลขนาดเล็ก และย่านการค้าย่อย

3. ชุมชนระดับย่าน (District Center) พื้นที่ชุมชนประมาณ 36 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 450,000 คน รัศมีการให้บริการขององค์ประกอบชุมชนประมาณ 3 กิโลเมตร โครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา อุดมศึกษา สวนสาธารณะขนาดใหญ่ โรงพยาบาล ย่านธุรกิจการค้า โรงแรม และแหล่งงานต่างๆ

4. ชุมชนระดับเมือง (City Center) พื้นที่ชุมชนขนาด 144 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 1,800,000 คน รัศมีการให้บริการขององค์ประกอบชุมชนประมาณ 6 กิโลเมตร โครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย ย่านธุรกิจการค้าและบริการ ซึ่งประกอบด้วย ศูนย์การค้า โรงแรมขนาดใหญ่ อาคารสำนักงาน ศูนย์การประชุม แหล่งบันเทิง โรงพยาบาลขนาดใหญ่ สวนสาธารณะขนาดใหญ่

จากการศึกษาชุมชนต่างๆ ที่อยู่ในย่านพักอาศัยพบว่าควรมีศูนย์ชุมชนระดับย่าน 33 แห่ง แต่ในช่วงระยะของผังเมืองรวมฉบับปัจจุบันจะพิจารณากระดับชุมชนและย่านการค้าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่ดังแสดงใน **แผนที่ 4.1**

เป้าหมายรองรับประชากร (ปี พ.ศ.2545, 2550, 2555)

ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครได้จัดทำขึ้นเพื่อรองรับประชากรในเขตผังซึ่งคาดว่า

ในปี พ.ศ. 2545	จะมีประชากรประมาณ	9.3	ล้านคน
ในปี พ.ศ. 2550	จะมีประชากรประมาณ	10.2	ล้านคน
ในปี พ.ศ. 2555	จะมีประชากรประมาณ	11.0	ล้านคน

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- ศูนย์ชุมชนระดับเมือง
- ศูนย์ชุมชนระดับรอง
- สถานีร่วม
- พื้นที่พัฒนาพิเศษ (เศรษฐกิจ)
- พื้นที่พัฒนาพิเศษ (ศูนย์ราชการ)

- เส้นรอบเขตของเขต
- เส้นขอบเขตจังหวัด
- ถนน

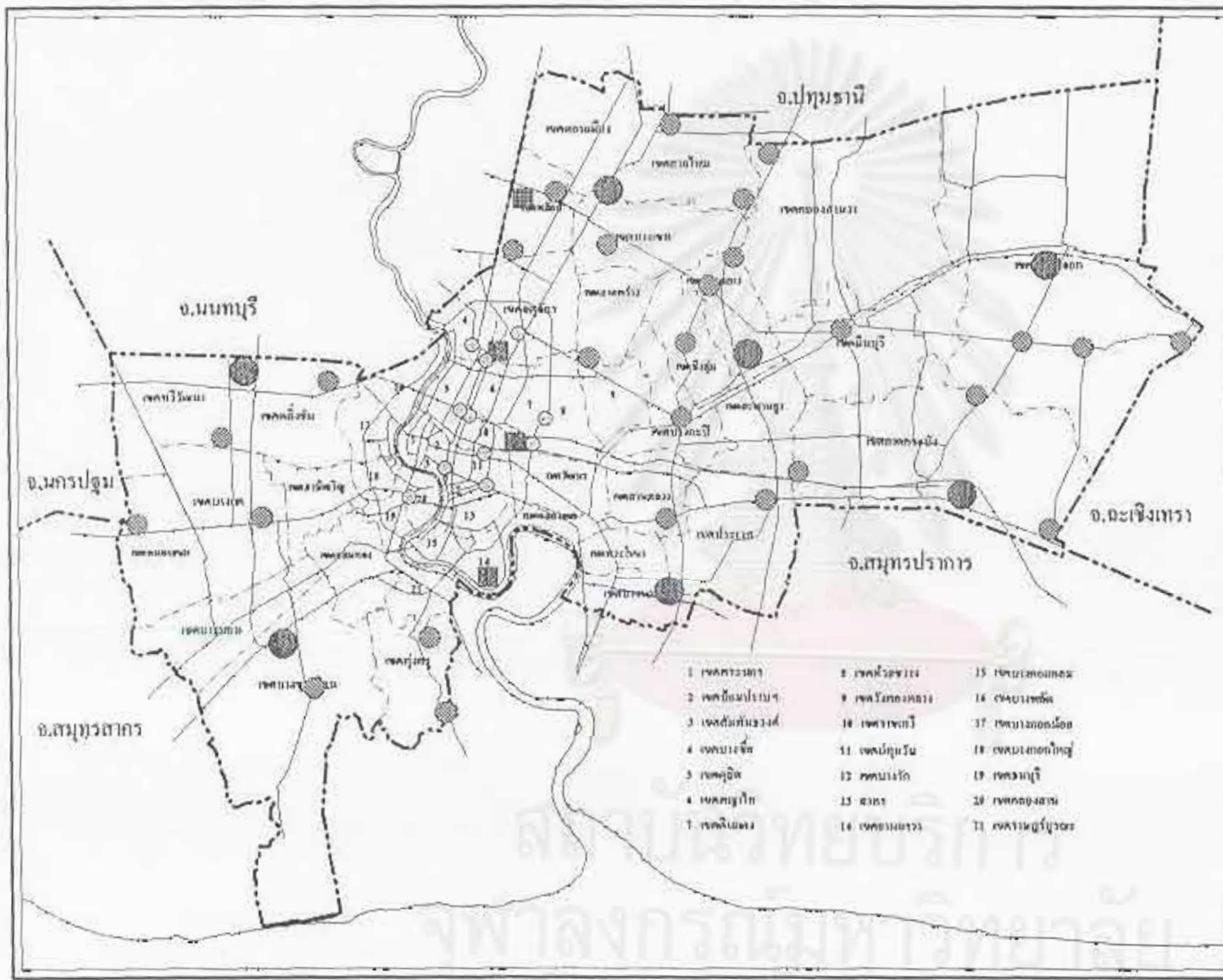
ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุง)

แผนที่ : 5.2

แสดง :

โครงสร้างระบบชุมชน

มาตราส่วน :

1 เขตจตุจักร	8 เขตจตุจักร	15 เขตคลองเตย
2 เขตดอนเมือง	9 เขตคลองหลวง	16 เขตบางเขน
3 เขตหลักสี่	10 เขตจตุจักร	17 เขตบางพลี
4 เขตบางเขน	11 เขตจตุจักร	18 เขตบางนา
5 เขตจตุจักร	12 เขตจตุจักร	19 เขตบางนา
6 เขตจตุจักร	13 เขตจตุจักร	20 เขตคลองเตย
7 เขตจตุจักร	14 เขตจตุจักร	21 เขตจตุจักร

4.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

แนวความคิดในการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1. วางผังการพัฒนาเมืองระบบ (Polycentric) โดยให้มี CBD เดิมอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองและให้มีศูนย์ชุมชนหลายศูนย์กระจายอยู่บริเวณชานเมือง
2. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์และพื้นที่ต่อเนื่อง
3. จัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้รองรับโครงข่ายระบบขนส่งมวลชน และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จะเกิดขึ้นอนาคต ในบริเวณสถานีขนส่งมวลชนร่วม และพื้นที่โดยรอบ
4. กำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ วิชาการในพื้นที่ที่มีความคล่องตัวสูงในการเดินทาง เช่น ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ ศูนย์พาณิชย์กรรม บางซื่อ พื้นที่พัฒนาพิเศษ ถนนพระราม 3 เป็นต้น
5. ปรับปรุงความคล่องตัวในการเดินทาง
6. ส่งเสริมปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของเมือง
7. ส่งเสริมพื้นที่แหล่งงาน และที่พักอาศัยให้เกิดความสมดุล
8. การพัฒนาส่วนใหญ่จะอยู่ภายในกรอบของถนนวงแหวนรอบนอก

หลักการและรายละเอียดของผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน

กิจกรรมที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวมฉบับนี้ สรุปได้ดังนี้

1. ปรับปรุงการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมไทย โดยกำหนดพื้นที่ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์และพื้นที่ต่อเนื่องฝั่งธนบุรี และปรับปรุงกฎกระทรวงให้ควบคุมความสูงอาคารในบริเวณพื้นที่ต่อเนื่องในเขตดุสิต เขตป้อมปราบฯ เขตสัมพันธวงศ์ และเขตบางกอกใหญ่
2. การใช้ที่ดินในพื้นที่ภายในถนนวงแหวนรัชดาภิเษก ซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นเมืองเก่าเป็นส่วนใหญ่ ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินแปลงเล็ก ๆ ดังนั้นการพัฒนาที่ดินในบริเวณนี้จะเป็นลักษณะของการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเดิมโดยรื้อของเดิมแล้วสร้างขึ้นใหม่ เป็นแบบ New Town in Town และมีการขยายเพิ่มพื้นที่บริเวณพาณิชย์กรรม ในบริเวณที่มีแนวโน้มในการพัฒนาสูง รวมทั้งมีการปรับปรุงพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยบางบริเวณ ให้เป็นพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางและหนาแน่นมาก ในบางพื้นที่ที่มีระบบคมนาคมขนส่งเข้าถึง
3. การพัฒนาบริเวณสถานีขนส่งมวลชนร่วม บริเวณเขตชานเมืองชั้นในของเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ภายในวงล้อมของถนนรัชดาภิเษก เป็นบริเวณที่มีโครงการก่อสร้างโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนหลายเส้นทาง โครงข่ายระบบขนส่งมวลชนดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นสถานีระบบขนส่งมวลชนร่วม

(จุดตัดหรือสถานีร่วมของระบบขนส่งมวลชน) ดังนั้นในการวางและจัดทำผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงจำเป็นต้องศึกษาและวางแผนเพื่อเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยพิจารณาสถานีขนส่งมวลชนร่วมที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

3.1 บริเวณจตุจักร ซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลของสถานีขนส่งมวลชนร่วม 3 สถานี คือ สถานีหมอชิต สถานีบางซื่อ และสถานีเตาปูน

3.2 บริเวณหัวลำโพง

3.3 บริเวณสีลม

3.4 บริเวณมักกะสัน ซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลของสถานีร่วมเพชรบุรี และมักกะสัน

3.5 บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

3.6 บริเวณสยามสแควร์

3.7 บริเวณศูนย์วัฒนธรรม

3.8 บริเวณวงเวียนใหญ่

3.9 บริเวณสุขุมวิท-อโศก

ซึ่งมีขอบเขตการพัฒนาประมาณ 500-1,000 เมตร โดยรอบสถานีขนส่งมวลชนร่วม

4. พื้นที่พัฒนาพิเศษ เป็นการกระจายกิจกรรมซึ่งเป็นแหล่งงาน ย่านธุรกิจการค้าและอาคารสำนักงานออกไปสู่พื้นที่รอบนอก เพื่อลดอิทธิพลย่านธุรกิจการค้าบริเวณศูนย์กลางเมือง และจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง โดยในระยะแรกได้กำหนดเขตพัฒนาพิเศษในพื้นที่ 3 บริเวณ คือ

4.1 พื้นที่บริเวณพระราม 3 พัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ ศูนย์กลางทางการเงินและการธนาคาร

4.2 พื้นที่บริเวณจตุจักร-รัชดาภิเษก พัฒนาเป็นย่านธุรกิจ อาคารสำนักงานและที่พักอาศัยหนาแน่นสูง ทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร

4.3 พื้นที่บริเวณบางนา-ศรีนครินทร์ พัฒนาเป็นย่านการค้า อาคารสำนักงานและที่พักอาศัยหนาแน่นสูง

4.4 พื้นที่บริเวณศูนย์ราชการ ถนนแจ้งวัฒนะ พัฒนาเป็นศูนย์ราชการ ย่านธุรกิจและอาคารสำนักงาน และที่พักอาศัย

5. บริเวณศูนย์ชุมชน เป็นพื้นที่พัฒนาพิเศษบริเวณชานเมืองในบริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก จะกำหนดให้เป็นศูนย์ชุมชนสมบูรณ์แบบในตัวเอง จะส่งเสริมให้มีศูนย์กลางการค้าบริการ แหล่งงาน ที่อยู่อาศัย ที่พักผ่อนหย่อนใจ และบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อให้ประชากรที่อยู่ในศูนย์เหล่านี้ สามารถที่จะอยู่ภายใน 1-2 อาทิตย์ โดยไม่ต้องเดินทางเข้าเมือง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการจราจรได้

6. พื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ในฝั่งตะวันออกซึ่งเป็นที่ลุ่มแอ่งกระทะที่มีน้ำท่วมขังทุกปี ปัจจุบันมีการพัฒนาพื้นที่ไปประมาณ 20% พื้นที่นี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาไว้ เพื่อให้เป็นพื้นที่ชะลอรับน้ำและช่วยป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครอีกทางหนึ่ง

พื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมในฝั่งตะวันตก เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ที่อยู่ใกล้ ศูนย์กลางเมืองมากและจากการที่ได้กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม เพื่อ เป็นบริเวณที่ทำการเกษตรกรรมและเป็นพื้นที่ช่วยในการระบายน้ำของฝั่งธนบุรี ทำให้กลายมา เป็นที่อยู่อาศัยชั้นดี มีสภาพแวดล้อมที่ดีมาก และอยู่ใกล้เมืองในปัจจุบันจึงสมควรที่จะอนุรักษ์ พื้นที่นี้ต่อไปอีก เพื่อให้เป็นย่านที่อยู่อาศัยชั้นดีภายในเมืองต่อไป (แผนที่ 4.2)

สรุปข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต (แผนที่ 4.3)

จากแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) ทำกฎกระทรวงฉบับที่ 414 (พ.ศ.2542) เปรียบเทียบกับแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผัง เมืองรวมกรุงเทพมหานคร กฎกระทรวงฉบับที่ 116 (พ.ศ.2535) จะเห็นว่าที่ดินประเภทที่อยู่ อาศัยทุกประเภทและที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมลดลง ในขณะที่ที่ดินประเภท พาณิชยกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้มีการปรับพื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัยและชนบทและ เกษตรกรรมบางพื้นที่ขึ้น เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาเมืองในระบบพื้นที่พัฒนาพิเศษเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระบบคมนาคมขนส่งและโครงสร้างพื้นฐานที่ได้พัฒนาเพิ่มขึ้น ที่ดิน ประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า และที่ดินประเภทคลังสินค้าลดลง เนื่องจากนโยบายการ ห้ามสร้างต่อเติมหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทในเขตกรุงเทพมหานคร ยกเว้น อุตสาหกรรมจำพวกที่ 1 ที่ไม่ก่อเหตุรำคาญหรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

การใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) กำหนดให้ม ีการใช้ประโยชน์ที่ดินรวม 13 ประเภท และได้จำแนกการใช้ที่ดินในแต่ละประเภทออกไปอีก เพื่อจะได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อป้องกันและรักษาสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชนให้ คงสภาพแวดล้อมที่ดีเอาไว้ และมีบางบริเวณที่ได้จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละประเภท เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ เพิ่มขึ้นโดยเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในภาพรวมด้วย ดังนี้

1. ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ได้จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ
  - 1.1 ประเภทที่อยู่อาศัยเบาบางพิเศษ 13 บริเวณ เป็นที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีที่ควรป้องกันไม่ให้เกิดกิจกรรมที่ก่อปัญหาเข้าไปทำลายสภาพแวดล้อมของชุมชน
  - 1.2 ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยทั่วไป 61 บริเวณ เป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยทั่วไป
  - 1.3 ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยรอบศูนย์ชุมชน 13 บริเวณ เป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยที่อยู่ใกล้กับศูนย์ชุมชนที่ควรให้การพัฒนามากกว่าที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยทั่วไป
2. ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 2.1 ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางทั่วไป 53 บริเวณ
  - 2.2 ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางที่อยู่ในศูนย์ชุมชน หรืออยู่ในบริเวณที่เป็นสถานีขนส่งมวลชนร่วม 16 บริเวณ

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- ศูนย์พาณิชย์กรรมกลางเมือง
- ศูนย์ชุมชนเมือง
- ศูนย์ราชการ
- บริเวณปรับปรุงทั้งหมด
- พื้นที่เขตเศรษฐกิจใหม่
- นิคมอุตสาหกรรม

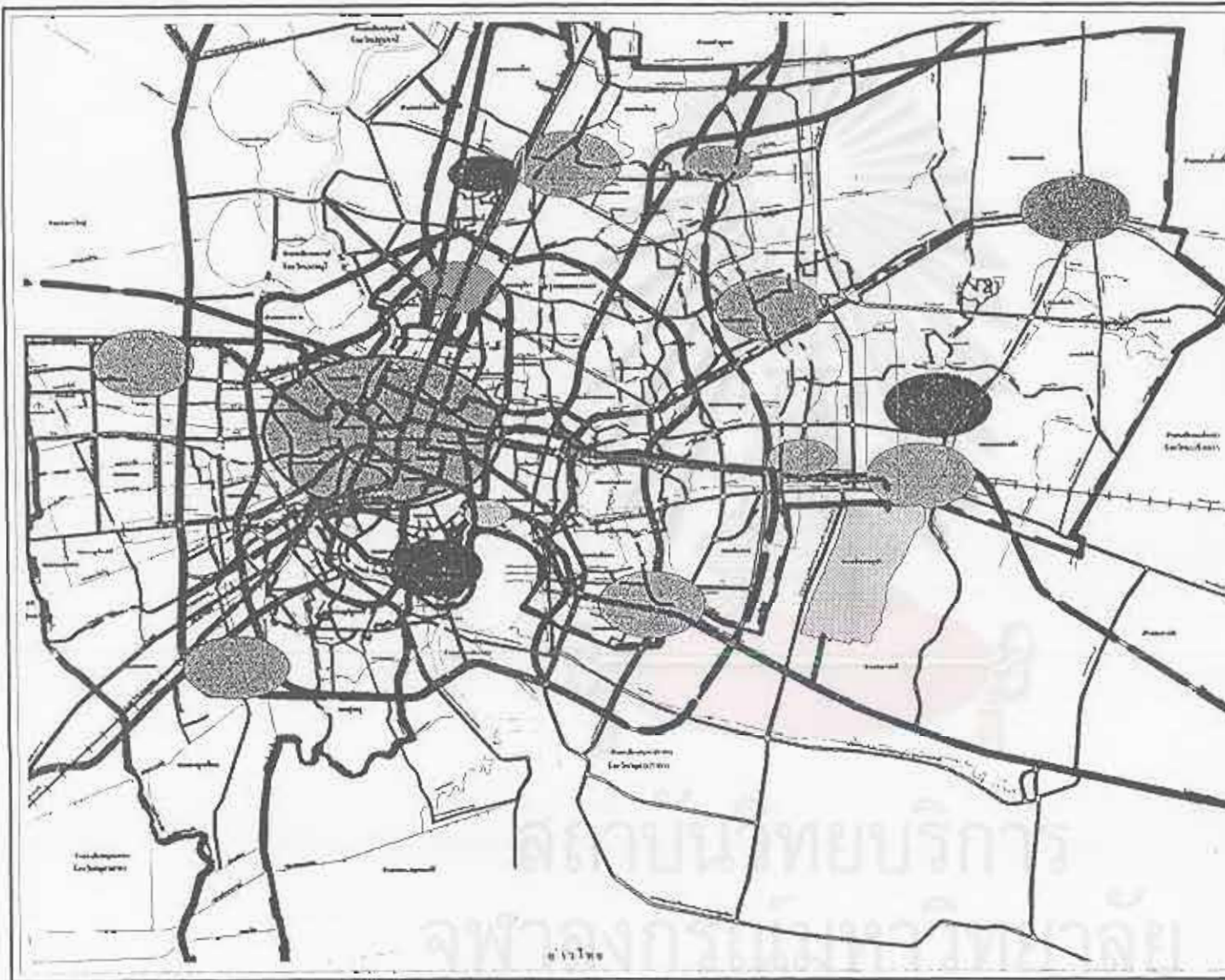
ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่

แผนที่ : 4.2

แสดง : แนวความคิดในการปรับปรุงผังเมืองรวม

มาตราส่วน :

1 : 350,000

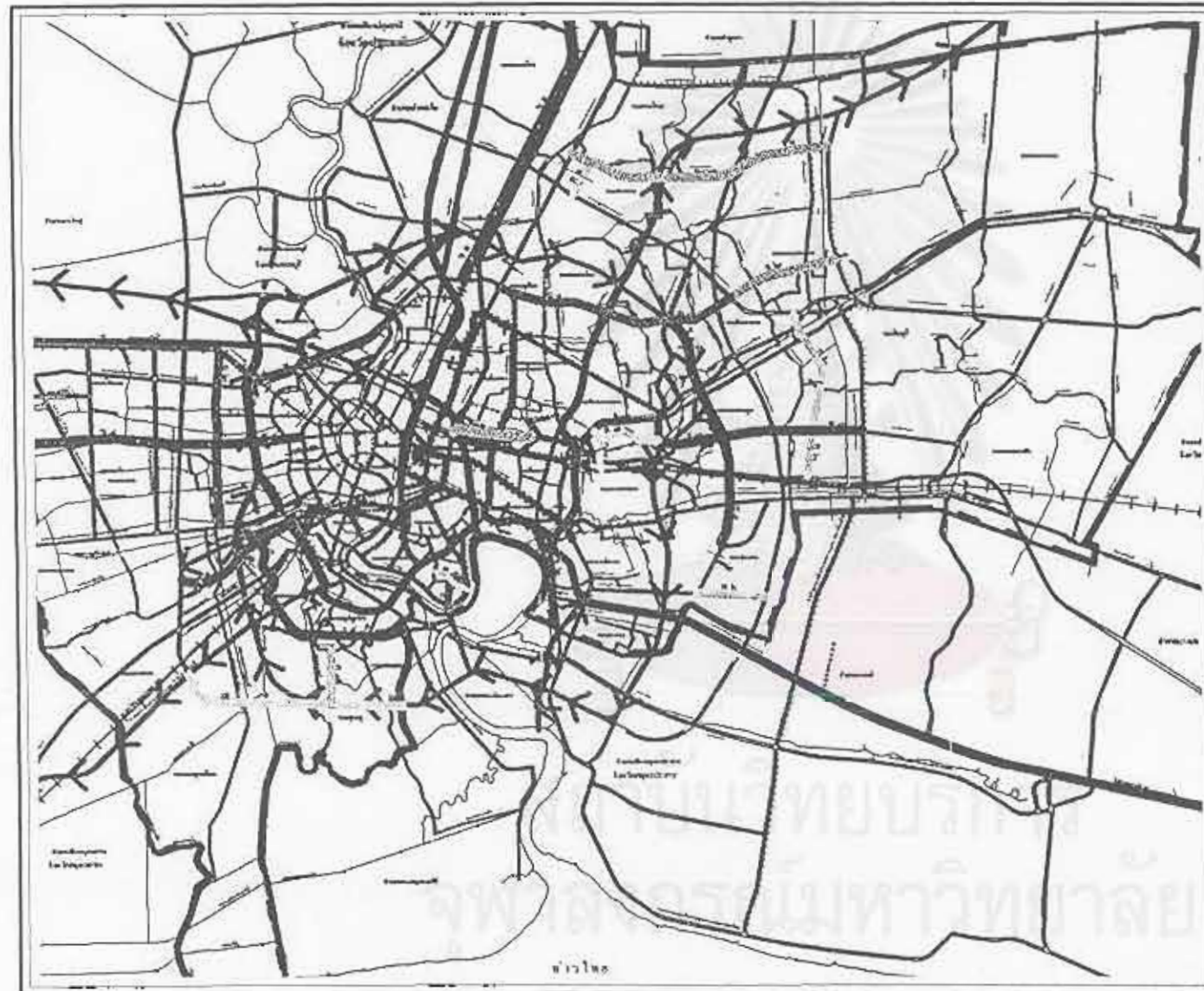

3. ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 3.1 ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากทั่วไป 45 บริเวณ
  - 3.2 ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากที่อยู่ในศูนย์ชุมชน หรืออยู่ในบริเวณที่เป็นสถานีขนส่งมวลชนรวม 5 บริเวณ
4. ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 4.1 พาณิชยกรรมทั่วไป 61 บริเวณ
  - 4.2 พาณิชยกรรมพื้นที่พิเศษเขตเศรษฐกิจใหม่บริเวณพระราม 3 อีก 1 บริเวณ
5. ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า 8 บริเวณ
6. ที่ดินประเภทคลังสินค้า 3 บริเวณ
7. ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ 7 บริเวณ
8. ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 8.1 ประเภทชนบทและเกษตรกรรมทั่วไป 20 บริเวณ
  - 8.2 ประเภทชนบทและเกษตรกรรมที่เป็นศูนย์บริการชุมชนเฉพาะแห่งบริเวณทางแยกต่างๆ 6 บริเวณ ที่กำหนดให้สามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์บริการชุมชนในพื้นที่นั้น
9. ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา 34 บริเวณ
10. ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 10.1 ประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ฝั่งพระนคร 6 บริเวณ
  - 10.2 ประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ฝั่งธนบุรี 7 บริเวณ
11. ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 11.1 ประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ฝั่งพระนคร 7 บริเวณ
  - 11.2 ประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ฝั่งธนบุรี 3 บริเวณ
12. ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา 6 บริเวณ
13. ที่ดินประเภทสถาบันราชการ 46 บริเวณ

4.1.2 โครงการระบบคมนาคมขนส่ง (แผนที่ 4.4)

ผังระบบคมนาคมขนส่งท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ 414 (พ.ศ.2542) ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) นั้น เป็นแผนพัฒนาเมืองกรุงเทพมหานคร เพื่อแก้ปัญหาเรื่องด้านการจราจร ส่งเสริมบทบาทเศรษฐกิจให้ก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจวิทยาการ (Knowledge Economy) ด้วยแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานใหม่ 3 โครงการ คือ ระบบทางด่วน ระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ และระบบขนส่งมวลชนขนาดรอง เพิ่มเติมถนนสายหลัก ถนนสายรอง ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและส่วนที่จะแล้วเสร็จในอนาคต รวมถึงถนนที่ได้

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

- สัญลักษณ์ :**
- เขตหลักเมืองรวม
  - เขตจังหวัด
  - เขตของเขต
  - แนวคันป้องกันน้ำท่วม
  - ทางหลวง ถนน
  - ทางด่วนพิเศษ
  - ถนนเดิมขยาย
  - ถนนโครงการ
  - โครงการทางด่วนพิเศษ
  - โครงการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน
  - แนวทางรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน
  - โครงการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขนาดรอง
  - แนวทางรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขนาดรอง
  - ทางรถไฟ
  - แม่น้ำ

- ความกว้างของเขตทาง**
- ขนาดเขตทาง ๑๖ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๒๐ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๓๐ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๓๕ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๔๐ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๕๐ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๖๐ เมตร
  - ขนาดเขตทาง ๘๐ เมตร

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่ 1

แผนที่ : 4.4
 แผนผังแสดงโครงการคมนาคมขนส่ง

เสนอแนะให้มีขึ้น อันจะเป็นปัจจัยช่วยกระตุ้นศักยภาพของการพัฒนาใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างมีแบบแผน และเป็นการวางผังเมืองที่นำหน้าแนวโน้มการพัฒนาได้ต่อไป

แนวความคิดในการจัดทำผังโครงข่ายระบบคมนาคมขนส่ง

แนวความคิดในการจัดทำผังโครงข่ายระบบคมนาคมขนส่ง ได้พิจารณาถึง

1. ระบบถนนสายประธาน ถนนวงแหวน ระบบทางด่วน ซึ่งเป็นโครงข่ายพื้นฐานสำคัญที่ทำหน้าที่ผ่านการจราจรระหว่างเมืองไปอย่างสะดวก โดยไม่มีจุดตัวหรือสกัดกั้นการจราจร
2. โครงสร้างพื้นฐานใหม่ ระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ ความเร็วสูง รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่พิเศษบริเวณสถานีขนส่งมวลชน
3. วางระบบผังคมนาคม (ถนนเสนอแนะ) เพิ่มเครือข่ายถนนสายหลัก ซึ่งทำหน้าที่ผ่านการจราจรระหว่างเขตและคมนาคมสายรอง เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ เสริมโครงข่ายระบบถนนในบริเวณที่ส่งเสริมให้เป็นศูนย์ชุมชน ซึ่งจะมีการกระจายตัวการใช้ที่ดิน เพิ่มความหนาแน่นประชากร รวมทั้งเพื่อลดพื้นที่ Super Block ให้เกิดการพัฒนากการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมือง ในลักษณะ Concentrate Growth ยิ่งขึ้น
4. การเสริมโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ด้วยระบบขนส่งมวลชนขนาดรอง เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ รวมถึงการช่วยลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะในบริเวณแหล่งงานและแหล่งพักอาศัยที่ประชากรหนาแน่นเพียงพอ โดยได้นำแนวเส้นทางเสนอแนะของ สจร. จำนวน 9 สาย เฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครลงไว้ในร่างผังคมนาคมขนส่ง
5. การประสานโครงข่ายการขนส่งสาธารณะอื่น ได้แก่ ระบบรถประจำทาง ระบบการขนส่งทางน้ำ การเดินเรือในแม่น้ำเจ้าพระยา เรือข้ามฟาก ระบบการเดินเรือในคลอง

โครงการคมนาคมขนส่งในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1)

ในผังเมืองรวมฉบับใหม่ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 414 (พ.ศ.2542) จะปรากฏแนวถนนที่กำหนดไว้ในท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ 116 (พ.ศ.2535) ซึ่งยังก่อสร้างไม่แล้วเสร็จ เพิ่มเติมด้วยถนนสายหลัก รอง เสนอแนะ โครงการทางด่วนรวมทั้งระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขนาดใหญ่และขนาดรอง อันจะช่วยบรรเทาปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครลงได้

แนวความคิดหลักในการพัฒนาระบบถนน

1. มุ่งให้การเดินทางเข้า-ออกระหว่างพื้นที่เขตชั้นนอกและเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครเป็นไปด้วยความสะดวก เพิ่มทางเลือกในการเดินทางมากขึ้น โดยกำหนดถนนสายหลัก-รองในผังเพิ่มขึ้น

2. กำหนดให้พื้นที่กรุงเทพมหานครมีระบบถนนเป็นโครงข่าย ถนนสายหลัก สายรอง จากพื้นที่ชั้นในเพื่อกระจายปริมาณการจราจรที่คับคั่งออกสู่บริเวณรอบนอก ซึ่งจะทำให้เกิดทางเลือกในการเดินทางรวมทั้งเสริมโครงข่ายระบบถนนให้เพียงพอในบริเวณที่จะมีการเพิ่มความหนาแน่นของประชากรในอนาคต โดยเฉพาะบริเวณที่ส่งเสริมให้เป็นศูนย์ชุมชน

3. กำหนดให้มีระบบถนนในลักษณะการเดินทางจากตะวันออกผ่านใจกลางเมืองสู่ด้านตะวันตกของกรุงเทพมหานครได้อย่างคล่องตัว

โครงการระบบคมนาคมขนส่งในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร

1. ระบบถนน

1.1 โครงการถนนสายหลัก มีทั้งหมด 10 สาย

1.2 โครงการถนนสายรอง มีทั้งหมด 15 สาย

2. ระบบทางด่วน

กำลังดำเนินการก่อสร้างและมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความคับคั่งการจราจรของกรุงเทพมหานคร สายที่คาดว่าจะแล้วเสร็จก่อนปี พ.ศ.2545 ได้แก่

2.1 ทางด่วนชั้นที่ 2 ส่วน D (พระรามที่ 9-ศรีนครินทร์)

2.2 โครงการระบบทางด่วนสายบางนา-ชลบุรี

2.3 โครงการระบบทางด่วนชั้นที่ 3 สายเหนือ (แยกวงศ์สว่าง-กรุงเทพฯ-ชลบุรี สายใหม่)

2.4 โครงการระบบทางด่วนชั้นที่ 3 สายใต้ (อาจณรงค์-บางนา)

2.5 โครงการระบบทางด่วนสายบางปะอิน-ปากเกร็ด

3. ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขนาดใหญ่

เป็นการเพิ่มแนวทางเลือกทางเดินของประชาชนในบริเวณพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะมีผลให้การใช้รถยนต์ส่วนบุคคลลดน้อยลงได้ ระบบรถไฟฟ้าดังกล่าวได้แก่

3.1 ระบบรถไฟฟ้าธนายงสายสีเขียว กำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542 เป็นโครงการรถไฟฟ้ายกระดับ แบ่งเป็น 2 สาย คือ

- สายสุขุมวิท-สถานีขนส่งหมอชิต

- สายสาทร-สนามกีฬาแห่งชาติ

3.2 ระบบรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน และสายสีส้ม เป็นโครงการรถไฟฟ้าใต้ดิน แบ่งเป็น 2 สายตามสี คือ

- ระบบขนส่งมวลชนสายสีน้ำเงิน เส้นทางวิ่งจากสถานีหัวลำโพงถึงสถานีบางซื่อ กำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2544

- ระบบขนส่งมวลชนสายสีส้ม เส้นทางวิ่งจากบางกะปิถึงสถานีดาวคะนอง ขณะนี้อยู่ในระหว่างการศึกษา

4. ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขนาดรอง

เป็นโครงการรถไฟฟ้ายกระดับเสริมระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ เพื่อขยายโครงข่ายการให้บริการประชาชนเฉพาะพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น โดยกรุงเทพมหานครจะดำเนินการโครงการระบบขนส่งมวลชนสายพระรามที่ 3 เป็นสายแรก เริ่มจากถนนสาทร เข้าถนนนราธิวาสราชนครินทร์ เข้าถนนพระรามที่ 3 และสิ้นสุดที่ถนนเจริญกรุง คาดว่าจะแล้วเสร็จในปลายปี พ.ศ.2543 สายที่มีศักยภาพรองลงมา ได้แก่

สายรองศูนย์กลางเมือง (สายที่ 2) เริ่มจากจุฬาลงกรณ์ 5 เข้าจุฬาลงกรณ์ 12 เข้าถนนพญาไท ถนนสีพระยา ถนนเจริญกรุง ถนนมหาพฤฒาราม ถนนรองเมือง และสิ้นสุดที่ถนนบำรุงเมือง

สายศรีนครินทร์ (สายที่ 3) แยกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเริ่มจากซอยสุขุมวิท 77 (ซอยอ่อนนุช) เข้าถนนศรีนครินทร์ และสิ้นสุดที่ถนนศรีนครินทร์ (สี่แยกลำสาลี) ส่วนที่สองเริ่มจากถนนศรีนครินทร์ และสิ้นสุดที่ถนนบางนา-ตราด กม.8

สายบางชัน (สายที่ 4) แยกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเริ่มจากถนนรัชดาภิเษก เข้าถนนลาดพร้าว เข้าถนนสุขาภิบาล 1 (ถนนนวมินทร์) และสิ้นสุดที่ถนนรามอินทรา (กม.8) ส่วนที่สองเริ่มจาก ถนนรัชดาภิเษก ไปตามแนวโครงการถนนรัชดาภิเษก-รามอินทรา และสิ้นสุดที่ถนนรามอินทรา (กม.12)

สำหรับสายที่ 2, 3 และสายที่ 4 ยังไม่กำหนดแล้วเสร็จ

5. สถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน

สถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนจะมีบทบาทที่จะชี้้นำให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่รอบสถานีและชุมชนต่างๆ ใกล้สถานี เนื่องจากความได้เปรียบเป็นชุมทางของการเดินทาง ก่อให้เกิดกิจกรรมในด้านบริการและการพัฒนาที่ดิน ดังนั้นเส้นทางรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนโดยส่วนใหญ่ได้ออกแบบไว้ เพื่อบริการในใจกลางพื้นที่ที่ต้องการให้ประชาชนกระจายออกไป โดยตลอดเส้นทางทั้ง 5 สาย จะมีสถานีร่วมกับแนวรถไฟฟ้าเส้นอื่นๆ และมีจำนวนผู้โดยสารจำนวนมากที่สามารถต่อรถขนส่งมวลชนประเภทอื่น

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับสถานีระบบขนส่งมวลชนร่วม (Intermodal) จะใช้เมื่อมีเส้นทางขนส่งมวลชน 2 เส้นทาง หรือมากกว่านั้นมาตัด/ร่วมกัน เพื่อใช้ในการเปลี่ยนทิศทางการเดินทาง สายทาง ณ ตำแหน่งซึ่งก็คือ การเชื่อมกันระหว่างสถานีของแต่ละเส้นทาง โดยจะจัดวางตำแหน่งให้ใกล้กันเท่าที่จะทำได้เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของผู้โดยสารอย่างต่อเนื่อง สำหรับโครงข่ายระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนทั้ง 5 สายตามแผนแม่บทจะมีสถานีระบบขนส่งมวลชนร่วม (Intermodal) จำนวน 19 แห่ง ดังนี้

1. เตาปูน	2. หอสมุดแห่งชาติ
3. ผ่านฟ้า	4. วังบูรพา
5. วงเวียนใหญ่	6. บางซื่อ
7. บ้านราชวิถี	8. ยมราช
9. หัวลำโพง	10. หมอชิต
11. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	12. พญาไท

13. สยามสแควร์	14. สีลม
15. ศูนย์วัฒนธรรม	16. มักกะสัน
17. สุขุมวิท/อโศก	18. สุขุมวิท 103
19. ลำโพงใต้	

วัตถุประสงค์ของ Intermodal

1. เพื่อให้ผู้โดยสารเกิดความสะดวกในการต่อรถ (Transfer) หรือเปลี่ยน Mode ของการเดินทางไปยังบริเวณอื่นได้หลากหลาย
2. เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระเบียบ มีหน้าที่ (Function) เพื่อเป็นการเปลี่ยนรูปแบบการเดินทาง (Node of Intermodal)
3. เพื่อให้การบริการด้านการเดินทางและการใช้พื้นที่ที่สามารถครอบคลุมพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงโดยรอบ โดยมีการใช้ที่ดินและระบบคมนาคมขนส่งที่เอื้ออำนวยต่อกัน
4. เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกิจกรรมต่างๆ อย่างสะดวกสบาย โดยการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เพื่อเชื่อมโยงระบบขนส่งมวลชนทั้งหลาย ได้แก่ รถไฟฟ้า รถเมล์ รถไฟ เป็นต้น
5. เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ย่านการค้าและระบบ Transportation รวมอยู่บริเวณเดียวกัน ซึ่งพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟฟ้าที่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งมวลชนมีโอกาสการพัฒนาทางธุรกิจในรูปแบบแนวตั้งเป็นอย่างมาก
6. Intermodal จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นสถานที่รวมการเปลี่ยน/ถ่าย รูปแบบของการขนส่ง นับเป็นปัจจัยสำคัญของกลยุทธ์ด้านการขนส่งของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร
7. ส่งเสริมให้มีการใช้รถไฟฟ้าขนส่งมวลชนและระบบการขนส่งสาธารณะอื่นๆ ให้มากขึ้น

การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของศูนย์ชุมชนบริเวณสถานีร่วมระบบขนส่งมวลชน จะเห็นว่าระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทางและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะบริเวณโดยรอบสถานีขนส่งมวลชนร่วม ซึ่งในการวางและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมและควบคุมการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมในบริเวณสถานีที่มีศักยภาพของการต่อเชื่อมระบบคมนาคมสูง โดยเฉพาะสถานีขนส่งมวลชนในระบบรถไฟฟ้าธนายง (สายสีเขียว) และระบบรถไฟฟ้ามหานคร (สายสีน้ำเงิน) ที่จะเกิดขึ้นก่อนใน ระยะ 5-10 ปี เรียงตามลำดับ ได้แก่ เตาปูน บางซื่อ หมอชิต อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ศูนย์วัฒนธรรม อโศก หัวลำโพง สยามสแควร์ และสีลม

4.1.3 แผนผังแสดงที่โล่ง (แผนที่ 4.5)

ความเป็นมา

ในการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร(ปรับปรุงครั้งที่1) กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมือง ซึ่งปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรมลง การขยายตัวของการใช้ที่ดินและการปลูกสร้างอาคารยังขาดมาตรการชี้แนะทางผังเมืองที่จะช่วยดูแลรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น พื้นที่สีเขียว สวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งจะประโยชน์สำหรับประชากรที่อยู่อาศัยและทำงานในเมืองโดยส่วนรวม

ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงเห็นควรให้มีการจัดทำแผนผังแสดงที่โล่งขึ้น เพิ่มเติมจากแผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังแสดงโครงการคมนาคมขนส่ง ซึ่งได้ประกาศใช้บังคับในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 116

แนวคิดของผัง

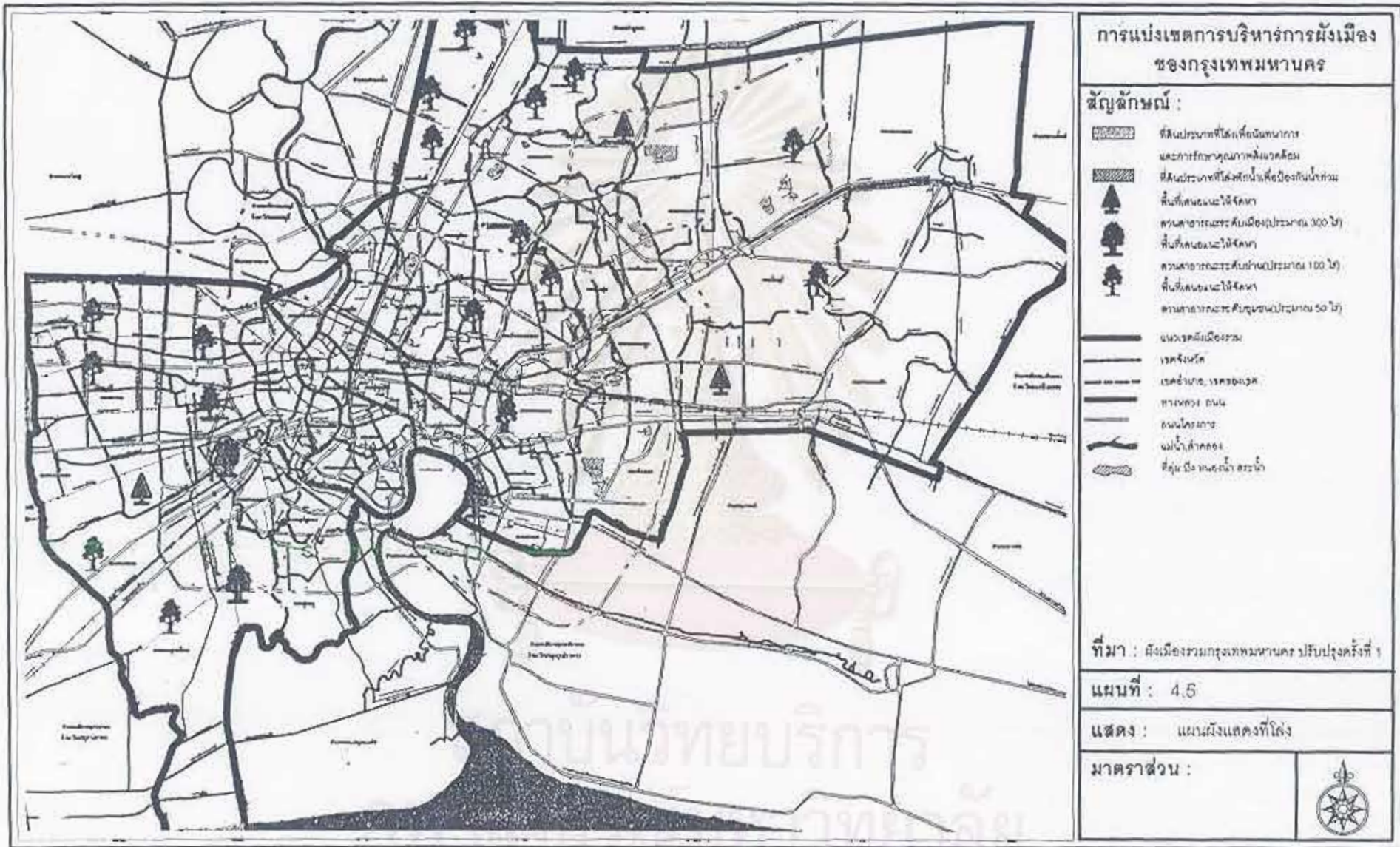
ในการจัดทำแผนผังแสดงที่โล่งได้ศึกษาตัวอย่างแนวคิดและนโยบายในการดำเนินงานของประเทศต่างๆ เช่น นครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมืองกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น ปรากฏว่าแนวคิดของประเทศดังกล่าวได้ให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมของเมืองในด้านต่างๆ ดังนี้คือ

1. การอนุรักษ์และปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำและริมคลองให้สวยงาม
2. การเพิ่มพื้นที่สีเขียวริมถนน
3. การจัดให้มีสวนสาธารณะ และที่เล่นกีฬาออกกำลังกายให้ได้มาตรฐานเพียงพอกับจำนวนประชากร
4. การปลูกต้นไม้เพื่อภูมิทัศน์ของเมือง สร้างความสมดุลของพื้นที่ปลูกสร้างอาคารกับพื้นที่สีเขียว
5. การอนุรักษ์บริเวณที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่า เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ และชายฝั่งทะเล เป็นต้น

แนวคิดและนโยบายดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นหลักการสากลที่สำนักผังเมืองนำมาพิจารณาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของกรุงเทพมหานคร เพื่อกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อไป

หลักการของกรุงเทพมหานคร

ในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) ได้นำเสนอการวางผังโครงสร้างของเมือง และรูปแบบการใช้ที่ดินในแนวทางที่สอดคล้องกับระบบคมนาคมขนส่ง การจัด

**การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร**

สัญลักษณ์ :

- พื้นที่ประเภทที่ 1 ได้แก่ สวนสาธารณะ
และสวนพฤกษศาสตร์ในเขตเมือง
- พื้นที่ประเภทที่ 2 ได้แก่ สวนสาธารณะ
พื้นที่สวนแนวตั้ง
- สวนสาธารณะระดับเมือง (ประมาณ 300 ไร่)
- พื้นที่สวนแนวตั้ง
- สวนสาธารณะระดับย่าน (ประมาณ 100 ไร่)
- พื้นที่สวนแนวตั้ง
- สวนสาธารณะระดับชุมชน (ประมาณ 50 ไร่)
- แนวเขตเมืองรวม
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ, เขตจังหวัด
- ทางหลวง, ถนน
- ถนนโครงการ
- แม่น้ำ, ลำคลอง
- ที่ลุ่ม, บึง, ทะเลสาบ, อ่างน้ำ

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่ 1

แผนที่ : 4.5

แสดง : แผนที่ผังเมือง

มาตราส่วน :

ระบบศูนย์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของเมืองแบบหลายศูนย์กลาง การพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจ รวมถึงการจัดให้มีย่านที่อยู่อาศัย ความหนาแน่นต่างๆ กัน ซึ่งนอกเหนือจากนโยบายในการพัฒนาเมือง ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการปรับปรุงฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมซึ่งจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ทางสังคมในการอยู่ร่วมกัน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร ปัจจัยพื้นฐานในการวางแผนเกี่ยวเนื่องกับข้อเท็จจริงของกรุงเทพมหานคร ดังนี้คือ

1. กรุงเทพมหานครตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1 ถึง 2 เมตร) สภาพภูมิประเทศมีลักษณะเป็นแอ่งขนาดใหญ่ มีความลาดเอียงต่ำและไม่เท่าเทียมกันทั่วทั้งพื้นที่เป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ที่บอบบางต่อปัญหาน้ำท่วม ซึ่งเกิดขึ้นใน 2 กรณี คือ

- Internal Flood ซึ่งเกิดจากฝนตกและปริมาณน้ำฝนมีเป็นจำนวนมาก

- External Flood ที่มาจากน้ำทางตอนเหนือของแม่น้ำเจ้าพระยา และบริเวณข้างเคียง รวมทั้งปัญหาน้ำทะเลหนุน

ดังนั้นระบบป้องกันน้ำท่วมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งดำเนินการโดยระบบการสร้างพื้นที่ปิดล้อม (Polder System) จากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไปจนถึงแนวคันกันน้ำด้านตะวันออกตามพระราชดำริ (King Dike) และแยกเป็นพื้นที่ปิดล้อมย่อยหลายบริเวณ มีการจัดทำแผนหลักจัดหาบึงแอ่งรับน้ำและเก็บกักน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม หรือที่เรียกว่า “โครงการแก้มลิง” ลำคลองต่างๆ มีบทบาทช่วยในการระบายน้ำ โดยเฉพาะคลองในแนวเหนือ-ใต้ ที่ช่วยระบายน้ำลงสู่ทะเล

2. กรุงเทพมหานครมีแม่น้ำและลำคลองมากมาย ซึ่งผูกพันกับวัฒนธรรมและสังคมไทยมาช้านาน ทำหน้าที่เชื่อมโยงชุมชนที่มีความหลากหลาย วิถีชีวิตริมแม่น้ำและลำคลองเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ดังนั้นการออกแบบเมืองจึงควรมีแนวคิดในเรื่องพื้นที่ว่าง พื้นที่สีเขียว และการปลูกสร้างอาคาร เพื่อรักษาระบบนิเวศวิทยา

3. ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีพื้นที่สวนสาธารณะน้อยมากคิดเป็นสัดส่วน 0.86 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน ซึ่งนับว่าน้อยมากและยังมีการกระจายตัวของสวนสาธารณะระดับต่างๆ ไม่ทั่วถึงในแต่ละพื้นที่เห็นควรจัดหาเพิ่มเติม

4. การปลูกสร้างอาคารในเมืองเต็มไปด้วยความแออัดหนาแน่น ควรเพิ่มพื้นที่สีเขียวริมถนนเพื่อลดความแข็งกระด้างของสิ่งก่อสร้างที่เป็นคอนกรีต ก่อให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามและช่วยบรรเทาปัญหามลพิษจากการจราจรในถนน

องค์ประกอบของผัง

แผนผังแสดงที่โล่งจะมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พื้นที่ที่กำหนดตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (กฎกระทรวง ฉบับที่ 116) จำนวน 19 บริเวณ และพื้นที่

ประเภทเดียวกัน ซึ่งเสนอแนะเพิ่มเติมในผังเมืองรวมฯ (กฎกระทรวง ฉบับที่ 414) อีก 22 บริเวณ รวมทั้งสิ้น 41 บริเวณ

พื้นที่ประเภทนี้จะแทนด้วยสัญลักษณ์เป็น พื้นที่สีเขียวอ่อน ซึ่งจะมีข้อกำหนดให้ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการหรือที่เกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมือง สถาบันราชการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

2. ที่โล่งพักน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม

กรุงเทพมหานครจำเป็นต้องมีบึงพักน้ำ (แก้มลิง) เนื่องจากพื้นที่ด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครที่อยู่ในแนวป้องกันน้ำท่วมมีพื้นที่ 650 ตารางกิโลเมตร เมื่อคิดพายุฝน 3 ชั่วโมง จะได้ปริมาณน้ำจากการคำนวณเท่ากับ 43.94 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งน้ำจำนวนนี้จะไหลออกสู่ระบบระบายน้ำหลักเป็นน้ำท่า 18.45 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนที่เหลือ 25.49 ล้านลูกบาศก์เมตร จะถูกขับไว้ตามบ้านเรือน สถานที่บ่อพักน้ำเอกชน โดยใช้แก้มลิงเอกชน

น้ำท่าจำนวน 18.45 ล้านลูกบาศก์เมตร จะถูกสูบระบายออกสู่แม่น้ำ 2.4 ล้านลูกบาศก์เมตร และถูกเก็บไว้ในคลองที่พร่องน้ำไว้ก่อน 3.45 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้นน้ำส่วนที่เหลือจะต้องจัดหาบึงพักน้ำเป็นแก้มลิงสาธารณะ 12.6 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่รับน้ำได้มากอยู่ในพื้นที่สาธารณะ รับน้ำจากคลองเข้าไปเก็บไว้ ดำเนินการและจัดการน้ำโดยกรุงเทพมหานคร

การจัดหาแก้มลิงได้ดำเนินการโดยจัดทำเป็นแผนหลักระบบระบายน้ำและระบบป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ชานเมืองด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครโดยสำนักการระบายน้ำ ทั้งนี้วิธีการจัดหาจากบึงที่เป็นของกรุงเทพมหานคร บึงของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ และบึงของเอกชน

ส่วนพื้นที่ทางด้านฝั่งตะวันตก ปัญหา น้ำท่วมเนื่องจากน้ำฝนไม่รุนแรงเหมือนทางฝั่งตะวันออก เนื่องจากมีคลองจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามคลองส่วนใหญ่เป็นคลองตามแนวตะวันออก-ตะวันตกที่ระบายน้ำออกทางด้านแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นในช่วงฤดูน้ำจากทางเหนือหลากลงมาในแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ระดับสูง จึงไม่สมควรที่จะระบายออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มเติมอีก จึงมีพระราชดำริให้ใช้คลองระบายน้ำลงทางใต้ออกสู่ทะเล แต่เนื่องจากคลองทวีวัฒนาช่วงจากถนนเพชรเกษมถึงคลองภาษีเจริญแคบกว่าตอนบน จึงสมควรขยายและขุดคลองต่อไป เชื่อมถึงคลองขุนราชพินิจใจ โดยเวนคืนกว้าง 50 เมตร และเวนคืนคลองหัวกระบือ คลองขุนราชพินิจใจให้กว้าง 100 เมตร เพื่อเร่งระบายน้ำลงทางใต้ออกสู่ทะเล

ในแผนผังแสดงที่โล่ง จะกำหนดเฉพาะพื้นที่แอ่งพักน้ำของทางราชการ หรือแก้มลิงที่ไปสู่การปฏิบัติแล้ว โดยใช้สัญลักษณ์ สีเขียวอ่อนมีเส้นทแยงสีเขียว ซึ่งจะมีข้อกำหนดให้ใช้ประโยชน์เพื่อเป็นที่พักน้ำสำหรับป้องกันน้ำท่วม สถานที่ราชการ หรือสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันน้ำท่วม และสวนสาธารณะ โดยให้มีการถมดินได้ไม่เกินร้อยละ 35 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ

ส่วนพื้นที่ลุ่ม บึง หนองน้ำ สระน้ำของภาคเอกชน ซึ่งอยู่ในระบบป้องกันน้ำท่วม ในพื้นที่ชานเมืองด้านตะวันออก ใช้สัญลักษณ์เป็น เส้นทแยงสีฟ้า ซึ่งจะเป็นลักษณะของการแสดงสภาพภูมิศาสตร์ทั่วไป

3. ที่ว่างเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมริมถนนสายหลัก

วัตถุประสงค์ของการกำหนดพื้นที่สีเขียวริมถนนทั้งสองฟากเพื่อเสริมสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามร่มรื่นด้วยธรรมชาติ ตามแนวถนนทั้งสองฟาก ให้ร่มเงา และใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่สีเขียวกันชน (Buffer) ระหว่างถนนและพื้นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ช่วยกรองฝุ่นละอองและควันพิษจากท่อไอเสียรถยนต์ ซึ่งจะกำหนดพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในถนนที่มีข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครควบคุมพื้นที่ริมถนนในระยะ 15 เมตร จำนวน 22 สาย โดยแสดงด้วยเส้นสีเขียวขนานแนวถนนทั้งสองฟาก

หลักการคือ ต้องจัดให้มีที่โล่งเพื่อปลูกต้นไม้ในระยะ 2 เมตร เป็นอย่างน้อย ตามแนวเขตที่ดินด้านหน้าที่ติดถนนสาธารณะ เว้นแต่รั้ว กำแพง ป้อมยาม ป้ายชื่ออาคาร ทางเข้าออกอาคาร และทางเข้าออกรถยนต์

4. ที่ว่างเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมริมแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลอง

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการจัดทำข้อบัญญัติกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีหลักการและเหตุผลคือ ปัจจุบันริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่และอาคารสูงเป็นจำนวนมาก อาคารบางแห่งรุกล้ำแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม และภูมิทัศน์ของแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง สถาปัตยกรรม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างอาคารริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฟาก ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนเตรียมนำเสนอสภากรุงเทพมหานครพิจารณา โดยมีหลักการดังนี้

1. ภายในระยะ 15 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฟาก ให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 8 เมตร ทั้งนี้ต้องห่างจากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไม่น้อยกว่า 3 เมตร ซึ่งมีใช้ห้องแถวหรือตึกแถว

2. ภายในระยะ 15 เมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน 45 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฟาก ให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 16 เมตร

สำหรับคลองต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก มีบทบาทสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ การคมนาคมขนส่ง การระบายน้ำ และการท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันให้มีการก่อสร้างอาคารรุกล้ำริมคลองกีดขวางการสัญจรทางน้ำ ก่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จึงเห็นควรควบคุมการก่อสร้างให้มีระยะถอยร่นจากริมฝั่งคลองทั้งสองฟาก ดังนี้

คลองที่กำหนดในแผนผังที่โล่ง	- การปลูกสร้างอาคารให้มีระยะถอยร่น 6 เมตร
(คลองสีฟ้ามีเส้นขนานสีเขียว)	จากริมฝั่งคลองทั้งสองฟาก
คลองอื่นใดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้	- การปลูกสร้างอาคารให้มีระยะถอยร่น 3 เมตร
	สำหรับอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 3 ชั้น และให้มีระยะถอยร่น 6 เมตร สำหรับอาคารที่มีความสูงเกิน 3 ชั้น

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสวนสาธารณะ

สวนสาธารณะเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นสำหรับกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่ ประโยชน์ของสวนสาธารณะไม่ใช่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น แต่ภูมิทัศน์ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งช่วยในการถ่ายเทอากาศบริสุทธิ์ เหมาะสำหรับเมืองที่มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น และเป็นการนำธรรมชาติกลับมาสู่เมือง เพื่อช่วยแก้ปัญหาหามลพิษต่างๆ ในแผนผังแสดงที่โล่ง ได้เสนอแนะระบบสวนสาธารณะที่จะต้องจัดหาเพิ่มเติม ในบริเวณชุมชนที่ขาดแคลน ดังนี้

ฝั่งตะวันตก

สวนสาธารณะระดับเมือง	1 แห่ง
สวนสาธารณะระดับเขต	2 แห่ง
สวนสาธารณะระดับชุมชน	7 แห่ง

ฝั่งพระนคร

สวนสาธารณะระดับเมือง	2 แห่ง
สวนสาธารณะระดับเขต	1 แห่ง
สวนสาธารณะระดับชุมชน	15 แห่ง

ทั้งนี้ไม่นับรวมสวนสาธารณะระดับละแวกบ้านซึ่งจะดำเนินการต่อไปในการจัดหาที่ดิน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ.2539 โดยสำนักพัฒนามาตรฐานผังเมือง กรมการผังเมือง ได้มีการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับที่ตั้งสวนป่า สวนสาธารณะ สนามกีฬา สวนหย่อม และสนามเด็กเล่น ควรให้มีการกระจายอย่างทั่วถึงในพื้นที่ชุมชนตามรัศมีการให้บริการที่เหมาะสม แต่ทั้งนี้ในการวางผังเมืองรวมจะกำหนดที่ตั้งตามเกณฑ์ดังกล่าวได้เฉพาะที่ดินที่เป็นของรัฐหรือที่ดินสาธารณะประโยชน์เท่านั้น นอกจากนี้รัฐจะต้องเวนคืนหรือจัดซื้อหรือรับบริจาค ซึ่งขณะนี้กรุงเทพมหานครยังไม่มีโครงการที่ชัดเจน

ดังนั้นในแผนผังแสดงที่โล่งจึงได้เพิ่มเติมสวนสาธารณะเฉพาะที่ดำเนินการพัฒนาแล้วเท่านั้น สำหรับสวนสาธารณะที่เสนอแนะให้จัดหาเพิ่มเติมได้แสดงสัญลักษณ์ไว้ในบริเวณที่ควรจัดหาสวนสาธารณะระดับต่างๆ ซึ่งไม่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณนั้นแต่อย่างใด เป็นเพียงโครงการในอนาคตที่เสนอแนะให้หน่วยงานปฏิบัติไปจัดหาพื้นที่ในรัศมีใกล้เคียง ตามระบบสวนสาธารณะที่มีการวางแผนไว้

สรุปข้อเสนอแนะของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ในด้านที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1. เป้าหมายสวนสาธารณะต่อจำนวนประชากรกรุงเทพมหานครเท่ากับ 2 ตารางเมตรต่อคนในเวลา 5 ปี และ 10 ตารางเมตรต่อคนในแผนระยะยาว
2. จัดทำแผนผังแสดงที่โล่ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครในสาระสำคัญเพิ่มเติมจากผังการใช้ประโยชน์ที่ดินและผังคมนาคมขนส่ง
3. จัดทำแผนแม่บทสวนสาธารณะ เพื่อนำนโยบายและเป้าหมายของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครไปสู่แผนปฏิบัติ

4.2 การบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

การบริการพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารการผังเมืองที่จะต้องจัดทำให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้ที่ดินในแต่ละพื้นที่ การศึกษาในส่วนนี้ เป็นการศึกษากำหนดให้บริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ในด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ การให้บริการ และแผนและโครงการของแต่ละประเภทในช่วงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 สาธารณูปโภคที่ดำเนินการโดยองค์กรนอกส่วนราชการกรุงเทพมหานคร

1) การไฟฟ้า

การดำเนินงานบริการกระแสไฟฟ้าเป็นหน้าที่ของการไฟฟ้านครหลวงซึ่งมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ หน้าที่หลักของการไฟฟ้านครหลวง คือ รับซื้อพลังงานไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมาจัดจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรปราการ และบางส่วนของจังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมพื้นที่ 3,191.60 ตร.กม.

สำหรับเขตที่มีความหนาแน่นของผู้ใช้ไฟฟ้ามากที่สุด ได้แก่ เขตวัดเลียบ ยานนาวา คลองเตย ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมและธุรกิจการค้า สำหรับเขตที่มีความหนาแน่นของผู้ใช้ไฟฟ้าน้อย ได้แก่ เขตราชบุรีบูรณะ บางใหญ่ และมีนบุรี แต่สำหรับเขตมีนบุรีนั้นมีอัตราการเพิ่มของผู้ใช้ไฟฟ้าสูงสุดเฉลี่ย 9.3% ต่อปี เนื่องจากเป็นเขตที่มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยสูงโดยเฉลี่ยแล้วในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาความต้องการไฟฟ้าสูงสุดจะเกิดขึ้นระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม และความต้องการไฟฟ้าต่ำสุดระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์

ในปี พ.ศ.2539 กรุงเทพมหานครมีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 1,491,778 ราย ในจำนวนนี้เป็นบ้านอยู่อาศัย ร้อยละ 78.75 กิจกรรมขนาดเล็ก ร้อยละ 19.43 กิจกรรมขนาดกลาง ร้อยละ 0.96 ราชการและองค์กรไม่แสวงหากำไร ร้อยละ 0.51 ไฟสาธารณะ ร้อยละ 0.26 กิจกรรมเฉพาะอย่าง ร้อยละ 0.08 และกิจการขนาดใหญ่ ร้อยละ 0.01

การไฟฟ้านครหลวงมีแผนแม่บทในการพัฒนาและขยายการให้บริการไฟฟ้า โดยในปีงบประมาณ 2541 มีโครงการขยายระบบไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ.2544 คาดว่าจะมีความต้องการพลังงานไฟฟ้าสูงสุด 9,196.79 เมกกะวัตต์ ในขณะที่การไฟฟ้านครหลวงสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 16,544.8 เมกกะวัตต์ คิดเป็น 55.59% ของกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ ซึ่งสามารถรองรับความต้องการใช้ไฟฟ้าในด้านต่างๆ รวมถึงโครงการรถไฟฟ้าของระบบขนส่งมวลชน โดยปัจจุบันมีการจัดตั้งสถานีไฟฟ้าย่อยใต้อาคารและหม้อสูด เพื่อรองรับโครงการรถไฟฟ้าของระบบขนส่งมวลชนที่จะเกิดขึ้น

สำหรับความต้องการไฟฟ้าของสถานีสูบน้ำต่างๆ ไม่มีผลกระทบต่อระบบทั้งหมดของการไฟฟ้านครหลวง นอกจากนี้ยังมีแผนการผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ จำนวน 20

เมกะวัตต์ ซึ่งเป็นแผนที่สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ กำหนดให้เป็นไปตามเป้าหมายภายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

2) การประปา

การให้บริการประปาในพื้นที่กรุงเทพมหานครอยู่ในหน้าที่ของการประปานครหลวง ซึ่งมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ ให้บริการน้ำประปาแก่ประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ ซึ่งแบ่งพื้นที่การบริการออกเป็น 11 สำนักงานประปาสาขา ในปี 2540 การประปานครหลวงมีโรงงานผลิตน้ำประปา 4 โรงงาน คือ โรงงานผลิตน้ำประปาบางเขน โรงงานผลิตน้ำสามเสน โรงงานผลิตน้ำธนบุรี โรงงานผลิตน้ำมหาสวัสดิ์ (โรงงานแห่งใหม่ตั้งอยู่ที่ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี) สามารถผลิตน้ำประปาได้ 4.5 ล้านลบ.ม./วัน ขณะที่ประชาชนมีความต้องการน้ำประปาประมาณ 4.08 ล้านลบ.ม./วัน แต่สามารถจ่ายให้แก่ประชาชนได้เพียง 2.74 ล้านลบ.ม./วัน หรือบริการประชาชนจำนวน 6.4 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 66 ของประชาชนทั้งหมดในพื้นที่รับผิดชอบ) ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการ 985 ตร.กม. แม้ว่าน้ำประปาที่ผลิตได้มีจำนวนมากกว่าปริมาณน้ำที่ต้องการแต่เนื่องจากมีน้ำที่สูญเสียสูงถึง 39.1% ของปริมาณน้ำที่ผลิตได้ จึงทำให้การให้บริการน้ำประปาในพื้นที่ของการประปานครหลวงยังคงขาดแคลนและไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

การประปานครหลวงได้จัดทำแผนแม่บท (Master Plan) ฉบับแรก ในปี พ.ศ.2513 เพื่อกำหนดแนวทางการขยายกำลังการผลิตและจ่ายน้ำใน 30 ปีข้างหน้า แต่เนื่องจากการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงเพิ่มขึ้นเร็วกว่าที่คาดการณ์ไว้มาก การประปานครหลวงจึงได้ปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาวะการณที่เปลี่ยนแปลงไป โดยจัดทำแผนแม่บทฉบับที่ 2 ซึ่งให้บริการระยะยาว เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2530-2560 พร้อมทั้งจัดทำโครงการแผนหลักครั้งที่ 5-13 (ภายในแผนแม่บทฉบับที่ 2) เพื่อดำเนินการตามแนวของแผนแม่บท ในโครงการแผนหลักครั้งที่ 5 (ปี พ.ศ.2535-2540) เป็นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำประปาทางฝั่งตะวันตก โดยก่อสร้างโรงงานผลิตน้ำประปาแห่งใหม่ริมคลองมหาสวัสดิ์ สามารถขยายขอบเขตพื้นที่บริการออกไปอีก 80 ตร.กม. ให้บริการประชาชนจำนวน 800,000 คน ส่วนในโครงการแผนหลักครั้งที่ 6-13 เป็นโครงการขยายกำลังการผลิตและระบบการจ่ายน้ำให้ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการที่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

ปัจจุบันการประปานครหลวงอยู่ในช่วงระยะเวลาการดำเนินการของโครงการแผนหลักครั้งที่ 6 (ปี พ.ศ.2538-2542) คือ เพิ่มกำลังการผลิตน้ำที่โรงงานผลิตน้ำมหาสวัสดิ์อีกวันละ 400,000 ลบ.ม. สามารถขยายพื้นที่บริการเพิ่มขึ้นอีก 80 ตร.กม. และมีโครงการคลองประปาฝั่งตะวันตก (ปี พ.ศ.2536-2540) ซึ่งจะเพิ่มกำลังการผลิตน้ำและพื้นที่จ่ายน้ำในพื้นที่ฝั่งตะวันตกได้มาก

ในอนาคต การประปานครหลวง ได้เตรียมโครงการแผนหลักไว้จนถึงสิ้นปี พ.ศ.2560 แต่ในช่วงระยะเวลาที่ตรงกับฝั่งเมืองรวม คือ โครงการแผนหลักครั้งที่ 7 และ 8 ดังมีรายละเอียดดังนี้

โครงการแผนหลักครั้งที่ 7 เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2540-2545 โดยมีขอบเขตของงานดังนี้

1. ก่อสร้างขยายโรงงานผลิตน้ำมหาสวัสดิ์ เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตอีก 400,000 ล้าน ลบ.ม./วัน
2. ก่อสร้างและปรับปรุงระบบส่งน้ำ โดยก่อสร้างสถานีสูบน้ำบางเขตชุดที่ 3 ปรับปรุงสถานีสูบน้ำมหาสวัสดิ์ และก่อสร้างอุโมงค์หรือท่อส่งน้ำความยาวรวม 31.9 กม.
3. ก่อสร้างสถานีสูบน้ำจ่ายน้ำมีนบุรีและปรับปรุงสถานีสูบน้ำลาดกระบังและเพชรเกษม
4. ก่อสร้างวางท่อประปาความยาวประมาณ 850 กม.
5. ปรับปรุงอุโมงค์ส่งน้ำเดิมช่วงล่างความยาวประมาณ 13.6 กม.

คาดว่าจะสามารถขยายพื้นที่การให้บริการได้อีกประมาณ 90 ตร.กม. และเพิ่มจำนวนผู้ใช้น้ำ 120,000 ราย สามารถเพิ่มกำลังการผลิตรวมของการประปานครหลวงจาก 4.95 ล้าน ลบ.ม./วัน เป็น 5.35 ล้านลบ.ม./วัน หลังจากสิ้นโครงการ

โครงการแผนหลักครั้งที่ 8 ระยะเวลาดำเนินการ พ.ศ.2542-2546 โดยมีขอบเขตของงาน ดังนี้

1. ก่อสร้างขยายโรงงานผลิตน้ำบางเขน เพื่อเพิ่มกำลังการผลิต 400,000 ล้าน ลบ.ม./วัน
2. ก่อสร้างและปรับปรุงระบบส่งน้ำ โดยการปรับปรุงสถานีสูบน้ำมหาสวัสดิ์ และก่อสร้างท่อส่งน้ำความยาว 15 กม.
3. ก่อสร้างสถานีสูบน้ำบางพลี
4. ก่อสร้างวางท่อประปาความยาว 1,000 กม.

คาดว่าจะสามารถขยายพื้นที่การให้บริการได้อีกประมาณ 100 ตร.กม. และเพิ่มจำนวนผู้ใช้น้ำ 130,000 ราย และสามารถเพิ่มกำลังการผลิตรวมของการประปานครหลวงจาก 5.35 ล้านลบ.ม./วัน เป็น 5.75 ล้านลบ.ม./วัน ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ

เมื่อสิ้นโครงการแผนหลักที่ 7 และ 8 แล้วจะสามารถขยายพื้นที่การให้บริการได้อีกประมาณ 190 ตร.กม. และประชาชนที่ให้บริการประมาณ 250,000 ราย

ความสามารถในการให้บริการในอนาคต

การคาดการณ์ของการประปานครหลวงในปี พ.ศ. 2545 (สิ้นสุดปีผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) จะมีปริมาณน้ำจำหน่าย 3.68 ล้านลบ.ม./วัน ครอบคลุมพื้นที่ 1,220 ตร.กม. ให้บริการประชาชนจำนวน 7.7 ล้านคน คิดเป็น 69.9% ของประชากรทั้งหมดในพื้นที่รับผิดชอบ การประปานครหลวงได้วางแผนการขยายกำลังการผลิตและการให้บริการน้ำประปาแก่ประชาชนในพื้นที่ชั้นนอกของพื้นที่การให้บริการ โดยมีแผนงานการวางท่อประปา ซึ่งระยะเวลาอยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครปรับปรุงครั้งที่ 1 นั้น โดยพื้นที่ส่วนที่จะวางแนวท่อประปาขยายออกไป มีดังนี้

ทางด้านเหนือ สุดเขตพื้นที่ให้บริการติดกับจังหวัดปทุมธานี

ทางด้านตะวันออก ริมถนนสายหลักในเขตต่างๆ ดังนี้

- ในเขตบางเขน แนวถนนสุขาภิบาล 5 (สายใหม่) ถนน กม.11
- ในเขตมีนบุรี แนวถนนนิมิตรใหม่ ถนนหทัยราษฎร์ ถนนประชาร่วมใจ ถนนราษฎร์อุทิศ
- ในเขตหนองจอก แนวถนนมิตรไมตรี ถนนสันติสุข ถนนเชื่อมสัมพันธ์ ถนนสุขวิทวงศ์ ถนนเลียบบวาริ
- เขตลาดกระบัง แนวถนนเจ้าคุณทหาร ถนนฉลองกรุง ถนนร่มเกล้า ถนนลาดกระบัง และเลยออกไปจนถึง อ.บางพลี สมุทรปราการ

ทางด้านตะวันตก

- ในเขตตลิ่งชัน แนวถนนพุทธมณฑลสาย 1
- ในเขตบางขุนเทียน แนวถนนพระราม 2 ถนนบางเลน 5
- ในเขตหนองแขม แนวถนนเพชรเกษม ซอย 81 และเลยออกไปจนถึง บริเวณด้านตะวันตกของอ.บางบัวทอง อ.บางใหญ่ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี (ติดกับกรุงเทพมหานคร)

ทางด้านใต้ สุดเขตพื้นที่รับผิดชอบ จ.สมุทรปราการ

3) น้ำบาดาล

กรมทรัพยากรธรณีเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและควบคุมการใช้ น้ำบาดาล ตลอดจนถึงคุณภาพน้ำบาดาลที่นำขึ้นมาใช้ สาเหตุสำคัญ 3 ประการของการใช้น้ำบาดาล เนื่องจาก

1. การประปาไม่สามารถขยายพื้นที่การให้บริการได้ทันกับการขยายตัวของพื้นที่เมือง
2. ระบบการจ่ายน้ำประปาบางส่วนมีปัญหาการรั่วซึม ท่อแตก และการลึกลงบ ต่อท่อโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่งผลให้เกิดปัญหาแรงดันน้ำตามท่อไม่แรงพอ
3. ราคา น้ำบาดาลถูกกว่าน้ำประปา ลูกบาศก์เมตรละ 3.50 บาท ขณะที่ราคา น้ำประปาของที่พักอาศัยประมาณ 5.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

กรมทรัพยากรธรณีได้สรุปจำนวนบ่อที่ขุดใช้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนี้ บ่อน้ำ บาดาลเอกชน 1,342 บ่อ เพื่อการอุปโภคบริโภค 691 บ่อ ปริมาณน้ำ 153,682 ลบ.ม./วัน เพื่อการเกษตรกรรม 32 บ่อ ปริมาณน้ำ 3,260 ลบ.ม./วัน เพื่อการธุรกิจ 619 บ่อ ปริมาณ น้ำ 176,611 ลบ.ม./วัน บ่อน้ำบาดาลของส่วนราชการและองค์กรของรัฐ 29 บ่อ คิดเป็น ปริมาณน้ำ 67,683 ลบ.ม./วัน และบ่อน้ำบาดาลที่การประปานครหลวงรับผิดชอบ 48 บ่อ ปริมาณน้ำ 157,763 ลบ.ม./วัน รวมปริมาณน้ำบาดาลที่นำขึ้นมาใช้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประมาณ 681,999 ลบ.ม./วัน พบมากในเขตบางเขน มีนบุรี ลาดกระบัง ตลิ่งชัน และ บางขุนเทียน

จากการขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาเพื่อการอุปโภคและบริโภคของประชาชนในเมือง อันเป็นสาเหตุทำให้แผ่นดินทรุดตัว และมีผลต่อเนื่องในเรื่องการระบายน้ำและปัญหาน้ำท่วม กรมทรัพยากรธรณีจึงได้จัดลำดับพื้นที่วิกฤตการณ์น้ำบาดาลตามการทรุดตัวของแผ่นดิน ดังนี้

เขตวิกฤตการณ์อันดับ 1 ครอบคลุมพื้นที่ที่มีการทรุดตัวของพื้นดินมากกว่า 3 ซม.ต่อปี และระดับน้ำบาดาลลดลงมากกว่า 3 เมตรต่อปี ได้แก่ เขตมีนบุรี (ทั้งเขต) เขตบางเขน (ทั้งเขต) เขตดอนเมือง เฉพาะแขวงตลาดบางเขน เขตลาดพร้าว (ทั้งเขต) เขตจตุจักร (ทั้งเขต) เขตบึงกุ่ม (ทั้งเขต) เขตบางกะปิ (ทั้งเขต) เขตประเวศ (ทั้งเขต) เขตสวนหลวง (ทั้งเขต) เขตพระโขนง (ทั้งเขต) เขตห้วยขวาง (ทั้งเขต) เขตคลองเตย เฉพาะแขวงคลองตันและแขวงพระโขนง เขตลาดพร้าว ยกเว้นแขวงชุมทอง

เขตวิกฤตการณ์อันดับ 2 ครอบคลุมพื้นที่ที่มีการทรุดตัวของพื้นดินระหว่าง 1-3 ซม.ต่อปี และระดับน้ำบาดาลลดลงระหว่าง 2-3 เมตรต่อปี ได้แก่ เขตบางขุนเทียน (ทั้งเขต) เขตบางคอแหลม (ทั้งเขต) เขตสาทร (ทั้งเขต) เขตดุสิต (ทั้งเขต) เขตพระนคร (ทั้งเขต) เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย (ทั้งเขต) เขตสัมพันธวงศ์ (ทั้งเขต) เขตสาทร (ทั้งเขต) เขตบางรัก (ทั้งเขต) เขตยานนาวา (ทั้งเขต) เขตพญาไท (ทั้งเขต) เขตราชเทวี (ทั้งเขต) เขตคลองสาน (ทั้งเขต) เขตหนองแขม (ทั้งเขต) เขตหนองจอก เฉพาะแขวงคลองสีบ แขวงคูฝั่งเหนือ แขวงโคกแฝด แขวงลำผักชี และเขตบางซื่อ (ทั้งเขต) เขตดอนเมือง เฉพาะแขวงทุ่งสองห้องและแขวงสีกัน

เขตวิกฤตการณ์อันดับ 3 ครอบคลุมพื้นที่ที่มีการทรุดตัวของพื้นดินน้อยกว่า 1 ซม.ต่อปี และระดับน้ำบาดาลลดน้อยลงกว่า 2 เมตรต่อปี ได้แก่ บริเวณพื้นที่นอกเหนือเขตวิกฤตการณ์อันดับ 1 และ อันดับ 2 (ข้างต้น)

อย่างไรก็ตาม กรมทรัพยากรธรณีได้มีนโยบายที่จะยกเลิกการใช้หน้าบาดาลให้หมดไปเพื่อรักษาความสมดุลย์ตามธรรมชาติและควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี การประกาศกำหนดเขตพื้นที่วิกฤตการณ์น้ำบาดาลก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยลดการใช้หน้าบาดาล การประสานครหลวงได้สนองนโยบายโดยการยกเลิกบ่อน้ำบาดาล 68 บ่อ ที่อยู่ในความรับผิดชอบไปเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540

4) การบริการโทรศัพท์

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์แก่ประชาชน ซึ่งมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ แบ่งพื้นที่การให้บริการออกเป็นเขตนครหลวงและส่วนภูมิภาค สำหรับเขตนครหลวงให้บริการครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี

กรุงเทพมหานครมีการใช้โทรศัพท์เฉลี่ย 27.63 เลขหมายต่อประชากร 100 คน และจำนวนโทรศัพท์สาธารณะโดยเฉลี่ย 3.22 เลขหมายต่อประชากร 100 คน โดยเขตพาณิชย์กรรมบริเวณชั้นในจะมีจำนวนการใช้บริการโทรศัพท์สูงมากเมื่อเทียบกับบริเวณรอบนอกซึ่งเป็นเขตที่อยู่อาศัยชานเมือง โดยเลขหมายโทรศัพท์ธรรมดาามีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน แต่โทรศัพท์สาธารณะพบว่า บริเวณชานเมืองมีจำนวนน้อยและมีเลขหมายที่ยังไม่ได้ให้บริการอีกจำนวนมาก องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยจึงมีแผนจะเพิ่มจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ทั่วประเทศให้มีจำนวนเฉลี่ย 10 เลขหมายต่อประชากร 100 คน

โดยจัดทำโครงการขยายบริการโทรศัพท์ 1.9 ล้านเลขหมายใน พ.ศ. 2538 – 2541 ซึ่งคาดว่าจะสามารถให้บริการโทรศัพท์ได้อย่างเพียงพอจนถึงปี พ.ศ. 2543 ในเขตกรุงเทพมหานคร

สำหรับฝั่งเมืองรวมกรุงเทพมหานคร คาดว่า ปี พ.ศ.2545 จะมีจำนวนประชากรประมาณ 9.3 ล้านคน ซึ่งเทียบกับจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ที่เหลือและสำรองประกอบกับจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ของ บริษัท เทเลคอมเอเชีย ซึ่งได้รับสัมปทานองค์การโทรศัพท์จำนวน 1,892,800 เลขหมาย คิดว่าจำนวนโทรศัพท์ในอนาคตจะสามารถสนองความต้องการใช้บริการของประชาชนได้อย่างแน่นอน

4.2.2 สาธารณูปโภคที่ดำเนินการโดยกรุงเทพมหานครประสานกับหน่วยงานอื่น

1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

กรุงเทพมหานครมีปัญหาน้ำท่วมในอดีตอยู่หลายครั้งที่สำคัญ เช่น น้ำท่วมใหญ่ ปี พ.ศ.2518, 2521, 2523, 2526 และ พ.ศ.2538 เนื่องมาจากกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำและมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะบริเวณชานเมือง นอกจากนั้นยังมีการขุดหน้าดินไปถมในเขตชั้นในและชั้นกลางอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาสำคัญทั้งทางฝั่งตะวันตก คือ เขตตลิ่งชัน บางพลัด ธนบุรี บางขุนเทียน ฯลฯ และฝั่งตะวันออก คือ เขตมีนบุรี ลาดกระบัง หนองจอก บึงกุ่ม ประเวศ ฯลฯ ที่ต้องประสบกับปัญหาน้ำหลากที่ต่อเนื่องมาจากทุ่งเกษตรกรรมของที่ราบลุ่มเจ้าพระยาตอนบน

การป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่กรุงเทพมหานครอยู่ในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานครประสานกับกรมชลประทาน มีหน้าที่ดูแลเสริมคันกันน้ำที่มีอยู่เดิมในเขตโครงการชลประทานต่างๆ ให้แข็งแรง จัดสร้างทำนบชั่วคราวตามบริเวณปากคลองธรรมชาติที่เชื่อมกับแม่น้ำและปิดช่องสะพานต่างๆ ตามแนวทางหลวงที่ใช้เป็นแนวคันป้องกันน้ำล้นจากแม่น้ำไม่ให้ไหลเข้าท่วมพื้นที่การเกษตร จะผันน้ำบางส่วนเข้าไปเก็บในทุ่งเพื่อชะลอความรุนแรงของน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ควบคุมดูแลปริมาณน้ำออกจากพื้นที่ทุ่งตะวันตกลงสู่แม่น้ำท่าจีน และลงสู่ชายทะเลผ่านสถานีสูบน้ำถาวร 4 แห่ง ที่สถานีสูบน้ำ บางยี่ขัน พระยาบรรลือ พระพิมล และมหาสวัสดิ์

พื้นที่ป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นครอบคลุมเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี โดยกรมชลประทานจะดูแลเขตปริมณฑลเป็นหลัก และประสานกับกรุงเทพมหานครในการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร

1. พื้นที่ฝั่งตะวันออกด้านในและด้านนอกคันกันน้ำพระราชดำริ นับตั้งแต่คันกันน้ำฝั่งตะวันออกถึงปากแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นพื้นที่ประมาณ 1,000 ตร.กม. อยู่ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบ ดังนี้

- ดูแลบำรุงรักษาคันกันน้ำ ตามพระราชดำริที่กรมชลประทานก่อสร้างไว้ ความยาว 27 กม.

- ควบคุมการปิด-เปิดอาคารบังคับน้ำ ตลอดความยาวของคันกันน้ำพระราชดำริ จำนวน 3 แห่ง
- ควบคุมการระบายน้ำออกจากพื้นที่ด้านนอกคันกันน้ำพระราชดำริลงสู่ทะเลผ่านประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำถาวรริมชายทะเลทั้งหมดเพื่อควบคุมระดับน้ำด้านนอกคันให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

2. พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกที่อยู่ภายในคันกันน้ำพระราชดำริ (นอกเหนือพื้นที่กรุงเทพมหานคร) ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ จะต้องควบคุมการระบายน้ำผ่านอาคารต่างๆ พร้อมมีสถานีสูบน้ำจำนวน 26 แห่ง โดยต้องประสานงานกับจังหวัดดังกล่าว เพื่อระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่มคลองต่างๆ และลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาต่อไป

3. พื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยานอกเขตป้องกันของกรุงเทพมหานคร จะอยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรี นครปฐม และสมุทรปราการบางส่วน พื้นที่ด้านนี้เป็นที่ลุ่มและเป็นพื้นที่การเกษตรอยู่ระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีน ซึ่งลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เอียงลาดไปทางแม่น้ำเจ้าพระยา ไม่สามารถดึงน้ำออกทางแม่น้ำท่าจีนและไม่สามารถทำทางระบายน้ำลงสู่ทะเลทางทิศใต้ได้ ปัจจุบันทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานครมีคันกันน้ำตามแนวทางรถไฟสายใต้ แนวความคิดของการป้องกันน้ำท่วมภายในพื้นที่ คือการจัดทำแก้มลิงฝั่งตะวันตก โดยเสนอให้ปรับปรุงระบบคลอง ขุดลอกให้สามารถกักเก็บน้ำได้ และใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งด้วย ก่อนจัดทำประตูน้ำแล้วระบายออกสู่ทะเลทางแม่น้ำเจ้าพระยา การเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำจึงสร้างประตูระบายน้ำ และสถานีสูบน้ำอีก 9 สถานี บริเวณใต้ประตูระบายน้ำคลองมหาสวัสดิ์ลงมา รวมทั้งดำเนินโครงการแก้มลิงคลองมหาชัย-คลองสนามชัย และแก้มลิง “ท่าจีนตอนล่าง”

ในฤดูน้ำหลากประกอบกับมีฝนตกหนัก ปริมาณน้ำที่ไหลบ่ามาทางเหนือลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยานั้น บางปีจะมีปริมาณน้ำสูงถึง 5,000 ลบ.ม./วินาที ซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาจะสามารถรับน้ำ (Carrying Capacity) ไว้ได้เพียง 3,000 ลบ.ม./วินาที เท่านั้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการที่จะช่วยผันน้ำจำนวนอีก 2,000 ลบ.ม./วินาที ลงสู่ทะเลด้วยความรวดเร็วไม่ให้เกิดน้ำท่วมพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกรุงเทพมหานครจึงได้ดำเนินการโครงการขุดคลองเชื่อมคลองทวีวัฒนากับคลองจุนราชพิณีใจเพื่อเร่งผันน้ำออกสู่ทะเลทางพื้นที่ฝั่งตะวันตกสำหรับพื้นที่ฝั่งตะวันออก ขณะนี้อยู่ในระหว่างการศึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมเลือกพื้นที่ผันน้ำออกสู่ทะเลด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร (พื้นที่อนุรักษ์ขนบและเกษตรกรรมด้านตะวันออก) จึงยังคงความสำคัญที่จะต้องรักษาไว้ให้เป็นพื้นที่หน่วงน้ำ (Retard area) ขนาดใหญ่ของกรุงเทพมหานครต่อไป นอกจากนั้นกรุงเทพมหานครยังได้สนองพระราชดำริจัดพื้นที่รองรับน้ำเสริมโดยใช้มาตรการชะลอน้ำ (แก้มลิง) สาธารณะและเอกชน เพื่อเก็บน้ำชั่วคราวในพื้นที่ขนาดใหญ่ก่อนระบายน้ำลงสู่ทะเลเพื่อให้น้ำไหลผ่านออกจากเมืองได้ในเวลาน้ำทะเลหนุน เพื่อแก้ไขปัญหาโดยรวมของพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

โครงการแก้มลิงเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2539 “ให้พิจารณาโครงการแก้มลิงที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและพื้นที่ในเขตจังหวัดสมุทรสาครและกรุงเทพมหานคร” โดยแก้มลิงนี้ให้รวบรวมน้ำ รับน้ำ

ดึงน้ำท่วมในพื้นที่ตอนบนลงมาเก็บไว้ แล้วค่อยระบายลงสู่อ่าวไทยตามจังหวะการขึ้นลงของระดับน้ำทะเล พื้นที่ป้องกันน้ำท่วมตามแนวพระราชดำริ “แก้มลิง” ที่ กรุงเทพมหานครใช้แล้วในปัจจุบัน 6 แห่ง ได้แก่

1. บึงมักกะสัน	4. บึงสวนสยาม
2. บึงกระเทียม	5. บึงกุ่ม
3. บึงพระราม 9	6. บึงลำพังพวย

บึงรับน้ำที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง 3 แห่ง คือ

1. บึงหนองบอน
2. บึงพิบูลย์วัฒนา
3. บึงเรื่อนจำคลองเปรม

ปัญหาและอุปสรรคจากการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล คือ ปัญหาด้านการระบายน้ำ เนื่องจากระบบระบายน้ำส่วนใหญ่เป็นระบบชั่วคราว ประกอบกับประสิทธิภาพและความแน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์และหน่วยปฏิบัติการแก้ไขน้ำท่วมมีจำนวนน้อย มีการกีดขวางทางน้ำไหลเนื่องมาจากน้ำไหลจากถนนลงสู่ท่อระบายน้ำ จากท่อระบายน้ำลงสู่คลอง โดยท่อระบายน้ำชำรุดเนื่องจากหน่วยงานสาธารณสุขไปกด ประชาชนปลูกบ้านเรือนรุกล้ำคลอง ทำให้มีอาจขุดลอกขยายความกว้างและลึกได้พอ เป็นเหตุให้น้ำไหลไม่สะดวก ระบบสูบน้ำมีขยะและวัชพืชน้ำจำนวนมากซึ่งลอยมากับกระแสน้ำมาติดที่ตะแกรงกันขยะก่อนเข้าเครื่องสูบน้ำ ถ้ามีน้ำมากเครื่องสูบน้ำสูบน้ำไม่ทัน ยังมีจุดติดตั้งเครื่องสูบน้ำไม่เพียงพอ ปัญหาเครื่องสูบน้ำมีอายุใช้งานนาน เป็นต้น

กรุงเทพมหานครจึงมีโครงการก่อสร้างคันกันน้ำถาวร รวม 7 โครงการ ได้แก่

1. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมแนวแม่น้ำเจ้าพระยา จากสะพานกรุงธนบุรีถึงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า เขตบางพลัด
2. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมแนวแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองบางกอกน้อย จากสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าถึงสะพานข้ามคลองบางกอกน้อย ถนนจรัญสนิทวงศ์ เขตบางกอกน้อย
3. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วม เขตบางพลัดและเขตบางกอกน้อย
4. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมแนวคลองบางกอกน้อยฝั่งตะวันตก และคลองมหาสวัสดิ์ จากถนนพระบรมราชชนนีถึงประตูระบายน้ำคลองสวนเลน 2 เขตตลิ่งชัน
5. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมแนวแม่น้ำเจ้าพระยา จากสะพานพระปกเกล้าถึงคลองสาน เขตคลองสาน
6. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากสะพานพระปกเกล้าถึงคลองบางกอกใหญ่ เขตธนบุรี
7. โครงการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากสถานีสูบน้ำเทเวศน์ถึงสถานีสูบน้ำสาทร เขตพระนคร เขตสัมพันธวงศ์ และเขตบางรัก

กรุงเทพมหานครได้กำหนดโครงการป้องกันน้ำท่วม ดังนี้

พื้นที่ฝั่งตะวันออก กรุงเทพมหานคร กรมชลประทาน และผู้เชี่ยวชาญ JICA ได้ร่วมกันศึกษาโครงการผันน้ำ เพื่อบรรเทาอุทกภัยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยพิจารณาความเหมาะสมกำหนดแนวพื้นที่ผันน้ำออกจากเจ้าพระยา โดยชุดช่องผันน้ำ (Diversion Chanel) ในพื้นที่ราบส่วนกลางตอนล่างจากจังหวัดอยุธยา ปทุมธานี ลงมาด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครเข้าจังหวัดสมุทรปราการลงสู่ทะเล ซึ่งช่องผันน้ำจะมีขนาดกว้างประมาณ 250 เมตร สามารถเร่งระบายน้ำส่วนเกินออกสู่ทะเลได้เร็วยิ่งขึ้น

พื้นที่ฝั่งตะวันตก สำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร กำหนดโครงการชุดคลองเชื่อมคลองทวีวัฒนา ตัดคลองสนามชัยลงสู่คลองหวัดระบือ คลองขุนราชพินิจใจ เพื่อเป็นการเร่งระบายน้ำทางพื้นที่ฝั่งตะวันตกออกสู่อ่าวไทยโดยเร็ว ขณะนี้อยู่ในระหว่างการเสนอออกพระราชกำหนดเพื่อการสำรวจแนวโครงการดังกล่าว

2) การกำจัดขยะ

การจัดการด้านการกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองทำให้ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นมีมากจนเกินขีดความสามารถในการจัดเก็บของกรุงเทพมหานคร ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยไม่มีประสิทธิภาพ

ระบบการกำจัดขยะ การจัดการเพื่อกำจัดขยะมูลฝอยอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายรักษาความสะอาดแต่ละสำนักงานเขต และสำนักรักษาความสะอาด เมืองค้ประกอบของระบบการจัดการมูลฝอย ดังนี้

1. การรวบรวมขน กรุงเทพมหานครได้จัดตั้งเก็บขยะรวมไว้ตามที่ต่างๆ และจัดเก็บเป็นช่วงเวลา โดยเก็บจากกลุ่มของบ้านที่อยู่อาศัย เก็บจากภาชนะที่ประชาชนตั้งไว้ริมถนนและเก็บจากบ้านแต่ละหลัง

การเก็บขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยฝ่ายรักษาความสะอาดของแต่ละสำนักงานเขตและบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานมี 2 พื้นที่ คือ โรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขม โรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช และโรงงานกำจัดมูลฝอยซอยวัชรพล รามอินทรา (ซึ่งได้ปิดทำการไปแล้วเมื่อปี พ.ศ.2534)

2. การขนส่ง ได้แก่ การขนส่งมูลฝอยจากชุมชนไปยังสถานที่กำจัดมูลฝอย ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมนี้ทำให้สถานที่กำจัดมูลฝอยที่ดินแดงและซอยวัชรพล ถนนรามอินทราต้องปิดตัวเองลง ทั้งนี้กรุงเทพมหานครได้จัดหาสถานที่ฝังกลบ โดยจ้างบริษัทเอกชนเดินเครื่องจักรทำปุ๋ยจากขยะมูลฝอยและนำไปฝังกลบที่กำแพงแสนและลาดกระบัง ทั้งนี้สัญญาจ้างบริษัทที่นำขยะไปฝังกลบที่กำแพงแสน ได้แก่ บริษัทวิสต์ดูกันที่ธุรกิจจะหมดสัญญาในปี พ.ศ.2543 และบริษัทกลุ่ม 79 จะหมดสัญญาในปี พ.ศ.2544 สำหรับบริษัทที่นำขยะไปฝังกลบที่ลาดกระบัง ได้แก่ บริษัท พีแอนด์ซีวูส์แอลพลาย จอยเวนเจอร์ จำกัด หมดสัญญาในปี พ.ศ.2542 และบริษัทไฟโรจน์สมพงษ์พาณิชย์ จะหมดสัญญาในปี พ.ศ.2543

3. การแปลงรูปและการนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อลดปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น คือ การแยกขยะก่อนทิ้ง ซึ่งกรุงเทพมหานครมีนโยบายรณรงค์ให้ประชาชนแยกมูลฝอยก่อนที่จะทิ้งโดยเริ่มจากโรงเรียนที่สังกัดกรุงเทพมหานคร

4. การกำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร มี 4 วิธี ดังนี้

4.1 การนำไปเทกองบนพื้นดิน (Dumping on Land)

4.2 การเผาในเตาเผา (Incineration)

4.3 การกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝังกลบ (Sanitary Landfill)

4.4 การหมักปุ๋ย

ในปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีสถานที่กำจัดมูลฝอย 3 แห่ง คือ

1. โรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุชมีพื้นที่ 585 ไร่ ตั้งอยู่ที่ซอยอ่อนนุช 77 แขวงประเวศ เขตประเวศ

2. โรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขมมีพื้นที่ 468 ไร่ ตั้งอยู่ที่ซอยเพชรเกษม 104

3. สถานที่ขนถ่ายมูลฝอยท่าแร้งมีพื้นที่ 20 ไร่ ตั้งอยู่ที่ซอยวัชรพล แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน

การกำจัดขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครทั้ง 3 แห่ง ได้ดำเนินการว่าจ้างบริษัทเอกชนกำจัดมูลฝอย กล่าวคือ โรงงานกำจัดขยะอ่อนนุชมีบริษัทพีแอนด์ซีวูสแอลพาย จอยเวนเจอร์ จำกัด เดินเครื่องจักรเพื่อนำขยะไปผลิตเป็นปุ๋ยในโรงงาน Compost Plant เฉลี่ยวันละ 1,000 ตัน โดยนำการขยะไปฝังกลบที่แขวงชุมทอง เขตลาดกระบัง ในพื้นที่ประมาณ 80 ไร่เศษ ซึ่งหมดสัญญาเมื่อปี พ.ศ.2542 นอกจากกำจัดขยะโดยการนำมาผลิตปุ๋ยและยังจ้างทำหุ่นส่วนจำกัดไพโรจน์ สมพงษ์พาณิชย์ นำขยะมูลฝอยไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะเฉลี่ยแล้วไม่น้อยกว่า 2,000 ตัน/วัน โดยนำไปฝังกลบที่แขวงลำปลาทิว เขตลาดกระบัง ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 120 ไร่เศษ และสัญญาสิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ.2542 ส่วนที่โรงงานกำจัดขยะอ่อนนุชยังสร้างเตาเผามูลฝอยติดเชื่อจากโรงพยาบาลขนาดเตาละ 10 ตัน/วัน จำนวน 2 เตา ซึ่งดำเนินการแล้วตั้งแต่ พ.ศ.2538

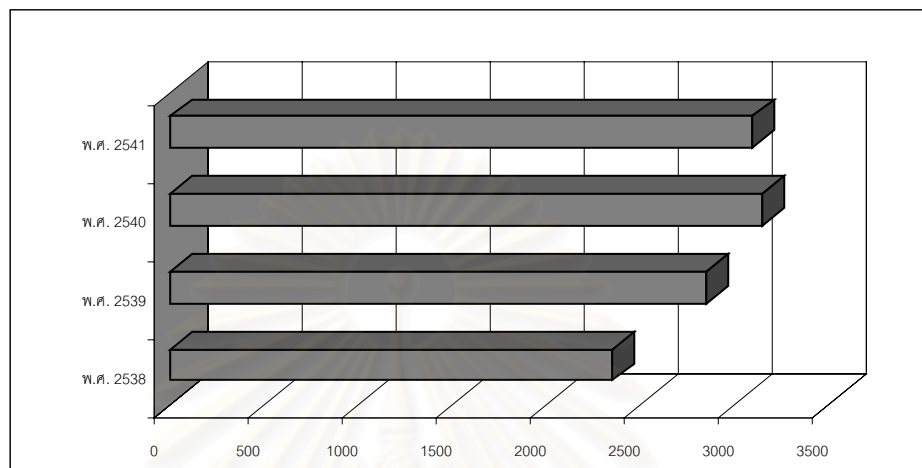
สำหรับโรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขม มีบริษัท กลุ่ม 79 เป็นผู้นำขยะมูลฝอยไปฝังกลบที่ อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม เฉลี่ยวันละ 1,500 ตัน ในพื้นที่ประมาณ 300 ไร่ สัญญาการจ้างจะสิ้นสุดในปี พ.ศ.2544

สถานที่ขนถ่ายมูลฝอยท่าแร้งมีบริษัทวิสต์ครุภัณฑ์ธุรกิจรับจ้างนำขยะไปฝังกลบที่อำเภอกำแพงแสน จ.นครปฐม เช่นเดียวกัน เฉลี่ยวันละ 1,500 ตัน ในพื้นที่ประมาณ 250 ไร่ สัญญาการจ้างจะสิ้นสุดในปี พ.ศ.2543 นี้

ปริมาณมูลฝอยเฉลี่ยในแต่ละวันมีประมาณ 6,500 ตัน ซึ่งการกำจัดและฝังกลบโดยกรุงเทพมหานครในปัจจุบันยังมีขีดความสามารถที่ค่อนข้างจะสมดุล คือ ผลิตขยะได้เท่าไรก็สามารถกำจัดในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน สำหรับปริมาณมูลฝอยที่คาดการณ์ในอนาคตที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นนั้น กรุงเทพมหานครจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและกำจัดในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน เพราะมิฉะนั้นปัญหาสภาพแวดล้อมและปัญหาสุขอนามัยจะเกิดขึ้นแก่ประชาชน

เมื่อพิจารณาปริมาณมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 พบว่า มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ.2541 ที่ปริมาณการเก็บขนมูลฝอยมีปริมาณลดลงเล็กน้อย (แผนภูมิที่ 4.1)

แผนภูมิที่ 4.1 ปริมาณมูลฝอยที่เก็บขนได้ของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538-2541

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

ปริมาณการเก็บขนมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2541 พบว่า มีปริมาณเฉลี่ย 8,591.72 ตัน/วัน โดยพื้นที่เขตชั้นนอกจะมีปริมาณการเก็บขนมูลฝอยน้อยกว่าในเขตชั้นในและชั้นกลาง เนื่องจากในเขตชั้นในและเขตชั้นกลางเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรและมีกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หนาแน่น และจากการที่กรุงเทพมหานครมีการเติบโตทางเศรษฐกิจและเมืองได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วส่งผลให้ปริมาณมูลฝอยในกรุงเทพมหานครสูงมากขึ้น

เมื่อพิจารณาในระดับเขต จะเห็นว่า เขตที่มีปริมาณการเก็บขนมูลฝอยมากที่สุด คือ เขตคลองเตย มีปริมาณ 437.28. ตัน/วัน รองลงมาคือ เขตบางกะปิ เขตจตุจักรและเขตดินแดง (ตารางที่ 4.1)

กรุงเทพมหานครมีนโยบายที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตรายเพื่อมิให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนซึ่งมีแผนงานและโครงการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544) ดังนี้

1. แผนสนับสนุนการลดปริมาณมูลฝอย
  - 1.1 โครงการส่งเสริมการแยกมูลฝอยก่อนนำทิ้ง
  - 1.2 โครงการก่อสร้างศูนย์จัดการมูลฝอยหมุนเวียน (ศูนย์รีไซเคิล) ขนาด 1,000 ตัน/วัน
2. แผนปรับปรุงประสิทธิภาพการเก็บขนมูลฝอย
  - 2.1 โครงการให้บริการเก็บเศษวัสดุหรือมูลฝอยจากการก่อสร้าง

ตารางที่ 4.1 การเก็บข้อมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปีงบประมาณ 2541

สำนักงานเขต	2541	
	ปริมาณฝอยฝอยที่เก็บมาได้ (ตัน)	เฉลี่ย (ตัน / วัน)
เขตชั้นใน	1,548,530.71	4,242.56
1 พระนคร	83,861.51	229.76
2 ดุสิต	85,040.96	232.99
3 บางกอก	55,900.99	153.15
4 ปทุมวัน	80,778.80	221.31
5 ป้อมปราบ	47,306.32	129.61
6 สัมพันธวงศ์	27,201.02	74.62
7 พญาไท	65,074.39	178.29
8 หัวขบวน	62,571.56	171.43
9 บางซื่อ	61,647.91	168.90
10 ราชเทวี	65,153.44	178.50
11 ดินแดง	110,677.25	303.23
12 ยานนาวา	67,311.24	184.41
13 สาทร	59,538.10	163.12
14 บางคอแหลม	57,187.13	156.68
15 จตุจักร	112,192.11	307.38
16 คลองเตย	150,608.00	437.28
17 วัฒนา	28,279.70	77.48
18 ธนบุรี	80,718.58	221.15
19 บางกอกใหญ่	40,447.20	110.81
20 คลองสาน	59,210.71	162.22
21 บางกอกน้อย	78,637.06	215.44
22 บางพลัด	60,186.73	164.90
เขตชั้นกลาง	1,154,329.20	3,162.56
22 บางเขน	67,223.37	184.17
23 บางกะปิ	112,464.01	308.12
24 พระโขนง	67,549.52	239.86
25 ปะแวง	72,523.04	198.69
26 คอนเมือง	65,255.87	178.78
27 ลาดพร้าว	44,364.79	121.55
28 บึงกุ่ม	78,726.46	215.69
29 ลวณหลวง	64,570.98	176.91
30 นวลสี	38,845.61	106.43
31 ลาดใหม่	27,009.21	74.00
32 คันนายาว	21,510.84	58.93
33 ลาดพร้าว	8,419.29	23.07
34 รังทองกลาง	28,236.04	77.36
35 บางนา	21,887.35	59.97
36 ภาษีเจริญ	72,108.91	197.56
37 ราษฎร์บูรณะ	65,201.13	178.63
39 จอมทอง	75,160.11	205.92
40 คลิ่งชัน	40,371.67	110.61
41 นนทบุรี	70,440.53	192.99
42 บางแค	71,951.46	197.13
43 ทวีวัฒนา	8,331.68	22.83
44 ทุ่งครุ	12,176.93	33.36
เขตชั้นนอก	240,118.54	657.86
45 มีนบุรี	48,919.18	134.03
46 ลาดกระบัง	67,978.05	186.24
47 นนทบุรี	14,909.89	41.07
48 คลองสามวา	13,808.88	37.83
49 บางเขนเทียม	75,949.15	208.08
50 บางบอน	18,473.39	50.61
กบส. ฝั่งซ้าย	98,071.18	268.69
กบส. ลาดพร้าว	3,004.44	8.23
อื่น ๆ	91,923.26	251.84
รวม	3,135,977.33	8,591.72

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร

แหล่งข้อมูล : กองวิชาการ สำนักวิชาการสาธารณสุข

2.2 โครงการเก็บขนมูลฝอยทางลำน้ำ จัดหาอุปกรณ์และเรือเก็บที่เหมาะสมให้แก่สำนักงานเขตต่างๆ ที่มีแม่น้ำลำคลองอยู่ในพื้นที่ เพื่อเพิ่มการให้บริการเก็บมูลฝอยแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลอง

2.3 โครงการจัดหาอุปกรณ์และยานพาหนะเพื่อสำรวจการเก็บขนมูลฝอย

2.4 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้รถเก็บขยะมูลฝอยโดยมีการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบ

2.5 โครงการพัฒนาระบบกวาดโดยใช้เครื่องจักรกลแทนแรงงานคน

2.6 โครงการปรับปรุงระบบการเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อ

2.7 โครงการเก็บขนมูลฝอยอันตรายจากชุมชน

2.8 โครงการส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านการรักษาความสะอาด ด้วยการศึกษาอบรมดูงานและการอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.9 โครงการจัดตั้งสถานีขนถ่ายมูลฝอย (ย่อย) โดยใช้ระบบการอัดมูลฝอยขนถ่ายมูลฝอย

2.10 โครงการนำร่องการใช้คอนเทนเนอร์แบบมีระบบอัดมูลฝอยในตัว

3. แผนส่งเสริมประสิทธิภาพการกำจัดมูลฝอย

3.1 โครงการจ้างเหมาเอกชนขนมูลฝอยไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ

3.2 โครงการก่อสร้างเตาเผามูลฝอย

3.3 โครงการจ้างเหมาเอกชนเดินเครื่องจักรโรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนขนาดไม่น้อยกว่า 1,000 ตัน/วัน

3.4 โครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดมูลฝอยทำปุ๋ยไม่น้อยกว่า 1,000 ตัน/วัน ที่หนองแขม

4. แผนปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการสิ่งปฏิกูล

4.1 โครงการก่อสร้างโรงกำจัดตะกอนจากระบบบำบัดน้ำเสีย สิ่งปฏิกูลและไขมันขนาดกำจัดได้ไม่น้อยกว่า 600 ลบ.ม./วัน ที่บริเวณสถานีขนถ่ายมูลฝอยท่าร้าง เขตบางเขน

4.2 โครงการจ้างเอกชนเดินเครื่องจักรโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลหนองแขม จ้างเอกชนเดินเครื่องจักรโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลหนองแขมกำจัดสิ่งปฏิกูลได้วันละประมาณ 600 ลบ.ม./วัน

4.3 โครงการขนถ่ายไขมันจากภัตตาคารและร้านอาหาร และน้ำมันเก่าจากสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงและอู่ซ่อมรถยนต์

4.4 โครงการเรือดูดสิ่งปฏิกูล เพื่อบริการบ้านเรือนริมแม่น้ำลำคลอง จัดสร้างเรือดูดสิ่งปฏิกูลที่เหมาะสมเพื่อจัดสรรให้สำนักงานเขตจำนวน 15 เขต ในกรุงเทพมหานคร

4.5 โครงการจัดหายานพาหนะขนถ่ายสิ่งปฏิกูล

5. แผนสนับสนุนการปรับปรุงการจัดการมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร

5.1 โครงการเตรียมการจัดทำระบบการเก็บกัก และบำบัดน้ำเบื้องต้นของมูลฝอยอันตรายจากชุมชนในกรุงเทพมหานคร

5.2 โครงการเตรียมการใช้พื้นที่ในการฝังกลบขยะมูลฝอยแบบถูกสุขลักษณะโครงการในระยะยาวจ้างบริษัทที่ปรึกษาทำการศึกษาคูหาความเหมาะสมพร้อมออกแบบเบื้องต้นของโครงการที่จะก่อสร้างระยะแรกเพื่อเตรียมสถานที่ฝังกลบมูลฝอยสำหรับกรุงเทพมหานครในระยะยาว

5.3 โครงการติดตั้งเครื่องจักรเพื่อกำจัดเศษวัสดุหรือมูลฝอยจากการก่อสร้าง จ้างบริษัทที่ปรึกษา ศึกษาและออกแบบเบื้องต้น ตลอดจนจัดทำแผนการจัดการของศูนย์ และศึกษาความเป็นไปได้ในการให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยจากการก่อสร้างหรือจากการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง

5.4 โครงการเตรียมการจัดตั้งศูนย์การขนส่งและศูนย์กำจัดมูลฝอยโดยการฝังกลบปริมาณมากในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมห่างไกล จ้างบริษัทที่ปรึกษา ศึกษา สำรวจ และออกแบบเบื้องต้นของระบบการขนส่งและกำจัดมูลฝอย เพื่อเตรียมการจัดตั้งศูนย์การขนส่ง และกำจัดมูลฝอยโดยการฝังกลบปริมาณมาก

นอกจากนี้คณะที่ปรึกษา JICA ด้านสิ่งแวดล้อม ได้เสนอที่ฝังกลบขยะไว้ 2 แนวทางดังนี้

1. สถานที่ที่ฝังกลบระยะยาว (20-30 ปี) ในพื้นที่ชานเมืองทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

2. สถานที่ที่ฝังกลบในเขตจังหวัดภาคตะวันออกโดยใช้ระบบคมนาคมทางรถไฟ เป็นเส้นทางขนส่งขยะ ทั้งนี้ต้องขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ราชการส่วนท้องถิ่น การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ กรมโยธาธิการ และอื่นๆ

แผนงานดำเนินการกำจัดขยะในอนาคตของกรุงเทพมหานคร

1. จัดซื้อตู้คอนเทนเนอร์ แบบระบบอัดมูลฝอยในตัว (Compactor) เป็นโครงการของสำนักรักษาความสะอาด โดยมอบหมายให้สำนักงานเขตจัดหาที่ตั้งคอนเทนเนอร์ ซึ่งมีขนาดประมาณ 25-43 เมตร ขนาดความจุ 20 ลบ.ม. ไว้ที่บริเวณตลาด ศูนย์การค้า ชุมชน วัด โรงเรียน ฯลฯ โดยมีทางเข้า-ออก ที่สะดวกสำหรับรถเก็บขนมูลฝอย และรถยก-ลากตู้คอนเทนเนอร์ดังกล่าวออกไปยังสถานีขนถ่ายมูลฝอย

2. จัดตั้งสถานีขนถ่ายมูลฝอยกลางเมือง (Mini Transfer Station) เป็นโครงการที่สำนักรักษาความสะอาดพิจารณาหาที่ตั้ง สถานีขนถ่ายมูลฝอย ใช้พื้นที่ประมาณ 1 ไร่ครึ่ง ติดถนนซึ่งสามารถเป็นทางผ่านเข้า-ออก ของรถยก-ลากได้สะดวก ภายในบริเวณสถานี จะมีตู้คอนเทนเนอร์แบบมีระบบอัดมูลฝอยในตัวติดตั้งไว้ 5 ตู้ มีระบบบำบัดน้ำเสียจากการอัดมูลฝอย รวมทั้งระบบป้องกันกลิ่น ฝุ่นละอองมิให้รบกวนแก่บริเวณข้างเคียง

3. กรุงเทพมหานครมีโครงการให้เอกชนเข้ามาดำเนินการกำจัดขยะ โดยวิธีการที่เอกชนเสนอระยะเวลา 20 ปี ให้สามารถกำจัดขยะได้ไม่น้อยกว่า 2,000 ตัน/วัน/โรงงาน ซึ่งกรุงเทพมหานครจะให้เช่าที่ดินบริเวณโรงงานกำจัดขยะอ่อนนุช หนองแขม และสถานีขนถ่ายที่ท่าแร่ รามอินทราซึ่งรวมแล้วสามารถกำจัดขยะได้ประมาณ 6,000 ตัน/วัน ขยะนี้ได้มีเอกชนเสนอตัวรับดำเนินการ

- กำจัดขยะโดยวิธี Compose (ทำปุ๋ย) บริเวณโรงงานหนองแขม
  - กำจัดขยะโดยวิธีเตาเผา บริเวณโรงงานอ่อนนุช และรามอินทรา
4. โครงการใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมเป็นที่ฝังกลบขยะ โดยได้ประสานกับกรมป่าไม้ พิจารณาพื้นที่ป่าสงวนที่มีสภาพเสื่อมโทรม อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 200-300 กิโลเมตร พื้นที่ประมาณ 500 ไร่
5. โรงกำจัดขยะไร้มลพิษตามพระราชดำริโดยมูลนิธิชัยพัฒนาประสานกับกรุงเทพมหานครทำโครงการก่อสร้างโรงกำจัดขยะไร้มลพิษ เพื่อเป็นการนำร่อง ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดเตรียมพื้นที่ร่วมกับมูลนิธิชัยพัฒนา ระบบการทำงานจะแยกขยะย่อยสลายยากออกก่อน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อื่น ขยะส่วนที่เหลือจะเข้าสู่ระบบการทำลายโดยใช้ความร้อนเป็นตัวย่อยสลาย หลังจากนั้นจะแปรขยะเป็นปุ๋ย คิว้นและกลั่นจากการย่อยสลาย จะถูกนำไปถ่ายเทโดยผ่านน้ำ รวมทั้งมีการฆ่าเชื้อโรค ซึ่งสามารถนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ได้

3) การบำบัดน้ำเสีย

จากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและสังคมจนกลายเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ ทำให้มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่นและได้ก่อให้เกิดมลภาวะหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำเสียที่ไม่ได้ผ่านการบำบัดให้มีคุณภาพเหมาะสมกับแหล่งรองรับธรรมชาติ จนทำให้น้ำในคลองและแม่น้ำเจ้าพระยาเกิดภาวะเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็นทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม

ปัจจุบันคลองสายต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครรวมทั้งแม่น้ำเจ้าพระยาได้เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชน จากอาคารบ้านเรือน ธุรกิจการค้า โรงงานอุตสาหกรรมและกิจกรรมต่างๆ ที่ล้วนแต่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ จนเกิดภาวะน้ำเน่าเสียในรูปของปริมาณออกซิเจนละลายน้ำเป็นศูนย์หรือมีค่าน้อยต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดินทั่วไป น้ำเสียจากชุมชนอื่นโดยรอบกรุงเทพมหานครต่างไหลมาสมทบกับน้ำเสียที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น น้ำเสียจากเขตจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ เป็นต้น ซึ่งน้ำเสียเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นน้ำเสียจากชุมชนและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม

จากผลการวิจัยของกรมควบคุมมลพิษได้สรุปไว้ว่าแหล่งกำเนิดน้ำเสียในเขตกรุงเทพมหานครมี 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ จากที่พักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรม และภัตตาคาร โรงแรมต่างๆ โดยที่ที่พักอาศัยจะเป็นแหล่งกำเนิดน้ำเสียมากที่สุดกล่าวคือประมาณ 75% ส่วนจากแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมประมาณ 20% ส่วนที่เหลือ คือ จากภัตตาคารและโรงแรม ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงจะต้องควบคุมที่ที่พักอาศัยให้ทำการบำบัดน้ำเสียก่อน เพื่อลดปริมาณความสกปรกต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ

งานบำบัดน้ำเสียในเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานระบายน้ำที่ได้ดำเนินการบำบัดน้ำเสียบางส่วนของกรุงเทพมหานคร อาทิ โรงบำบัดน้ำเสียสี่พระยา โรงบำบัดน้ำเสียของหมู่อาคารของการเคหะแห่งชาติหมู่ต่างๆ ที่กระจายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้กรุงเทพมหานครยังได้ควบคุมการก่อสร้างอาคารต่างๆ ที่ต้องเป็นไปตามประกาศ

กระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 33 (พ.ศ.2535) กำหนดให้อาการสูงหรืออาคารใหญ่พิเศษต้องจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียและการระบายน้ำทิ้งไปสู่แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ประกอบกับการประสานงานกับกรมที่ดินควบคุมการก่อสร้างบ้านจัดสรรที่จะต้องมีการบำบัดน้ำเสียของโครงการหรือการควบคุมโรงงานต่างๆ ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครให้มีการบำบัดน้ำเสียก่อนและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการปัญหาหน้าเสียนั้นเป็นการศึกษาภายใต้การดำเนินการของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาแมคโครคอนซัลแตนท์ จำกัด สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และบริษัท ENVIRONMENTAL TECHNOLOGY CONSULTANTS LIMITED แห่งประเทศอังกฤษ ให้ดำเนินการศึกษาเพื่อจัดทำแผนหลักการกำจัดน้ำเสียกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งสำนักการระบายน้ำกรุงเทพมหานครได้นำการศึกษาดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนด้านการจัดการน้ำเสียในเขตกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการแก้ปัญหาหน้าเสียนั้น โดยได้ดำเนินโครงการต่างๆ เช่น โครงการปล่อยน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาเจือจางน้ำเสียในคลองชั้นในของกรุงเทพมหานคร โครงการบำบัดน้ำเสียในคลองด้วยระบบบำบัดน้ำเสียแบบ Aerated Lagoon ได้แก่ บำบัดน้ำเสียจากคลองสามเสนในบึงมักกะสัน บำบัดน้ำเสียจากคลองลาดพร้าวที่บึงพระราม 9 เป็นต้น นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครยังได้รับโอนโรงงานบำบัดน้ำเสียของการเคหะแห่งชาติมาแล้ว จำนวน 6 แห่ง สามารถบำบัดน้ำเสียได้รวมประมาณ 13,000 ลบ.ม./วัน และจะได้รับโอนเพิ่มเติมอีกจำนวน 7 แห่ง ซึ่งสามารถบำบัดน้ำเสียได้อีกประมาณ 9,000 ลบ.ม./วัน เพื่อนำมาขยายขีดความสามารถในการนำน้ำเสียโดยรอบเคหะชุมชนมารวมบำบัดด้วย ในขณะเดียวกัน กรุงเทพมหานครก็ได้ดำเนินการด้านแผนหลักการบำบัดน้ำเสียรวมไปด้วย ดังนี้

1. แผนหลักของบริษัทวิศวกรที่ปรึกษา C.D.M. (พ.ศ.2511)

รัฐบาลไทยได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา C.D.M. ศึกษาและจัดทำแผนหลักระบบระบายน้ำ บำบัดน้ำเสีย และป้องกันน้ำท่วม ได้จัดทำแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2511

2. แผนหลักของ JICA (พ.ศ.2524)

กรุงเทพมหานครได้รื้อฟื้นแผนการแก้ไขปัญหาน้ำเสียขึ้นใหม่โดยได้ขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น โดยการพิจารณาข้อขัดข้องและข้อมูลต่างๆ ของแผนหลักเดิม และได้นำแผนหลักใหม่เสนอกรุงเทพมหานครเมื่อ ปี พ.ศ.2524 แผนของ JICA ได้แบ่งระบบบำบัดน้ำเสียรวมกรุงเทพมหานครให้มีขนาดเล็กลงโดยแบ่งออกเป็น 10 ส่วน แต่ละส่วนสามารถสร้างเสร็จได้ภายในเวลา 5 ปี และงบประมาณค่าก่อสร้างแต่ละส่วนจะน้อยลงเพื่อให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น

3. แผนดำเนินการบำบัดน้ำเสียของกรุงเทพมหานคร (Action Plan)

จากแผนหลักระบบบำบัดน้ำเสียกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2524 สนับสนุนโดย JICA ได้ศึกษาการคุ้มทุนในการจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมว่า ควรจะดำเนินการในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรอย่างน้อย 15,000 คน/ตร.กม. และจากการศึกษาเพื่อจัดทำแผนหลักการกำจัดน้ำเสียกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์

เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมในปี พ.ศ.2536 กรุงเทพมหานครจึงได้ดำเนินมาตรการทางด้านการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ชั้นใน ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรสูง รวม 7 พื้นที่

4. แผนงานการบำบัดน้ำเสียตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5

ตามแผนงานฯ ของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 แผนงานกำจัดน้ำเสีย ประกอบด้วย 5 แผนงาน ดังนี้

1. แผนงานย่อย การก่อสร้างโรงงานบำบัดน้ำเสียที่ลงทุนโดยกรุงเทพมหานครและรัฐบาล ประกอบด้วย 3 โครงการ คือ

1.1 โครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 5 (พระโขนง-คลองเตย) เริ่มโครงการในปี พ.ศ.2540

1.2 โครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 6 (ธนบุรี) เริ่มโครงการในปี พ.ศ.2540

1.3 โครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 7 (หนองบอน) เริ่มโครงการในปี พ.ศ.2541

พื้นที่ทั้ง 3 โครงการครอบคลุมพื้นที่รวม 163.3 ตร.กม. สามารถบำบัดน้ำเสียได้เพิ่มอีกประมาณ 995,000 ลบ.ม./วัน

ในการดำเนินโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมดังกล่าว คาดว่า หากสามารถดำเนินการได้แล้วเสร็จรวมทั้งส่วนที่จัดทำแผนไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 จะสามารถบำบัดน้ำเสียได้รวมประมาณ 2 ล้านลบ.ม./วัน คิดเป็นประมาณ 75% ของปริมาณน้ำเสียที่คาดว่าจะมีในปี พ.ศ.2545

2. แผนงานย่อย การก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียที่ลงทุนโดยกรุงเทพมหานครและรัฐบาลที่ก่อสร้างในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2535-2539) ที่ยังต้องดำเนินการต่อเนื่อง 4 โครงการ ประกอบด้วย

2.1 โครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียยานนาวา

2.2 โครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1

2.3 โครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียหนองแขม ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ

3. โครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียที่รับโอนจากการเคหะแห่งชาติ

4. แผนงานย่อย การศึกษาความพร้อมด้านการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับน้ำ ที่ประกอบด้วย 2 โครงการ คือ

- โครงการศึกษาเพื่อการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียของโรงบำบัดน้ำเสียขนาดใหญ่ของกรุงเทพมหานคร และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมตลอดจนวิธีการจัดเก็บ การบริหารงานและการดำเนินการ

- โครงการศึกษา ออกแบบ และก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียทดลองในชุมชนพักอาศัย

5. แผนงานย่อย การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ด้านน้ำเสีย ประกอบด้วย

5.1 โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การบำบัดน้ำเสียให้ถูกต้องตามกฎหมาย ส่งเสริมและเผยแพร่การบำบัดน้ำเสียที่ถูกต้อง สร้างจิตสำนึกที่จะป้องกันแก้ไขปัญหาหน้าเสีย

5.2 โครงการควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งของสถานประกอบการให้มีการบำบัดที่เหมาะสมฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ ผู้ประกอบการ และบริษัทเอกชนที่ปรึกษาออกแบบระบบบำบัดน้ำเสีย ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียให้ถูกต้องตามกฎหมาย

4) การคมนาคมขนส่ง

1. ระบบถนนสายประธานและถนนวงแหวน

กรุงเทพมหานครมีระบบถนนสายประธานและระบบถนนวงแหวนที่ให้บริการแก่ประชาชนในปัจจุบัน ดังนี้

1.1 ถนนวงแหวนสายนอก เป็นโครงการก่อสร้างถนนวงแหวนขนาดใหญ่ ซึ่งจะให้บริการแก่ประชาชนในระดับภาค โดยจะช่วยกระจายยานพาหนะให้วิ่งผ่านเมืองไปสู่ภาคต่างๆ ได้ โดยไม่ต้องผ่านเข้ามาในศูนย์กลางเมือง ช่วยลดปัญหาการจราจรในบริเวณเขตต่อเมืองและเขตชานเมือง ขณะนี้กำลังดำเนินการก่อสร้างส่วนที่เหลือ เพื่อให้เสร็จครบตามโครงการถนนวงแหวน

1.2 ถนนวงแหวนรัชดาภิเษก เป็นถนนวงแหวนชั้นกลางซึ่งช่วยให้บริการแก่ประชาชนในเขตชั้นในและเขตต่อเมืองได้สะดวกขึ้น โดยไม่ต้องวิ่งผ่านเข้าไปในเมือง

1.3 ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต ถนนรามอินทรา ถนนพระบรมราชชนนี ถนนเพชรเกษม ถนนพระราม2 ถนนสุขุมวิท ถนนบางนา-ตราด และถนนชลบุรีสายใหม่ เป็นถนนสายประธานเชื่อมระหว่างกรุงเทพมหานครและเมืองในภูมิภาค ช่วยในการคมนาคมติดต่อระหว่างเมือง ถือเป็นเส้นเลือดหลักในการคมนาคมขนส่งภายในเมือง แต่ไม่สามารถให้บริการอย่างเพียงพอ เนื่องจากอัตราการเพิ่มของจำนวนรถยนต์สูงมาก

2. ระบบถนนสายหลัก

ระบบถนนสายหลักของกรุงเทพมหานครปัจจุบันเป็นระบบถนนที่ให้บริการระหว่างเขตต่อเขต เช่น ถนนลาดพร้าว ถนนเจ้าคุณทหาร เป็นต้น ซึ่งแม้จะมีเป็นจำนวนมากและมีความจำเป็นในการให้บริการ แต่ก็ไม่สามารถที่จะให้บริการได้ทันกับจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งกรุงเทพมหานครจะต้องก่อสร้างถนนระบบนี้เพิ่มขึ้นทุกปี เพื่อให้บริการกับประชาชนให้สามารถเดินทางได้สะดวกคล่องตัวขึ้น

3. ระบบถนนสายรอง

เป็นระบบถนนที่ให้บริการในระดับเขตและชุมชน ซึ่งจำเป็นอย่างมากในการให้บริการกับประชาชนทุกระดับ ซึ่งกรุงเทพมหานครจะต้องก่อสร้างถนนระบบนี้เพิ่มขึ้นอีกมาก รวมทั้งการต่อเชื่อมตรอกซอยให้เห็นระบบยิ่งขึ้น

4. ระบบทางด่วน

เป็นระบบถนนที่ให้บริการระดับเมือง ซึ่งช่วยในการเดินทางของประชาชนสูงมาก สามารถระบายการจราจรเข้าและออกจากเมืองได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันมีถนนทางด่วนที่ให้ บริการแล้ว 3 สาย คือ

4.1 ทางด่วนเฉลิมมหานคร เป็นทางด่วนสายแรกที่เชื่อมต่อการคมนาคมขนส่ง จากพื้นที่ตอนเหนือไปสู่ภาคใต้ และภาคตะวันออกได้สะดวก ช่วยลดเวลาในการเดินทาง ระหว่างเมืองมาก

4.2 ทางด่วนบางโคล่-แจ้งวัฒนะ เป็นระบบทางด่วนที่เชื่อมทางด่วนเฉลิม มหานครบริเวณเขตยานนาวากับถนนแจ้งวัฒนะ ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถเดินทางจากทาง ใต้ไปสู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณนนทบุรี ปทุมธานี สุพรรณบุรี ได้สะดวกขึ้น ช่วยลด ปัญหาการจราจรภายในเมืองได้ดีมาก

4.3 ทางด่วนเอกมัย-รามอินทรา เป็นระบบถนนทางด่วนที่เชื่อมทางด่วนเฉลิม มหานคร บริเวณเขตพระโขนงกับถนนรามอินทรา ช่วยให้ประชาชนสามารถเดินทางจากด้าน ใต้ของกรุงเทพมหานคร ไปสู่ทิศเหนือและทิศตะวันออกได้สะดวกขึ้น ช่วยลดปัญหาการจราจร ภายในเมืองได้อีกทางหนึ่ง

4.4 โครงการวงแหวนทางด่วน เป็นโครงการก่อสร้างทางด่วนเป็นรูปวงแหวน จากแยกวังศ์สว่างไปถึงถนนกรุงเทพฯ-ชลบุรีสายใหม่ และต่อไปจนถึงสมุทรปราการ และจาก สมุทรปราการจะมีโครงการต่อไปจนถึงแยกวังศ์สว่าง ซึ่งเมื่อสร้างเสร็จตามโครงการแล้วจะช่วย แก้ปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานครได้ดีมาก เพราะประชาชนสามารถที่จะเดินทางจากจุด หนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งของเมืองได้ โดยไม่ต้องไปรบกวนการจราจรในระดับดิน

4.5 โครงการทางด่วนส่วนขยายต่อจากโครงการเดิม เป็นโครงการก่อสร้างทาง ด่วนต่อขยายออกไปในบริเวณชานเมือง ซึ่งจะช่วยให้การเดินทางเข้าและออกเมืองสะดวกและ คล่องตัวยิ่งขึ้น ประกอบด้วยโครงการทางด่วนบางปะอิน-ปากเกร็ด โครงการทางด่วน รามอินทรา-ลำลูกกา โครงการทางด่วนพญาไท-นครปฐม โครงการทางด่วนถนนจันทน์- บางขุนเทียน โครงการทางด่วนดาวคะนอง-สมุทรสาคร โครงการทางด่วนบางนา-บางปะกง ซึ่งโครงการทางด่วนส่วนขยายทุกโครงการนี้จะช่วยขยายพื้นที่การให้บริการกับชุมชนในบริเวณ เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานครในอนาคต

5. ระบบรถไฟฟ้าขนส่งขนาดใหญ่

เป็นระบบการขนส่งมวลชนระบบรางสายหลัก ซึ่งจะเข้ามาช่วยในการขนส่ง สาธารณะให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายได้สะดวกรวดเร็วและตรงเวลา ซึ่งในอนาคตโครง การรถไฟฟ้าขนส่งขนาดใหญ่จะเป็นระบบขนส่งหลักของเมืองซึ่งตามแผนแล้ว กรุงเทพมหานครจะมีเส้นทางรถไฟฟ้าขนส่งขนาดใหญ่ 4 สาย คือ

5.1 โครงการรถไฟฟ้าธนายง เป็นโครงการรถไฟฟ้ายกระดับ 2 สาย คือ

- สายสุขุมวิท-สถานีขนส่งหมอชิต
- สายสาทร-สนามกีฬาแห่งชาติ

5.2 โครงการรถไฟฟ้าไฮโปเวลล์ เป็นโครงการรถไฟฟ้าเหนือทางรถไฟในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการรถไฟฟ้ายกระดับ 2 สาย คือ

- สายดอนเมือง-สถานีรถไฟหัวลำโพง
- สายพญาไท-ถนนศรีนครินทร์

โครงการนี้มีปัญหาในการก่อสร้างอยู่ระหว่างการจัดหาผู้มาดำเนินการต่อ

5.3 โครงการรถไฟฟ้าใต้ดินระหว่างสถานีรถไฟบางซื่อ-สถานีรถไฟหัวลำโพง อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง กำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2544

5.4 โครงการรถไฟฟ้าระหว่างเขตบางกะปิ-สถานีดาวคะนอง ขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาแนวทาง และจัดหาผู้ดำเนินการ

สายรอบศูนย์กลางเมือง เริ่มจากจุฬาลงกรณ์ 5 เข้าจุฬาลงกรณ์ 12 เข้าถนนพญาไท ถนนสีพระยา ถนนเจริญกรุง ถนนมหาพฤฒธาราม ถนนรองเมือง และสิ้นสุดที่ถนนพระราม 1

สายศรีนครินทร์ แยกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเริ่มจากซอยสุขุมวิท 77 (ซอยอ่อนนุช) เข้าถนนศรีนครินทร์ และสิ้นสุดที่ถนนศรีนครินทร์ (สี่แยกลำสาลี) ส่วนที่สองเริ่มจากถนนศรีนครินทร์และสิ้นสุดที่ถนนบางนา-ตราด กม.8

สายบางชั้น แยกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเริ่มจากถนนรัชดาภิเษก เข้าถนนลาดพร้าว เข้าถนนสุขุมวิท 1 และสิ้นสุดที่ถนนรามอินทรา (กม.8) ส่วนที่สอง เริ่มจากถนนรัชดาภิเษกไปตามแนวโครงการถนนรัชดาภิเษก-รามอินทรา และสิ้นสุดที่ถนนรามอินทรา (กม.12) สำหรับสายที่ 2, 3 และ 4 ยังไม่มีกำหนดแล้วเสร็จ

หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านคมนาคมขนส่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กรมโยธาธิการ กรมทางหลวง การรถไฟแห่งประเทศไทย การทางพิเศษแห่งประเทศไทยและองค์การรถไฟฟ้ามหานคร ซึ่งภายในปี พ.ศ.2545 หรือ ระยะเวลาบังคับใช้ของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 นั้น มีโครงการก่อสร้างถนนและถนนระบบทางด่วนในกรุงเทพมหานคร 60 สาย คิดเป็นความยาวประมาณ 743.08 กิโลเมตร โดยแยกเป็นแต่ละหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

1. กรมทางหลวง มีโครงการก่อสร้างถนน 18 สาย ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณขอบเขตของพื้นที่กรุงเทพมหานครที่จะเชื่อมกรุงเทพมหานครกับจังหวัดปริมณฑล คิดเป็นความยาวประมาณ 256.1 กิโลเมตร

2. กรมโยธาธิการ มีโครงการก่อสร้างถนนและสะพานรวม 11 โครงการ คิดเป็นความยาวประมาณ 128.3 กิโลเมตร โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา 5 แห่ง อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร 3 แห่ง (1.ปลายถนนสาทร 2.บริเวณสะพานกรุงเทพ 3.บริเวณสะพานกรุงธนบุรี) และอยู่ในจังหวัดนนทบุรี 2 แห่ง (4.บริเวณปากเกร็ด และ 5.บริเวณวัดนครอินทร์)

3. กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลถนนตรอกซอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีถนนทั้งหมด 1,497 สาย ความยาว 1,082.736 กิโลเมตร ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 5 (ปี พ.ศ.2540-2544) ในปี พ.ศ.2540 กำลังดำเนินการก่อสร้าง

สร้างถนน 21 สาย เป็นโครงการก่อสร้างถนน 15 สาย ถนนต่อเชื่อม 15 โครงการ โครงการปรับปรุงถนน สะพานและแก้ไขปัญหามลพิษ 10 โครงการ

4. การทางพิเศษแห่งประเทศไทย มีหน้าที่รับผิดชอบถนนระบบทางด่วน (Express Ways) มีโครงการ 11 โครงการ คิดเป็นความยาวรวม 252.3 กิโลเมตร

ระบบขนส่งมวลชน

นอกเหนือจากโครงการก่อสร้างถนนและถนนทางด่วนแล้ว ยังมีโครงการก่อสร้างระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ที่สามารถขนส่งผู้โดยสารได้ครั้งละจำนวนมากโดยใช้เวลาเดินทางน้อยลง ซึ่งจะช่วยบรรเทาปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้อย่างมาก อีกทั้งช่วยให้ประชาชนมีทางเลือกในการเดินทางมากขึ้น แต่โครงการขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก และระยะเวลาในการก่อสร้างหลายปี พื้นที่กรุงเทพมหานครมีโครงการระบบขนส่งมวลชน 6 โครงการ ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงาน 3 หน่วยงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การรถไฟแห่งประเทศไทย รับผิดชอบโครงการระบบขนส่งมวลชนสายสีแดง หรือโครงการไฮโปเวลล์ เป็นโครงการรถไฟและถนนยกระดับ ได้รับสัมปทาน 30 ปี เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2534 แต่ทว่ากระทรวงคมนาคมได้ยกเลิกสัญญาฉบับบริษัท ไฮโปเวลล์ เนื่องจากความล่าช้าของโครงการ และบริษัทมีปัญหาทางการเงินทำให้ไม่สามารถลงทุนต่อไปได้

2. กรุงเทพมหานคร มีโครงการระบบขนส่งมวลชน 2 โครงการ คือ โครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีแดงและเปิดให้บริการแล้ว และโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วง อยู่ในขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ

โครงการระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร หรือ โครงการรถไฟฟ้าฟ้ามหานคร (BTS) เป็นโครงการรถไฟฟ้ามหานครทางยกระดับโดยใช้เกาะกลางถนนเป็นฐานราก จึงไม่ต้องเวนคืนที่ดิน เป็นโครงการที่ให้สัมปทานแก่ บริษัทระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (BTSC)

โครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วง เป็นโครงการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดรองเพื่อเชื่อมโยงกับระบบขนส่งมวลชนหลัก ซึ่งโครงการนี้จัดเป็นรถไฟฟ้าขนาดเบา (Light Rail) ระบบรางเดี่ยว (Monorail) กรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการศึกษาความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวเส้นทาง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเหนือ แนวคลองเปรมประชากร คลองเปรมประชา คลองลาดพร้าว
2. ด้านตะวันออก แนวคลองแสนแสบ คลองตัน คลองพระโขนง คลองประเวศบุรีรมย์ เป็นต้น
3. ด้านใต้ แนวคลองช่องนนทรี คลองพระราม 3
4. ด้านตะวันตก แนวคลองภาษีเจริญ คลองบางแวก คลองบางเขินกึ่งคลองทวีวัฒนา

การดำเนินการของโครงการนี้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ บริษัท กรุงเทพมหานคร จำกัด เป็นบริษัทที่กรุงเทพมหานครตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อการพาณิชย์และที่อยู่อาศัย โดยมีหน้าที่หลักทางด้านการลงทุนพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับข้าราชการกรุงเทพมหานคร การดำเนินการ

ด้านพาณิชย์กรรม ให้บริการงานที่ปรึกษาด้านวิศวกรรมเศรษฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันกำลังศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างโครงการแนวคลองช่องนนทรี-ถนนพระราม 3

4.2.3 สาธารณูปการ

1) การสาธารณสุข

แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะเป็นศูนย์กลางการบริการสาธารณสุขและการแพทย์ของประเทศ สิ่งบริการด้านสาธารณสุขในกรุงเทพมหานครก็ยังไม่เพียงพอสำหรับประชากรในแต่ละท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้นการกระจายตัวของการบริการสาธารณสุขยังไม่สอดคล้องกับจำนวนประชากรในทุกเขตของกรุงเทพมหานคร โรงพยาบาลขนาดใหญ่ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองชั้นใน และสถานีอนามัย (ศูนย์บริการสาธารณสุข) ก็มีจำนวนน้อยซึ่งกระจายอยู่ตามเขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร

การให้บริการด้านสาธารณสุขต่างๆ ในกรุงเทพมหานครอยู่ในความดูแลของหน่วยราชการหลัก 2 หน่วยงาน คือ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักการแพทย์และสำนักอนามัยของกรุงเทพมหานคร

การบริการสาธารณสุขระดับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จากการศึกษาการบริการสาธารณสุขในกรุงเทพมหานครเมื่อเปรียบเทียบกับปริมณฑลนั้น พบว่ากรุงเทพมหานครก็ยังคงมีปริมาณสถานบริการสาธารณสุข จำนวนแพทย์ และจำนวนเตียง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (เฉพาะมีเตียงผู้ป่วยค้างคืน และไม่รวมโพลีคลินิก) มากกว่าปริมณฑล

โดยปี พ.ศ.2533 กรุงเทพมหานครมีสถานบริการสาธารณสุขทั้งหมด 104 แห่ง มีจำนวนเตียงคนไข้ 20,501 เตียง จำนวนแพทย์ 5,910 คน ทันตแพทย์ 1,140 คน เภสัชกร 2,446 คน พยาบาลวิชาชีพ 16,089 คน เมื่อเทียบเป็นอัตราส่วน มีดังนี้

แพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 938
ทันตแพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 5,610
เภสัชกร	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 2,463
พยาบาลวิชาชีพ	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 380

และในปี พ.ศ.2538 มีจำนวนสถานพยาบาลสาธารณสุขรวม 125 แห่ง มีจำนวนเตียง 25,236 เตียง จำนวนแพทย์ 5,582 คน ทันตแพทย์ 1,140 คน เภสัชกร 2,596 คน พยาบาลวิชาชีพ 14,726 คน เมื่อเทียบอัตราส่วนจะพบว่า มีดังนี้

แพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 998
ทันตแพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 5,172
เภสัชกร	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 2,277
พยาบาลวิชาชีพ	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 346

สำหรับปริมาณพล ได้แก่ นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร เป็นเมืองเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ.2533 มีจำนวนสถานบริการสาธารณสุข จำนวนเตียง และจำนวนเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และสาธารณสุขบางประเภทต่อประชากร จะมีจำนวนที่เป็นรองกรุงเทพมหานครมาก คือ มีสถานบริการสาธารณสุขเพียง 51 แห่ง จำนวนเตียง 8,410 เตียง จำนวนแพทย์ 525 คน ทันตแพทย์ 113 คน เภสัชกร 110 คน พยาบาลวิชาชีพ 1,748 คน เมื่อเทียบเป็นอัตราส่วน ดังนี้

แพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 5,698
ทันตแพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 26,175
เภสัชกร	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 27,197
พยาบาลวิชาชีพ	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 1,711

การบริการสาธารณสุขระดับเขต

เมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของสถานบริการสาธารณสุขรายเขต ปี พ.ศ.2537 พบว่า มีการกระจุกตัวของสถานบริการสาธารณสุขอยู่ในเขตชั้นในสูงสุด คือ 108 แห่ง จาก 176 แห่ง ทั่วกรุงเทพฯ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 61.36 เขตชั้นกลางร้อยละ 28.41 และเขตชั้นนอก ร้อยละ 10.23 และในเขตชั้นในก็ยังมีจำนวนเตียงผู้ป่วยมากกว่าในเขตอื่นอีกเช่นกัน คือ ร้อยละ 79.45 เขตชั้นกลางร้อยละ 16.07 และเขตชั้นนอกร้อยละ 4.48 เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนจำนวนเตียง 1 เตียงต่อประชากร มีดังนี้ (ดูตารางที่ 4.2)

เขตชั้นใน	อัตราส่วนเป็น	1 : 121
เขตชั้นกลาง	อัตราส่วนเป็น	1 : 440
เขตชั้นนอก	อัตราส่วนเป็น	1 : 480

โดยการเปรียบเทียบความต้องการเตียงผู้ป่วยของประชาชนซึ่งนักวิชาการได้เสนอสัดส่วนความต้องการเตียงของประชาชน

ในเขตเมือง 1 เตียง	:	ประชากร	=	1 : 200 - 250
เขตชนบท 1 เตียง	:	ประชากร	=	1 : 400

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของสถานบริการสาธารณสุข เตียงผู้ป่วยและประชากร ปี พ.ศ.2537

เขต	สถานบริการ สาธารณสุข	ร้อยละ	จำนวน เตียง	ร้อยละ	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนเตียง ต่อประชากร
เขตชั้นใน	107	60.79	23,585	79.45	2,848,541	1 : 121
เขตชั้นกลาง	50	28.41	4,774	16.07	2,097,356	2 : 440
เขตชั้นนอก	19	10.80	1,329	4.48	638,329	3 : 480
รวม	176	100.00	29,685	100.00	5,584,226	

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1)

จะเห็นได้ว่า เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอก สามารถจะจัดเข้าอยู่ในเขตเมือง แต่ความต้องการเตียงผู้ป่วยของประชาชนยังอยู่ในระดับเขตชนบท ดังนั้นในการเพิ่มเตียงผู้ป่วยจึงควร

จะเพิ่มมากขึ้นในเขตชั้นนอกและชั้นกลาง เพื่อให้พอเพียงกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในหลายปีที่ผ่านมา

และจากการพิจารณาเขตต่างๆ ของเขตชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก พบว่า เขตชั้นใน เช่น เขตราชเทวีมีจำนวนของสถานบริการสาธารณสุขสูงสุด คือ 17 แห่ง มีพื้นที่สถานบริการสาธารณสุขตามคาดประมาณนั้นมีจำนวน 451,425 ตารางเมตร รองลง มาคือ เขตคลองเตยมีสถานบริการฯ 12 แห่ง มีพื้นที่คาดประมาณจำนวน 92,175 ตารางเมตร ในขณะที่เขตชั้นกลาง เช่น เขตราชบุรีบูรณะมีจำนวนสถานบริการฯ เพียง 10 แห่ง และมีจำนวนพื้นที่คาดประมาณเป็น 35,700 ตารางเมตร และเขตชั้นนอก เช่น เขตบางขุนเทียนมีจำนวนสถานบริการฯ 10 แห่ง เท่ากับเขตราชบุรีบูรณะ แต่มีจำนวนพื้นที่คาดประมาณเป็น 34,350 ตารางเมตร (ตารางที่ 4.3)

ดังนั้น การเปรียบเทียบจำนวนประชากรและจำนวนพื้นที่คาดประมาณของแต่ละเขตดังกล่าวจะพบว่าจำนวนสถานบริการสาธารณสุข จำนวนเตียง ที่คาดประมาณนั้นมิได้ผันแปรตามจำนวนประชากร แต่อาจจะผันแปรตามทำเลที่ตั้ง เส้นทางคมนาคมที่ประชาชนสามารถเข้ารับการรักษาได้ทันต่อเหตุการณ์ การบริการที่ให้ความสะดวกต่อผู้รับบริการ รวมถึงปัจจัยการลงทุนของสถานบริการฯ เอกชน ซึ่งมีแนวโน้มจะมีจำนวนมากขึ้นกว่าในภาครัฐควรที่ภาครัฐจะให้ความสนใจกับปัจจัยเหล่านี้ ให้โอกาสและส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้าร่วมแก้ไขปัญหาการขาดแคลนส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริการสาธารณสุข

การบริการสาธารณสุขในสังกัดกรุงเทพมหานคร

สถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขในสังกัดกรุงเทพมหานครที่ให้บริการแก่ประชาชน คือ โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์บริการสาธารณสุขสาขา และศูนย์สุขภาพชุมชน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานแพทย์และสำนักอนามัย ดังนี้

กรุงเทพมหานครมีจำนวนโรงพยาบาล สังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 7 แห่ง ได้แก่

1. วิชรพยาบาล
2. โรงพยาบาลกลาง
3. โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์
4. ตากสิน
5. โรงพยาบาลหนองจอก
6. โรงพยาบาลลาดกระบัง
7. โรงพยาบาลหลวงพ่отวีศศักดิ์ ชุตินธโร อุทิศ

ในปี พ.ศ. 2541 กรุงเทพมหานครมีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน เพื่อให้บริการทั่วไปและบริการเฉพาะโรคจำนวนทั้งสิ้น 2,166 เตียง จำนวนผู้ป่วยนอกทั้งในและนอกเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 1,675,376 คน และจำนวนผู้ป่วยในทั้งในและนอกเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 112,186 คน ส่วนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขมีจำนวนทั้งหมด 3,311 คน ได้แก่ แพทย์ มีจำนวน 428 คน ทันตแพทย์ จำนวน 41 คน เภสัชกร จำนวน 44 คน พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 2,069 คน เป็นต้น

ตารางที่ 4.3 จำนวนสถานบริการสาธารณสุข และจำนวนเตียงผู้ป่วยในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2537

เขต	รัฐบาล		รัฐวิสาหกิจ		องค์กรอิสระ		กรุงเทพมหานคร		ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัยกทม.		เอกชน	
	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	ศูนย์(แห่ง)	เตียง(แห่ง)	แห่ง	เตียง
เขตชั้นใน	15	8,701	3	434	1	1,379	3	1,718	22	-	49	4,814
1 พระนคร	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	35
2 คูสิต	-	-	1	100	-	-	1	940	2	-	1	200
3 บางรัก	1	485	-	-	-	-	-	-	1	-	6	449
4 ปทุมวัน	2	752	-	-	1	1,379	-	-	2	-	3	155
5 ป้อมปราบ	-	-	-	-	-	-	1	408	1	-	3	870
6 สัมพันธวงศ์	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	100
7 พญาไท	-	-	1	214	-	-	-	-	2	-	6	828
8 ราชวราง	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	11	1,116
9 บางซื่อ	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	160
10 ราชเทวี	11	5,394	1	120	-	-	-	-	1	-	5	595
11 ดินแดง	1	610	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
12 ชลบุรี	-	658	-	-	-	-	-	-	3	-	3	196
13 บางกอกใหญ่	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	15
14 คลองสาน	-	892	-	-	-	-	1	370	1	-	4	97
เขตชั้นกลาง	12	4,137	2	145	1	10	1	357	32	28	67	6,435
15 บางเขน	2	865	-	-	-	-	-	-	1	2	3	125
16 บางกะปิ	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	6	937
17 พระโขนง	1	60	-	-	-	-	-	-	3	1	4	740
18 ชานนทาว	-	-	1	120	-	-	-	-	2	-	1	100
19 ลาดพร้าว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	315
20 บางคชเหนือ	-	-	-	-	-	-	1	357	3	-	2	22
21 คลองเตย	-	-	1	25	-	-	-	-	3	1	11	1,204
22 ประเวศ	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-
23 ดอนเมือง	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	2	110
24 จตุจักร	4	447	-	-	-	-	-	-	2	-	2	600
25 ลาดพร้าว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	87
26 บางกะปิ	1	420	-	-	-	-	-	-	2	2	3	130
27 ลาดพร้าว	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	154
28 บางกะปิ	4	2,345	-	-	-	-	-	-	1	-	4	500
29 ภาษีเจริญ	-	-	-	-	1	10	-	-	3	7	8	431
30 ภาษีเจริญ	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	10	476
31 บางพลัด	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	4	504
32 จอมทอง	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	3	226
เขตชั้นนอก	1	330	-	-	-	-	3	90	7	49	15	909
33 มีนบุรี	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	2	156
34 ลาดกระบัง	-	-	-	-	-	-	1	30	2	7	1	25
35 หนองจอก	-	-	-	-	-	-	1	30	1	12	-	-
36 คลองสาม	1	330	-	-	-	-	-	-	1	11	1	70
37 บางขุนเทียน	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8	10	458
38 หนองแขม	-	-	-	-	-	-	1	30	1	4	1	200
รวม	28	13,168	5	579	2	1,389	7	2,166	61	77	131	๓๓๓๓

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร(ปรับปรุงครั้งที่ 1)

แหล่งข้อมูล : ทำเนียบโรงพยาบาลและสถิติสาธารณสุข, ALPHA RESEARCH CO, LMD.

ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร ปี 2537 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำหรับศูนย์บริการสาธารณสุขเป็นหน่วยปฏิบัติการซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างๆทั่วกรุงเทพมหานคร อยู่ในความดูแลของสำนักอนามัย มีหน้าที่รับผิดชอบด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยให้บริการด้านส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรคและการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคทั่วไป ซึ่งจะให้บริการทั้งที่ศูนย์บริการสาธารณสุขและนอกศูนย์บริการสาธารณสุขในพื้นที่ที่ศูนย์ฯ รับผิดชอบ โดยในปี พ.ศ.2541 กรุงเทพมหานคร มีศูนย์บริการสาธารณสุขทั้งหมด จำนวน 60 ศูนย์ กระจายอยู่ในเขตต่างๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยพื้นที่เขตชั้นในมีศูนย์บริการสาธารณสุขทั้งหมด 34 ศูนย์ หรือคิดเป็นร้อยละ 57 ของทั้งหมด เขตชั้นกลางมี 23 ศูนย์ หรือคิดเป็นร้อยละ 38 ส่วนในเขตชั้นนอกมีจำนวนเพียง 3 ศูนย์ หรือคิดเป็นร้อยละเพียง 5 จากทั้งหมด จะเห็นว่าศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครไม่ได้มีการกระจายอย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

เนื่องจากประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ โดยจะเห็นได้จากมีการเคลื่อนย้ายจำนวนประชากรจากเดิมที่เคยหนาแน่นอยู่ในเขตชั้นใน ปัจจุบันกลับหนาแน่นตามเขตชั้นกลางและชั้นนอก จำนวนประชากรในเขตชั้นในจะมีจำนวนลดลงในเขตต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ แต่จำนวนบริการสาธารณสุขรวมถึงเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ทางการแพทย์ไม่ได้ลดลง ความต้องการของประชาชนทางการบริการสาธารณสุข เช่น จำนวนเตียงผู้ป่วยที่พักรักษาจึงมีปริมาณที่เกิดความจำเป็นหรือเกินมาตรฐานจากที่ควรจะมีเป็นจำนวนมากในหลายๆ เขตของเขตชั้นใน

สำหรับเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอก จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมาก ในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมาทำให้การบริการต่างๆ ของรัฐไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้นรวดเร็วเช่นนี้ได้ การบริการสาธารณสุขก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้เช่นกัน ความต้องการของประชาชนด้านบริการสาธารณสุขเกี่ยวกับเตียงผู้ป่วยทุกเขตในเขตชั้นกลางและชั้นนอกมีความต้องการให้เพิ่มขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่มากบ้างน้อยบ้าง ตามความจำเป็นของประชาชนในเขตนั้นๆ

การสาธารณสุขในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีนโยบาย แผนงาน และโครงการของรัฐที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

ด้านการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข โดย

1. การเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข

1.1 ปรับปรุงและพัฒนาสถานบริการสาธารณสุขระดับล่าง ให้มีอุปกรณ์และเวชภัณฑ์เพียงพอ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการหมุนเวียนแพทย์และบุคลากรสาธารณสุขไปประจำตามความเหมาะสม ควบคู่กับการพัฒนาเครือข่ายและระบบการส่งต่อคนไข้กับสถานพยาบาลระดับจังหวัดมากขึ้น

1.2 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเครือข่าย การให้บริการระหว่างสถานพยาบาลของรัฐ และระหว่างรัฐกับเอกชน

1.3 สนับสนุนให้ประชาชนมีหลักประกันด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง โดยเน้นขยายความครอบคลุมไปสู่ประชาชนผู้มีรายได้น้อยควบคู่กับการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันสุขภาพให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

1.4 รมรณรงค์และกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจให้สถานพยาบาลของรัฐปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการ

1.5 ส่งเสริมการลงทุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองด้านการผลิตยา วัคซีนและสมุนไพร ตลอดจนพัฒนาเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก

1.6 สนับสนุนการพัฒนาแพทย์ไทย โดยให้สามารถผสมผสานในระบบสาธารณสุขโดยการพัฒนาองค์ความรู้และการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร

2. การพัฒนาการผลิตและการกระจายบุคลากรทางแพทย์และสาธารณสุข

2.1 ประสานการผลิตบุคลากรสาธารณสุขให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ สนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการผลิต บุคลากรสาธารณสุขให้มากขึ้น โดยมีกลไกควบคุมคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพ

2.2 พัฒนาเนื้อหา หลักสูตรการศึกษา และการอบรมบุคลากรสาธารณสุขโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค

2.3 พัฒนาระบบการฝึกอบรมบุคลากรประจำการในสาขาที่มีความขาดแคลนตามสภาพปัญหาสาธารณสุขใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ด้านอชีวเวชศาสตร์ ด้านการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเรื้อรัง และด้านเวชศาสตร์การกีฬา เป็นต้น

2.4 สนับสนุนให้มีการกระจายบุคลากรสาธารณสุขไปสู่ชนบท

ด้านการปฏิรูประบบบริหาร – การจัดการด้านสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพ โดย

1. ให้ความสำคัญการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ โดยสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ

2. ปฏิรูประบบบริหารจัดการสถานพยาบาลของรัฐให้มีความคล่องตัวมีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบต่อสถานะสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

3. กำกับ ดูแลการใช้จ่ายด้านสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดนโยบายด้านการเงิน การคลัง และลดการนำเข้ายา และเทคโนโลยีขั้นสูงที่มีราคาแพงเกินความจำเป็น

4. กำกับ ดูแลด้านคุณภาพและราคาของบริการสาธารณสุขทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

5. สนับสนุนให้เกิดระบบการจัดการบริหารงานในลักษณะแผนงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองผู้บริโภค การส่งเสริมสุขภาพ โภชนาการ เป็นต้น

6. ส่งเสริม ความช่วยเหลือ และการประสานการแก้ไขปัญหาสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้านในเขตชายแดน รวมทั้งส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคทางด้านวิชาการและบริการเกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข

● แผนพัฒนาการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8)

เพื่อเป็นการตอบสนองแนวคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสาธารณสุขในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 การพัฒนาสุขภาพและพละกำลังของคนจะเป็นองค์ประกอบและเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการบริการสาธารณสุข ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการบริการสาธารณสุข

1. ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขทุกระดับตามความจำเป็น ได้แก่

1.1 เครือข่ายสาธารณสุขภาครัฐ มีความสามารถในการบริการครบถ้วน 1 เครือข่าย ต่อประชากร 2-3 ล้านคน

1.2 แต่ละเครือข่าย ประกอบด้วย เตียงบริการผู้ป่วย ดังนี้

- สถานพยาบาลระดับโรงพยาบาลคณะแพทยศาสตร์ และโรงพยาบาลศูนย์ มีอัตราส่วนเตียง ต่อ ประชากร = 1 : 2,500
- สถานพยาบาลระดับโรงพยาบาลทั่วไป มีอัตราส่วนเตียง ต่อ ประชากร = 1 : 1,250
- สถานพยาบาลระดับโรงพยาบาลชุมชน มีอัตราส่วนเตียง ต่อ ประชากร = 1 : 1,000
- สถานพยาบาลประเภทเวชปฏิบัติครอบครัวและสถานเฝ้าระวัง 1 แห่ง ต่อ ประชากร 3,000 คน

1.3 แต่ละเครือข่ายมีบริการเฉพาะที่สอดคล้องกับปัญหาสาธารณสุขหลักของท้องถิ่น

2. สถานบริการสาธารณสุขทุกระดับ มีคุณภาพบริการที่ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ

3. ประชาชนทุกคนมีหลักประกันคุณภาพ โดยไม่มีอุปสรรคด้านการเงินและมีโอกาสเลือกสถานบริการที่สมควรได้

4. อัตราการบาดเจ็บ-ตาย จากอุบัติเหตุทุกประเภทลดลง

5. ผู้พิการทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ได้รับการฟื้นฟูสภาพเจ็บป่วยจนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเต็มศักยภาพ

● แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544)

ส่วนของแผนสาขาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ด้านแผนงานสาธารณสุข มีกำหนดนโยบายและเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข ดังนี้

นโยบายด้านสาธารณสุข

1. พัฒนาบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยพัฒนาขีดความสามารถของศูนย์บริการสาธารณสุขในหลายรูปแบบ เช่น ให้เป็นโรงพยาบาลชุมชนที่เป็นโพลีคลินิก
2. พัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน คุณภาพของประชาชน
3. พัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยนำแนวคิดเรื่อง การปฏิรูประบบราชการ การกระจายอำนาจ และระบบ Privatization มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. พัฒนาความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) การศึกษา

แม้ว่าในระยะหลังนี้รัฐจะได้พยายามดำเนินการกระจายสถานออกไปสู่เขตปริมณฑล ตามนโยบายทางการศึกษาที่ต้องการขยายการศึกษาไปสู่ปริมณฑล แต่กรุงเทพมหานครก็ยังคงเป็นศูนย์กลางของการศึกษาทุกระดับของภูมิภาคและประเทศ อย่างไรก็ตามบางพื้นที่ของเมืองก็ยังมีจำนวนโรงเรียนน้อยเกินไปไม่เพียงพอที่จะให้บริการกับประชากรเมืองได้ทั้งถึง และการกระจายตัวของโรงเรียนไม่ทั่วถึง สถานศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชั้นในของเมือง ในขณะที่การขยายตัวของประชากรมีอัตราการเพิ่มในเขตชั้นกลางและชั้นนอกมากกว่าเขตชั้นใน การกระจุกตัวของสถานศึกษาในเขตเมืองชั้นในเป็นการเพิ่มปัญหาการจราจรคับคั่งให้รุนแรงขึ้นไปอีก

ในปัจจุบันมี 3 กระทรวงที่ดูแลบริหารด้านการศึกษาและให้บริการสถานศึกษาส่วนใหญ่ของกรุงเทพมหานคร โดยที่กรุงเทพมหานครและสำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่กระทรวงศึกษาดูแลการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัยรับผิดชอบการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพียงแต่ 2 ระดับ อยู่ภายใต้ความดูแลของหน่วยงานรัฐถึง 5 หน่วยงาน การแบ่งแยกความรับผิดชอบเป็นส่วนย่อยๆ เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการกระจายตัวที่ไม่ทั่วถึงของสถานศึกษา การดำเนินการวางแผนการศึกษาทุกระดับร่วมกันของกรุงเทพมหานครจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาการศึกษาในด้านต่างๆ มีการประสานงานกันและมีเป้าหมายร่วมกัน (ดูตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 การบริหารด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่รับผิดชอบ	ระดับการศึกษา			
	ก่อนเข้าเรียน	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
1.กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน หน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับอุดมศึกษาอื่นๆ	*	*	*	*
2.กระทรวงมหาดไทย สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	*	*		
3.ทบวงมหาวิทยาลัย			*	*

ที่มา : ผังเมืองกรุงเทพมหานคร

การให้บริการด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานครอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษา โดยภารกิจหลักในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร คือ การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอาศัยหลักการเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 จัดให้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครให้ครบทุกเขต อย่างน้อยเขตละ 1 โรงเรียน

ในปีการศึกษา 2536 มีจำนวนนักเรียนประมาณ 1,742,003 คน คิดเป็นร้อยละ 67.79 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษามีการกระจุกตัวในเขตกรุงเทพมหานคร ในจำนวนนี้เป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาร้อยละ 8.27 ระดับประถมศึกษาร้อยละ 29.84 ระดับมัศึกษาร้อยละ 27.88 และระดับอุดมศึกษาร้อยละ 34.01 (ตารางที่ 4.5)

การศึกษาการกระจายตัวของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและสถานศึกษา ปีการศึกษา 2536 กรุงเทพมหานครมีสถานศึกษาประมาณ 1,587 แห่ง (รวมวิทยาเขต) และมีจำนวนนักเรียน 1,741,934 คน เมื่อพิจารณาพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า (ตารางที่ 4.6)

เขตชั้นใน มีสถานศึกษาจำนวน 497 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.32 ของสถานศึกษา ทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร นักเรียนประมาณ 531,673 คน หรือร้อยละ 30.52 ของนักเรียนทั้งหมด นักเรียนส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีร้อยละ 8.67 ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในเขตดุสิต เขตห้วยขวาง และเขตบางรัก

เขตชั้นกลาง มีสถานศึกษาจำนวน 821 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 51.73 ของสถานศึกษา ทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร มีนักเรียนประมาณ 1,042,851 คน หรือร้อยละ 59.84 ของนักเรียนทั้งหมด นักเรียนส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษามากที่สุด ซึ่งอยู่ในเขตบางกะปิ เขตจตุจักร และเขตคลองเตย ส่วนระดับมัศึกษามีจำนวนนักเรียนมากกว่าในเขตชั้นใน

ตารางที่ 4.5 จำนวนนักเรียนของสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล

จำแนกตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2536

ระดับการศึกษา	กรุงเทพมหานคร		ปริมณฑล		กทม.และปริมณฑล	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ก่อนประถมศึกษา	144,057	8.27	89,179	10.78	233,236	9.08
2. ประถมศึกษา	519,735	29.84	332,277	40.15	852,012	33.16
3. มัธยมศึกษาตอนต้น	254,934	14.63	128,927	15.58	383,861	14.94
4. มัธยมศึกษาตอนต้น	230,852	13.25	56,778	6.86	287,630	11.19
- ประเภทสามัญศึกษา	95,925	5.51	31,511	3.81	127,436	4.96
- อาชีวศึกษา	132,949	7.63	25,267	3.05	158,216	6.16
- วิชาอื่น	1,978	0.11	-	-	1,978	0.08
5. อุดมศึกษา	592,425	34.01	220,463	26.84	812,888	31.63
- อนุปริญญา	65,846	3.78	11,305	1.37	77,151	3.00
- ประเภทอาชีวศึกษา	63,047	3.62	9,938	1.20	72,985	2.84
- ฝึกหัดครู	246	0.01	154	0.02	400	0.02
- วิชาอื่น*	2,553	0.15	31,213	3.77	33,766	1.31
- ปริญญาตรี	494,686	28.40	208,298	25.17	702,984	27.36
- สูงกว่าปริญญาตรี	31,893	1.83	860	0.10	32,753	1.27
รวม	1,742,003	100.00	827,624	100.00	2,569,627	100.00

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1)

แหล่งข้อมูล : ฝ่ายวิเคราะห์และรายงาน กองแผนงาน สำนักปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : สาขาวิชาอื่น* หมายถึง จำนวนนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงคมนาคม เป็นต้น

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เขตชั้นนอก มีสถานศึกษาจำนวน 269 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.95 ซึ่งมีสถานศึกษาน้อยที่สุด มีจำนวนนักเรียนประมาณ 167,910 คน หรือร้อยละ 9.64 ของนักเรียนทั้งหมด มีจำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับก่อนประถมศึกษา ตามลำดับ

จะสังเกตได้ว่าการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาได้กระจายอยู่ทุกเขต ยกเว้นการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ส่วนระดับอุดมศึกษาในเขตบางคอแหลม เขตประเวศ เขตลาดพร้าว และเขตจอมทอง ไม่มีการศึกษาในระดับนี้

เมื่อพิจารณาการศึกษาในระดับประถมศึกษาในสังกัดของกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2541 พบว่า กรุงเทพมหานครมีโรงเรียนทั้งหมด 430 แห่ง จำนวนครู 12,996 คน จำนวนนักเรียน 286,045 คน จำนวนห้องเรียน 8,982 ห้อง จำนวนนักเรียน/ครู 22 คน จำนวนนักเรียน/ห้องเรียน 32 คน และจำนวนภารโรง 1,354 คน (ตารางที่ 4.7)

เขตชั้นใน มีจำนวนโรงเรียน 146 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.95 ของโรงเรียนทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนครู 4,143 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.88 ของจำนวนครูทั้งหมด จำนวนนักเรียน 87,727 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 30.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีห้องเรียน 2,826 ห้อง หรือคิดเป็นร้อยละ 31.46 ของจำนวนห้องเรียนทั้งหมด จำนวนนักเรียน/ครูของเขตชั้นในคือ 21 คน จำนวนนักเรียน/ห้องเรียน 31 คน จำนวนภารโรง 488 คน จะเห็นว่าจำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียนส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในเขตธนบุรี และเขตบางกอกน้อย อัตราส่วนนักเรียน/ครูและนักเรียน/ห้องเรียนนั้น จะเห็นว่า เขตในเขตชั้นในมีอัตราส่วนไม่แตกต่างกันมากนักและมีอัตราส่วนใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของกรุงเทพมหานคร

เขตชั้นกลาง มีจำนวนโรงเรียน 172 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40 ของโรงเรียนทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในเขตตลิ่งชัน เขตประเวศ และเขตภาษีเจริญ มีจำนวนครู 6,216 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.83 ของจำนวนครูทั้งหมด จำนวนนักเรียน 141,414 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 49.44 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เขตที่มีจำนวนครูและจำนวนนักเรียนมากที่สุดคือ เขตบางกะปิ มีจำนวนห้องเรียน 4,258 ห้อง หรือคิดเป็นร้อยละ 47.41 ของจำนวนห้องเรียนทั้งหมด เขตที่มีจำนวนห้องเรียนมากที่สุดคือ เขตบางกะปิ จำนวนนักเรียน/ครูของเขตชั้นกลาง คือ 23 คน จำนวนนักเรียน/ห้องเรียน 33 คน จำนวนภารโรง 599 คน อัตราส่วนนักเรียน/ครูและนักเรียน/ห้องเรียนนั้นแต่ละเขตมีอัตราส่วนใกล้เคียงกัน โดยที่เขตชั้นกลางมีอัตราส่วนนักเรียน/ครูและนักเรียน/ห้องเรียนเฉลี่ยมากกว่าเขตชั้นในเล็กน้อยเท่านั้น

เขตชั้นนอก มีจำนวนโรงเรียน 112 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.45 ของโรงเรียนทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในเขตหนองจอก มีจำนวนครู 2,637 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.29 ของจำนวนครูทั้งหมด จำนวนนักเรียน 56,904 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด แต่ละเขตในเขตชั้นนอกจะมีจำนวนครูและจำนวนนักเรียนใกล้เคียงกัน มีจำนวนห้องเรียน 1,898 ห้อง หรือคิดเป็นร้อยละ 21.13 ของจำนวนห้อง

ตารางที่ 4.7 จำนวนโรงเรียน ครู นักเรียน และภารโรง ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร
จำแนกตามเขต ปีการศึกษา 2542

ลำดับจวนเขต	โรงเรียน	ครู	นักเรียน	ภารโรง	นักเรียน/ครู	นักเรียน/ภารโรง	ภารโรง	
เขตจวน	146	4,143	87,727	2,826	438	638	488	
1	พระนคร	11	172		119	15	22	26
2	ดุสิต	9	221	4,488	149	20	29	27
3	บางรัก	5	82	1,292	54	15	22	10
4	ปทุมวัน	9	219	4,930	159	22	30	25
5	ปทุมวัน	4	65	1,097	45	16	23	13
6	สัมพันธวงศ์	3	42	683	27	10	24	7
7	พญาไท	1	49	1,175	35	23	33	3
8	พญาไท	2	82	2,357	71	29	33	13
9	บางซื่อ	7	217	4,594	143	20	31	24
10	ราชเทวี	4	111	2,658	81	23	32	15
11	ดินแดง	3	251	6,188	164	23	36	26
12	ยานนาวา	6	203	4,353	137	20	29	30
13	สาทร	2	49	980	32	19	30	6
14	บางคอแหลม	7	221	5,107	151	21	30	28
15	จตุจักร	6	303	6,605	189	21	33	26
16	คลองเตย	4	181	3,621	113	19	30	19
17	วัฒนา	8	239	5,420	171	21	30	33
18	ธนบุรี	17	435	8,734	301	19	27	45
19	บางกอกใหญ่	6	154	3,231	107	19	27	18
20	คลองสาน	7	234	5,482	178	21	29	23
21	บางกอกน้อย	15	340	6,657	227	18	27	41
22	บางพลัด	10	273	5,204	173	18	29	30
เขตจวนกลาง	172	6,216	141,414	4,258	473	683	599	
23	บางเขน	5	252	6,055	174	22	32	21
24	บางกะปิ	10	517	12,680	351	23	33	44
25	พระโขนง	4	133	2,996	92	22	32	18
26	ประเวศ	15	384	8,440	267	20	29	42
27	คลองเตย	6	295	7,570	214	25	34	26
28	สาทร	6	225	5,290	157	23	32	20
29	ปทุมวัน	8	297	7,076	207	23	32	26
30	สวนหลวง	7	225	5,057	158	21	31	27
31	หลักสี่	6	250	5,303	158	20	32	22
32	สายไหม	9	419	9,858	288	22	32	38
33	คันนายาว	2	85	2,071	63	24	32	8
34	สะพานสูง	6	152	3,179	103	20	29	14
35	วังทองหลาง	3	66	1,500	48	22	30	7
36	บางนา	7	285	6,553	190	22	33	32
37	ภาษีเจริญ	13	483	10,578	330	20	29	51
38	ราชพฤกษ์	8	241	5,452	162	22	32	26
39	จอมทอง	11	450	10,161	308	22	32	39
40	หลักสี่	16	337	6,291	227	18	26	31
41	หนองแขม	6	274	6,615	189	23	33	21
42	บางแค	12	450	10,093	303	21	31	45
43	ทวีวัฒนา	6	146	2,925	97	18	28	14
44	ทุ่งครุ	8	250	5,671	172	20	29	27
เขตจวนนอก	112	2,637	56,904	1,898	119	163	267	
45	มีนบุรี	13	397	8,973	282	21	29	31
46	ลาดกระบัง	20	468	10,390	349	19	26	76
47	หนองจอก	37	577	10,489	405	17	24	53
48	คลองสามวา	18	454	10,112	331	20	27	42
49	บางขุนเทียน	16	521	11,927	375	21	28	42
50	บางบอน	8	220	5,013	156	21	29	23
ยอดรวม	430	12,996	286,045	8,982	1,030	1,482	1,354	

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

แหล่งข้อมูล : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

เรียนทั้งหมด มีจำนวนภารโรง 267 คน อัตราส่วนนักเรียน/ครูและนักเรียน/ห้องเรียนนั้น แต่ละเขตมีอัตราส่วนใกล้เคียงกัน และใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของการกระจายตัว พบว่า กรุงเทพมหานครได้จัดให้มีโรงเรียนกระจายตัวอยู่ในทุกเขต โดยที่แต่ละเขตมีอัตราส่วนนักเรียน/ครู และนักเรียน/ห้องเรียนใกล้เคียงกัน และมีอัตราใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของกรุงเทพมหานคร

นโยบาย แผนงาน และโครงการของรัฐ

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มีเป้าหมายด้านการศึกษา ดังนี้

1. เพิ่มปริมาณการเตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็กปฐมวัย(0-5ปี)อย่างมีคุณภาพ
2. เพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปี แก่เด็กในวัยเรียนทุกคน การเตรียมการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็น 12 ปี และการฝึกอบรมครู อาจารย์ ทุกคนอย่างต่อเนื่อง
3. ยกระดับทักษะฝีมือและความรู้พื้นฐานให้แก่แรงงานในสถานประกอบการโดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อกลุ่มแรงงานอายุ 25-45 ปี
4. ให้ผู้ด้อยโอกาสทุกประเภทได้รับโอกาสการพัฒนาเต็มศักยภาพและได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

- แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544)

แนวทางการพัฒนาด้านการศึกษา ได้แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางการพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียน มุ่งพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานตามวัยและปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน นำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยด้านการสื่อสาร การเรียนการสอน โดยแบ่งตามระดับการศึกษาดังนี้

- 1.1 ระดับก่อนประถมศึกษา จัดการศึกษาเด็กในวัยนี้ให้ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึง โดยเปิดขยายชั้นเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครจากหลักสูตรชั้นเด็กเล็ก 1 ปี เป็นหลักสูตรอนุบาล 2 ปี

- 1.2 ระดับประถมศึกษา ให้เด็กในวัยนี้ได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง ปรับกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เช่น เด็กพิการ

- 1.3 ระดับมัธยมศึกษา สนับสนุนให้นักเรียนที่จบชั้น ป.6 ทุกคนได้ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและจัดสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และแรงงานของท้องถิ่นและประเทศ

- 1.4 การศึกษาอาชีพ ปรับวิถีสถานะของสถาบันการศึกษาสายอาชีพของกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนฝึกอาชีพจำนวน 10 แห่งเป็นวิทยาลัยชุมชน

2. แนวทางการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกระบวนการที่ให้ความรู้ 3 ลักษณะ คือ การให้ความรู้พื้นฐาน การให้ข่าวสารข้อมูล และการให้ความรู้ทักษะอาชีพ โดย

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีพ ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และท้องถิ่น โดยดำเนินการ 2 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการศึกษาพิเศษ มีแนวทางการพัฒนาโดยให้ความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างทั่วถึง สนับสนุนส่งเสริมและร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ให้ได้มาตรฐานจัดตั้งศูนย์สารสนเทศการศึกษาจากระบบ เพื่อเป็นศูนย์กลางเครือข่าย การดำเนินงานด้านการศึกษานอกระบบ

2.2 ด้านการศึกษาวิชาชีพ มุ่งพัฒนาคุณภาพทางวิชาชีพ ศักยภาพของบุคลากร ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และตอบสนองต่อการพัฒนากำลังคนด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี พร้อมทั้งมุ่งเน้นการอบรมวิชาชีพให้แก่ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในสถานประกอบการ ให้มีโอกาสศึกษาความรู้ ทักษะวิชาชีพเพิ่มเติมมากขึ้น

- นโยบายปฏิบัติการศึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ดร.พิจิตต รัตตกุล) มีโครงการสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาโรงเรียนกรุงเทพมหานคร โดยการจัด “หลักสูตรทันสมัย” โรงเรียนของกรุงเทพมหานคร จะได้รับการพัฒนาหลักสูตรเข้าสู่ระบบสากล

2. โรงเรียนสามประโยชน์ คือ โรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาในเวลากลางวัน ส่วนในเวลาตอนเย็นก็ทำการเปิดสอนทางด้านวิชาชีพ นอกเหนือจากการสอนแก่เด็กนักเรียนแล้วยังเพิ่มเติมความรู้พิเศษ เช่น คอมพิวเตอร์ ดนตรี กีฬา การต่างประเทศ พร้อมทั้งเสริมความรู้พิเศษแก่บุคคลทั่วไปด้วย (การดำเนินงานของโรงเรียนสามประโยชน์ เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างสำนักพัฒนาชุมชน ซึ่งรับผิดชอบในด้านการฝึกอาชีพ สำนักการศึกษา รับผิดชอบในด้านจัดการศึกษาและสำนักสวัสดิการสังคม รับผิดชอบในด้านการส่งเสริมการกีฬา)

3. โรงเรียนสัญจร เพื่อบุตรหลาน คนจนผู้ด้อยโอกาสในสังคมและจัดหาครูเข้าไปจัดหลักสูตรการสอนให้ได้มาตรฐานการศึกษาที่รัฐกำหนด

4. ส่งเสริมครูกรุงเทพมหานคร มีการจัด “ครูอาสา” สนับสนุนองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานโดยเร่งจัดหาสถานที่และทุนในการดำเนินงาน

- นโยบายทางด้านการศึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน (นายสมักร สุนทรเวช)

แนวความคิดในด้านการศึกษา โดยต้องการจะให้โรงเรียนในกรุงเทพมหานครเพิ่มระดับชั้น เช่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ให้มากขึ้น และยังรวมถึงการเปิดวิทยาลัยของกรุงเทพมหานครที่มีการสอนวิชาการต่างๆ สัก 10 สาขา เพื่อทำให้กรุงเทพมหานครมีการเรียนการสอน ระดับอุดมศึกษา ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะเรียกเป็นมหาวิทยาลัยในชื่อใดของกรุงเทพมหานครก็ได้

3) พื้นที่นันทนาการ

พื้นที่นันทนาการของกรุงเทพมหานครอยู่ในความดูแลของสำนักสวัสดิการสังคม มีหน้าที่ในการจัดให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมกีฬา การนันทนาการ และการพัฒนาเยาวชน ดังนี้

สวนสาธารณะเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นสำหรับกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่ ประโยชน์ของสวนสาธารณะไม่ใช่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น แต่ภูมิทัศน์ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งช่วยในการถ่ายเทอากาศบริสุทธิ์ เหมาะสำหรับเมืองที่มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น และเป็นการนำธรรมชาติกลับมาสู่เมือง เพื่อช่วยแก้ปัญหามลพิษต่างๆ

สภาพปัจจุบัน กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ 1,568.737 ตารางกิโลเมตร หรือ 980,460.62 ไร่ จำนวนประชากรในปี พ.ศ.2540 ประมาณ 5,604,772 คน กรุงเทพมหานครมีสวนสาธารณะขนาดใหญ่ สวนป่า และสวนหย่อม ที่ใช้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจรวมทั้งสิ้น 87 แห่ง คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 3,019.915 ไร่ หรือร้อยละ 0.30 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ดังนั้นเมื่อเทียบสัดส่วนพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากรแล้ว จะเท่ากับ 0.862 ตารางกิโลเมตรต่อประชากร 1 คน ซึ่งนับว่าน้อยมาเมื่อเทียบกับเมืองใหญ่เมืองอื่นๆ ที่มีขนาดใกล้เคียงกัน สรุปว่า กรุงเทพมหานครยังมีสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชากรต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก และมีการกระจายตัวของสวนระดับต่างๆ ไม่ทั่วถึงในแต่ละพื้นที่ กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการจัดหาพื้นที่โดยให้สำนักงานเขตรวบรวมเสนอและพิจารณาที่ดินของกรุงเทพมหานครและที่สาธารณะ ส่วนใหญ่ของพื้นที่มักเป็นที่ดินขนาดเล็ก และที่ลุ่มหรือบึง ซึ่งเหมาะสมจะเป็นที่พักน้ำ ใช้พักผ่อนหย่อนใจได้เป็นบางส่วน แต่ยังไม่เพียงพอ ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ตั้งไว้เท่ากับ 2 ตรม.ต่อประชากร 1 คน

เป้าหมายของการจัดหาและพัฒนาสวนสาธารณะ คือ ยกระดับการมีส่วนร่วมของกรุงเทพมหานครให้ได้มาตรฐานให้ได้มาตรฐาน ซึ่งได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้หลายระดับ ดังนี้

1. นโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานคร (ดร.พิจิตต รัตตกุล) กำหนดสัดส่วนพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากรไว้เท่ากับ 10 ตารางเมตรต่อคน
2. ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544) กำหนดไว้ว่าจะต้องมีสัดส่วนสวนสาธารณะ 1 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน กระจายอยู่ในพื้นที่ 18 เขต
3. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ MIT ที่เสนอไว้ใน The Bangkok Plan ให้วางแผนเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะในพื้นที่เมืองเป็น 2.0 ตารางเมตรต่อคน ภายในปี พ.ศ.2548
4. มาตรฐานขั้นต่ำที่ควรใช้ในการให้บริการขั้นพื้นฐานในเขตเทศบาลเมือง (รายงานการศึกษาของ ดร.อภิชาติ วงศ์แก้ว) ควรมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจประมาณ 4 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน
5. มาตรฐานของกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทยควรมีสวนสาธารณะ 0.5-1.8 ไร่/1,000 คน หรือ 0.8-2.88 ตารางเมตรต่อคน

4) บริการทางสังคมระดับท้องถิ่นอื่นๆ

บริการทางสังคมระดับท้องถิ่นอื่นๆ ประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชน ศูนย์ส่งเสริมเด็ก และศูนย์เยาวชน/ศูนย์กีฬา ในปี พ.ศ.2541 กรุงเทพมหานครจัดให้มีสถานบริการประเภทเหล่านี้มีรายละเอียดดังนี้

ห้องสมุด กรุงเทพมหานครมีห้องสมุดจำนวน 17 แห่ง โดยส่วนมากจะกระจุกตัวอยู่ที่เขตชั้นในจำนวน 10 แห่ง เขตชั้นกลางมี 6 แห่ง และเขตชั้นนอกมีเพียง 1 แห่ง

ศูนย์ส่งเสริมเด็ก กรุงเทพมหานครมีศูนย์ส่งเสริมเด็กจำนวน 12 แห่ง โดยในเขตชั้นในมี 3 แห่ง เขตชั้นกลางมี 8 แห่ง และเขตชั้นนอกมี 1 แห่ง

ศูนย์เยาวชน/ศูนย์กีฬา กรุงเทพมหานครมีศูนย์เยาวชน/ศูนย์กีฬาจำนวน 30 แห่ง โดยในเขตชั้นในมี 17 แห่ง เขตชั้นกลางมี 8 แห่ง และเขตชั้นนอกมี 5 เขต (ตารางที่ 4.8)

จะเห็นว่า กรุงเทพมหานครยังจัดสถานที่บริการทางสังคมในประเภทดังกล่าวข้างต้นให้กับประชาชนน้อยมาก และไม่มีการกระจายทั่วถึง ส่วนใหญ่จะมีการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร จึงควรดำเนินการเพื่อแก้ไขสถานการณ์เช่นนี้ เพื่อให้ประชากรกรุงเทพมหานครมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.8. การนับหนาการของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2540 - 2541

สำนักงานเขต	ห้องสมุด	สวนสาธารณะ	สวนหย่อม	ศูนย์ส่งเสริมเด็ก	ศูนย์เยาวชน/ศูนย์กีฬา
เขตชั้นใน	10	10	199	3	17
1 พระนคร	1	3	25	0	2
2 คูัด	0	0	15	0	1
3 บางกอก	0	0	5	0	1
4 ปทุมวัน	1	1	9	0	3
5 ป้อมปราบ	0	0	6	0	1
6 สัมพันธวงศ์	0	0	6	0	0
7 พญาไท	0	0	7	0	0
8 หัวขวง	1	0	4	1	0
9 บางซื่อ	0	0	3	0	1
10 ราชเทวี	2	1	7	0	0
11 ดินแดง	1	0	17	0	1
12 ยานนาวา	0	1	13	1	1
13 สาทร	0	0	9	1	0
14 บางคอแหลม	0	0	5	0	0
15 จตุจักร	1	3	12	0	1
16 คลองเตย	1	1	5	0	0
17 วัฒนา	0	0	1	0	1
18 หนองจอก	0	0	12	0	1
19 บางกอกใหญ่	1	0	7	0	1
20 คลองสาน	1	0	18	0	0
21 บางกอกน้อย	0	0	11	0	2
22 บางพลัด	0	0	2	0	0
เขตชั้นกลาง	6	3	159	8	8
23 บางเขน	1	0	7	0	1
24 บางกะปิ	0	0	7	0	0
25 พระโขนง	0	0	2	0	0
26 ปรเวศ	1	2	1	1	0
27 ดอนเมือง	0	0	5	2	0
28 ลาดพร้าว	1	0	7	0	0
29 มียุม	0	1	3	0	1
30 ลานหลวง	0	0	4	0	0
31 หลักสี่	0	0	5	2	0
32 สายไหม	0	0	1	0	0
33 คันนายาว	0	0	1	0	0
34 ลาดพร้าว	0	0	4	0	0
35 ทุ่งทอง	0	0	14	0	0
36 บางนา	0	0	6	0	1
37 ภาษีเจริญ	1	0	48	0	0
38 ราชบุรี	0	0	11	0	2
39 จอมทอง	1	0	3	0	1
40 ดลิ่งชัน	1	0	12	1	1
41 หนองแขม	0	0	4	0	1
42 บางแค	0	0	3	0	0
43 ทวีวัฒนา	0	0	5	0	0
44 ทุ่งครุ	0	0	5	2	0
เขตชั้นนอก	1	4	29	1	5
45 มีนบุรี	0	1	11	1	1
46 ลาดกระบัง	0	1	4	0	2
47 หนองจอก	1	1	8	0	0
48 คลองสามวา	0	0	3	0	0
49 บางขุนเทียน	0	0	2	0	1
50 บางบอน	0	1	1	0	1
ผลรวม	17	17	387	12	30

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

แหล่งข้อมูล : กองนิเทศการ สำนักสวัสดิการ กรุงเทพมหานคร

บทที่ 5

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาเพื่อแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์โครงสร้างของเมือง พิจารณาประกอบกับการแบ่งเขตบริหารทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ทั้งนี้ คำนี้ถึงสภาพภูมิศาสตร์และแนวคิดทางการแบ่งพื้นที่บริหารที่เหมาะสมกับพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองที่มีความเหมาะสมต่อการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

5.1 โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครอย่างเหมาะสมจะต้องมีความเข้าใจลักษณะโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองให้มีความสอดคล้องกับโครงสร้างเมือง ดังนั้น การศึกษาในส่วนนี้ ทำการศึกษาโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันและทิศทางการเติบโตในอนาคต เพื่อที่จะทราบถึงลักษณะโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร และนำผลที่ได้ไปใช้ในการศึกษาการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองต่อไป

การวิเคราะห์โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานครมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1.1 สภาพภูมิศาสตร์

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร จะเห็นว่าแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่แบ่งพื้นที่กรุงเทพมหานครออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน คือ พื้นที่ฝั่งตะวันออก และพื้นที่ฝั่งตะวันตก

พื้นที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร และความหนาแน่น จำแนกตามเขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอก ดังนี้

ในปี พ.ศ.2542 กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ 1,568.737 ตร.กม. ประชากรจำนวน 5,662,499 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,610 คน/ตร.กม.

พื้นที่ฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร (ฝั่งพระนคร) ประกอบด้วย 35 เขต มีพื้นที่ 1,118.618 ตร.กม. หรือคิดเป็นร้อยละ 71 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีจำนวนประชากร 3,874,276 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 68 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,464 คน/ตร.กม.

เขตชั้นในประกอบด้วย 17 เขต มีพื้นที่ 180.482 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 16 ของพื้นที่ฝั่งตะวันออก มีจำนวนประชากร 1,844,088 คน คิดเป็นร้อยละ 48 ของประชากรฝั่งตะวันออก ความหนาแน่นเฉลี่ย 10,218 คน/ตร.กม.

เขตชั้นกลางประกอบด้วย 14 เขต มีพื้นที่ 403.685 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 36 ของพื้นที่ฝั่งตะวันออก มีจำนวนประชากร 1,641,866 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ของประชากรฝั่งตะวันออก ความหนาแน่นเฉลี่ย 4,067 คน/ตร.กม.

เขตชั้นนอกประกอบด้วย 4 เขต มีพื้นที่ 534.451 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 48 ของพื้นที่ฝั่งตะวันออก มีจำนวนประชากร 388,322 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรฝั่งตะวันออก ความหนาแน่นเฉลี่ย 727 คน/ตร.กม.

พื้นที่ฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร (ฝั่งธนบุรี) ประกอบด้วย 15 เขต มีพื้นที่ 450.119 ตร.กม. หรือคิดเป็นร้อยละ 29 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีจำนวนประชากร 1,788,223 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 32 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,973 คน/ตร.กม.

เขตชั้นในประกอบด้วย 5 เขต มีพื้นที่ 44.086 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่ฝั่งตะวันตก มีจำนวนประชากร 677,727 คน คิดเป็นร้อยละ 38 ของประชากรฝั่งตะวันตก ความหนาแน่นเฉลี่ย 15,373 คน/ตร.กม.

เขตชั้นกลางประกอบด้วย 8 เขต มีพื้นที่ 250.601 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 56 ของพื้นที่ฝั่งตะวันตก มีจำนวนประชากร 932,154 คน คิดเป็นร้อยละ 52 ของประชากรฝั่งตะวันตก ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,720 คน/ตร.กม.

เขตชั้นนอกประกอบด้วย 2 เขต มีพื้นที่ 155.432 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 34 ของพื้นที่ฝั่งตะวันตก มีจำนวนประชากร 178,342 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรฝั่งตะวันตก ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,147 คน/ตร.กม. (ตารางที่ 5.1)

จากการศึกษา จะเห็นว่า พื้นที่กรุงเทพมหานครถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนโดยแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งถือว่าเป็นเส้นแบ่งเขตตามธรรมชาติขนาดใหญ่ ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากรนับแต่อดีต จากการศึกษาถึงการขยายตัวของเมืองกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่า สิ่งที่มีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดรูปร่างของเมือง คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับระบบโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานหลักต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสัญจร หรือสร้างแรงดึงดูดในการพัฒนาใหม่ๆ เช่น การขยายสนามบินดอนเมือง รวมทั้งถนนสายประธานเหนือ-ใต้ที่สะดวกในฝั่งตะวันออก ทำให้การเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครขยายตัวกระจายออกจากศูนย์กลางเมืองไปทางทิศเหนือ ในขณะที่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามักจะมีการพัฒนาช้ากว่าฝั่งตะวันออก แต่เมื่อมีการเปิดใช้สะพานข้ามแม่น้ำหลายแห่ง รวมทั้งถนนวงแหวนรอบนอกตะวันตก จึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ฝั่งตะวันตกอย่างรวดเร็ว เห็นได้ชัดเจนจากการขยายตัวทางกายภาพของพื้นที่บริเวณนี้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 5.1 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นประชากร จำแนกพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

เขต	ประชากร คน	พื้นที่ ตรกม.	density	เขต	ประชากร คน	พื้นที่ ตรกม.	density
ฝั่งตะวันออก	3,874,276	1,118.618	3,463.45	ฝั่งตะวันตก	1,788,223	450.119	3,972.78
เขตชั้นใน	1,844,088	180.482	10,217.57	เขตชั้นใน	677,727	44.086	15,372.84
1 พระนคร	82,921	5.536	14,978.50	1 ธนบุรี	188,610	8.551	22,057.07
2 คลองเตย	157,331	10.665	14,752.09	2 บางกอกใหญ่	89,763	6.180	14,524.76
3 บางรัก	63,038	5.536	11,386.92	3 คลองสาม	113,817	6.051	18,809.62
4 ปทุมวัน	104,066	8.369	12,434.70	4 บางกอกน้อย	162,502	11.944	13,605.32
5 ป้อมปราบ	76,602	1.931	39,669.60	5 บางพลัด	123,035	11.360	10,830.55
6 สัมพันธวงศ์	37,593	1.416	26,548.73	เขตชั้นกลาง	932,154	250.601	3,719.67
7 พญาไท	91,616	9.595	9,548.31	6 ภาษีเจริญ	142,174	17.834	7,972.08
8 ห้วยขวาง	78,593	15.033	5,228.03	7 ราชบุรีรณะ	94,620	15.782	5,995.44
9 บางซื่อ	161,393	11.545	13,979.47	8 จอมทอง	174,611	26.265	6,648.05
10 ราชเทวี	106,728	7.126	14,977.27	9 คลิ่งชัน	99,695	29.479	3,381.90
11 ดินแดง	166,187	8.354	19,893.11	10 หนองแขม	109,320	35.825	3,051.50
12 ยานนาวา	93,774	16.662	5,628.02	11 บางแค	172,026	44.456	3,869.58
13 สาทร	110,491	9.326	11,847.63	12 ทวีวัฒนา	52,099	50.219	1,037.44
14 บางคอแหลม	120,368	10.921	11,023.53	13 ทุ่งครุ	87,609	30.741	2,849.91
15 จตุจักร	170,408	32.908	5,178.32	เขตชั้นนอก	178,342	155.432	1,147.40
16 คลองเตย	142,029	12.994	10,930.35	14 บางขุนเทียน	105,616	120.687	875.12
17 วัฒนา	80,930	12.565	6,440.91	15 บางบอน	72,726	34.745	2,093.14
เขตชั้นกลาง	1,641,866	403.685	4,067.20				
18 บางเขน	168,060	42.123	3,989.74				
19 บางกะปิ	142,347	28.523	4,990.60				
20 พระโขนง	100,071	13.986	7,155.08				
21 ประเวศ	118,330	52.490	2,254.33				
22 ดอนเมือง	143,737	36.803	3,905.58				
23 ลาดพร้าว	107,372	21.557	4,980.84				
24 มีนบุรี	136,617	24.311	5,619.55				
25 สวนหลวง	111,047	23.678	4,689.88				
26 หลักสี่	117,644	22.841	5,150.56				
27 ลาดพร้าว	141,713	44.615	3,176.35				
28 คันนายาว	76,535	25.980	2,945.92				
29 สะพานสูง	71,629	28.124	2,546.90				
30 รังทองกลาง	106,563	19.865	5,364.36				
31 บางนา	100,201	18.789	5,332.96				
เขตชั้นนอก	388,322	534.451	726.58				
32 มีนบุรี	98,303	63.645	1,544.55				
33 ลาดกระบัง	112,967	123.859	912.06				
34 หนองจอก	88,095	236.261	372.87				
35 คลองสามวา	88,957	110.686	803.69				

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย . สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

เมื่อพิจารณาถึงขนาดพื้นที่ของกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก จะเห็นว่าพื้นที่ฝั่งตะวันตกมีขนาดพื้นที่เล็กกว่าพื้นที่ฝั่งตะวันออกประมาณ 2.5 เท่า ส่งผลให้มีจำนวนประชากรน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความหนาแน่นประชากร จะเห็นว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกมีความหนาแน่นประชากรที่ใกล้เคียงกัน

5.1.2 สภาพการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันและอนาคต

สภาพการตั้งถิ่นฐานของกรุงเทพมหานครในระยะแรกจะเป็นการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลาง ต่อมาความเจริญได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทางด้านถนนสายหลัก ทางด่วน และระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ทำให้เกิดจากการขยายตัวทางกายภาพและมีการขยายตัวของชุมชนเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดรูปแบบการพัฒนาที่ขยายตัวออกจากศูนย์กลางเมืองเดิมไปตามแนวถนนสายหลัก (Ribbon Development) เนื่องจากพื้นที่ศูนย์กลางเมือง (CBD) มีการพัฒนาเต็มพื้นที่ทำให้การพัฒนาพุ่งสู่เขตชั้นกลางและเขตชั้นนอก ก่อให้เกิดการเติบโตที่ไร้ระเบียบซึ่งกระจุกกระจายออกนอกเมือง (Urban Sprawl) เห็นได้ชัดเจนในพื้นที่เขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองยังคงเกิดขึ้นจากอิทธิพลของถนนสายสำคัญๆ โดยถนนสายสำคัญที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเมืองในพื้นที่ฝั่งตะวันออกทางด้านเหนือ ได้แก่ ถนนพหลโยธิน และถนนวิภาวดี ทางด้านตะวันออกตามแนวถนนรามคำแหง และทางด้านใต้ตามแนวถนนสุขุมวิท เป็นต้น ส่วนการขยายตัวของเมืองในพื้นที่ฝั่งตะวันตกเกิดขึ้นจากอิทธิพลของถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนเพชรเกษม ถนนเอกชัย และถนนพระราม 2 เป็นต้น

จากการที่เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วส่งผลให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีระบบซับซ้อน มีพื้นที่เมืองขยายตัวมากขึ้น ทิศทางการขยายตัวจะไปในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยามากกว่าทางฝั่งตะวันตก ในบริเวณเมืองชั้นในจะมีการพัฒนาเกือบเต็มพื้นที่คงเหลือที่ว่างอยู่น้อยมาก ซึ่งการเติบโตของเมืองจะเกิดควบคู่กับการเพิ่มขึ้นของประชากรและการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของกรุงเทพมหานครมีลักษณะผสม (Mixed Land Use) โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมีสัดส่วนมากกว่าทุกประเภทและในพื้นที่แต่ละเขต ในพื้นที่เมืองชั้นในมีการกระจุกตัวของกิจกรรมต่างๆ อย่างหนาแน่นเนื่องจากเป็นศูนย์กลางเมืองเดิม มีการใช้ที่ดินที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน วัด วัง สถานที่ราชการ สถานศึกษา และย่านการค้าเก่าแก่ที่ยังมีความสำคัญอยู่ในปัจจุบัน ในเขตชั้นกลางหรือเขตต่อเมืองทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกจะมีการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเป็นหลัก ประมาณร้อยละ 60 นอกจากนั้น เป็นการใช้ที่ดินประเภทอื่นและที่ว่าง ส่วนในเขตเมืองชั้นนอกหรือเขตชานเมือง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรมและที่ว่างซึ่งรอการพัฒนาประมาณร้อยละ 80

ปี พ.ศ.2539 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเมือง (ประเภทที่พักอาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม คลังสินค้า สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา ศาสนสถาน ที่พักผ่อนหย่อนใจ

และถนน ตรอก ซอย) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า มีพื้นที่เมืองประมาณ 760 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 49 ของพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมด ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบท (ประเภทเกษตรกรรม และที่โล่งว่าง) มีพื้นที่ประมาณ 680 ตร.กม. หรือคิดเป็นร้อยละ 43 โดยพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้ (ตารางที่ 5.2)

พื้นที่ฝั่งตะวันออก

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเมืองมีพื้นที่ประมาณ 627 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 56 ของพื้นที่ฝั่งตะวันออกทั้งหมด พื้นที่เมืองจะกระจุกตัวอยู่ในเขตชั้นในเกือบเต็มพื้นที่ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 81 ตร.กม. หรือคิดเป็นร้อยละ 7 ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ในเขตชั้นกลางจะมีพื้นที่เมืองประมาณ 381 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 34 ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ส่วนในเขตชานเมืองมีพื้นที่เมืองประมาณ 166 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 15 จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยซึ่งกระจายตัวอยู่อย่างเบาบางในพื้นที่

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งมีพื้นที่ประมาณ 469 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 42 ของพื้นที่ฝั่งตะวันออกทั้งหมด ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชานเมืองประมาณ 364 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 33 ในบริเวณเขตหนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง ตามลำดับ ส่วนบริเวณเขตต่อเมืองมีการใช้ที่ดินประเภทดังกล่าวประมาณ 103 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 9 ในบริเวณเขตบางเขน ประเวศ บึงกุ่ม ตามลำดับ ส่วนเขตที่เหลือจะมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งเพียงเล็กน้อย

พื้นที่ฝั่งตะวันตก

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเมืองมีพื้นที่ประมาณ 205 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 46 ของพื้นที่ฝั่งตะวันตกทั้งหมด โดยจะมีพื้นที่เมืองหนาแน่นในเขตชั้นในประมาณ 18 ตร.กม. ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ในเขตชั้นกลางจะมีพื้นที่เมืองประมาณ 96 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 21 โดยส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ส่วนเขตชานเมืองมีพื้นที่เมืองประมาณ 91 ตร.กม. หรือคิดเป็นร้อยละ 20 โดยจะเป็นที่อยู่อาศัยที่แทรกตัวอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่ง

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งมีพื้นที่ประมาณ 210 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 47 ของพื้นที่ฝั่งตะวันตกทั้งหมด ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชานเมืองประมาณ 164 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 36 ในบริเวณเขตบางขุนเทียน และตลิ่งชัน ส่วนบริเวณเขตต่อเมืองมีการใช้ที่ดินประเภทดังกล่าวประมาณ 43 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 10 ในบริเวณเขตภาษีเจริญ และเขตราชบุรีบูรณะ ส่วนเขตที่เหลือจะมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งเล็กน้อย

ตารางที่ 5.2 การให้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร จำแนกฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ปี พ.ศ.2539

เขต	ประเภทการใช้ที่ดิน (ตร.กม.)													
	พื้นที่เขต	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สถานราชการ	สถาบันการศึกษา	ศาสนสถาน	ที่พักผ่อนหย่อนใจ	ถนน	ตรอก ซอย	เกษตรกรรม	แม่น้ำ ลำคลอง	ที่ว่าง
ฝั่งตะวันออก	1,118.62	368.68	56.47	21.57	4.71	68.95	11.71	4.22	24.22	71.85	356.18	21.75	113.13	0.17
เขตสีกัน	85.11	24.13	21.30	1.84	0.58	14.30	3.86	1.56	2.13	11.07	0.35	2.42	1.57	-
1 พระนคร	5.54	1.17	0.69	0.06	0.02	1.09	0.30	0.48	0.33	0.79	-	0.60	0.00	-
2 สุนทร	10.67	1.55	0.87	0.33	0.11	4.99	0.54	0.20	0.48	1.28	-	0.29	0.03	-
3 บางรัก	5.54	1.71	1.73	0.08	0.07	0.28	0.24	0.16	-	1.08	-	0.19	-	-
4 ปทุมวัน	8.37	1.54	1.54	0.06	0.05	1.38	1.26	0.09	1.10	1.29	-	0.09	-	-
5 ป้อมปราบ	1.93	0.57	0.47	0.05	0.02	0.15	0.06	0.17	-	0.38	-	0.05	-	-
6 สัมพันธวงศ์	1.42	0.26	0.66	0.01	0.10	0.02	0.03	0.12	-	0.13	-	0.08	-	-
7 พญาไท	9.60	3.70	2.13	0.00	0.02	1.69	0.14	0.10	0.02	1.66	-	0.13	-	-
8 ้วยขวาง	15.03	3.78	6.30	0.34	0.10	1.65	0.21	0.04	0.03	0.72	0.12	0.35	1.41	-
9 บางซื่อ	11.55	5.85	1.77	0.49	0.08	0.41	0.49	0.15	-	1.57	0.23	0.37	0.12	-
10 ราชเทวี	7.13	0.38	2.87	0.04	-	1.77	0.46	0.01	0.03	1.42	-	0.14	0.01	-
11 ดินแดง	8.35	3.62	2.28	0.38	-	0.90	0.14	0.03	0.15	0.74	-	0.12	0.00	-
เขตสีนกลาง	499.06	238.40	33.01	10.81	3.88	30.54	5.25	1.80	12.06	45.10	29.24	15.02	73.91	0.17
12 บางเขน	76.61	30.91	1.84	0.51	0.13	5.07	0.78	0.23	1.83	3.50	22.27	1.26	8.30	-
13 บางกะปิ	48.80	26.59	5.16	0.43	0.29	0.14	0.32	0.12	1.71	4.31	0.19	1.38	8.27	-
14 พระโขนง	32.78	18.96	3.05	2.10	0.11	1.14	0.55	0.16	0.11	2.12	0.01	1.16	3.26	-
15 ยานนาวา	18.66	7.43	1.14	0.26	0.90	0.23	0.26	0.23	0.03	3.71	0.02	2.00	0.44	-
16 สาทร	9.33	0.65	4.66	0.72	0.01	1.38	0.40	0.21	0.00	0.95	-	0.23	0.10	-
17 บางคอแหลม	10.92	5.01	0.76	0.26	0.56	0.07	0.37	0.22	-	2.12	-	1.48	0.07	-
18 คลองเตย	25.56	9.02	5.96	0.85	1.10	2.25	0.29	0.19	0.29	4.50	0.01	0.64	0.27	-
19 ุระเวศ	61.55	23.98	0.78	0.97	-	1.00	0.08	0.11	2.06	5.96	1.79	1.37	23.46	-
20 อดนเมือง	59.79	28.91	2.21	1.20	0.03	12.60	0.32	0.08	0.43	4.28	0.11	1.07	8.55	-
21 จตุจักร	32.91	13.74	4.12	0.63	0.24	8.16	1.48	0.08	0.94	4.36	-	0.78	0.38	-
22 ลาดพร้าว	30.48	24.41	0.94	1.51	-	0.25	0.18	0.07	-	0.92	-	0.69	1.51	-
23 ึงกุ่ม	69.90	36.02	1.72	0.52	0.39	0.15	0.15	0.08	3.78	4.61	4.80	1.76	15.76	0.17
24 สวนหลวง	23.68	12.79	0.68	0.64	0.08	0.09	0.07	0.12	0.88	3.76	0.05	0.98	3.54	-
เขตสีนนอก	534.45	101.15	2.16	8.13	0.27	24.11	2.59	0.76	10.04	16.67	326.60	4.31	37.85	-
25 มีนบุรี	174.33	34.31	1.48	1.68	0.14	0.45	0.38	0.27	5.04	9.75	111.00	1.48	8.34	-
26 ลาดกระบัง	123.86	25.85	0.56	6.97	0.03	0.27	1.49	0.22	0.24	3.75	74.17	0.94	9.39	-
27 หนองจอก	236.26	40.99	0.13	0.48	0.10	23.39	0.72	0.27	4.78	2.17	141.43	1.90	19.92	-

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

เขต	ประเภทการใช้ที่ดิน (ตร.กม.)														
	พื้นที่เขต	ที่พักอาศัย	พาณิชยกรรม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สถานที่ราชการ	สถาบันการศึกษา	ศาสนสถาน	ที่พักผ่อนหย่อนใจ	ถนน	ตรอก ซอย	เกษตรกรรม	แม่น้ำ ลำคลอง	ที่ว่าง	อื่นๆ
ฝั่งตะวันออก	450.12	127.48	16.55	16.67	2.38	6.42	4.38	3.81	0.88	24.79	180.51	35.07	49.34	0.06	
เขตรับมือน	20.86	8.40	3.57	0.66	0.35	0.81	0.41	0.87	0.10	3.51	0.24	1.65	0.69	-	
1 อนุบุรี	8.63	3.11	2.23	0.21	0.14	0.29	0.24	0.33	0.01	1.59	-	0.47	0.00	-	
2 บางกอกใหญ่	6.18	2.52	0.96	0.28	0.02	0.18	0.09	0.20	0.08	0.93	0.14	0.51	0.31	-	
3 คลองสาน	6.05	2.76	0.87	0.17	0.19	0.18	0.08	0.14	0.03	0.99	0.10	0.67	0.38	-	
เขตรับมือนกลาง	145.85	66.67	8.27	5.94	1.04	1.30	1.62	1.38	0.34	9.36	24.96	4.97	16.97	-	
4 บางกอกน้อย	11.94	5.26	1.22	0.18	0.06	0.24	0.36	0.17	-	1.90	0.08	1.46	1.01	-	
5 ภาษีเจริญ	53.95	25.13	3.06	1.87	0.12	0.26	0.41	0.51	0.11	1.64	11.36	0.44	9.11	-	
6 ราษฎร์บูรณะ	42.87	16.77	0.93	2.34	0.55	0.24	0.67	0.10	0.24	2.57	12.26	1.05	5.16	-	
7 บางพลัด	11.36	5.50	1.49	0.38	0.07	0.29	0.05	0.20	-	1.84	0.04	0.97	0.52	-	
8 จอมทอง	25.72	14.02	1.55	1.17	0.24	0.26	0.12	0.40	-	1.54	1.21	1.04	4.17	-	
เขตรับมือนอก	283.41	52.41	4.71	12.06	0.99	4.51	2.35	1.56	0.43	11.89	135.31	28.45	28.68	0.06	
9 บางขุนเทียน	155.43	16.27	1.30	2.36	0.84	0.18	0.66	0.82	0.17	2.80	95.49	25.46	6.97	-	
10 หนองแขม	48.28	14.16	2.36	9.63	0.07	4.03	1.40	0.21	0.03	0.99	5.17	0.69	9.46	0.06	
11 ดุสิต	79.70	21.97	1.05	0.07	0.07	0.30	0.29	0.44	0.22	8.10	34.64	2.30	10.25	-	

ที่มา : กองสำรวจและแผนที่ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

จากสภาพภูมิศาสตร์ของกรุงเทพมหานครที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาแบ่งพื้นที่ออกเป็นฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก และจากการศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

เมื่อพิจารณาถึงทิศทางการเติบโตในอนาคตของกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่า ฝั่งเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) ซึ่งเป็นกรอบชี้แนะทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร ก็ได้คำนึงถึงลักษณะโครงสร้างของเมือง โดยให้ความสำคัญในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขูปโภค การบริการสาธารณะ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท โดยส่งเสริมหรือควบคุมการใช้ที่ดินให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมเพื่อให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่น่าอยู่ (Healthy City) และเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน กิจกรรมที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวมฉบับนี้ สรุปได้ดังนี้ (ดูแผนที่ 4.3 แสดงผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบ)

พื้นที่เมือง

กำหนดให้การพัฒนาส่วนใหญ่อยู่ภายในกรอบของถนนวงแหวนรอบนอก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์และพื้นที่ต่อเนื่อง โดยปรับปรุงการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมไทยในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และพื้นที่ต่อเนื่องฝั่งธนบุรี และควบคุมความสูงของอาคารในพื้นที่ต่อเนื่องในเขตดุสิต ป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และบางกอกใหญ่

2. การใช้ที่ดินในพื้นที่ภายในถนนวงแหวนรัชดาภิเษก ซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นเมืองเก่าเป็นส่วนใหญ่ ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นแปลงเล็กๆ ดังนั้นการพัฒนาที่ดินในบริเวณนี้จะเป็นการพัฒนาในลักษณะของการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเดิมโดยรื้อของเดิมแล้วสร้างขึ้นมาใหม่ (New Town in Town) และมีการขยายพื้นที่พาณิชย์กรรมในบริเวณที่มีแนวโน้มในการพัฒนาสูง รวมทั้งมีการปรับปรุงพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยบางบริเวณให้เป็นพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางและหนาแน่นมาก ในบางพื้นที่ที่มีระบบคมนาคมขนส่งเข้าถึง

3. การพัฒนาบริเวณสถานีขนส่งมวลชนร่วมบริเวณเขตชานเมืองชั้นในของเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ภายในวงล้อมของถนนรัชดาภิเษก เป็นบริเวณที่มีโครงการก่อสร้างโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนหลายเส้นทาง โครงข่ายระบบขนส่งมวลชนดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นสถานีขนส่งมวลชนร่วม (จุดตัดหรือสถานีร่วมของระบบขนส่งมวลชน) ดังนั้นจึงต้องการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้รองรับโครงข่ายระบบขนส่งมวลชน และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4. พื้นที่พัฒนาพิเศษ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาการในพื้นที่ที่มีความคล่องตัวสูงในการเดินทาง โดยเป็นการกระจายกิจกรรมซึ่งเป็นแหล่งงาน ย่านธุรกิจการค้าและอาคารสำนักงานออกไปสู่พื้นที่รอบนอก เพื่อลดอิทธิพลย่านธุรกิจการค้าบริเวณศูนย์กลางเมืองและจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับระบบโครงข่าย

คมนาคมขนส่ง โดยในระยะแรกได้กำหนดเขตพัฒนาพิเศษในพื้นที่ 3 บริเวณ คือ ศูนย์ราชการ แจ้งวัฒนะ ศูนย์พาณิชยกรรมบางซื่อ และพื้นที่พัฒนาพิเศษถนนพระราม 3

พื้นที่ชนบท

5. พื้นที่พัฒนาพิเศษบริเวณชานเมืองในบริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก กำหนดให้เป็นศูนย์ชุมชนสมบูรณ์แบบในตัวเอง โดยส่งเสริมให้มีศูนย์กลางการค้าบริการ แหล่งงาน ที่อยู่อาศัย ที่พักผ่อนหย่อนใจ และบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อให้ประชากรที่อยู่ในศูนย์เหล่านี้ สามารถที่จะอยู่ภายใน 1-2 อาทิตย์ โดยไม่ต้องเดินทางเข้าเมือง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการจราจรได้ และสอดคล้องกับการวางผังการพัฒนาระบบ Polycentric

6. พื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ในฝั่งตะวันออกเป็นพื้นที่ที่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาไว้เพื่อให้เป็นพื้นที่ชะลอรับน้ำและช่วยป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครอีกทางหนึ่ง

ส่วนพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมในฝั่งตะวันตก เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางกลางเมืองมากและจากการที่ได้กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม เพื่อเป็นบริเวณที่ทำการเกษตรกรรมและเป็นพื้นที่ช่วยในการระบายน้ำของฝั่งธนบุรี ทำให้กลายมาเป็นที่อยู่อาศัยชั้นดีและอยู่ใกล้เมืองในปัจจุบัน จึงสมควรที่จะอนุรักษ์พื้นที่นี้

นอกจากนี้ ตามแนวความคิดในการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดให้วางผังการพัฒนาเมืองระบบ Polycentric โดยส่งเสริมพื้นที่แหล่งงานและที่พักอาศัยให้เกิดความสมดุล จึงมีการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชนซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของผังเมืองรวม เพื่อให้การกระจายตัวของประชากรสัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน และการให้บริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ดังนั้น ในการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน จึงมีแนวคิดในการกำหนดลำดับชั้นของชุมชน โดยพิจารณาจากรัศมีการให้บริการขององค์ประกอบพื้นฐานของชุมชนและจำนวนประชากร สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลำดับ คือ

1. ชุมชนละแวกบ้าน (Neighbourhood Center)

พื้นที่ชุมชนประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 12,500 คน พิจารณาจากรัศมีการให้บริการขององค์ประกอบของชุมชนต่ำสุด ซึ่งมีรัศมีประมาณ 400-500 เมตร

2. ชุมชนขนาดกลาง (Community Center)

พื้นที่ชุมชนประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 115,000 คน ขนาดของชุมชนพิจารณาจากรัศมีการให้บริการขององค์ประกอบชุมชนระดับกลาง ซึ่งมีรัศมีการให้บริการประมาณ 1.5-2 กิโลเมตร

3. ชุมชนขนาดใหญ่ (District Center)

พื้นที่ชุมชนประมาณ 36 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 450,000 คน พิจารณาจากรัศมีการให้บริการขององค์ประกอบชุมชน ซึ่งมีรัศมีการให้บริการประมาณ 3 กิโลเมตร

4. ชุมชนระดับเมือง (City Center)

พื้นที่ชุมชนขนาด 144 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 1,800,000 คน ชุมชนระดับเมืองจะประกอบด้วยชุมชนขนาดใหญ่ 4 แห่ง

5.1.3 โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาข้างต้น ทำให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร ดังแสดงในแผนที่ 5.1 ซึ่งประกอบด้วย เขตอนุรักษ์ เขตศูนย์กลางเมือง และเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นเขตที่อยู่ในพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานคร ส่วนเขตอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม และเขตชนบท อยู่ในพื้นที่ชนบทของกรุงเทพมหานคร โดยในแต่ละเขตมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เขตพื้นที่เมือง

จากการศึกษาลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบันของกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก โดยพิจารณาจากเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินประเภทเมืองเป็นสัดส่วนที่มากกว่าการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งว่าง สามารถจำแนกพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันได้ ประกอบกับตามผังเมืองรวมฉบับปรับปรุง กำหนดให้มีการพัฒนาอยู่ภายในกรอบของถนนวงแหวนรอบนอก ดังนั้น สรุปได้ว่า พื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย เขตการปกครอง 40 เขต ดังต่อไปนี้

ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ บางซื่อ ดุสิต พญาไท ดินแดง ห้วยขวาง วังทองหลาง ราชเทวี ปทุมวัน บางรัก สาทร ยานนาวา บางคอแหลม จตุจักร ลาดพร้าว หลักสี่ บางเขน ดอนเมือง สายไหม บางกะปิ บึงกุ่ม คันนายาว สะพานสูง คลองเตย วัฒนา สวนหลวง พระโขนง บางนา ประเวศ รวม 31 เขต

ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย เขตบางพลัด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ คลองสาน ธนบุรี ตลิ่งชัน ภาษีเจริญ จอมทอง ราษฎร์บูรณะ รวม 9 เขต

โดยในเขตพื้นที่เมือง จะประกอบไปด้วย

1) เขตอนุรักษ์

พื้นที่เขตพระนครเป็นบริเวณที่มีศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าทางศาสนา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานครและของชาติ ดังนั้น ตามผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงกำหนดพื้นที่

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- เขตอนุรักษ
- เขตศูนย์กลางเมือง
- เขตที่อยู่อาศัย
- เขตชนบท
- เขตอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม

- ขอบเขตของเขต
- ขอบเขตของจังหวัด

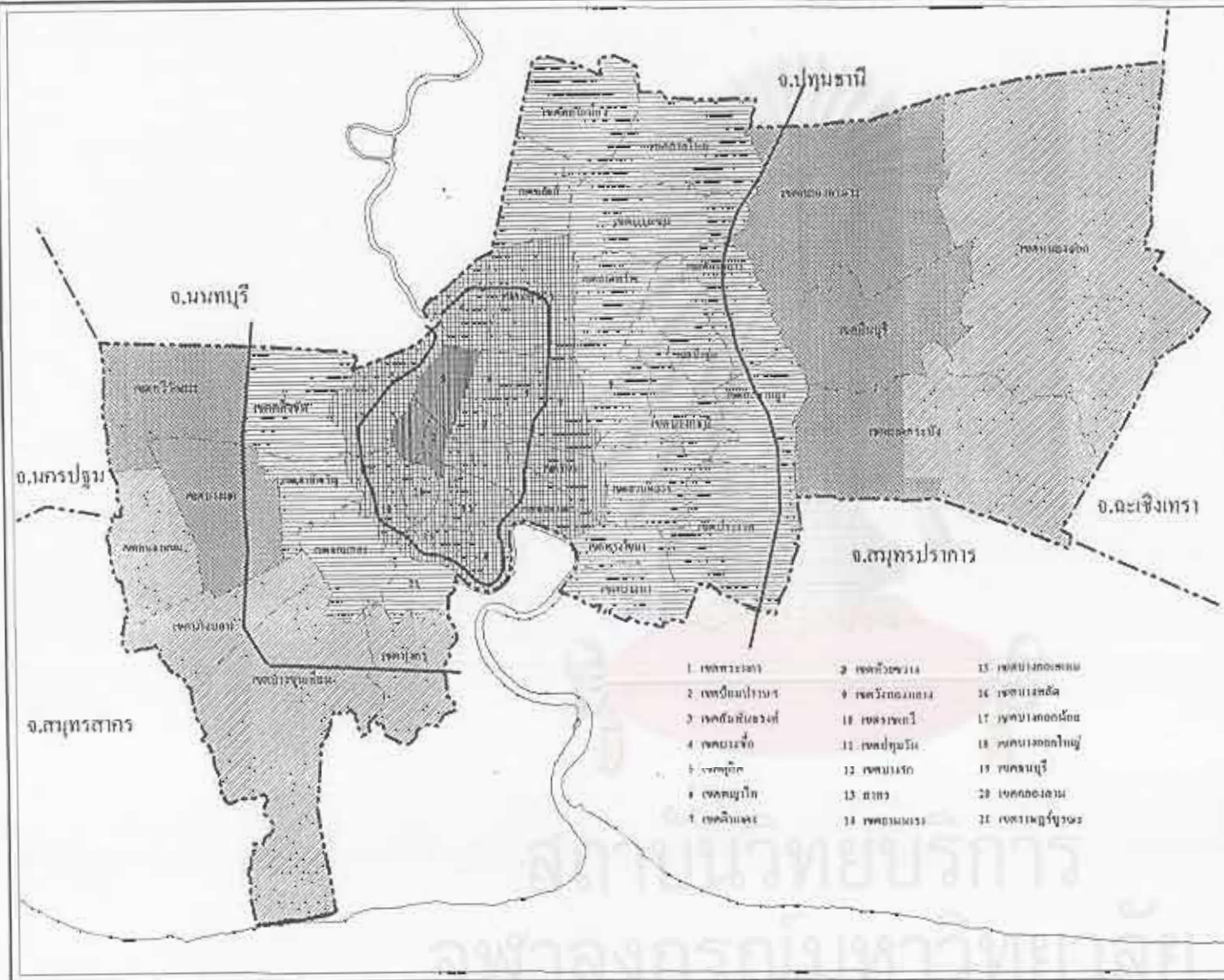
ที่มา : จากการศึกษา

แผนที่ : 5.1

แสดง :

โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน :

เขตนี้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และให้มีการปรับปรุงกฎกระทรวงให้มีการควบคุมความสูงของอาคารในบริเวณพื้นที่ต่อเนื่อง คือ พื้นที่เขตป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และดุสิต ซึ่งสอดคล้องกับผังเมืองกรุงเทพมหานคร (พ.ศ.2538-2548) ที่เสนอโดยคณะที่ปรึกษา เอ็ม ไอ ที ได้เสนอให้ขยายบริเวณขอบเขตอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ให้ครอบคลุมพื้นที่ที่มีคุณลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ดุสิต-ราชดำเนินและที่ทำการรัฐบาล ย่านชุมชนชาวจีนในบริเวณลำเพ็ญและเยาวราช ในเขตสัมพันธวงศ์ และบริเวณที่เป็นมรดกทางผังเมืองสมัยรัชกาลที่ 4 ในเขตป้อมปราบ โดยเขตอนุรักษ์จะครอบคลุมพื้นที่เขตพระนคร สัมพันธวงศ์ ป้อมปราบฯ และดุสิต

ดังนั้น พื้นที่อนุรักษ์ของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย เขตพระนคร ป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ และดุสิต รวม 4 เขต

2) เขตศูนย์กลางเมือง (CBD) หรือเขตเมืองชั้นใน (Inner City)

เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนในระยะเริ่มแรก มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย เช่น พื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ราชการ สถานศึกษา ย่านธุรกิจ การค้าหนาแน่น ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างหนาแน่นเกือบเต็มพื้นที่ ลักษณะทางด้านประชากรในแต่ละเขต จะเห็นว่า มีแนวโน้มลดจำนวนลงเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ความหนาแน่นของประชากรในเขตต่างๆ เหล่านี้ลดลงไปด้วย เนื่องจากการขยายตัวของย่านธุรกิจที่เบียดให้ที่อยู่อาศัยต้องย้ายออกไปอยู่เขตชานเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับเขตชั้นในสะดวกรวดเร็ว ซึ่งการลดลงของประชากรในพื้นที่นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและการเติบโตของย่านธุรกิจของเขตนี้ แต่อย่างไรก็ตามเขตส่วนใหญ่ในพื้นที่เมืองชั้นในยังคงมีความหนาแน่นประชากรเกินกว่า 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตามผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงกำหนดให้พื้นที่ในบริเวณนี้ มีการพัฒนาในลักษณะ New Town in Town และมีการขยายพื้นที่พาณิชยกรรม และปรับปรุงพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยบางบริเวณให้เป็นพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางและหนาแน่นมาก การพัฒนาบริเวณสถานีขนส่งมวลชนร่วม โดยการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้รองรับโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ มีการกำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษเพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาการในพื้นที่ที่มีความคล่องตัวสูงในการเดินทาง

พื้นที่ศูนย์กลางเมืองของกรุงเทพมหานครในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ประกอบด้วยเขตการปกครอง 22 เขต ดังต่อไปนี้

ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ บางซื่อ ดุสิต พญาไท ดินแดง ห้วยขวาง ราชเทวี ปทุมวัน บางรัก สาทร ยานนาวา บางคอแหลม จตุจักร คลองเตย วัฒนา รวม 17 เขต

ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย เขตบางพลัด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ คลองสาน ธนบุรี รวม 5 เขต

3) เขตที่อยู่อาศัย

เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของประชากร กิจกรรมทางการค้า และที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน จะเห็นว่า เป็นพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยพื้นที่ในแต่ละเขตจะมีพื้นที่ที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วนมากที่สุดในการใช้ที่ดินทุกประเภท ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้พื้นที่บริเวณนี้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยเป็นส่วนใหญ่

เขตที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย เขตการปกครอง 18 เขต ดังต่อไปนี้

ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย เขตดอนเมือง สายไหม หลักสี่ บางเขน ลาดพร้าว วังทองหลาง บางกะปิ บึงกุ่ม คันนายาว สะพานสูง สวนหลวง พระโขนง บางนา และประเวศ รวม 14 เขต

ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย เขตตลิ่งชัน ภาษีเจริญ จอมทอง และราษฎร์บูรณะ รวม 4 เขต

เขตชนบท

เป็นบริเวณที่อยู่นอกเขตเมือง ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันจะมีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งว่างเป็นส่วนใหญ่ โดยพื้นที่ในแต่ละเขตจะมีพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่างเป็นสัดส่วนมากที่สุดในการใช้ที่ดินทุกประเภท ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดพื้นที่บริเวณนี้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม และประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีพื้นที่พัฒนาพิเศษบริเวณชานเมืองในบริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก โดยกำหนดให้เป็นศูนย์ชุมชนสมบูรณ์แบบซึ่งสอดคล้องกับการวางผังการพัฒนาระบบ Polycentric

เขตชนบท ประกอบด้วย เขตการปกครอง 10 เขต ดังต่อไปนี้

ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย เขตคันนายาว มีนบุรี หนองจอก และลาดกระบัง รวม 4 เขต

ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย เขตทวีวัฒนา หนองแขม บางแค บางบอน ทุ่งครุ และบางขุนเทียน รวม 6 เขต

โดยในเขตพื้นที่ชนบท จะประกอบไปด้วย

1) เขตอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม

อยู่ในพื้นที่เขตชนบทของกรุงเทพมหานคร โดยในฝั่งตะวันออกจะเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มแอ่งกระทะที่มีน้ำท่วมขังทุกปี เป็นพื้นที่ที่มีความจำเป็นที่จะต้องรักษาไว้เพื่อให้เป็นพื้นที่ชะลอรับน้ำและช่วยป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครอีกทางหนึ่ง โดยมีแนวคันป้องกัน

น้ำท่วมจากด้านเหนือลงใต้ตามแนวถนนท้าวสุภะ-ถนนนิมิตรใหม่-ถนนร่มเกล้า ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครมีนโยบายการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมของเมืองในปัจจุบันและสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศวิทยา โดยกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วม พื้นที่ว่างนอกแนวคันกันน้ำและนอกแนวถนนวงแหวนรอบนอกให้สอดคล้องกับระบบป้องกันน้ำท่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตก กำหนดให้พื้นที่บางส่วนของเขตตลิ่งชัน ทวีวัฒนา และบางแค มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม และเพื่อประโยชน์ในการระบายน้ำของฝั่งธนบุรี จึงสมควรที่จะอนุรักษ์พื้นที่นี้ต่อไปอีก

2) เขตชนบท

เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือเขตอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม โดยมีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการใช้ที่ดินประเภทเมืองจะมีสัดส่วนเล็กน้อยกระจายตัวอยู่บริเวณเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้พื้นที่นี้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

5.2 เขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ระบบบริการพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการบริหารการผังเมืองที่ต้องจัดทำให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้ที่ดินในแต่ละพื้นที่ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีหลายประเภทและหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ การบริหารงานทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของแต่ละหน่วยงานจะมีรูปแบบการแบ่งเขตเพื่อการบริหารที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการบริหาร เช่น เพื่อการวางแผน เพื่อการให้บริการ หรือการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในการศึกษาครั้งนี้ พิจารณาปัจจัยเรื่องเขตบริหารด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการประกอบในการวิเคราะห์ โดยพิจารณาประเภทสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับการบริหารการผังเมืองในพื้นที่เมืองและในพื้นที่ชนบท เพื่อแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองให้มีความสอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างของเมืองและการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รายละเอียดของรูปแบบการแบ่งเขตบริหารของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดำเนินการโดยกรุงเทพมหานครในช่วงผังเมืองรวม (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) ที่นำมาศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

การปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชนหนาแน่น ครอบคลุมจุดอ่อนน้ำท่วมที่สำคัญในพื้นที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกได้ใช้ระบบพื้นที่ปิดล้อม (Polder System) จำนวน 11 พื้นที่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พื้นที่ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วยพื้นที่ปิดล้อมดังนี้

1) พื้นที่ปิดล้อมบางเขน	พื้นที่	29	ตารางกิโลเมตร
2) พื้นที่ปิดล้อมสามเสน	พื้นที่	19	ตารางกิโลเมตร
3) พื้นที่ปิดล้อมกรงเกษม	พื้นที่	12.9	ตารางกิโลเมตร
4) พื้นที่ปิดล้อมพระราม 4	พื้นที่	20	ตารางกิโลเมตร
5) พื้นที่ปิดล้อมยานนาวา	พื้นที่	15	ตารางกิโลเมตร
6) พื้นที่ปิดล้อมสุขุมวิท	พื้นที่	23	ตารางกิโลเมตร
7) พื้นที่ปิดล้อมบางนา	พื้นที่	31	ตารางกิโลเมตร
8) พื้นที่ปิดล้อมห้วยขวาง	พื้นที่	12	ตารางกิโลเมตร
9) พื้นที่ปิดล้อมหัวหมาก	พื้นที่	9	ตารางกิโลเมตร
10) พื้นที่ปิดล้อมตะวันออก	พื้นที่	107	ตารางกิโลเมตร

พื้นที่ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วยพื้นที่ปิดล้อมดังนี้

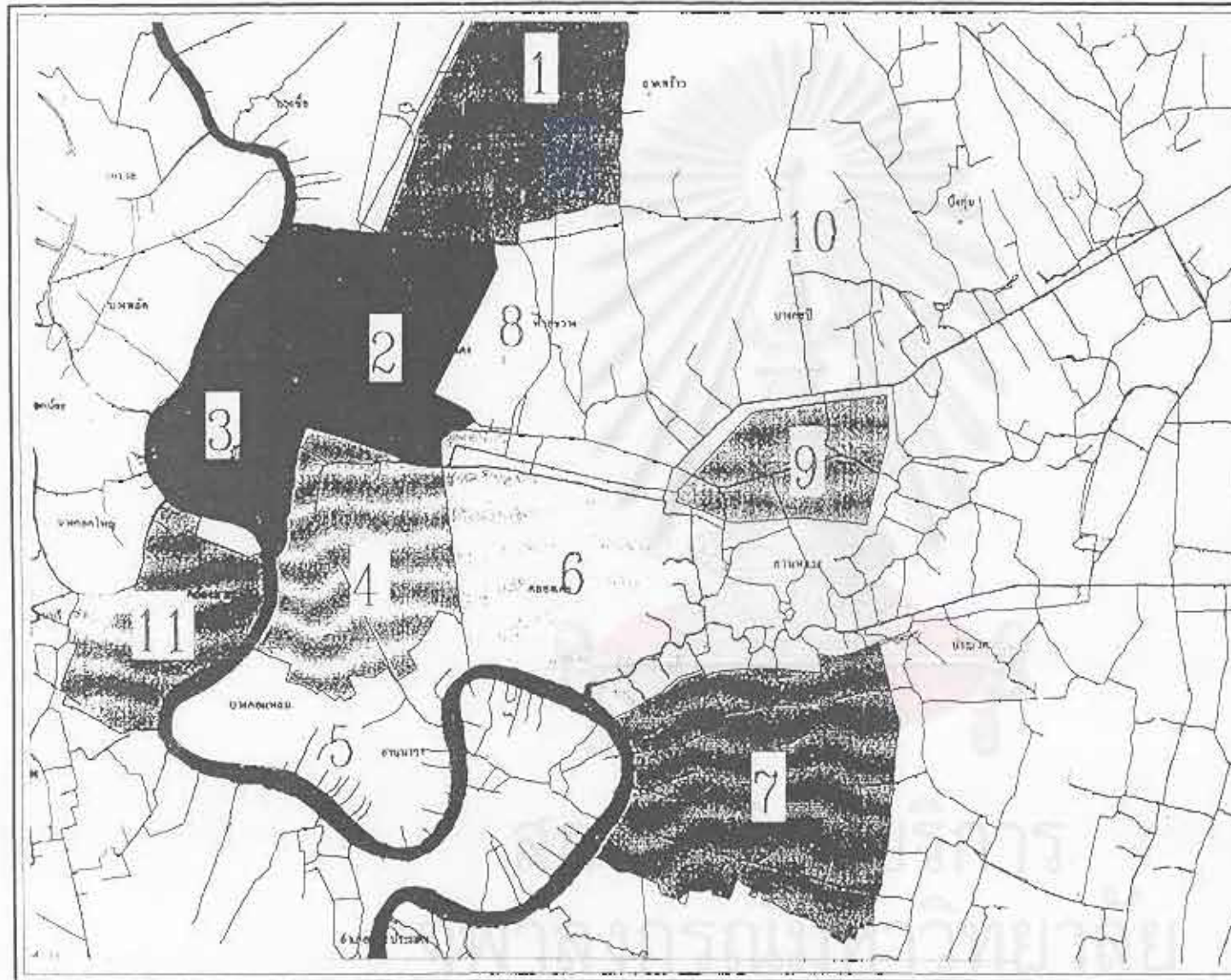
1) พื้นที่ปิดล้อมธนบุรี-คลองสาน	พื้นที่	13	ตารางกิโลเมตร
---------------------------------	---------	----	---------------

สำหรับจุดอ่อนน้ำท่วมที่อยู่นอกพื้นที่ปิดล้อมให้ใช้วิธีการแก้ไขเป็นจุด โดยไม่กำหนดพื้นที่ปิดล้อม (แผนที่ 5.2)

2) การกำจัดขยะ

การจัดการเพื่อกำจัดขยะมูลฝอยอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายรักษาความสะอาด แต่ละสำนักงานเขตและสำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร โดยมีหน้าที่เก็บและขนส่งมูลฝอยจากชุมชนไปยังสถานที่ขนถ่ายมูลฝอยและสถานที่กำจัดมูลฝอย ปัจจุบันมี 3 แห่ง โดยในแต่ละแห่งนั้นให้บริการแก่สำนักงานเขตต่างๆ ดังนี้

1. โรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช มีพื้นที่ 585 ไร่ ตั้งอยู่ที่ซอยอ่อนนุช 77 แขวงประเวศ เขตประเวศ โดยรับมูลฝอยจากสำนักงานต่างๆ ได้แก่ เขตคลองเตย พระโขนง ปทุมวัน สวนหลวง ประเวศ ลาดกระบัง บางกะปิ ราชเทวี ดินแดง ห้วยขวาง หนองจอก บึงกุ่ม ดุสิต มีนบุรี บางรัก สาทร ลาดพร้าว บางคอแหลม ธนบุรี ราชบุรีบูรณะ คลองสาน ป้อมปราบฯ พระนคร สัมพันธวงศ์ บางซื่อ พญาไท และยานนาวา

**การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร**

สัญลักษณ์ :

- (1) พื้นที่ปิดล้อมบางเขน
- (2) พื้นที่ปิดล้อมสามเสน
- (3) พื้นที่ปิดล้อมบางกอก
- (4) พื้นที่ปิดล้อมพระราม 4
- (5) พื้นที่ปิดล้อมบางนา
- (6) พื้นที่ปิดล้อมสุขุมวิท
- (7) พื้นที่ปิดล้อมบางนา
- (8) พื้นที่ปิดล้อมหัวขบวน
- (9) พื้นที่ปิดล้อมท่าพระ
- (10) พื้นที่ปิดล้อมตะวันออก
- (11) พื้นที่ปิดล้อมธนบุรี-คลองสาน

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร มีปรับปรุงครั้งล่าสุด

แผนที่ : 5.2

แสดง : พื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม
เขตกรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน : 1 : 350,000

2. โรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขมมีพื้นที่ 468 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ซอยเพชรเกษม 104 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม โดยรับมูลฝอยจากสำนักงานเขตต่างๆ ได้แก่ ภาษีเจริญ บางกอกน้อย บางพลัด บางขุนเทียน จอมทอง บางกอกใหญ่ หนองแขม ดุสิต ป้อมปราบฯ พระนคร และงานเก็บขนมูลฝอย 3 กองบริการรักษาความสะอาด

3. สถานที่ขนถ่ายมูลฝอยท่าแร่มีพื้นที่ 20 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ซอยวัชรพล แขวงท่าแร่ เขตบางเขน โดยรับมูลฝอยจากสำนักงานเขตต่างๆ ได้แก่ ปทุมวัน ดุสิต บางซื่อ พญาไท ราชเทวี ห้วยขวาง ดินแดง บางเขน ดอนเมือง จตุจักร ลาดพร้าว หนองจอก มีนบุรี กองบริการรักษาความสะอาด (เร่งด่วน) อื่นๆ (ทหารอากาศ กรมทหาร)

การกำหนดพื้นที่ให้บริการเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยของสำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร แบ่งพื้นที่เพื่อการให้บริการประชาชนในแต่ละกลุ่มพื้นที่เขตเพื่อนำไปดำเนินการในขั้นต่อไป การแบ่งกลุ่มพื้นที่ในการให้บริการคำนึงถึงความเหมาะสมและความสะดวกในเรื่องเส้นทางคมนาคมที่จะขนขยะมูลฝอยไปในแต่ละสถานที่ ส่วนขอบเขตของแต่ละกลุ่มพื้นที่เขตกำหนดตามเส้นขอบเขตของหน่วยการปกครองระดับเขต (แผนที่ 5.3)

3) การบำบัดน้ำเสีย

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงานที่ทางกรุงเทพมหานครดำเนินการ การแบ่งเขตบริเวณตอนกลางของกรุงเทพมหานครจึงยึดถือตามขอบเขตพื้นที่โครงการรวม 6 โครงการที่กรุงเทพมหานครได้กำหนดขึ้นได้แก่ โครงการเกาะรัตนโกสินทร์ โครงการสี่พระยา โครงการยานนาวา โครงการหนองแขม-ภาษีเจริญ โครงการราษฎร์บูรณะ และโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1

เขตการกำจัดน้ำเสียมีทั้งหมด 18 เขต ซึ่งเมื่อรวมกับพื้นที่อีก 6 เขตที่กรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการจะได้จำนวนเขตจัดการน้ำเสียรวม 24 เขต หมายเลขเขตจัดการน้ำเสียของโครงการกรุงเทพมหานคร 6 โครงการ ดังนี้

พื้นที่หมายเลข 19	โครงการเกาะรัตนโกสินทร์ (บ้านพานถม)
พื้นที่หมายเลข 20	โครงการสี่พระยา
พื้นที่หมายเลข 21	โครงการยานนาวา
พื้นที่หมายเลข 22	โครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1
พื้นที่หมายเลข 23	โครงการหนองแขม-ภาษีเจริญ
พื้นที่หมายเลข 24	โครงการราษฎร์บูรณะ

เขตจัดการน้ำเสียอีก 18 โครงการมีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่หมายเลข 1 ครอบคลุมพื้นที่ 105.83 ตร.กม.ของเขตดอนเมือง และสายไหม โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 6,409 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณโรงกำจัดขยะรวมอินทรา

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

- หน่วยงานจัดมูลฝอยขนนุช
- - - หน่วยงานจัดขยะมูลฝอย
หนองแรม
- + + + สถานที่ขนถ่ายมูลฝอยท่าแร่

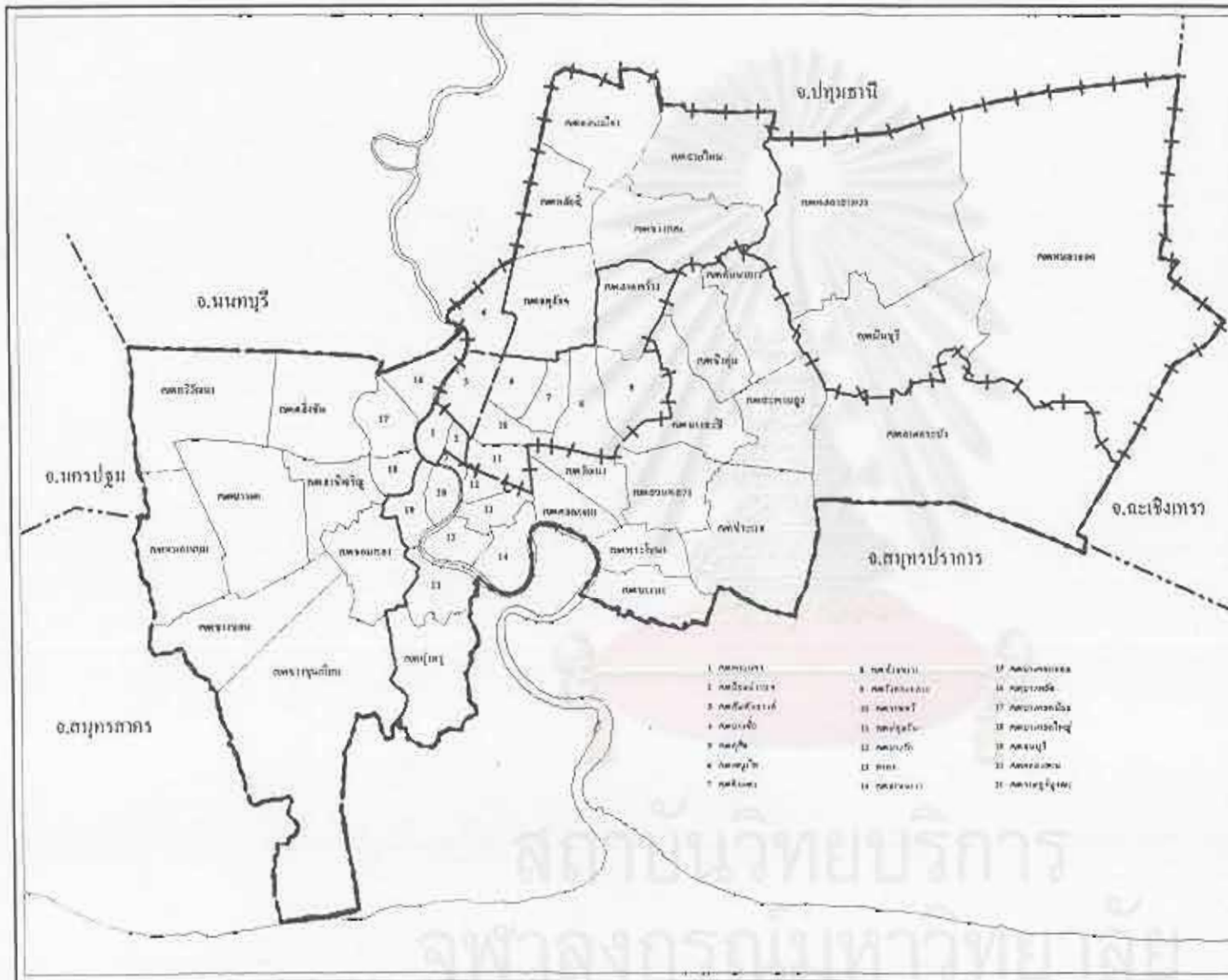
ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐาน กรุงเทพมหานคร

แผนที่ : 5.3

แสดง :

พื้นที่การให้บริการขนถ่ายขยะ
ของกรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน :

2. พื้นที่หมายเลข 2 ครอบคลุมพื้นที่ 30.70 ตร.กม. ของเขตหลักสี่ โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 5,384 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณคลองเปรมประชากร ใกล้ทางรถไฟสายใต้ เขตบางซื่อ
3. พื้นที่หมายเลข 3 ครอบคลุมพื้นที่ 6.61 ตร.กม. ของเขตบางซื่อ โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 14,316 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้เคียงกับคลองบางเขน
4. พื้นที่หมายเลข 4 ครอบคลุมพื้นที่ 40.41 ตร.กม. ของเขตจตุจักรและลาดพร้าวบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 11,891 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียบริเวณคลองบางซื่อ (ใกล้สนามกอล์ฟ ร.พ.ท.)
5. พื้นที่หมายเลข 5 ครอบคลุมพื้นที่ 64.73 ตร.กม. ของเขตวังทองหลาง และลาดพร้าวบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 11,909 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียบริเวณบึงพระราม 9
6. พื้นที่หมายเลข 6 ครอบคลุมพื้นที่ 28.05 ตร.กม. ของเขตวัฒนา โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 14,182 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียบริเวณบึงมักกะสัน
7. พื้นที่หมายเลข 7 ครอบคลุมพื้นที่ 45.99 ตร.กม. ของเขตพระโขนง บางนาและสวนหลวง โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 8,835 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณบริษัทสามัคคีค้าสัตว์ (เดิม)
8. พื้นที่หมายเลข 8 ครอบคลุมพื้นที่ 55.13 ตร.กม. ของเขตประเวศบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 4,279 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณบึงหนองบอน
9. พื้นที่หมายเลข 9 ครอบคลุมพื้นที่ 56.84 ตร.กม. ของเขตประเวศบางส่วนและสะพานสูงบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 2,548 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณโรงกำจัดขยะอ่อนนุช
10. พื้นที่หมายเลข 10 ครอบคลุมพื้นที่ 89.69 ตร.กม. ของเขตคันนายาวบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 7,179 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณซอยวัดบำเพ็ญ เขตมีนบุรี
11. พื้นที่หมายเลข 11 ครอบคลุมพื้นที่ 75.84 ตร.กม. ของเขตบางเขนบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 2,848 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้กับคลองท่าแร้ง เขตบางเขน
12. พื้นที่หมายเลข 12 ครอบคลุมพื้นที่ 39.66 ตร.กม. ของเขตคลองสามวาและหนองจอกบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 7,776 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณเขตหนองจอก

13.พื้นที่หมายเลข 13 ครอบคลุมพื้นที่ 36.41 ตร.กม. ของเขตลาดกระบัง โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 5,650 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณเขตลาดกระบัง

14.พื้นที่หมายเลข 14 ครอบคลุมพื้นที่ 38.85 ตร.กม. ของเขตบางกอกน้อย บางพลัด และบางกอกใหญ่ โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 17,121 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้กับคลองบางระมาด เขตตลิ่งชัน

15.พื้นที่หมายเลข 15 ครอบคลุมพื้นที่ 84.51 ตร.กม. ของเขตจอมทอง ธนบุรี คลองสาน และราษฎร์บูรณะบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 14,900 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้กับคลองบางประทุน เขตบางขุนเทียน

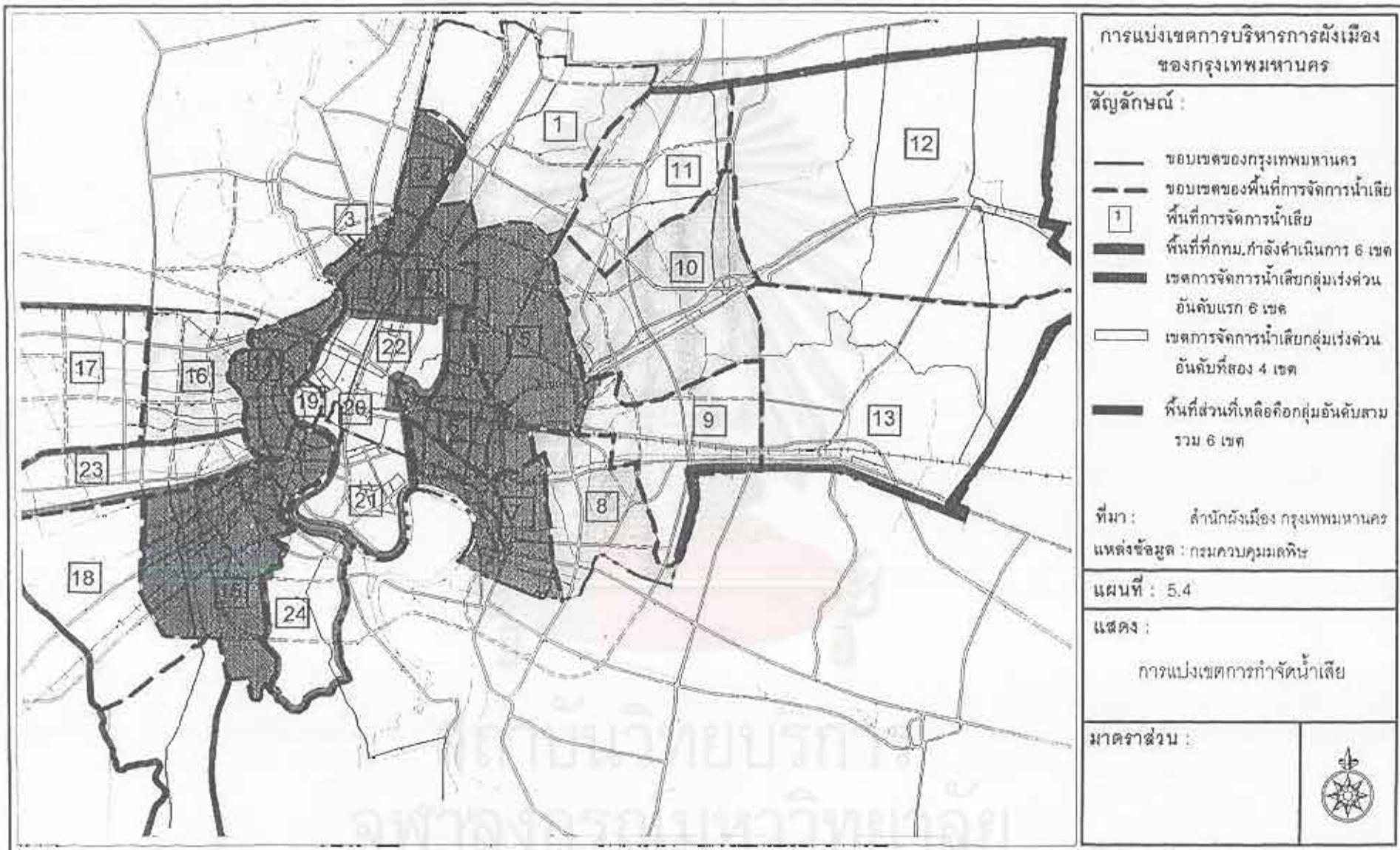
16.พื้นที่หมายเลข 16 ครอบคลุมพื้นที่ 40.66 ตร.กม. ของเขตตลิ่งชัน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 5,972 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้กับคลองลาดกัลยา เขตตลิ่งชัน

17.พื้นที่หมายเลข 17 ครอบคลุมพื้นที่ 71.71 ตร.กม. ของเขตทวีวัฒนา และหนองแขมบางส่วน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 2,234 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้กับคลองบางกอกน้อย เขตตลิ่งชัน

18.พื้นที่หมายเลข 18 ครอบคลุมพื้นที่ 105.05 ตร.กม.ของเขตหนองแขมบางส่วน และเขตบางบอน โดยมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 2,155 คน/ตร.กม. และได้เสนอที่ตั้งสถานีบำบัดน้ำเสียในบริเวณใกล้กับคลองบางพราน เขตบางขุนเทียน (แผนที่ 5.4)

4) ระบบขนส่งมวลชน

จากการศึกษาพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชน ในระยะการบังคับใช้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 ในช่วงปี พ.ศ.2540-2545 ซึ่งประกอบด้วย 1. โครงการรถไฟฟ้ามหานคร ได้แก่ รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน และส่วนขยายระบบขนส่งมวลชนสายสีน้ำเงิน ถนนไฟฟ้าสายสีส้ม รถไฟฟ้าสายสีม่วง 2. โครงการรถไฟฟ้าธนายงหรือระบบขนส่งมวลชนสายสีเขียว และส่วนขยายระบบขนส่งมวลชนสายสีเขียว 3. โครงการระบบขนส่งมวลชนของการรถไฟแห่งประเทศไทยหรือโครงการไฮโปเวลล์หรือระบบขนส่งมวลชนสายสีแดง พบว่า พื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนมีพื้นที่ทั้งหมด 109,842.24 ไร่ หรือประมาณ 175.74 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 11.20 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยสามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนตามรายเขตได้ทั้งหมด 5 ระดับ กล่าวคือ

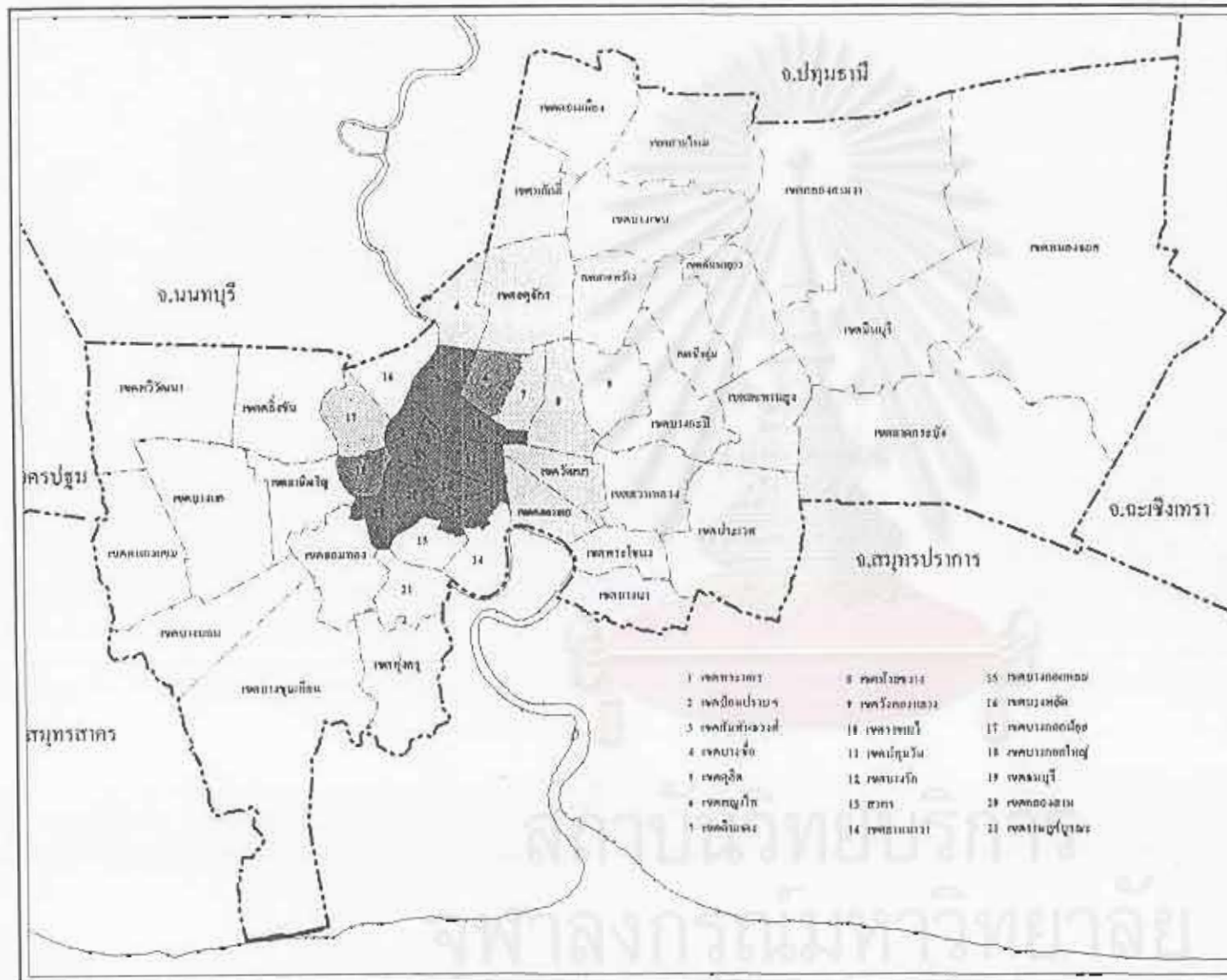

1. พื้นที่ที่ได้รับการบริการในระดับสูงสุดเต็มพื้นที่เขต อยู่ในเขตเมืองชั้นใน ได้แก่ เขตพระนคร ป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ บางรัก ราชเทวี คลองสาน ดุสิต ปทุมวัน และธนบุรี
2. พื้นที่ที่ได้รับการบริการในระดับมาก หรือประมาณร้อยละ 71-99 ของพื้นที่เขต ได้แก่ เขตพญาไท ร้อยละ 95.43 และเขตบางกอกใหญ่ ร้อยละ 72.20 ของพื้นที่เขต
3. พื้นที่ที่ได้รับการบริการในระดับปานกลาง หรือประมาณร้อยละ 30-70 ของพื้นที่เขต สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ
  - 3.1 พื้นที่ที่ได้รับการบริการในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่เขต ได้แก่ เขตบางซื่อ
  - 3.2 พื้นที่ที่ได้รับการบริการในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ หรือน้อยกว่า ร้อยละ 50 ของพื้นที่เขต ได้แก่ เขตบางกอกใหญ่ จตุจักร ห้วยขวาง ดินแดง คลองเตย วัฒนา พระโขนง บางนา
4. พื้นที่ที่ได้รับการบริการในระดับต่ำ กล่าวคือ ต่ำกว่าร้อยละ 29 ของพื้นที่เขต ส่วนใหญ่จะเป็นเขตชานเมืองและเขตชั้นนอก ได้แก่ เขตดอนเมือง หลักสี่ บางกะปิ วังทองหลาง ประเวศ สวนหลวง ดลิ่งชัน ทวีวัฒนา ภาษีเจริญ จอมทอง ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ และลาดกระบัง นอกจากนี้ยังมีเขตเมืองชั้นใน ได้แก่ เขตบางพลัดและเขตยานนาวา
5. พื้นที่ที่ไม่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชน ในระยะ ปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ.2545 มีทั้งหมด 9 เขต แบ่งเป็นเขตเมืองชั้นใน ได้แก่ เขตบางคอแหลม เขตชานเมืองตะวันออก ได้แก่ เขตบางเขน สายไหม ลาดพร้าว บึงกุ่ม คันนายาว เขตชานเมืองตะวันตก 2 เขต ได้แก่ เขตหนองแขม บางบอน บางขุนเทียน และเขตชานเมืองชั้นนอก ได้แก่ เขตมีนบุรี คลองสามวา และหนองจอก (แผนที่ 5.5)

5) การสาธารณสุข

การแบ่งเขตการบริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการโดยสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่งมีการกำหนดเขตรับผิดชอบของศูนย์ขึ้นโดยการตกลงร่วมกันของศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่ง เพื่อสะดวกในการบริหารงานและเป็นการแบ่งความรับผิดชอบในการให้บริการสาธารณสุขด้านต่างๆ แก่คนในพื้นที่ได้ทั่วถึง เขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุขจะมีการแบ่งโดยใช้กำหนดตามเส้นแบ่งเขตปกครองระดับเขต และเส้นแบ่งแขวงลำคลอง แม่น้ำ ถนน ซอย แต่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เมื่อมีการปรับปรุงศูนย์บริการสาธารณสุขสาขาขึ้นเป็นศูนย์บริการสาธารณสุข หรือเมื่อมีการตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขขึ้นใหม่เป็นต้น โดยการตกลงกันระหว่างศูนย์

สำนักอนามัย กรุงเทพมหานครได้กำหนดเขตบริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครเป็น 6 ภาค ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร และมีจำนวนศูนย์บริการสาธารณสุขในความรับผิดชอบดังนี้

**การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร**

สัญลักษณ์ :

- พื้นที่ที่ได้รับบริการในระดับสูงสุด
- พื้นที่ที่ได้รับบริการในระดับกลาง
- พื้นที่ที่ได้รับบริการในระดับปานกลาง
- พื้นที่ที่ได้รับบริการในระดับต่ำ
- พื้นที่ที่ไม่ได้รับบริการ

ที่มา : ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร
ปรับปรุงครั้งที่ 1

แผนที่ : 5.5

แสดง :
กลุ่มพื้นที่ที่ได้รับการบริการจาก
โครงการระบบขนส่งมวลชนรายเขต

มาตราส่วน :

- อนาญภาค 1 รับผิดชอบเขตพระนคร สาทร บางคอแหลม ยานนาวา ปทุมวัน สัมพันธวงศ์ และบางรัก รวม 7 เขต
- อนาญภาค 2 รับผิดชอบเขตดินแดง ห้วยขวาง วังทองหลาง บางกะปิ บึงกุ่ม มีนบุรี คันนายาว สะพานสูง คลองสามวา และหนองจอก รวม 10 เขต
- อนาญภาค 3 รับผิดชอบเขตคลองเตย วัฒนา สวนหลวง พระโขนง บางนา ประเวศ และลาดกระบัง รวม 7 เขต
- อนาญภาค 4 รับผิดชอบเขตราชเทวี ดุสิต พญาไท บางซื่อ จตุจักร ลาดพร้าว บางเขน หลักสี่ สายไหม และดอนเมือง รวม 10 เขต
- อนาญภาค 5 รับผิดชอบเขตบางพลัด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ตลิ่งชัน ภาษีเจริญ ทวีวัฒนา บางแค และหนองแขม รวม 8 เขต
- อนาญภาค 6 รับผิดชอบเขตคลองสาน ธนบุรี จอมทอง ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ บางบอน และบางขุนเทียน รวม 7 เขต

การแบ่งพื้นที่บริการสาธารณสุขออกเป็นภาคทั้ง 6 ภาคนั้น มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานและการติดต่อประสานงานภายในแต่ละภาค (แผนที่ 5.6)

6) การศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้จัดทำร่างประกาศ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาของทุกจังหวัดใน ประเทศไทย โดยมีทั้งหมด 295 เขตการศึกษา เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดกรอบอัตรา กำลังบุคลากร การแต่งตั้งผู้บริหารใหม่ และวิธีบริหารงบประมาณ เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการ จัดกำลังคนสู่หน่วยงานต่างๆ ก่อนมีผลบังคับใช้ในเดือน สิงหาคม พ.ศ.2545 โดยเขตพื้นที่ การศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครประกอบด้วย 6 เขต มีรายละเอียดดังนี้

เขต 1 ประกอบด้วย เขตพญาไท บางซื่อ ดุสิต ป้อมปราบฯ ราชเทวี ปทุมวัน พระนคร สัมพันธวงศ์ และบางรัก รวม 9 เขต

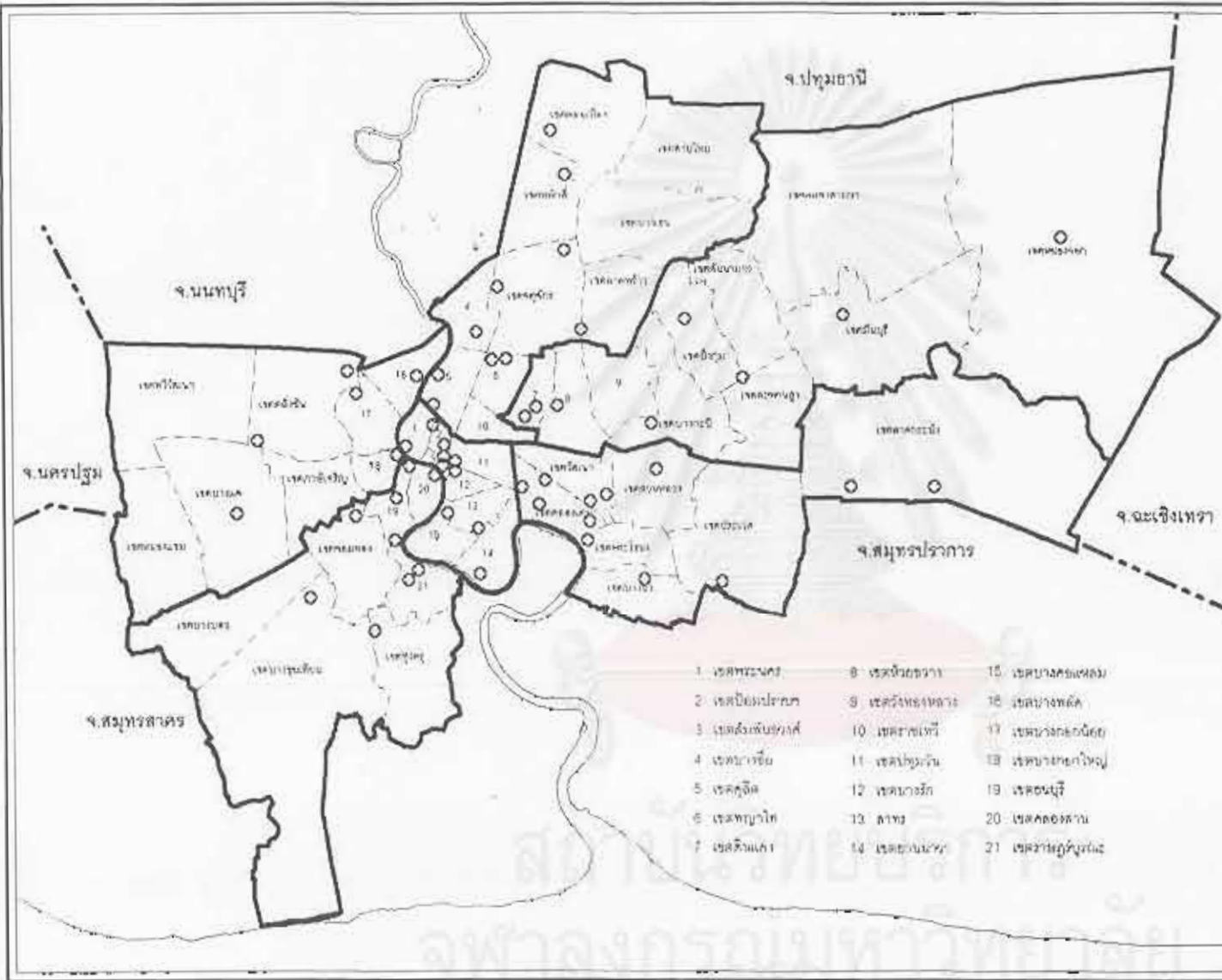
เขต 2 ประกอบด้วย เขตจตุจักร ลาดพร้าว บางเขน สายไหม บึงกุ่ม บางกะปิ วังทองหลาง ดอนเมือง และหลักสี่ รวม 9 เขต

เขต 3 ประกอบด้วย เขตลาดกระบัง สะพานสูง คันนายาว มีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ประเวศ และสวนหลวง รวม 8 เขต

เขต 4 ประกอบด้วย เขตวัฒนา สาทร พระโขนง บางนา คลองเตย ห้วยขวาง บางคอแหลม ยานนาวา และดินแดง รวม 9 เขต

เขต 5 ประกอบด้วย เขตบางแค บางขุนเทียน บางบอน ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ จอมทอง คลองสาน และธนบุรี รวม 8 เขต

เขต 6 ประกอบด้วย เขตภาษีเจริญ ตลิ่งชัน ทวีวัฒนา บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ บางพลัด และหนองแขม รวม 7 เขต (แผนที่ 5.7)

**การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร**

สัญลักษณ์ :

- ขอบเขตของชนานมัยภาค
- - - - - ขอบเขตของเขต
- ศูนย์บริการสาธารณสุข

ที่มา : สำนักอนามมัย กรุงเทพมหานคร

แผนที่ : 5.7

แสดง :
การแบ่งพื้นที่การบริหาร
ศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน :

0   5   10

—————

กิโลเมตร

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง
ของกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ :

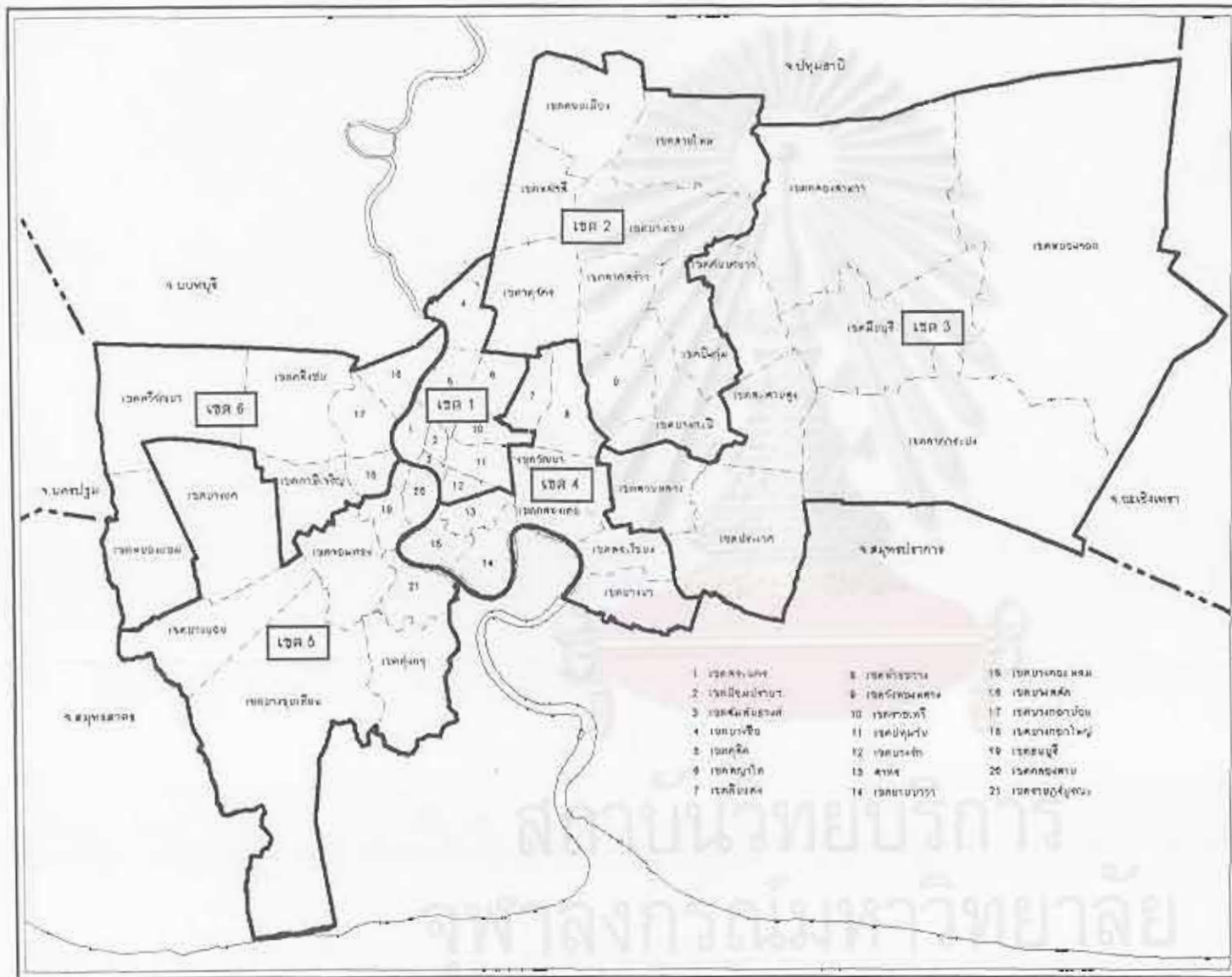
- ขอบเขตของเขตการศึกษา
- - - - - ขอบเขตของเขต

ที่มา : คณะกรรมการบริหารสำนักงาน
ปฏิรูปการศึกษา (สปศ.)

แผนที่ : 5.7

แสดง :
การแบ่งพื้นที่การบริหารการศึกษา
ของกรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน :

1. เขตคลองเตจ	8. เขตประเวศ	15. เขตบางกอกน้อย
2. เขตมีนบุรี	9. เขตคลองสามวา	16. เขตบางพลี
3. เขตจตุจักร	10. เขตราชเทวี	17. เขตบางกอกใหญ่
4. เขตราชเทวี	11. เขตปทุมวัน	18. เขตบางกอก
5. เขตปทุมธานี	12. เขตวัฒนา	19. เขตหนองแขม
6. เขตคลองสามวา	13. สาทร	20. เขตหนองจอก
7. เขตคลองหลวง	14. เขตดุสิต	21. เขตดอนเมือง

สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่นำมาพิจารณาเป็นประเภทที่ดำเนินการโดยส่วนราชการกรุงเทพมหานครและมีความสำคัญต่อการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

ตามโครงสร้างของเมืองที่สามารถแบ่งออกเป็นพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท ทำให้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการในแต่ละประเภทมีความเหมาะสมกับพื้นที่แตกต่างกัน ดังนั้นเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่นำมาพิจารณาประกอบการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทจึงมีความแตกต่างกัน ดังนี้

- พิจารณาสาธารณูปโภคประเภทการกำจัดขยะ และสาธารณูปการประเภทการศึกษา และการสาธารณสุข ในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบททั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร
- พิจารณาสาธารณูปโภคประเภทการบำบัดน้ำเสีย พื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม และระบบขนส่งมวลชน ในพื้นที่เมืองทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก โดยมีเหตุผลดังนี้

- การบำบัดน้ำเสีย เป็นปัญหาสำคัญด้านสภาพแวดล้อมที่กรุงเทพมหานครประสบอยู่และดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง รวมถึงผังเมืองรวม (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) ก็ได้คำนึงถึงการแก้ไขปัญหาน้ำเสียโดยมีมาตรการในการกำหนดความหนาแน่นของชุมชนให้สอดคล้องกับระบบบำบัดน้ำเสีย นอกจากนี้แผนการบำบัดน้ำเสียมีการกำหนดลำดับความสำคัญของเขตการจัดการน้ำเสียโดยพิจารณาจากผลกระทบต่อแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองสำคัญในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเห็นว่ากลุ่มเขตที่มีความสำคัญในอันดับแรกๆ จะเป็นเขตที่อยู่ในพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานคร

- พื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม (Polder System) เป็นการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชนหนาแน่น และครอบคลุมจุดอ่อนน้ำท่วมที่สำคัญ จะเห็นว่าพื้นที่ที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วมเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานคร

- ระบบขนส่งมวลชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพัฒนาเมืองในอนาคต ดังนั้นการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) มีแนวความคิดในการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้รองรับโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในบริเวณพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานคร

แผนที่ 5.8 แสดงเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในประเภทที่นำมาพิจารณาในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก

5.3 ข้อพิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครมีวิธีการศึกษา คือ การจัดกลุ่มพื้นที่ย่อยที่มีลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกันไว้เป็นพื้นที่เดียวกัน โดยการศึกษาโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร และการศึกษาเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ดังการศึกษาข้างต้น การศึกษาในส่วนนี้ เป็นการสรุปข้อพิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง ซึ่งนอกจากเป็นการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองที่สอดคล้องกับโครงสร้างของเมือง และเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการแล้ว ยังคำนึงถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่บริหารที่เหมาะสมกับพื้นที่กรุงเทพมหานครประกอบในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง ซึ่งสรุปเป็นข้อพิจารณาดังนี้

1. ไม่กำหนดให้เขตการบริหารการผังเมืองคร่อมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีเหตุผลทางด้านความเหมาะสมทางด้านสภาพภูมิศาสตร์และทางด้านการบริหาร ส่วนคลองขนาดรองๆ ลงไป สามารถกำหนดให้เขตบริหารการผังเมืองคร่อมคลองขนาดเล็กได้ เนื่องจากคลองขนาดเล็กไม่ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างพื้นที่สองฝั่งอย่างชัดเจน และโดยปกติจะมีสิ่งก่อสร้าง (ถนนหรือสะพานข้ามคลอง) เชื่อมระหว่างพื้นที่ ทำให้พื้นที่ทั้งสองฝั่งคลองขนาดเล็กมีการเชื่อมโยงถึงกันได้โดยสะดวก

2. จำนวนประชากร ในแต่ละเขตการบริหารการผังเมืองจะกำหนดให้มีจำนวนประชากรใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดพื้นที่การบริหาร เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการบริหารงาน

3. เขตการบริหารการผังเมืองควรจะกำหนดให้มีรูปร่างเป็นวงกลมหรือสี่เหลี่ยมให้มากที่สุด เนื่องจากแนวความคิดเรื่องรูปร่างของพื้นที่บริหาร เสนอว่า รูปร่างวงกลมเป็นรูปร่างที่เหมาะสมที่สุดสำหรับพื้นที่การบริหาร รองลงมา คือ รูปร่างสี่เหลี่ยม เนื่องจากระยะทางระหว่างศูนย์กลางกับจุดอื่นในพื้นที่ หรือระยะทางระหว่างจุดสองจุดในพื้นที่ จะมีระยะทางสั้นกว่าพื้นที่รูปร่างอื่นๆ ดังนั้น ในการบริหาร การให้บริการ การติดต่อภายใน หรือการแก้ไขปัญหาในหน่วยพื้นที่นั้น จะมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากกว่าพื้นที่รูปร่างอื่นๆ

โดยการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ เป็นการจัดกลุ่มพื้นที่เขตทางปกครอง เนื่องจากมีฐานข้อมูลและมืองค์กรในการบริหารปกครอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารเกิดผลในทางปฏิบัติ

5.4 การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

การศึกษาในส่วนนี้ เป็นการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากโครงสร้างของเมือง เขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โดยวิธีการซ้อนทับ (Overlay) แผนที่ เพื่อที่จะแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองที่สอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างของเมืองและการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โดยคำนึงถึงข้อพิจารณาในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง

จากการซ้อนทับ(Overlay)แผนที่โครงสร้างเมืองและเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของกรุงเทพมหานคร ได้ผลดังแสดงในแผนที่ 5.9

ดังนั้น สามารถแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

- 1) เขตอนุรักษ์ ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมืองดังต่อไปนี้

เขตการบริหารการผังเมือง 1

มีขนาดพื้นที่ 19.548 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 354,447 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 18,132.14 คน/ตร.กม. ประกอบด้วย เขตพระนคร สัมพันธวงศ์ ป้อมปราบฯ ดุสิต รวม 4 เขต เป็นพื้นที่ในเขตอนุรักษ์

บริเวณเขตพระนคร ป้อมปราบฯ และสัมพันธวงศ์ ในปัจจุบันมีการใช้ที่ดินหลักประเภทพาณิชย์กรรม ปะปนกับการใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการซึ่งกระจุกตัวอยู่ในเขตพระนคร และดุสิต

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และให้มีการปรับปรุงกฎกระทรวงให้ควบคุมความสูงของอาคารในบริเวณพื้นที่ต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 1 และเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการศึกษาเดียวกัน คือ เขต 1
- เป็นพื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมกรุงเกษม และพื้นที่ปิดล้อมสามเสน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียที่กรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการ ในโครงการบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์ในเขตพระนคร และโครงการบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1 ในพื้นที่เขตที่เหลือ
- เป็นพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนในระดับเดียวกัน คือ ได้รับการบริการเต็มพื้นที่ในระดับสูงสุด

2) เขตเมืองศูนย์กลาง ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมืองดังต่อไปนี้

เขตการบริหารการผังเมือง 2

มีขนาดพื้นที่ 44.453 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 331,801 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 7,464.09 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตบางซื่อ และเขตจตุจักร รวม 2 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเมืองศูนย์กลางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบันเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ ในบริเวณถนน วิภาวดีและถนนพหลโยธินมีพื้นที่พาณิชยกรรมเกาะตัวไปตามแนวถนน รวมทั้งสถาบันราชการบริเวณถนนวิภาวดี เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของถนนวิภาวดีและถนนพหลโยธินที่ทำให้พื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครขยายตัวออกไปทางเหนือ

เขตการบริหารการผังเมือง 2 เป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มในการพัฒนาสูง เนื่องจากตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครจะเห็นว่ามีการกำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาการในพื้นที่ที่มีความคล่องตัวสูง โดยกำหนดให้มีศูนย์พาณิชยกรรมบางซื่อ ในพื้นที่นี้ นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอิทธิพลของสถานีขนส่งมวลชนร่วม 3 สถานี คือ สถานีหมอชิต สถานีบางซื่อ และสถานีเตาปูน โดยจะเป็นบริเวณที่มีแนวโน้มในการพัฒนา

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 2 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการให้บริการสาธารณสุขเดียวกัน คือ อนามัยภาค 4
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียกลุ่มเร่งด่วนอันดับแรก
- เป็นพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนในระดับเดียวกัน คือ ระดับปานกลาง

เขตการบริหารการผังเมือง 3

มีขนาดพื้นที่ 40.108 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 443,124 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 11,048.27 คน/ตร.กม. ประกอบด้วย เขตพญาไท ดินแดง ห้วยขวาง และราชเทวี รวม 4 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเมืองศูนย์กลางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบันจะมีการใช้ที่ดินที่ค่อนข้างหนาแน่น ประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนมากที่สุดในพื้นที่ คือ ที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม โดยพื้นที่พาณิชยกรรมจะกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เขตราชเทวี และกระจายตัวออกตามแนวถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดี ถนนรัชดาภิเษก ถนนพระรามเก้า และถนนเพชรบุรี

เขตการบริหารการผังเมือง 3 เป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มในการพัฒนา เนื่องจากตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครจะเห็นว่าการกำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาการในพื้นที่ที่มีความคล่องตัวสูง โดยกำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษในพื้นที่เขตราชเทวี นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอิทธิพลของสถานีขนส่งมวลชนร่วม คือ บริเวณมักกะสันซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลของสถานีร่วมเพชรบุรีและมักกะสัน บริเวณศูนย์วัฒนธรรมและบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยจะเป็นบริเวณที่มีแนวโน้มในการพัฒนา

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 3 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมห้วยขวาง และพื้นที่ปิดล้อมสามเสน
- เป็นพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนในระดับปานกลางจนถึงระดับสูง

เขตการบริหารการผังเมือง 4

มีขนาดพื้นที่ 76.373 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 714,716 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 9,358.23 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตปทุมวัน บางรัก สาทร บางคอแหลม ยานนาวา วัฒนา และคลองเตย รวม 7 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเมืองศูนย์กลางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างหนาแน่นในปัจจุบันโดยเฉพาะพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัย บริเวณที่มีการกระจุกตัวของพื้นที่พาณิชยกรรมอยู่ในพื้นที่เขตปทุมวัน บางรัก และสาทร และขยายตัวออกสู่พื้นที่เขตยานนาวา วัฒนา และคลองเตย ตามแนวถนนพระราม 3 ถนนพระราม 4 และถนนสุขุมวิท

เขตการบริหารการผังเมือง 4 เป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มในการพัฒนา เนื่องจากตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครจะเห็นว่าการกำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษ โดยกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ที่เป็นศูนย์กลางทางการเงินและการธนาคารในบริเวณถนนพระราม 3 นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีระบบขนส่งมวลชนหลายเส้นทางซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยเฉพาะในบริเวณสถานีขนส่งมวลชนร่วม ได้แก่ บริเวณสยามสแควร์ บริเวณสีลม บริเวณหัวลำโพง และบริเวณสุขุมวิท-อโศก

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 4 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมกรุงเกษม พื้นที่ปิดล้อมยานนาวา และพื้นที่ปิดล้อมสุขุมวิท

เขตการบริหารการผังเมือง 5

มีขนาดพื้นที่ 44.086 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 677,727 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 33,938.06 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตบางพลัด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ คลองสาน และธนบุรี รวม 5 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเมืองศูนย์กลางฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

ประกอบด้วยเขตที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรอย่างหนาแน่น ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน มีการใช้ที่ดินอย่างหนาแน่นโดยเฉพาะที่อยู่อาศัยที่หนาแน่น พื้นที่พาณิชยกรรมจะกระจายตัวตามแนวถนน เส้นทางคมนาคมหลักที่เชื่อมโยงในพื้นที่ คือ ถนนจรลสนิทวงศ์

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาในพื้นที่เขตการบริหารการผังเมือง 5 นี้ นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอิทธิพลของสถานีขนส่งมวลชนร่วม คือ บริเวณวงเวียนใหญ่ โดยจะเป็นบริเวณที่มีแนวโน้มในการพัฒนา

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 5 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมธนบุรี-คลองสาน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียกลุ่มเร่งด่วนอันดับแรก

3) เขตที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมืองดังต่อไปนี้

เขตการบริหารการผังเมือง 6

มีขนาดพื้นที่ 146.382 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 571,154 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,901.80 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตดอนเมือง สายไหม หลักสี่ และบางเขน รวม 4 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่อยู่อาศัยฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน ประเภทที่อยู่อาศัยจะมีสัดส่วนมากที่สุด ยกเว้นในพื้นที่เขตสายไหมที่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่าง การใช้ที่ดินอีกประเภทที่มีความสำคัญ คือ ประเภทสถาบันราชการในบริเวณถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดี ถนนแจ้งวัฒนะ และถนนรามอินทรา ส่วนพื้นที่พาณิชยกรรมจะมีสัดส่วนเล็กน้อยตามแนวถนนสายดังกล่าว

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครจะเห็นว่าการกำหนดพื้นที่พัฒนาพิเศษ โดยกำหนดให้มีศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะในพื้นที่เขตหลักสี่ นอกจากนี้ จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชน จะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับเมือง คือ ศูนย์ชุมชนสะพานใหม่ ซึ่งให้บริการครอบคลุมพื้นที่เขตการบริหารการผังเมือง 6 โดยมีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน

5 แห่ง กระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 6 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการศึกษาเดียวกัน คือ เขต 2
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการให้บริการสาธารณสุขเดียวกัน คือ อonomyภาค 4
- เป็นพื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมตะวันออก

เขตการบริหารการผังเมือง 7

มีขนาดพื้นที่ 148.360 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 641,063 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 4,321.80 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตลาดพร้าว วังทองหลาง บางกะปิ บึงกุ่ม คันนายาว และสะพานสูง รวม 6 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่อยู่อาศัยฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน ประเภทที่อยู่อาศัยจะมีสัดส่วนมากที่สุด โดยกระจายตัวตามแนวถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนลาดพร้าว ถนนรามคำแหง ถนนนวมินทร์ ถนนสุขาภิบาล 2 และ ถนนสุขาภิบาล 3 การใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนรองลงมา คือ ประเภทเกษตรกรรม และที่โล่ง ส่วนประเภทพาณิชยกรรมจะเกาะตัวตามแนวถนนรามคำแหง และถนนลาดพร้าว

จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชน ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับเมืองในเขตคันนายาวที่ให้บริการพื้นที่โดยรอบ โดยมีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน 5 แห่ง กระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 7 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมหัวหมากและพื้นที่ปิดล้อมตะวันออก
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียกลุ่มเร่งด่วนอันดับแรกและอันดับสอง
- เป็นพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนในระดับต่ำจนถึงไม่ได้รับบริการ

เขตการบริหารการผังเมือง 8

มีขนาดพื้นที่ 108.943 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 429,649 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 3,943.80 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตพระโขนง บางนา สวนหลวง และประเวศ รวม 4 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่อยู่อาศัยฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

เป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของเมืองชั้นใน โดยเฉพาะในเขตพระโขนง และเขตบางนา มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วตามแนวถนนสุขุมวิท ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยอย่างหนาแน่นในเขตพระโขนงและเขตบางนา ส่วนในบริเวณอื่นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยจะกระจายอยู่ในพื้นที่สลับกับพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่ง โดยเฉพาะในพื้นที่เขตประเวศและเขตสวนหลวง พื้นที่พาณิชยกรรมจะกระจายตัวตามแนวถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนสุขุมวิท และถนนศรีนครินทร์

จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชน ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับเมือง คือ ศูนย์บริการชุมชนบางนา ในเขตบางนาที่ให้บริการพื้นที่โดยรอบ โดยมีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน 2 แห่ง ในพื้นที่เขตสวนหลวงและเขตประเวศ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 8 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการให้บริการสาธารณสุขเดียวกัน คือ อนามัยภาค 3
- เป็นพื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม คือ พื้นที่ปิดล้อมบางนา
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียกลุ่มเร่งด่วนอันดับแรกและอันดับสอง
- เป็นพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนในระดับต่ำจนถึงปานกลาง

เขตการบริหารการผังเมือง 9

มีขนาดพื้นที่ 59.881 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 411,405 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 6,870.38 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตภาษีเจริญ จอมทอง และราษฎร์บูรณะ รวม 3 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่อยู่อาศัยฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมีสัดส่วนมากที่สุด โดยกระจายตัวตามแนวถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนเพชรเกษม ถนนเอกชัย ถนนพระราม 2 ถนนสุขสวัสดิ์ และถนนประชาอุทิศ การใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนรองลงมา คือ พื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่ง ส่วนพื้นที่พาณิชยกรรมจะเกาะตัวตามแนวถนนดังกล่าว โดยเฉพาะตามแนวถนนเพชรเกษม

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้พื้นที่เขตการบริหารการผังเมือง 9 มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากและหนาแน่นปานกลางเป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 9 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียที่กรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการ ในโครงการบำบัดน้ำเสียภาษีเจริญ-หนองแขมในเขตภาษีเจริญ และโครงการบำบัดน้ำเสียราษฎร์บูรณะในเขตราษฎร์บูรณะ ส่วนในเขตจอมทองและเขตตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตกำจัดน้ำเสียของกรมควบคุมมลพิษ
- เป็นพื้นที่ที่ได้รับการบริการจากโครงการระบบขนส่งมวลชนในระดับต่ำ

4) เขตอู่รักรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมืองดังต่อไปนี้

เขตการบริหารการผังเมือง 10

มีขนาดพื้นที่ประมาณ 216.909 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรประมาณ 266,901 คน ความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 1,230.47 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตคลองสามวา มีนบุรี และบางส่วนของเขตลาดกระบัง เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอู่รักรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน จะมีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด โดยจะมีที่พักอาศัยกระจายตัวอยู่ในพื้นที่อย่างเบาบาง บริเวณที่มีการกระจุกตัวของพื้นที่เมืองจะอยู่ในพื้นที่เขตมีนบุรีในบริเวณจุดตัดของเส้นทางคมนาคม และพื้นที่เขตลาดกระบังในบริเวณถนนลาดกระบัง ถึงแม้ว่าผังเมืองรวมจะกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองให้อยู่ภายในกรอบของถนนวงแหวนก็ตาม แต่ในปัจจุบันมีการขยายตัวของเมืองออกนอกกรอบถนนวงแหวนในบริเวณดังกล่าว และมีแนวโน้มที่จะมีการขยายตัวมากขึ้นเนื่องจากการพัฒนาโครงข่ายถนนในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของถนนวงแหวน

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้พื้นที่อู่รักรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมอยู่ในบริเวณบางส่วนของเขตคลองสามวา มีนบุรี และลาดกระบัง เพื่อให้เป็นพื้นที่ชะลอน้ำและช่วยป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ว่างนอกแนวคันกันน้ำและนอกแนวถนนวงแหวนรอบนอกให้สอดคล้องกับระบบป้องกันน้ำท่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชน จะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน 4 แห่ง กระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 10 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการศึกษาเดียวกัน คือ เขต 3

หมายเหตุ : แบ่งพื้นที่เขตลาดกระบังโดยพิจารณาจากขอบเขตของแขวงเป็นหลัก

เขตการบริหารการผังเมือง 11

มีขนาดพื้นที่ 130.500 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 333,445 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 2,555.13 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตทวีวัฒนา บางแค และหนองแขม รวม 5 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอู่เรือและเขตอุตสาหกรรมฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งจะมีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมา คือ ประเภทที่อยู่อาศัยที่กระจายตัวตามแนวถนนและคลอง โดยกระจุกตัวค่อนข้างหนาแน่นตามแนวถนนเพชรเกษม ส่วนพื้นที่พาณิชยกรรมที่มีสัดส่วนเล็กน้อยตามแนวถนนเพชรเกษม

ตามผังเมืองรวมกำหนดให้ในพื้นที่บางส่วนของเขตทวีวัฒนา และบางแค มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอู่เรือและเขตอุตสาหกรรม และเพื่อการระบายน้ำของฝั่งธนบุรี จึงสมควรที่จะอนุรักษ์พื้นที่นี้ต่อไป นอกจากนี้ จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชน จะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน 3 แห่ง กระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่ที่จะเห็นว่าเขตหนองแขมมีพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องกับเขตทวีวัฒนาและเขตบางแค ทั้งทางด้านที่ตั้งและลักษณะการใช้ที่ดิน ดังนั้น จึงกำหนดให้เขตทวีวัฒนา บางแค และเขตหนองแขม เป็นเขตการบริหารการผังเมือง 11

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 11 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการให้บริการสาธารณสุขเดียวกัน คือ อณานิคมภาค 5

5) เขตชนบท ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมืองดังต่อไปนี้

เขตการบริหารการผังเมือง 12

มีขนาดพื้นที่ประมาณ 317.539 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรประมาณ 121,421 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 382.38 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตหนองจอก และบางส่วนของเขตลาดกระบัง เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชนบทฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งมีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมา คือ ที่พักอาศัย ที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่อย่างเบาบาง

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดพื้นที่บริเวณนี้มีการใช้ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม นอกจากนี้จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชนจะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับเมือง คือ ศูนย์บริการชุมชนหนองจอกและศูนย์บริการชุมชนลาดกระบังที่ให้บริการครอบคลุมพื้นที่นี้ โดยมีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน 5 แห่ง กระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 12 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการขนถ่ายขยะเขตเดียวกัน
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการศึกษาเดียวกัน คือ เขต 3

หมายเหตุ : แบ่งพื้นที่เขตลาดกระบังโดยพิจารณาจากขอบเขตของแขวงเป็นหลัก

เขตการบริหารการผังเมือง 13

มีขนาดพื้นที่ 186.173 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 265,951 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,428.52 คน/ตร.กม ประกอบด้วย เขตบางบอน บางขุนเทียน และทุ่งครุ รวม 3 เขต เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชนบทฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบัน การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่โล่งจะมีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมา คือ ประเภทที่อยู่อาศัยที่กระจายตัวตามแนวถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนเอกชัย ถนนพระราม 2 ถนนบางขุนเทียน และถนนประชาอุทิศ ส่วนพื้นที่พาณิชยกรรมที่มีสัดส่วนเล็กน้อยตามแนวถนนสายดังกล่าว

ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้มีการใช้ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมในพื้นที่ด้านนอกแนวถนนวงแหวนรอบนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดในการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดให้การพัฒนาส่วนใหญ่อยู่ภายในกรอบของถนนวงแหวนรอบนอก นอกจากนี้ จากการกำหนดโครงสร้างชุมชนและระบบศูนย์บริการชุมชน จะเห็นว่า มีศูนย์ชุมชนระดับเมือง คือ ศูนย์บริการชุมชนบางขุนเทียน ที่ให้บริการครอบคลุมพื้นที่นี้ โดยมีศูนย์ชุมชนระดับรองหรือระดับย่าน 3 แห่ง กระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของศูนย์บริการชุมชนระดับกลางที่ยังขาดอยู่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเขตการบริหารการผังเมือง 13 และเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า

- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการศึกษาเดียวกัน คือ เขต 5
- เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตการให้บริการสาธารณสุขเดียวกัน คือ อนามัยภาค 6

5.5 สรุป

จากการศึกษาข้างต้น สามารถแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็น 13 เขต โดยแบ่งเป็น (ตารางที่ 5.3 และแผนที่ 5.10)

- เขตอนุรัักษ์ ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 1 เขต
- เขตศูนย์กลางเมือง ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 4 เขต
- เขตที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 4 เขต
- เขตอนุรัักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 2 เขต
- เขตชนบท ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 2 เขต

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองมีประโยชน์ในการจัดระเบียบในการวางแผนและการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานงานและการนำแผนไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โดยเขตการบริหารการผังเมืองที่กำหนดมีความเหมาะสม เนื่องจากแต่ละเขตการบริหารการผังเมืองจะประกอบด้วยเขตที่มีลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกัน โดยมีความสอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างของเมืองและเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ นอกจากนี้ ยังมีความเหมาะสมทางด้านรูปร่างของพื้นที่ ขนาดพื้นที่ และจำนวนประชากรอีกด้วย

ตารางที่ 5.3 เขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

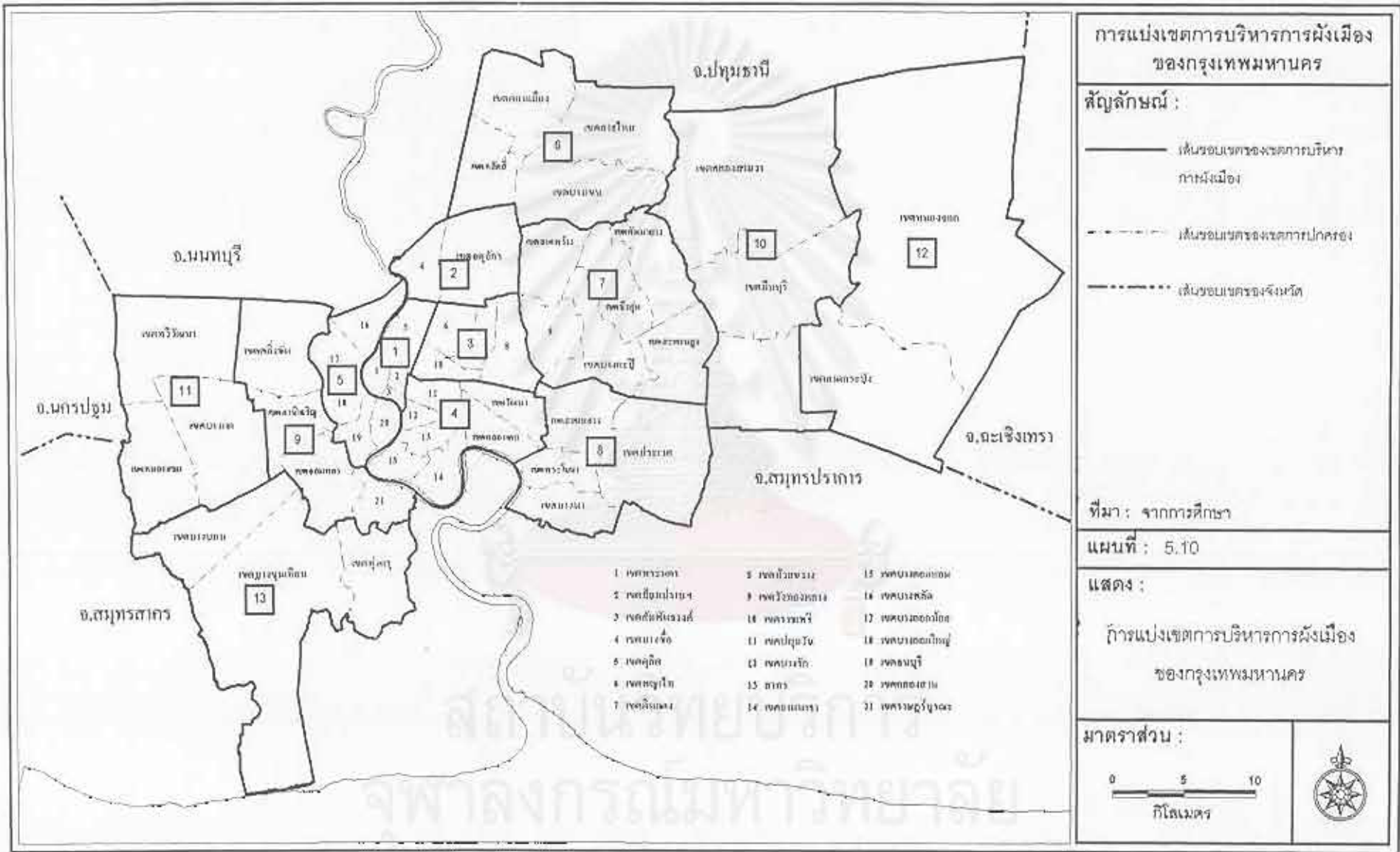
เขตการบริหารการผังเมือง	ขนาดพื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)	ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)
เขตปริมณฑล			
เขตการบริหารการผังเมือง 1	19.548	354,447	18,132.14
เขตพระนคร	5.536	82,921	14,978.50
เขตสัมพันธวงศ์	1.416	37,593	26,548.73
เขตป้อมปราบฯ	1,931	76,602	39,669.60
เขตดุสิต	10.665	157,331	14,752.09
เขตเมืองศูนย์กลาง			
เขตการบริหารการผังเมือง 2	44.453	331,801	7,464.09
เขตบางซื่อ	11.545	161,393	13,979.47
เขตจตุจักร	32.908	170,408	5,178.32
เขตการบริหารการผังเมือง 3	40.108	443,124	11,048.27
เขตพญาไท	9.595	91,616	9,548.31
เขตราชเทวี	7.126	106,726	14,977.27
เขตดินแดง	8.354	166,187	19,893.11
เขตห้วยขวาง	15.033	78,593	5,228.03
เขตการบริหารการผังเมือง 4	76.373	714,716	9,358.23
เขตปทุมวัน	8.369	104,066	12,434.70
เขตบางรัก	5.536	63,038	11,386.92
เขตสาทร	9.326	110,491	11,847.63
เขตบางคอแหลม	10.921	120,388	11,023.53
เขตยานนาวา	16.662	93,774	5,628.02
เขตวัฒนา	12.565	80,930	6,440.91
เขตคลองเตย	12.994	142,029	10,930.35
เขตการบริหารการผังเมือง 5	44.086	677,727	15,372.84
เขตคลองสาน	6.051	113,817	18,809.62
เขตธนบุรี	8.551	188,610	22,057.07
เขตบางกอกน้อย	11.944	162,502	13,605.32
เขตบางกอกใหญ่	6.180	89,763	14,524.76
เขตบางพลัด	11.360	123,035	10,830.55
เขตที่อยู่อาศัย			
เขตการบริหารการผังเมือง 6	146.382	571,154	3,901.80
เขตดอนเมือง	36.803	143,737	3,905.58
เขตสายไหม	44.615	141,713	3,176.35
เขตหลักสี่	22.841	117,544	5,150.56
เขตบางเขน	42.123	168,060	3,989.74
เขตการบริหารการผังเมือง 7	148.360	641,063	4,321.00
เขตลาดพร้าว	21.485	107,372	4,997.53
เขตวังทองหลาง	19.937	106,563	5,344.99
เขตบางกะปิ	28.523	142,347	4,990.60
เขตบึงกุ่ม	24.311	136,617	5,619.55
เขตคันนายาว	25.980	76,535	2,945.92
เขตสะพานสูง	28.124	71,629	2,546.90

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

เขตการบริหารการผังเมือง	ขนาดพื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)	ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)
เขตการบริหารการผังเมือง 8	108.943	429,649	3,943.80
เขตสวนหลวง	23.678	111,047	4,689.88
เขตห้วยขวาง	13.986	100,071	7,155.08
เขตบางนา	18.789	100,201	5,332.96
เขตประเวศ	52.490	118,330	2,254.33
เขตการบริหารการผังเมือง 9	89.360	511,100	5,719.56
เขตคลองสาน	29.479	99,695	3,381.90
เขตภาษีเจริญ	17.834	142,174	7,972.08
เขตจอมทอง	26.265	174,611	6,648.05
เขตราชบุรีบูรณะ	15.782	94,620	5,995.44
เขตอนุรักษ์ถิ่นชนบทและเกษตรกรรม			
เขตการบริหารการผังเมือง 10	216.909	266,901	1,230.47
เขตคลองสามวา	110.686	88,957	803.69
เขตมีนบุรี	63.645	98,303	1,544.55
เขตลาดกระบัง	42.578	79,541	1,870.47
เขตการบริหารการผังเมือง 11	130.500	333,445	2,555.13
เขตทวีวัฒนา	50.219	52,099	1,037.44
เขตหนองแขม	35.825	109,320	3,051.50
เขตบางแค	44.456	172,026	3,869.58
เขตชนบท			
เขตการบริหารการผังเมือง 12	317.539	121,421	382.38
เขตหนองจอก	236.261	88,095	372.87
เขตลาดกระบัง	81.278	33,326	410.02
เขตการบริหารการผังเมือง 13	186.173	265,951	1,428.52
เขตบางบอน	34.745	72,726	2,093.14
เขตบางขุนเทียน	120.687	105,516	875.12
เขตทุ่งครุ	30.741	87,609	2,849.91

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย
สถิติกรุงเทพมหานคร 2542

1 เขตราชวารี	5 เขตป้อมปราบ	15 เขตบางคอแหลม
2 เขตเมืองเก่า	6 เขตวังทองหลาง	16 เขตบางพลัด
3 เขตสีหราชวัง	7 เขตปทุมวัน	17 เขตบางกอกน้อย
4 เขตบางเขน	8 เขตป้อมปราบ	18 เขตธนบุรี
5 เขตคูัด	9 เขตบางรัก	19 เขตคลองสาน
6 เขตจตุจักร	10 บาง	20 เขตคลองเตย
7 เขตดินแดง	11 เขตบางนา	21 เขตราชบุรี

บทที่ 6

สรุปและเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองมีประโยชน์ในการจัดระเบียบการวางแผนและการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานงานและการนำแผนไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการศึกษาการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในการศึกษาในครั้งนี้ พิจารณาแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหาร (Administration) และการกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหาร (Administrative units) ประกอบในการวิเคราะห์ โดยวัตถุประสงค์ของการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในการศึกษาครั้งนี้ คือ เพื่อการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร และจากแนวความคิดเรื่องหลักการแบ่งงานทางด้านการบริหาร จะเห็นว่า เป็นการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองโดยกำหนดแบ่งตามอาณาเขต (Area) โดยจะแบ่งตามหน่วยการปกครองระดับเขตของกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้มีเหตุผลสนับสนุน คือ ในการวางแผนต้องมีการพิจารณาถึงสภาพของพื้นที่ ซึ่งโดยปกติจะมีฐานข้อมูลตามเขตพื้นที่ทางการปกครอง นอกจากนี้ ต้องอาศัยองค์ความรู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองในพื้นที่ เพื่อการนำแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองโดยใช้หน่วยการปกครองระดับเขตเป็นฐาน ซึ่งเขตเป็นหน่วยการปกครองย่อยรองจากกรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่ที่ส่วนกลางมอบหมาย โดยมีสำนักงานเขตรับผิดชอบในการบริหารปกครองในพื้นที่ โดยใช้วิธีการแบ่งเขตบริหารการผังเมืองโดยการแบ่งจากขอบเขตของกรุงเทพมหานครลงเป็นหน่วยพื้นที่ย่อยบนฐานของลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกันในพื้นที่

วิธีการในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในขั้นตอนแรก คือ การวิเคราะห์โครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานครโดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบัน และทิศทางการเติบโตในอนาคต ซึ่งสรุปได้ว่า พื้นที่กรุงเทพมหานครถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนโดยแม่น้ำเจ้าพระยา และจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันและทิศทางการเติบโตในอนาคตตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) จะเห็นว่า พื้นที่ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย พื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครจึงได้กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท

จากการวิเคราะห์ทำให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ดังต่อไปนี้

เขตพื้นที่เมือง ประกอบด้วย

- เขตอนุรักษ์
- เขตศูนย์กลางเมือง
- เขตที่อยู่อาศัย

เขตพื้นที่ชนบท ประกอบด้วย

- เขตอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม
- เขตชนบท

ขั้นตอนต่อมา คือ การศึกษาการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการบริหารการผังเมือง โดยสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีหลายประเภทและหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ การบริหารงานทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของแต่ละหน่วยงานจะมีรูปแบบการแบ่งเขตเพื่อการบริหารที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการบริหาร โดยการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในการศึกษาครั้งนี้ พิจารณาเขตบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดำเนินการโดยส่วนราชการกรุงเทพมหานครที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับการบริหารการผังเมืองในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทของกรุงเทพมหานคร ในช่วงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) โดยในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทจะพิจารณาเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ดังต่อไปนี้

- พิจารณาเขตการบริหารสาธารณูปโภคประเภทการกำจัดขยะ และเขตการบริหารสาธารณูปการประเภทการศึกษา และการสาธารณสุข ในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบททั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร
- พิจารณาเขตการบริหารสาธารณูปโภคประเภทการบำบัดน้ำเสีย พื้นที่ปิดล้อมเพื่อการป้องกันน้ำท่วม และระบบขนส่งมวลชน เฉพาะในพื้นที่เมืองทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก

จากการวิเคราะห์โครงสร้างเมืองและการศึกษาเขตการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของกรุงเทพมหานคร นำมาวิเคราะห์โดยวิธีการซ้อนทับ (Overlay) แผนที่ เพื่อแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง โดยมีข้อพิจารณาพร้อมที่กำหนดขึ้นจากการศึกษาหลักการกำหนดพื้นที่การบริหาร (Administrative Area) ที่เหมาะสม ได้แก่ ประเด็นดังต่อไปนี้

- ไม่ควรกำหนดให้เขตการบริหารการผังเมืองคร่อมแม่น้ำเจ้าพระยา
- แต่ละเขตการบริหารการผังเมืองควรจะต้องให้มีจำนวนประชากรใกล้เคียงกัน

- รูปร่างของพื้นที่ควรจะมีรูปร่างวงกลมหรือสี่เหลี่ยมให้มากที่สุด

ผลจากการวิเคราะห์ สามารถแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกเป็น 13 เขต ดังนี้

- เขตอนุรักษ์ ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 1 เขต
- เขตศูนย์กลางเมือง ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 4 เขต
- เขตที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 4 เขต
- เขตอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 2 เขต
- เขตชนบท ประกอบด้วย เขตการบริหารการผังเมือง 2 เขต

เมื่อพิจารณาเขตการบริหารการผังเมืองทั้ง 13 เขต จะเห็นว่า เป็นเขตบริหารการผังเมืองที่อยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก โดยไม่มีเขตการบริหารการผังเมืองที่แบ่งเขตคร่อมแม่น้ำเจ้าพระยาสอดคล้องกับหลักการกำหนดพื้นที่การบริหารที่ควรคำนึงถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ส่วนประเด็นทางด้านขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร จะเห็นว่า ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรในพื้นที่เขตการบริหารการผังเมืองในแต่ละเขตพื้นที่ตามโครงสร้างเมืองจะมีความใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการที่จะทำให้แต่ละเขตมีปริมาณงานที่ใกล้เคียงกันและมีความสอดคล้องกับหลักการบริหาร นอกจากนี้ รูปร่างของเขตการบริหารการผังเมืองที่กำหนดจะพยายามให้มีรูปร่างเป็นวงกลมและสี่เหลี่ยมให้มากที่สุด ซึ่งเป็นรูปร่างของพื้นที่ที่เหมาะสมกับพื้นที่การบริหาร

เขตการบริหารการผังเมือง 13 เขต จากผลการศึกษาในครั้งนี้ เป็นพื้นที่การบริหารที่มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นการกำหนดพื้นที่การบริหารที่คำนึงถึงหลักการกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหารที่เหมาะสม โดยมีความสอดคล้องกับโครงสร้างของเมืองตามทิศทางการเติบโตของเมืองที่กำหนดในแผนของกรุงเทพมหานคร คือ ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) รวมทั้งมีความสอดคล้องกับการบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารการผังเมือง โดยเขตการบริหารการผังเมือง 13 เขตที่เสนอจะเป็นหน่วยการบริหารเพื่อการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันจะเห็นว่า กรุงเทพมหานครก็มีการจัดกลุ่มพื้นที่เขตออกเป็น 6 กลุ่มตามนโยบายของผู้บริหาร ได้แก่ กลุ่มวังหลวง กลุ่มเจ้าพระยา กลุ่มบูรพา กลุ่มศรีนครินทร์ กลุ่มธนบุรีเหนือ และกลุ่มธนบุรีใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประสานงานกันระหว่างเขตภายในแต่ละกลุ่ม เมื่อพิจารณาเขตการบริหารการผังเมืองที่เสนอในการศึกษานี้ จะเห็นว่า เป็นเขตการบริหารการผังเมืองที่กำหนดขึ้นจากลักษณะและความสัมพันธ์ร่วมกันในพื้นที่ โดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่

เหมาะสมตามโครงสร้างของเมืองที่สอดคล้องกับทิศทางการเติบโตตามแผนในอนาคต ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมในการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครซึ่งจะทำให้ทำให้เกิดการประสานงานและการนำแผนไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่าควรจะมีการศึกษาต่อไปในรายละเอียดทางด้านโครงสร้างขององค์กร รวมถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครเพื่อความชัดเจนและควมมีประสิทธิภาพในการบริหารการผังเมืองมากยิ่งขึ้น

โดยการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

การแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการแบ่งเขตการบริหารการผังเมืองโดยกำหนดแบ่งตามอาณาเขต (Area) โดยใช้หน่วยการปกครองระดับเขตเป็นฐานในการแบ่ง ดังนั้น เขตการบริหารการผังเมืองซึ่งเป็นหน่วยการบริหารจะมีองค์ประกอบดังนี้

- **ขอบเขตพื้นที่ (Area)** เขตการบริหารการผังเมืองในแต่ละเขตจะมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่อย่างชัดเจนตามเขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นฐานในการแบ่งเขตการบริหารการผังเมือง โดยเขตการบริหารการผังเมืองที่อยู่ในพื้นที่
- **ประชากร (Population)** เขตการบริหารการผังเมืองในแต่ละเขตจะมีจำนวนประชากรตามหน่วยการปกครองระดับเขต โดยเขตการบริหารการผังเมืองในแต่ละเขตจะมีจำนวนประชากรที่ใกล้เคียงกัน
- **องค์กร (Organization) และ อำนาจ (Authority)** จากการศึกษาการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน จะเห็นว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สำนักผังเมือง สำนักงานเขต และหน่วยงานอิสระอื่นๆ โดยแต่ละหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการผังเมืองแตกต่างกันออกไป

จากหลักการบริหาร จะเห็นว่าองค์กรมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการบริหารและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนั้น เขตการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานครที่ได้เสนอในการศึกษานี้ก็จำเป็นต้องมีองค์กรในการบริหาร ดังนั้น ข้อเสนอแนะทางการจัดองค์กรการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร คือ ควรจะมีการตั้งองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ในการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยเป็นหน่วยงานที่อยู่ในสังกัดกรุงเทพมหานคร องค์กรกลางการบริหารการผังเมืองจะแบ่งพื้นที่การบริหารออกออกเป็นหน่วยการบริหารย่อยตามเขตการบริหารการผังเมือง 13 เขตที่ได้เสนอจากการศึกษา ซึ่งองค์กรกลางจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่างเขตการบริหารการผังเมือง

และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการผังเมือง นอกจากนี้ ในเขตการบริหารการผังเมืองแต่ละเขตควรจะต้องตั้งสำนักงานเขตใดเขตหนึ่งเป็นศูนย์กลาง เพื่อประโยชน์ในการติดต่อประสานงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพในการบริหารและการนำไปปฏิบัติ

สำหรับประเด็นทางด้านการบริหารการผังเมือง มีข้อเสนอแนะเพื่อจัดระเบียบการวางแผนและการบริหารการผังเมืองของกรุงเทพมหานคร ดังนี้

- ควรจะมีการจัดทำผังรายละเอียดของเขตการบริหารการผังเมือง ซึ่งมีเนื้อหาและรายละเอียดที่มีความจำเป็นต่อการบริหารการผังเมือง โดยการวางผังรายละเอียดของเขตการบริหารการผังเมืองเป็นการวางผังในระดับกลุ่มพื้นที่ เนื่องจากมีลักษณะ ความสัมพันธ์ และความต่อเนื่องกันของกลุ่มพื้นที่ ซึ่งจะทำให้การดำเนินการทางด้านผังเมืองเกิดความชัดเจน

- ในพื้นที่ที่มีแผนหรือนโยบายจากส่วนกลางที่ต้องดำเนินการในเรื่องเดียวกัน ควรจะมีการจัดทำงบประมาณร่วมกันในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ

- การบริหารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการมีความสำคัญในการชี้้นำการพัฒนา ซึ่งจะต้องจัดทำให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยในการวางแผนและการบริหารควรจะต้องสอดคล้องกับพื้นที่เขตการบริหารการผังเมือง ซึ่งจะช่วยให้การวางแผน การบริหาร และการนำไปปฏิบัติมีประสิทธิภาพ

- เขตการบริหารการผังเมืองควรจะมีการติดต่อประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากการนำไปสู่การปฏิบัติจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงานจะทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการนำไปปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรุงเทพมหานคร. จากเทศบาลสู่กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2542.
- การแบ่งเขตการศึกษา. มติชนรายวัน (18 กุมภาพันธ์ 2544): 4.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2539.
- ตาปนีย์ พรหมภัทร. เขตบริการของศูนย์บริการสาธารณสุขสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. กรุงเทพมหานคร 2527 (สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร). กรุงเทพมหานคร: เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น, 2527.
- นโยบายและแผน, สำนัก. แนะนำกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- นโยบายและแผน, สำนัก. แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544). (ม.ป.ท.), 2540.
- นโยบายและแผน, สำนัก. ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร (ซีดีรอม). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2543.
- นโยบายและแผน, สำนัก. สถิติกรุงเทพมหานคร 2542. นนทบุรี: สหมิตร พรินต์ติ้ง, 2542.
- นโยบายและแผน, สำนัก. สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2540.
- บรรณโสภิษฐ์ เมฆวิชัย. บริบทของการวางแผนและผังภาค. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). (อัดสำเนา)
- บุญทัน ดอกไธสง. กรุงเทพมหานครกับการเจริญเติบโตที่ผิดปกติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์, 2520.
- บุญรงค์ นิลวงศ์. หัวข้อหลักการบริหารทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สี่ไทย, 2537.
- ปลัดกรุงเทพมหานคร, สำนัก. ข้อมูลประกอบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 2539. (อัดสำเนา)
- ปลัดกรุงเทพมหานคร, สำนัก. หลักเกณฑ์การกำหนดอาณาเขตในการแบ่งพื้นที่เขตการปกครองตามหลักภูมิศาสตร์. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 2536. (อัดสำเนา)
- ผังเมือง, กรม. เกณฑ์การวางผังเมืองรวมของสำนักผังเมือง. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- ผังเมือง, สำนัก. ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1). (ม.ป.ท.), 2542.

ผังเมือง, สำนัก. การจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครด้านการพัฒนาสวนสาธารณะ.
(ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

ผังเมือง, สำนัก. คู่มือปฏิบัติการตามผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

ผังเมือง, สำนัก. แนวความคิดในเรื่องลำดับชั้นชุมชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวม
กรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 1). (อำนวยการ) (อำนวยการ)

ผู้สืบลี้ดมานะ. การบริหารรัฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. (ม.ป.ท.), 2514.

พรชัย เทพปัญญา. การบริหารนครหลวง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2530.

วิญญู อังคนารักษ์ และคณะ. กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคม
ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2511.

สุดจิต จันทระประทีน. การศึกษาประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนของเขตของ
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

สุตรไพศาล. กฎหมายกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล,
2528.

อุทัย หิรัญโต. การเมืองและการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
กรมการปกครอง, 2530.

สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, สำนัก. สรุปภาพรวมการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตและตั้งเขตใหม่.
(ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 2539. (อำนวยการ)

อนุชิต โสตสเถียรย์. แนวความคิดเบื้องต้นการแบ่งพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท., ม.ป.ท.),
2540. (อำนวยการ)

ภาษาอังกฤษ

D. Van Nostrand company, Inc. and East-west Press PVT.LTD. Urban research methods.
New York: D.Van Nostrand , 1961.

Glasson, J. An introduction to regional planning. 2nd ed. London: Hutchinson and Co,
1975.

Massam, B. Location and space in social administration. London: Edward Arnold , 1975.

Murphy, R.E. The American city: An urban geography. 2nd ed. (n.p.), 1974.

ภาคผนวก

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาของการปกครองกรุงเทพมหานคร

1) กำเนิดกรุงเทพมหานคร

เดิมบางกอกหรือกรุงเทพมหานครในปัจจุบันเป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ กระจาดกระจายเป็นแห่งๆ ต่อมา พ.ศ.2103 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้ทรงตั้งเมืองธนบุรีขึ้นเพื่อลี้ภัยไพร่บ้านพลเมืองแทนประชาชนที่ถูกพระยาละแวกเข้ามากวาดต้อนไป ได้มีการสร้างป้อมวิชัยประสิทธิ์ขึ้นที่ปากคลองบางหลวงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและเจริญรุ่งเรืองมากเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเลือกเป็นราชธานี โดยโปรดให้สร้างกำแพงเมืองโอบเอาเนื้อที่ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเขตพระนคร

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงปราบดาภิเษกได้ย้ายราชธานีมาอยู่ที่ฝั่งตะวันออกฝั่งเดียว โปรดให้ขุดคลองคูเมืองขึ้นใหม่ตั้งแต่บางลำพูบนออกมาเหนือวัดสามปลื้ม ปัจจุบันคือคลองบางลำพูบนหรือคลองโอ่งอ่างแล้วสร้างกำแพงโดยรอบกำแพงและคูพระนครมีระยะยาว 7.20 กิโลเมตร ตัวกำแพงสูง 3.60 เมตร หนา 2.70 เมตร มีประตูใหญ่ 16 ประตู ป้อม 16 ป้อม ซึ่งต่อมาประชาชนมากขึ้นจึงรื้อกำแพงและป้อมเกือบหมด ปัจจุบันจึงเหลืออยู่ 2 ป้อม คือ ป้อมพระกาฬและป้อมพระสุเมรุ ซึ่งได้อนุรักษ์ไว้เป็นมรดกไทยสืบไป

เมื่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงกำหนดพระนครเป็นราชธานี พระองค์ได้ทรงฝังเสาหลักเมืองเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2325 เวลา 06.54 น. และการสร้างพระนครใช้เวลาถึง 3 ปี ถึงเสร็จสมบูรณ์

การสร้างพระนครนั้นพยายามลอกผังเมืองพระนครศรีอยุธยามาใช้ให้มากที่สุดคือสร้างพระบรมมหาราชวังและพระราชวังบวร (วังหน้า) วัดริมแม่น้ำ สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามในพระบรมมหาราชวัง และอีกหลาย ๆ อย่างเหมือนในพระนครศรีอยุธยา แบ่งที่ดินออกเป็นเขตต่างๆ ตามประโยชน์ใช้สอย โปรดให้พระราชวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สร้างวังและบ้านอยู่ภายในกำแพงเมือง

เมื่อแรกสร้างพระนคร บ้านเรือนในกรุงเทพมหานครมี 3 ประเภท คือ เป็นตึกแบบจีน เรือนไม้เสากระดาน และเรือนไม้ไผ่ ต่อมาได้มีการริเริ่มนำตึกแถวแบบสิงคโปร์มาปลูกริมถนนบำรุงเมืองและถนนเฟื่องนคร ส่วนการก่อสร้างอาคารแบบฝรั่งเริ่มในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขยายพระนคร ซึ่งเดิมมีเนื้อที่ 2,163 ไร่ ให้กว้างออกไปอีกเพื่อรองรับประชาชนที่เพิ่มขึ้น โดยโปรดให้จ้างชาวจีนขุดคลองพระนครออกไปอีกชั้นหนึ่ง ปากคลองข้างทิศใต้ออกไปริมวัดแก้วฟ้า ข้างทิศเหนือออกไปวัดเทวราชกุญชร คลองนั้นกว้าง 10 วา ลึก 6 ศอก ยาว 137 เส้น 10 วา เริ่มขุดใน พ.ศ.2394 ใช้เวลา 10 เดือนจึงแล้วเสร็จพระราชทานนามว่าคลองผดุงกรุงเกษมและโปรดให้สร้างป้อมปึกกาขึ้น 7 ป้อม คือ ป้อมป้องกันปัจจามิตร ปิดปัจจามิตร ฮึกเหี้ยมหาญ ผลาญโพธิ์ราบปราบศัตรูพ่าย ทำลายแรงปรปักษ์หักกำลังศัตรู ปัจจุบันคงเหลือแต่ป้อมป้องกันปัจจามิตรซึ่งปัจจุบันอยู่หลังสำนักงานเขตคลองสาน (ชวงค์ ฉายะบุตร, 2539: 214-215)

2) การปกครองกรุงเทพมหานครก่อน พ.ศ.2475

การปกครองราชธานีก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จะทรงปฏิรูปการปกครองประเทศเมื่อ พ.ศ.2435 นั้น ประเทศไทยมีการปกครองเช่นเดียวกับการปกครองสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี กล่าวคือ มีราชการส่วนกลางประกอบด้วย 6 กรม คือ กรมมหาดไทย กรมกลาโหม กรมเวียง กรมวัง กรมคลัง และกรมหน้ากับบรรดาประเทศราชและหัวเมืองทั้งหลายซึ่งไม่ใช่ราชการส่วนภูมิภาค เพราะผู้ปกครองประเทศราชและหัวเมืองเป็นชาวเมืองนั้นเองมิได้เป็นบุคคลที่ส่วนกลางแต่งตั้งและไม่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมบังคับบัญชาของส่วนกลาง ในขณะที่เดียวกันส่วนกลางก็ไม่มีอำนาจควบคุมกำลังการกระทำของประเทศราชและหัวเมืองเหล่านั้น ประเทศราชและหัวเมืองจึงมีอำนาจกระทำการสำคัญๆ ได้เอง แม้กระทั่งการทหาร

ประเทศไทยเริ่มมีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเป็นราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตั้งแต่ พ.ศ.2475 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อให้ประเทศมีเอกภาพในการปกครอง โดยจัดให้ราชการส่วนกลางประกอบด้วย 12 กระทรวง ได้แก่กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงวัง กระทรวงนครบาล กระทรวงเกษตร กระทรวงการคลัง กระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงโยธาธิการ และกระทรวงมุรธาธิการหรือมุรธาธร และราชการส่วนภูมิภาคประกอบด้วย 18 มณฑล ได้แก่ มณฑลกรุงเทพ มณฑลพิษณุโลก มณฑลปราจีนบุรี มณฑลนครราชสีมา มณฑลนครชัยศรี มณฑลนครสวรรค์ มณฑลกรุงเก่า(มณฑลอยุธยา) มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลชุมพร มณฑลเขมร มณฑลไทรบุรี มณฑลเพชรบูรณ์ มณฑลอุดร มณฑลพายัพ มณฑลปัตตานี มณฑลจันทบุรี มณฑลอุบล และมณฑลร้อยเอ็ด กรุงเทพมหานครจึงนับ เป็นมณฑลหนึ่งใน 18 มณฑล แต่มีฐานะแตกต่างจากมณฑลอื่นๆ เนื่องจากมณฑลต่างๆ จะอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของสมุหเทศาภิบาล ส่วนมณฑลกรุงเทพอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของเสนาบดีกระทรวงนครบาลโดยตรง อย่างไรก็ตามการแบ่งหน่วยการปกครองของมณฑลเหล่านี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2440 (ร.ศ.116) ซึ่งแบ่งการปกครองออกเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งต่อมาถูกยกเลิกและใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช 2457 จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 จึงยกเลิกการแบ่งหน่วยการปกครองตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

ในพ.ศ.2440 หรือ ร.ศ.116 ได้มีการตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร ร.ศ.116 กำหนดกิจการด้านรักษาความสะอาดและการป้องกันโรคในแขวงพระนครให้เจ้าพนักงานแพทย์ใหญ่และเจ้าพนักงานช่างใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของผู้บัญชาการกรมสุขาภิบาลและเสนาบดีกระทรวงนครบาลตามลำดับ

มณฑลกรุงเทพฯ ประกอบด้วยจังหวัดพระนคร จังหวัดธนบุรี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์) จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา และ

จังหวัดมีนบุรี ต่อมามีการโอนจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดธัญบุรีไปขึ้นกับมณฑลอยุธยา ส่วนจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรีมีลักษณะการปกครองแตกต่างจากจังหวัดอื่นมาตั้งแต่ต้น กล่าวคือ ทั้งสองจังหวัดอยู่ภายใต้การปกครองของอธิบดีกรมนครบาล

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงประกาศให้เรียก “กรุงเทพมหานคร” แทนการเรียก “มณฑลกรุงเทพ” แต่ยังคงอยู่ในความรับผิดชอบของเสนาบดีกระทรวงนครบาลตามเดิม ครั้นยุบกระทรวงนครบาลรวมกับกระทรวงมหาดไทยเมื่อ พ.ศ.2465 จึงได้ตั้งสมุหพระนครบาลเป็นผู้บริหารกรุงเทพมหานคร (มณฑลกรุงเทพเดิม)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ได้มีการยุบมณฑลต่างๆ เหลือเพียง 10 มณฑล และยุบจังหวัดพระประแดงกับจังหวัดมีนบุรี เมื่อ พ.ศ.2474 กรุงเทพมหานครจึงเป็นราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ จังหวัดพระนคร จังหวัดธนบุรี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรปราการ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539: 215-217)

3) การปกครองกรุงเทพมหานครหลัง พ.ศ.2475

หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ.2475 แล้ว ประเทศไทยได้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเป็นราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2476 ได้มีการยกเลิกมณฑลโดยพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2476 โดยจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคไว้เป็นจังหวัดและอำเภอ เป็นการยกเลิกมณฑลต่างๆ รวมทั้งกรุงเทพ คงเหลือเป็นเพียงจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีที่มีการปกครองต่างกับจังหวัดอื่นๆ ตามสภาพภูมิประเทศและความสำคัญ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง ต่อมาในปีเดียวกันนี้เอง ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 ขึ้น (กรุงเทพมหานคร, 2542: 20) ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 มาตรา 48 ระบุว่าท้องถิ่นซึ่งอาจยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลนครได้ต้องมีราษฎรตั้งแต่ 3 หมื่นคนขึ้นไป และราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นคิดเฉลี่ยได้ไม่ต่ำกว่าพันคนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร การจัดตั้งเทศบาลนครนั้นจะทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติซึ่งกำหนดเขตและนามของเทศบาลนั้นตามนามของจังหวัดที่เทศบาลตั้งอยู่ (วิญญู อังคนารักษ์ และคณะ, 2516: 9)

ต่อมาในปี พ.ศ.2479 โดยอาศัยความมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 พระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพ พ.ศ.2479 จึงเกิดขึ้น และได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพขึ้น เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2480 แต่เทศบาลเริ่มเปิดดำเนินงานในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2480 เข้าบ้านของคุณหญิงลิ้นจี่ สุริยานุวัตินที่ถนนกรเกษมเป็นสำนักงาน มีพลเอกเจ้าพระยารามราชนพเป็นนายกเทศมนตรีคนแรก เทศบาลนครกรุงเทพขยายเทศบาลออกไปถึง 3 ครั้ง เมื่อ พ.ศ.2485, พ.ศ.2498 และ พ.ศ.2508 รวมตลอดเขตเทศบาลนครกรุงเทพ มีจำนวนเนื้อที่ 238.567 ตารางกิโลเมตร ประชากรในเขต 2,349,215 คน (สถิติ พ.ศ.2514) เทศบาลนครกรุงเทพให้ตราประจำ

เทศบาลเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณพระหัตถ์ขวาทิ้งขวาวุธ พลเอกเจ้าพระยามรณพ ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีคนแรกได้ชี้แจงว่าพลเอกสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้ทรงคิดและประทานเครื่องหมาย เทศบาล ความหมายของดวงตราคือ “พระอินทร์” เป็นตำแหน่งที่ปกครองและดูแลเทวดาทิ้งหลาย ซึ่งตรงกับตำแหน่งนายกเทศมนตรีที่ปกครองดูแลประชาชนให้ได้รับความสุข ในปีงบประมาณ พ.ศ.2514 เทศบาลนคร กรุงเทพมหานคร งบประมาณ 686,511,976 บาท

ส่วนเทศบาลนครธนบุรีได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งเทศบาลนครธนบุรี พุทธศักราช 2479 เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2480 และเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2480 ตั้งสำนักงานอยู่ที่บ้านเจ้าจอมทิศในรัชกาลที่ 5 ช่างวัดประยูรวงศาวาสริมแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อเริ่มจัดตั้งนั้นเทศบาลนครธนบุรีมีเนื้อที่ประมาณ 47 ตารางกิโลเมตร ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลอีก 2 ฉบับ ใน พ.ศ.2498 และ พ.ศ.2509 รวมแล้ว เทศบาลนครธนบุรีมีเนื้อที่ 52 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรในเขต 726,086 คน (สถิติ พ.ศ.2514)

เทศบาลนครธนบุรีใช้ตราประจำเทศบาลเป็นรูปพระปรางค์วัดอรุณราชวรารามเพราะพระปรางค์องค์นี้เป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่เมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสว่าพระปรางค์องค์นี้เป็นเครื่องรำลึกชาติ เทศบาลนครธนบุรีมีงบประมาณ 83,277,688 บาท ในปีงบประมาณ 2514

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี มีผลทำให้เทศบาลทั้งสองแห่งเป็นหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่ง ซึ่งลอกเลียนแบบการปกครองท้องถิ่นมาจากประเทศประชาธิปไตยตะวันตก ทั้งนี้จังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรียังมีฐานะเป็นจังหวัดตามระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคอยู่

เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี ประกอบด้วยองค์กร 2 ส่วน คือ ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วยคณะเทศมนตรี มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน กำหนดแผนนโยบาย และควบคุมการบริหารงานของพนักงาน เทศบาลในฐานะเจ้าหน้าที่ฝ่ายประจำให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและตามความต้องการของประชาชน สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีจำนวน 24 คน (บางครั้งมาจากการแต่งตั้ง ทั้งนี้เพราะสถานการณ์บ้านเมืองไม่อำนวยให้เลือกตั้งได้)

ต่อมาเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2514 รัฐบาลคณะปฏิวัติ (สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ) ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 ให้รวมจังหวัดพระนคร ซึ่งมี 15 อำเภอและจังหวัดธนบุรี ซึ่งมี 9 อำเภอ เข้าเป็นจังหวัดเดียวกันเรียกว่า “นครหลวงกรุงเทพธนบุรี” โดยมีเหตุผลที่ปรากฏตามความนำของประกาศคณะปฏิวัติโดยย่อ ดังนี้ คือ

1. จังหวัดทั้งสองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาช้านาน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์และการปกครอง
2. สภาพประชาชนของสองจังหวัดมีวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพที่ดำเนินไปในลักษณะเดียวกัน

3. มีหน่วยราชการบางหน่วยที่ร่วมกันอยู่แล้ว เช่น การศาล การจัดทะเบียนกิจการ บางประเภทควรรวมเป็นจังหวัดเดียวกัน เพื่อให้การบริหารราชการเป็นไปโดย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

ผลจากการรวมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเข้าเป็นจังหวัดเดียวกัน และเรียกว่า “นครหลวงกรุงเทพธนบุรี” ดังนั้นนครหลวงกรุงเทพธนบุรีจึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีผู้บริหารเรียกว่าผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีและมีรองผู้ว่าราชการ 2 คน ซึ่งมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในขณะนั้น และยังมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วย และในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2514 วันเดียวกันที่ได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 24 มาแล้ว ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2514 วันเดียวกันที่ได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 25 ขึ้นมาอีกฉบับหนึ่งให้รวมเทศบาล นครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีเข้าด้วยกัน โดยมีเหตุผลที่ปรากฏในความนำของประกาศของคณะปฏิวัติพอสรุปได้ดังนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การบริหารราชการและความสะอาดของประชาชน สมควรจัดรูปการปกครองเป็นพิเศษแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อให้สามารถบริหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของราชการบริหารส่วนกลางยิ่งขึ้น

จากผลแห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 25 นี้ เป็นการรวมเอาองค์การท้องถิ่นในรูปเทศบาล 2 แห่ง พร้อมทั้งรวมอาณาเขตพื้นที่ของ 2 เทศบาลมารวมกัน และมีชื่อแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นๆ ก็คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ อันได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลนครหลวงและฝ่ายบริหาร อันได้แก่ คณะเทศมนตรีนั้นนั้นมาจากการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหลวงนั้นกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นโดยตำแหน่ง (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งให้นายวิญญู อังคนารักษ์ เป็นผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรี) ในยุคนี้ได้มีการปลุกต้นทางนถุญรอบสนามหลวงด้านใน ที่เห็นปรากฏอยู่ทุกวันนี้

สำหรับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนครหลวงก็มีเช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนคร ตามกฎหมายว่าด้วยเทศบาลและตามที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่มีชื่อแตกต่างจากเทศบาลอื่นๆ อยู่ก็ตรงที่ให้เทศบาลนครหลวงอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทยโดยตรง (กรุงเทพมหานคร, สำนักนโยบายและแผน, 2540: 20-21)

การบริหารนครกรุงเทพธนบุรีในรูป “นครหลวงกรุงเทพธนบุรี” และเทศบาลนครหลวง ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 ได้ดำเนินมา 1 ปี ก็สิ้นสุดและได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 จัดรูปการปกครองใหม่เป็น “กรุงเทพมหานคร” โดยรวมกิจการของนครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวงและสุขาภิบาลในเขตนครหลวง (ประกอบด้วย สุขาภิบาลมีนบุรี สุขาภิบาลหนองจอก สุขาภิบาลบางแค สุขาภิบาลลาดกระบัง สุขาภิบาลราชบุรีบูรณะ สุขาภิบาลบางกะปิ สุขาภิบาลหนองแขม และสุขาภิบาลอนุสาวรีย์)มาเป็น “กรุงเทพมหานคร” และได้จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่ให้มีฐานะเป็นจังหวัด มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นข้าราชการการเมือง แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ ด้วยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 นี้เอง ทำให้เกิดองค์การบริหาร

ใหม่ขึ้นองค์การหนึ่ง เรียกว่า “กรุงเทพมหานคร” ชื่อขององค์การบริหารนี้เป็นชื่อที่พ้องกับชื่อของนครหลวงของประเทศ และภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Bangkok Metropolitan Administration” และถือเป็นการสิ้นสุดของยุคการปกครองท้องถิ่นนครหลวงในระบบที่เรียกว่า “เทศบาล” ตั้งแต่นั้นมา (กรุงเทพมหานคร, 2542: 35)

เหตุผลตามนัยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 มีพอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อความมุ่งหมายในการจัดรูปของการปกครองให้มีลักษณะพิเศษ เพราะ
  - ทั้งสองเมืองเป็นมหานครที่มีประชากรหนาแน่น
  - เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมต่างๆ
2. วิธีการจัดรูปการปกครองกระทำโดย
  - ปรับปรุงระเบียบบริหารราชการ
  - ปรับปรุงส่วนราชการ
  - แบ่งขอบเขตพื้นที่การปกครองให้มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถทำงานแก้ปัญหาต่างๆ
3. วัตถุประสงค์
  - เพื่อให้การพัฒนานครหลวงมีประสิทธิภาพ
  - เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวก และเข้าถึงประชาชนโดยแท้จริงและรวดเร็ว

จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองนครหลวงไทยมาเป็น “กรุงเทพมหานคร” นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญยิ่ง เพราะการปกครองกรุงเทพมหานครตามประกาศของคณะปฏิวัตินี้ ถือว่าเป็นการปกครองรูปพิเศษ โดยรวมกิจการของนครหลวงกรุงเทพมหานคร องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหลักการตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 สรุปรูปการ จัดการ ปกครองกรุงเทพมหานครได้ดังนี้

1. ยกเลิกระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคและระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในเขตนครหลวงกรุงเทพมหานครและจัดระเบียบบริหารราชการนครหลวงขึ้นเป็นรูป พิเศษแต่ยังถือว่ากรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นจังหวัดตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 มีฐานะเป็นนิติบุคคลกับมีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะรัฐบาลมอบหมาย
2. รวมกิจการอำนาจหน้าที่ทรัพย์สิน สิทธิความรับผิดชอบของนครหลวงกรุงเทพ ธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานคร เทศบาลนครหลวงสุขาภิบาลในเขตนครหลวงมาเป็นของ “กรุงเทพมหานคร”
3. รูปการปกครองของกรุงเทพมหานคร พอสรุปได้ดังนี้
  - 3.1 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกรัฐมนตรี คณะเทศมนตรีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องและมีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย
  - 3.2 สภากรุงเทพมหานครเป็นสภานิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิกจากการเลือกตั้งของราษฎรเขตละ 1 คนและผู้ทรงคุณวุฒิตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งจำนวนเท่ากัน ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี แต่ใน 4 ปีแรก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งทั้งหมด

4. ให้แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นเขตและแบ่งแต่ละเขตออกเป็นแขวง
5. งบประมาณรายได้ รายจ่าย ให้โอนงบประมาณรายได้ รายจ่ายของนครหลวงกรุงเทพธนบุรี อาทิ การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวงสุขาภิบาลต่างๆ ในเขตนครหลวงกรุงเทพ ธนบุรีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาเป็นของกรุงเทพมหานคร
6. บรรดาข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างขององค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ให้โอนไปสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนข้าราชการของหน่วยราชการอื่นๆ ให้คงสังกัดเดิมไปพลางก่อนจนกว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร

การปกครองกรุงเทพมหานครตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ได้ดำเนินการเรื่อยมาโดยมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มากมายหลายประการมีความสับสนมากเพราะกำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัด คือเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค พร้อมกันนั้นก็มิสภาคกรุงเทพมหานครมีงบประมาณของตนเองอันเป็นลักษณะของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จึงไม่ทราบว่างกรุงเทพมหานครเป็นการปกครองส่วนใดแน่ แต่การปกครองกรุงเทพมหานครตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ก็ยังใช้อยู่เรื่อยมา จนต่อมาไม่นานเกิดความไม่สงบในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ สถานิติบัญญัติแห่งชาติได้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ประกาศขึ้นใช้ โดยมีมาตรา 16 บัญญัติว่าการปกครองท้องถิ่นทุกระดับรวมทั้งนครหลวง ให้มีสภาท้องถิ่นและผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารปกครองท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นนั้น และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 ขึ้นในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2518 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 มาตรา 6 ได้บัญญัติให้กรุงเทพมหานครแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นเขตและแขวง สำหรับพื้นที่เขตคืออำเภอเดิมนั้นเอง ส่วนพื้นที่แขวงได้แก่ พื้นที่ตำบลเดิมและพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวกำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวงมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งและเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงานอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้งระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนของกรุงเทพมหานคร ได้มีส่วนเข้ามารับผิดชอบในการบริหารกรุงเทพมหานครโดยตรง
2. เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการบริการแก่ประชาชนของกรุงเทพมหานครให้ได้ดียิ่งขึ้น

3. เพื่อเป็นตัวอย่างของการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนของท้องถิ่นโดยตรงเพื่อให้สอดคล้องกับการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่าจุดมุ่งหมายหลักได้เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของกรุงเทพมหานครโดยตรง โดยให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 นี้ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้เกิดความเหมาะสมรวมทั้งหมดถึง 5 ครั้ง และโดยรูปแบบการปกครองกฎหมายระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 นี้ ทำให้กรุงเทพมหานครต้องมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองมาจากการเลือกตั้งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร มีรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 4 คน มีสภากรุงเทพมหานครประกอบด้วย สมาชิกมาจากการเลือกตั้งจำนวน 41 คน ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายสภาอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี ซึ่งกรุงเทพมหานครได้จัดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2518

แต่การเลือกตั้งครั้งนั้น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและคณะมิได้อยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ 4 ปี ทั้งนี้เพราะได้เกิดการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงทั้งในฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติจนไม่สามารถที่จะประสานกันได้ จึงทำให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสภากรุงเทพมหานครต้องพ้นจากตำแหน่ง โดยคำสั่งของนายกรัฐมนตรี นายธารินทร์ ฤทธิวิเชียร ตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2519 เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2520

สำหรับรายละเอียดของคำสั่งตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น มีอยู่หลายข้อด้วยกัน แต่ในที่นี้จะขอล่าวถึงส่วนที่สำคัญเท่านั้น ซึ่งมีดังนี้

- ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพ้นจากตำแหน่ง
- ให้ยุบสภากรุงเทพมหานครและให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครสิ้นสุดลง
- ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหนึ่งคน รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีก 4 คน และสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจำนวนไม่เกิน 45 คนโดยเร็ว
- ให้มีการมอบหมายงานในหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มิคำสั่ง
- ให้อายุของสภากรุงเทพมหานครมีกำหนดเวลาสองปีนับแต่วันแต่งตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและให้มีสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เริ่มแต่วันที่แต่งตั้งและสิ้นสุดลงตามอายุของสภากรุงเทพมหานคร แต่ถ้ากฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการกรุงเทพมหานครที่แก้ไขปรับปรุงออกใช้บังคับก่อนสิ้นกำหนดเวลาดังกล่าวก็ให้อายุของสภากรุงเทพมหานครสิ้นสุดลงในวันที่กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับ

- ให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เกี่ยวกับการบริหารราชการกรุงเทพมหานครและให้สอดคล้องกับขั้นตอนและความมุ่งหมายในอันที่จะพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ด้วยเหตุตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงทำให้กรุงเทพมหานครเข้ายุคแห่งการมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการแต่งตั้งอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 สภาผู้แทนราษฎรก็ได้ลงมติรับหลักการเป็นเอกฉันท์ให้ความเห็นชอบกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขตภายใน 90 วัน ซึ่งวันเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครกำหนดในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 สำหรับสมาชิกสภาเขตให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่กฎหมายกำหนดให้มีสมาชิกสภาเขต (กรุงเทพมหานคร, สำนักนโยบายและแผน, 2540: 22-24)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2520 โดยกำหนดเป็นแผน 5 ปี เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยในปัจจุบันใช้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 มีสาระสำคัญดังนี้

กรุงเทพมหานครมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและกระจายออกไปทุกทิศทางพร้อมๆ กับมีจำนวนประชากรอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากกว่า 8 ล้านคน ซึ่งได้หลังไหลมาจากทั่วทุกภาคของประเทศทำให้กรุงเทพมหานครประสบปัญหาต่างๆ มากมายหลายประการ กรุงเทพมหานครจึงได้ดำเนินการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานครเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครมาแล้ว 4 ฉบับ ในการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544) ได้นำแนวคิดต่างๆ มาประมวลเพื่อวางกรอบการพัฒนาให้ครอบคลุมสภาพปัญหาของกรุงเทพมหานครทุกด้าน เช่น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) แผนมหาดไทย ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2540-2544) นโยบายผู้บริหารราชการกรุงเทพมหานคร ตลอดจนความคิดเห็นจากประชาชน โดยแนวทางการพัฒนากรุงเทพมหานครในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 มีดังนี้

1. แผนสาขาผังเมืองและการใช้ที่ดิน มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐานทางผังเมืองให้ทันสมัย เพื่อนำมาใช้วางแผนจัดรูปที่ดินและควบคุมการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนจัดบริการโครงสร้างพื้นฐานของเมืองให้สอดคล้องกับการพัฒนาการใช้ที่ดิน ปรับปรุงฟื้นฟูเมือง และส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชนในการพัฒนาเมือง ประกอบด้วย

1.1 แผนงานพัฒนาระบบเมืองและการใช้ที่ดิน

โดยปรับปรุงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครที่จะสิ้นสุดการบังคับใช้ในปี พ.ศ.2540 ให้มีผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครฉบับใหม่ใช้ได้อย่างต่อเนื่อง จัดสร้างแผนที่เฉพาะบริเวณแผนที่รายละเอียดและแผนผัง รูปภาพ สถิติ เพื่อการวิเคราะห์ทางผังเมือง นำเทคโนโลยีด้านสารสนเทศที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาาระบบผังเมืองและการใช้ที่ดิน

1.2 แผนงานการพัฒนาเมือง

โดยการจัดทำแผนและผังท้องถิ่นระดับเขตในทุกเขต จัดทำแผนพัฒนาศูนย์ชุมชนเมืองจำนวน 5 ศูนย์ และดำเนินการให้มีผลในทางปฏิบัติจำนวน 1 ศูนย์ จัดรูปที่ดินในเมืองอย่างน้อย 1 บริเวณ ศึกษาเพื่อกำหนดกรอบการพัฒนาพื้นที่เมืองชั้นในภายในแนวถนนรัชดาภิเษกและบริเวณต่อเนื่อง ศึกษาเพื่อกำหนดแนวถนนสายรองและสายย่อยบริเวณด้านฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครและฝั่งธนบุรี และวางแผนปรับปรุงบริเวณและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จำนวน 4 บริเวณ

2. แผนสาขาการจราจร การขนส่ง และสาธารณูปโภค มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาจราจรติดขัด พัฒนาระบบโครงข่ายถนน และปรับปรุงการจัดระบบการจราจรของกรุงเทพมหานครให้สมบูรณ์และเหมาะสม พัฒนาและส่งเสริมระบบขนส่งมวลชนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

2.1 แผนงานพัฒนาโครงข่ายระบบถนนและประสานสาธารณูปโภค

โดยดำเนินการก่อสร้างถนนใหม่ 25 โครงการ ปรับปรุงขยายถนนเดิม 17 โครงการ ต่อเชื่อมตรอก ซอย และแก้ไขปัญหา “คอขวด” 14 โครงการ ปรับปรุงถนนสายรองตามมติคณะรัฐมนตรี 8 โครงการ ก่อสร้างและปรับปรุงถนนและสะพานตามโครงการพระราชดำริ ก่อสร้างสะพานและอุโมงค์บริเวณทางแยก ทำทางกลับรถและทางเลี้ยวต่างระดับ ก่อสร้างทางยกระดับบริเวณทางแยกเพื่อแก้ไขปรับปรุงจุดตัดถนน ก่อสร้างถนนตามโครงการศูนย์ชุมชน ชานเมือง ก่อสร้างศูนย์วิจัยและพัฒนางานทางด้านการโยธา และศึกษา สำรวจ เพื่อออกแบบ ก่อสร้างเส้นทางลัด

2.2 แผนงานพัฒนาระบบจราจรและการขนส่ง

ดำเนินการให้บริการระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร รวมทั้งจัดเสริมระบบขนส่งอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงมาสู่สถานีรถไฟฟ้า ตลอดจนขยายเส้นทางโดยให้เชื่อมโยงกับระบบขนส่งมวลชนอื่นๆ เพื่อรองรับและให้บริการศูนย์ชุมชนชานเมืองในอนาคต ศึกษา สำรวจ ออกแบบ และให้บริการระบบขนส่งมวลชนขนาดเบาเลียนคลอง ระบบขนส่งมวลชนเสริม ตลอดจนการศึกษาสำรวจเพื่อจัดระบบการจราจรในถนนสายหลัก สายรอง รวมทั้งที่จอดรถสาธารณะ ศึกษาสำรวจ เพื่อจัดระบบการจราจรในถนนสายหลัก สายรอง รวมทั้งที่จอดรถสาธารณะ ศึกษาสำรวจเพื่อจัดระเบียบการขนส่งโดยรถตู้และรถจักรยานยนต์รับจ้าง เปิดและขยายเส้นทางเดินเรือในคลองต่างๆ เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงสภาพคลอง เส้นทางเดินเรือ ระบบเรือและท่าเรือให้ทันสมัยและมีความปลอดภัย ขยายการติดตั้งระบบควบคุมสัญญาณไฟจราจรเป็นพื้นที่ ขยายการติดตั้งโทรทัศน์วงจรปิด และติดตั้งสัญญาณไฟจราจรควบคุมช่องทางเดินรถสลับทิศทางในถนนสายหลักและสายรองให้ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ศึกษาแบบเชื่อมต่อการขนส่งประชาชนในเมือง และจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารการจราจรกรุงเทพมหานคร

3. แผนสาขาสีเขียวสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นที่จะส่งเสริมและรักษาคุณภาพสภาวะแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยการลดปริมาณและควบคุมมลพิษด้านต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง เพิ่มประสิทธิภาพและเสริมสร้างระบบการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ประกอบด้วย

3.1 แผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อม

โดยปรับปรุงพื้นที่ว่างเปล่าสาธารณะและที่สาธารณะให้มีศักยภาพเหมาะสมต่อการพักผ่อนหย่อนใจ กำหนดมาตรการทางผังเมือง ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน พื้นฟูสภาพคลอง ให้มีศักยภาพเหมาะสมต่อการที่จะนำมาใช้ในการระบายน้ำ คมนาคมขนส่ง และหรือมีสภาพภูมิทัศน์ที่ดี เผยแพร่ความรู้และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทั่วไปและนักเรียน นักศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานครให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงถนนสายต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครอย่างน้อยเขตละ 1 สายให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น สวยงาม และควบคุมมลพิษมิให้เกินมาตรฐานที่กำหนด ควบคุมผู้ค้าในจุดผ่อนผันให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยที่กรุงเทพมหานครกำหนด มิให้มีจำนวนจุดผ่อนผันและผู้ค้าเพิ่ม

ขึ้น และมีให้มีการประกอบอาหารบริเวณทางเท้า ดำเนินการให้มีศูนย์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร และศึกษาวิจัยการจัดเก็บข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

3.2 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

โดยก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมและปรับปรุงระบบระบายน้ำในพื้นที่ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี ก่อสร้างแนวป้องกันน้ำท่วมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง คลองบางกอกน้อย คลองมหาสวัสดิ์ และพื้นที่ฝั่งธนบุรีด้านใต้ จัดทำและพัฒนาพื้นที่ลุ่มบริเวณชานเมืองไว้เป็นที่รองรับและเก็บกักน้ำชั่วคราว (แก้มลิง) ก่อนระบายลงสู่คลองและทะเล ศึกษา สำรวจ จัดทำแผนหลัก พร้อมทั้งออกแบบรายละเอียดระบบระบายน้ำรองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวมทั้งจัดทำแผนที่และข้อมูลระบบระบายน้ำที่มีอยู่เดิมและที่ออกแบบใหม่ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารการป้องกันน้ำท่วม และการระบายน้ำของกรุงเทพมหานครให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง พัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วมของกรุงเทพมหานคร แปลงและนำเข้าข้อมูลโครงข่ายระบบระบายน้ำเข้าสู่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

3.3 แผนงานกำจัดน้ำเสีย

ดำเนินการควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งจากสถานประกอบการและสถานบริการต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และส่งเสริมให้สถานประกอบการต่างๆ ที่มีน้ำทิ้งรวมทั้งอาคารที่สร้างใหม่ ดำเนินการบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการก่อนระบายลงสู่ท่อน้ำสาธารณะ ปรับปรุงคุณภาพน้ำคลอง โดยจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียและปรับปรุงระบบไหลเวียนของน้ำและชุดลอกคูคลองในเขตกรุงเทพมหานคร จัดทำโครงการให้เอกชนมีส่วนร่วมศึกษา ออกแบบ พร้อมการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในชุมชนพักอาศัย ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียที่รับมอบโอนจากการเคหะแห่งชาติจำนวน 6 แห่ง ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการไว้แล้วให้รับน้ำเข้าบำบัดได้เต็มตามขนาด และก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียแห่งใหม่ 3 แห่ง โดยให้โครงการมีขนาดพอเหมาะ ได้ผลเร็ว เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกในการรักษาภาวะแวดล้อม

3.4 แผนงานจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย

โดยการปรับปรุงการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขนมูลฝอยให้ได้ร้อยละ 80 ของจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร นำระบบการกำจัดมูลฝอยโดยใช้เทคโนโลยีทันสมัยและไม่ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมาใช้ รับผิดชอบสร้างจิตสำนึกในการทิ้งมูลฝอย ปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดเก็บมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลให้มีการกำจัดมูลฝอยที่เก็บขนได้หมดต่อวันโดยไม่มีมูลฝอยเทกองกลางแจ้ง ปรับปรุงระบบการขนส่งสิ่งปฏิกูล โดยให้สามารถจัดเก็บและทำลายได้ร้อยละ 20 ของสิ่งปฏิกูลที่เกิด พัฒนาบุคลากรทุกระดับด้านการวางแผน การปรับปรุงงาน ตลอดจนเทคนิคการปฏิบัติงาน ความรู้ทางเทคโนโลยีในการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ลดอัตราการผลิตมูลฝอยให้น้อยกว่า 1 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ดำเนินการให้มีการแยกมูลฝอยหมุนเวียนมาใช้ประโยชน์ ขยายการให้บริการเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาลขนาดใหญ่และสถานพยาบาลขนาดเล็ก ให้มีการแยกมูลฝอยอันตรายจากชุมชน ให้มีการแยกไขมันจากภัตตาคารและสถานบริการและจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง

3.5 แผนงานป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือน

โดยการควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษทางด้านอากาศ เสียงและความสั่นสะเทือนให้เป็นไปตามมาตรฐาน พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ ความสามารถในการตรวจสอบและควบคุมมลพิษทางอากาศและทางเสียงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง พัฒนาระบบเฝ้าระวังคุณภาพอากาศและเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่อย่างน้อยสำนักงานเขตละ 1 ชุด จัดให้มีการอบรมสัมมนา และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการก่อสร้างอาคารและสาธารณูปโภคแก่เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการและผู้ควบคุมงานด้านการก่อสร้าง และจัดให้มีการอบรม สัมมนา และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการรถบรรทุก หิน ดิน ทราาย และอื่นๆ และจัดให้มีศูนย์ประสานการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานคร

4. แผนสาขาทรัพยากรมนุษย์และสังคม มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกระดับโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในกรุงเทพมหานครได้รับการพัฒนาทั้งในด้านชีวิต ความเป็นอยู่ การศึกษา สาธารณสุข การมีอาชีพที่เหมาะสม ตลอดจนได้รับการคุ้มครองและการสงเคราะห์ และให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง มีพื้นฐานชีวิตที่ดีขึ้น ประกอบด้วย

4.1 แผนงานการศึกษา

ด้านการให้บริการ ได้แก่ การจัดบริการทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โดยการจัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 429 โรงเรียน เปิดสอนชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนที่มีความพร้อมอย่างน้อยปีละ 5 โรงเรียน จัดขยายโอกาสการศึกษาชั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครให้ครบทุกเขต อย่างน้อยเขตละ 1 โรงเรียน และจัดการศึกษาด้านอาชีพทั้งหลักสูตรระยะ 5 ปี และหลักสูตรอาชีวศึกษา (วิทยาลัยชุมชน) ในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครจำนวน 10 แห่ง รวมทั้งช่วยเหลือสนับสนุนให้เด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ได้รับการศึกษาชั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกับเด็กกลุ่มอื่นๆ

ด้านคุณภาพการศึกษามีเป้าหมายที่จะพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานครให้มีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารโดยมุ่งพัฒนาทั้งในด้านคุณภาพของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ได้รับการอบรมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

สำหรับด้านการบริหารและการจัดการมีเป้าหมายที่จะกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการให้ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จัดให้มีการพัฒนาระบบการวางแผนระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา รวมทั้งระบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 แผนงานวัฒนธรรม

ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี มีเป้าหมายที่จะจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ อนุรักษ์ พื้นฟู ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และค่านิยมในความเป็นไทยแก่ประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทุกระดับ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย

ด้านการพัฒนาค่านิยม ลักษณะนิสัย วิธีชีวิตและสังคม มีเป้าหมายที่จะจัดกิจกรรมเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานตามแนวพระราชดำริ ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศาสนา การศึกษา ระเบียบ วินัย จรรยาบรรณ การยอมรับและเคารพในสิทธิหน้าที่ของบุคคล รวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ บนพื้นฐานความเชื่อถือและค่านิยมที่เหมาะสม

ด้านการพัฒนาองค์กรและการมีส่วนร่วมของประชาชน มีเป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรม เสริมสร้างระบบการบริหารและการประสานงานด้านวัฒนธรรมที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับกรุงเทพมหานครและระดับเขต

4.3 แผนงานสาธารณสุข

จัดบริการพื้นฐานด้านสาธารณสุขเชิงรุก โดยยึดแนวทางการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการเข้าถึงบริการของประชาชน โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของศูนย์บริการสาธารณสุขทุกแห่ง ทั้งด้านกายภาพและรวมถึงการขยายบริการด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น ปรับศูนย์บริการสาธารณสุขขึ้นเป็นโรงพยาบาลชุมชน 10 แห่ง เป็นศูนย์การแพทย์และสาธารณสุข 4 แห่ง เป็นต้น ในส่วนของการพัฒนาบริการทางการแพทย์ได้ดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรการบริหารอันได้แก่ การก่อสร้างอาคารโรงพยาบาลและหน่วยงานสนับสนุน โดยเป็นโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 จำนวน 7 โครงการ โครงการก่อสร้างใหม่ 8 โครงการ เพิ่มการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์และพยาบาล เทคโนโลยีด้านอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ ฯลฯ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบส่งต่อผู้ป่วยระหว่างหน่วยงานกรุงเทพมหานครและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร ให้มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุข ในเรื่องปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ อาชีวอนามัย อนามัยบริโภค พัฒนาการมีส่วนร่วมและพึ่งตนเองของประชาชน โดยดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในทุกชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ขยายผลการจัดตั้งศูนย์สุขภาพเพิ่มขึ้นและให้ประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มีหลักประกันสุขภาพอย่างทั่วถึง

4.4 แผนงานสวัสดิการสังคม

จัดให้มีสถานที่และบริการสำหรับค้นคว้าหาความรู้ โดยสร้างห้องสมุดประชาชน 6 หลัง สร้างรถห้องสมุดเคลื่อนที่ 5 คัน ปรับปรุงห้องสมุดเดิม 13 แห่ง สร้างรถห้องสมุดสัญจร 5 คัน จัดสร้างอุทยานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง พัฒนาการกีฬาและนันทนาการโดยจัดสร้างสนามกีฬา 4 มุมเมือง สร้างศูนย์เยาวชนเพิ่มขึ้น 8 ศูนย์ ปรับปรุงศูนย์เยาวชนเดิม 8 ศูนย์ จัดบริการศูนย์ส่งเสริมกีฬาและศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุในศูนย์เยาวชน จัด

นันทนาการสำหรับประชาชนในสถานที่ต่างๆ และจัดสร้างรถเวทีเคลื่อนที่ 1 คัน พัฒนาการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ จัดให้มีอาสาสมัครช่วยงานสังคมสงเคราะห์ปีละ 10 คน จัดสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ และกิจกรรมต่างๆ แก่กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสในสังคมปีละ 1,500 ราย ให้การสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย ปัญหาความเดือดร้อนและปัญหาเฉพาะหน้า ให้สวัสดิการด้านที่พักอาศัยแก่ข้าราชการและลูกจ้างของกรุงเทพมหานครที่มีรายได้น้อย ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน จัดกิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญาและสังคมในศูนย์เยาวชน 27 แห่ง ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในเรื่องบทบาทหน้าที่ของตนและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พัฒนาปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส จัดตั้งศูนย์สงเคราะห์เด็กในแหล่งก่อสร้างปีละ 2 แห่ง จัดตั้งบ้านพักพิงชั่วคราวเพื่อเด็กด้อยโอกาสในสังคม 1 แห่ง รวมทั้งจัดสวัสดิการสังคมและการสงเคราะห์ให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และเด็กด้อยโอกาส

4.5 แผนงานพัฒนาชุมชน

เร่งรัดการจัดตั้งองค์กรชุมชนและกลุ่มในชุมชนให้ครบทุกชุมชน พัฒนาความรู้ความสามารถของกรรมการชุมชนอาสาสมัคร สถาบันกลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานปีละ 1 ครั้ง สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กเล็กและสถานรับเลี้ยงเด็ก ขยายผลการดำเนินงานโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองและจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตชุมชนละ 1 ครั้งต่อปี จัดให้มีบริการพื้นฐาน 5 ด้าน สนับสนุนองค์กรและเครือข่ายชุมชนป้องกันยาเสพติด โรคเอดส์ และอาชญากรรม ปีละ 300 ชุมชน เสริมสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปีละ 80 ชุมชน ประสานงานการจัดทำที่อยู่อาศัยและช่วยเหลือการรื้อย้ายชุมชน ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนพัฒนาที่อยู่อาศัย ประสานงานและประชาสัมพันธ์การจัดทำทะเบียนบ้านและใบสูติบัตรในชุมชน 1,246 แห่ง พัฒนาความรู้และฝึกอบรมทักษะวิชาชีพปีละ 15,000 คน และเกษตรกรในพื้นที่เขตประมาณ 17 เขต จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น 2 แห่ง จัดตั้งศูนย์ศึกษาและส่งเสริมการเกษตรกรุงเทพมหานคร 12 แห่ง จัดตั้งเครือข่ายกลุ่มอาชีพปีละ 1 กลุ่ม ในพื้นที่ 4 เขต และกลุ่มอาชีพปีละ 4 ชุมชน จัดให้มีตลาดและแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ตลาดชุมชนเมืองและร้านค้าในชุมชน ดำเนินงานกองทุนพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร 1 กองทุน และสนับสนุนกองทุนชุมชนปีละ 120 กองทุน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการเกษตร ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรในเขตชั้นนอก 17 เขต จัดประชุมสัมมนาศึกษาดูงานผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปีละ 1 ครั้ง ปรับโครงสร้างองค์กรบริหารงานพัฒนาชุมชนในระดับสำนักและระดับเขต จัดทำระบบข้อมูลและจัดตั้งศูนย์สารสนเทศการพัฒนาชุมชน 1 แห่ง

5. แผนสาขาการบริหารและการปกครอง มุ่งเน้นที่จะพัฒนาระบบบริหารราชการทั้งในด้านการจัดองค์กร บุคลากร และกลไกการบริหารของกรุงเทพมหานครให้เอื้ออำนวยต่อการให้บริการประชาชน พัฒนาและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานพัฒนาของกรุงเทพมหานคร และปรับกระบวนการให้บริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

5.1 แผนงานพัฒนาระบบบริหาร

โดยศึกษารูปแบบการบริหาร โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ กฎหมายและกลไกการบริหารของกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ.2541 สำนวจความต้องการอาคารสำนักงานของหน่วยสำวจอาคารและที่ดินของกรุงเทพมหานครเพื่อปรับปรุงและก่อสร้างอาคารภายในปี พ.ศ.2540 ปรับปรุงสำนักงานทุกหน่วยงานเป็นสำนักงานสมัยใหม่ (Office Automation) โดยให้สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานครและสองสำนักงานเขตเป็นโครงการนำร่องในปี พ.ศ.2542 และหน่วยงานอื่นภายในปี พ.ศ.2544 จัดทำระบบเครือข่ายเชื่อมโยง (MIS) ของ 9 ระบบงาน โดยจัดตั้งศูนย์ข้อมูลสารสนเทศกรุงเทพมหานคร ศูนย์ข้อมูลระดับสำนักและสำนักงานเขต ภายในปี พ.ศ.2540 พร้อมทั้งขยายระบบงานให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานและทุกลักษณะงานภายในปี พ.ศ.2544 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดิน (GIS) ของกรุงเทพมหานครให้ครอบคลุมพื้นที่เขตชั้นในและเชื่อมโยงกับระบบเครือข่าย MIS ภายในปี พ.ศ.2542 ปรับปรุงหลักเกณฑ์ วิธีการ และระบบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานครให้ชัดเจน เพื่อนำแผนพัฒนาใช้เป็นแผนชี้นำแผนงบประมาณภายในปี พ.ศ.2541 ปรับปรุงระบบการบริหาร ระเบียบกฎหมายการพาณิชย์ให้มีความคล่องตัว และพัฒนาทรัพย์สินการพาณิชย์ให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น มีกลุ่มผู้รับบริการมากขึ้น

5.2 แผนงานพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคล

โดยศึกษาหรือจ้างศึกษาประเมินผลการจัดโครงสร้างอัตรากำลัง เจลี่ยอัตรากำลัง ให้มีการจ้างเอกชนเข้ามำดำเนินการ (Privatization) เพื่อลดจำนวนการเพิ่มอัตรากำลังให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544) ให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2541-2542 ปรับปรุงระบบข้อมูลการบริหารงานบุคคลเพื่อใช้ในการวางแผนกำลังคน รวมถึงการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2540 กำหนดระเบียบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของกรุงเทพมหานครให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2541 จัดทำแผนฝึกอบรมระยะยาวให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานและทุกลักษณะงาน ให้ข้าราชการได้มีโอกาสพัฒนาความรู้เกี่ยวกับงานทักษะงานที่ปฏิบัติอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และจัดสวัสดิการรูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้น

5.3 แผนงานพัฒนาการปกครองและการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้สิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 และบัตรเสียไม่เกินร้อยละ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเขต โดยให้สำนักงานเขตทุกเขตจัดประชุมหรือสัมมนาระดมความคิดเห็นของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นประมาณปีละ 30,000 คน และขยายผลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในระยะเวลา 5 ปี สร้างระบบการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของประชาชนในการจัดการและแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ภายในปี พ.ศ.2544 และจัดตั้งศูนย์ป้องกันอุบัติเหตุประจำเขตให้ครบทั้ง 38 เขต ภายในปี พ.ศ.2541

5.4 แผนงานพัฒนาการบริการ

โดยให้มีศูนย์รับเรื่องราวจองทุกซ์ประจำสำนักงานเขตตลอด 24 ชั่วโมง ภายในปี พ.ศ.2541 ศึกษาการจัดตั้งสำนักงานเขตใหม่เพื่อเอื้อประโยชน์ในการบริการประชาชนโดยการ

เพิ่มเขตใหม่อย่างน้อย 2 สำนักงานเขตภายในระยะเวลา 5 ปี พัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ทุกสำนักและสำนักงานเขตให้ใช้สื่อทันสมัย และผลิตคู่มือประชาชนเผยแพร่ให้ครบทุกหลังคาเรือนภายในระยะเวลา 5 ปี และพัฒนาให้สำนักงานเขตให้บริการประชาชนเป็นมาตรฐานเดียวกัน

6. แผนสาขาการคลัง มุ่งเน้นในการพัฒนารายได้ของกรุงเทพมหานครให้ได้เพิ่มขึ้น พัฒนาระบบบริการการเงิน การคลัง และการงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาขีดความสามารถด้านเงินทุนของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

6.1 แผนงานเพิ่มรายได้

ด้านการประมาณการรายได้รวมตามข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี กำหนดให้มีประมาณการรายรับเฉพาะรายได้ประจำตามข้อบัญญัติงบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 16 ต่อปี ด้านรายได้จากภาษีอากรในส่วนที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บเอง (ยกเว้นอากรการฆ่าสัตว์) ได้กำหนดให้ผลการจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ต่อปี ผลการจัดเก็บภาษีป้ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี และด้านรายได้อื่นๆ ดำเนินการโดยพิจารณาบททวนกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการเพิ่มรายได้ให้แก่กรุงเทพมหานครตามที่กฎหมายกำหนดไว้ภายในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 เช่น การให้สัมปทาน การให้เอกชนมาลงทุนในกิจการของกรุงเทพมหานครและการกู้เงิน หรือการออกพันธบัตร

6.2 แผนงานเพิ่มประสิทธิภาพรายจ่าย

โดยกำหนดให้ مبلغลงทุนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 55 ต่อปี ให้มีการเบิกจ่ายงบประมาณประจำปีแต่ละปีเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ให้มีการก่องหน้ผูกพันงบประมาณแต่ละปีไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 และนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการรายงาน การวิเคราะห์ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานรายจ่ายงบประมาณประจำปีตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2539 และระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การนำส่งเงินและการตรวจตราเงิน พ.ศ.2530 ภายในปี พ.ศ.2541

6.3 แผนงานระดมทุน

โดยกำหนดงบประมาณกรุงเทพมหานครเพื่อการพัฒนา ประมาณ 64,075 ล้านบาท เงินสะสมหรืองบประมาณรายจ่ายพิเศษ ประมาณ 7,500 ล้านบาท เงินอุดหนุนรัฐบาล เฉพาะโครงการพัฒนาประมาณ 59,533 ล้านบาท โครงการสัมปทาน ประมาณ 12,000 ล้านบาท โครงการให้เอกชนมาร่วมลงทุนประมาณ **** ล้านบาท เงินกู้หรือพันธบัตร ซึ่งกรุงเทพมหานครจะหาสนับสนุนนอกเหนือจากที่กล่าวแล้วประมาณ **** ล้านบาท

จำนวนประชากร จำนวนบ้าน พื้นที่ และความหนาแน่นประชากร ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2531-2542

เขต	2531				เขต	2532			
	ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตร.กม.	density		ประชากร (คน)	จำนวนบ้าน	พื้นที่ (ตร.กม.)	density
กรุงเทพมหานคร	5,745,743	1,091,378	1,568,737	3,662.66	กรุงเทพมหานคร	5,863,002	1,132,298	1,568,737	3,737.40
เขตชั้นใน	2,167,389	346,339	105,963	20,454.21	เขตชั้นใน	2,132,687	348,229	105,963	20,126.71
1 พญาไท	102,382	22,506	5,536	18,493.88	1 พญาไท	98,487	22,410	5,536	17,790.28
2 สหเวช	572,455	59,748	22,210	25,774.65	2 สหเวช	257,654	24,059	10,665	24,158.84
3 บางเขน	87,175	24,157	5,536	15,748.93	3 บางเขน	81,518	22,059	5,536	14,725.07
4 ปทุมวัน	145,499	26,840	8,369	17,504.96	4 ปทุมวัน	137,710	26,047	8,369	16,454.77
5 ป้อมปราบ	81,440	17,066	1,931	42,175.04	5 ป้อมปราบ	76,940	16,941	1,931	39,844.64
6 สัมพันธวงศ์	48,377	14,746	1,416	34,164.55	6 สัมพันธวงศ์	47,480	14,770	1,416	33,531.07
7 พญาไท	340,473	43,635	16,721	20,362.00	7 พญาไท	228,409	24,188	9,585	23,805.00
8 นัยนา	265,164	48,590	23,387	11,338.09	8 นัยนา	272,071	49,538	23,387	11,633.43
9 ธนบุรี	269,975	41,455	8,626	31,297.62	9 ธนบุรี	304,103	36,809	11,545	26,340.67
10 บางกอกใหญ่	107,548	21,495	6,180	17,402.59	10 บางกอกใหญ่	107,401	21,439	7,126	15,071.71
11 คลองสาน	145,901	26,081	6,051	24,111.88	11 คลองสาน	264,471	42,115	8,626	30,659.75
เขตชั้นกลาง	2,889,181	612,211	619,186	4,666.10	เขตชั้นกลาง	2,998,996	641,415	619,186	4,843.45
12 บางเขน	606,201	110,700	169,310	3,580.42	12 บางเขน	209,429	40,080	76,613	2,733.60
13 บางกะปิ	478,748	121,171	149,283	3,206.96	13 บางกะปิ	225,443	58,362	48,904	4,609.91
14 พระโขนง	664,248	150,310	143,558	4,627.00	14 พระโขนง	196,165	44,704	32,775	5,965.20
15 ชานนา	412,311	73,784	36,909	11,171.02	15 ชานนา	117,468	22,868	16,662	7,050.05
16 บางกอกน้อย	327,354	73,133	23,304	14,047.12	16 บางกอกน้อย	146,503	26,645	9,326	15,709.09
17 ภาษีเจริญ	243,195	52,548	53,947	4,508.04	17 ภาษีเจริญ	149,769	25,003	10,921	13,713.85
18 ราชพฤกษ์	157,124	30,565	42,874	3,664.79	18 ราชพฤกษ์	271,748	68,403	25,559	10,632.18
เขตชั้นนอก	689,173	132,828	843,588	816.95	เขตชั้นนอก	731,319	142,654	843,588	866.91
19 มีนบุรี	86,558	15,454	174,331	496.52	19 มีนบุรี	203,312	43,138	85,225	2,385.59
20 ลาดพร้าว	85,311	14,405	123,859	527.30	20 ลาดพร้าว	215,825	43,273	59,789	3,609.78
21 หนองจอก	61,417	8,252	236,261	259.96	21 หนองจอก	201,185	38,885	32,908	6,113.56
22 คลองสาม	104,538	21,269	79,698	1,311.68	22 คลองสาม	121,327	26,434	30,476	3,981.07
23 บางขุนเทียน	300,858	56,803	181,156	1,660.77	23 บางขุนเทียน	162,037	38,587	69,903	2,318.03
24 หนองแขม	70,491	16,645	48,283	1,459.95	24 หนองแขม	193,387	36,754	11,944	16,191.14
					25 ภาษีเจริญ	257,120	56,665	53,947	4,766.16
					26 ราชพฤกษ์	164,724	32,443	42,874	3,842.05
					27 บางพลัด	163,554	37,171	11,360	14,397.36
					เขตชั้นนอก	731,319	142,654	843,588	866.91
					30 มีนบุรี	52,741	16,830	174,331	531.98
					31 ลาดพร้าว	66,684	15,230	123,859	538.39
					32 หนองจอก	62,272	8,744	236,261	263.57
					33 คลองสาม	113,131	23,329	79,698	1,419.50
					34 บางขุนเทียน	129,490	25,886	155,432	833.10
					35 หนองแขม	77,618	18,486	48,283	1,607.56
					36 จอมทอง	189,383	34,149	25,724	7,362.11

จำนวนประชากร จำนวนบ้าน พื้นที่ และความหนาแน่นประชากร ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2531-2542 (ต่อ)

เขต	2533				เขต	2534			
	ประชากร (คน)	จำนวนบ้าน	พื้นที่ (ตร.กม.)	density		ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตร.กม.	density
กรุงเทพมหานคร	5,574,591	1,182,966	1,568.737	3,553.55	กรุงเทพมหานคร	5,620,591	1,239,475	1,568.737	3,582.88
เขตชั้นใน	1,875,421	345,042	105.963	17,698.83	เขตชั้นใน	1,858,993	349,619	105.963	17,543.79
1 พนมพร	92,701	21,238	5.536	16,745.12	1 พนมพร	90,522	21,571	5.536	16,351.52
2 คูคิต	177,502	24,704	10.665	16,643.41	2 คูคิต	175,683	25,363	10.665	16,470.98
3 บางรัก	86,653	21,969	5.536	15,652.64	3 บางรัก	85,421	21,999	5.536	15,430.09
4 ปทุมวัน	139,592	26,028	8.969	16,679.65	4 ปทุมวัน	138,071	26,446	8.369	16,497.91
5 ป้อมปราบ	85,260	16,928	1.931	44,153.29	5 ป้อมปราบ	86,397	17,044	1.931	44,742.10
6 สัมพันธวงศ์	47,035	14,722	1.416	33,216.81	6 สัมพันธวงศ์	46,281	14,571	1.416	32,684.32
7 พญาไท	204,967	24,482	9.595	21,361.86	7 พญาไท	201,281	24,665	9.595	20,975.61
8 ห้วยขวาง	266,407	50,208	23.387	11,391.24	8 ห้วยขวาง	266,604	51,671	23.387	11,399.67
9 บางซื่อ	189,246	37,843	11.545	16,392.03	9 บางซื่อ	189,873	38,694	11.545	16,446.34
10 ราชเทวี	97,380	21,338	7.126	13,665.45	10 ราชเทวี	95,175	21,644	7.126	13,358.02
11 ธนบุรี	262,384	39,119	8.626	30,417.81	11 ธนบุรี	259,345	38,962	8.626	30,065.50
12 บางกอกใหญ่	103,885	22,118	6.180	16,809.87	12 บางกอกใหญ่	102,600	22,381	6.180	16,601.94
13 คลองสาม	122,409	24,345	6.051	20,229.55	13 คลองสาม	121,780	24,608	6.051	20,125.60
เขตชั้นกลาง	2,982,560	676,635	619.186	4,816.90	เขตชั้นกลาง	3,012,206	710,107	619.186	4,864.78
14 บางเขน	208,567	46,178	76.613	2,722.34	14 บางเขน	221,274	53,235	76.613	2,888.20
15 บางกะปิ	231,707	60,129	48.904	4,738.00	15 บางกะปิ	235,494	62,448	48.904	4,815.43
16 หนองจอก	204,333	48,637	32.775	6,234.42	16 หนองจอก	209,461	52,581	32.775	6,390.88
17 ขานนาวา	110,797	23,716	16.662	6,649.68	17 ขานนาวา	110,139	24,532	16.662	6,610.19
18 ลาดพร้าว	143,526	26,864	9.326	15,389.88	18 ลาดพร้าว	142,095	27,195	9.326	15,236.44
19 บางคอแหลม	150,985	25,305	10.921	13,825.20	19 บางคอแหลม	150,288	25,743	10.921	13,761.38
20 คลองเตย	252,300	69,651	25.559	9,871.28	20 คลองเตย	251,431	72,217	25.559	9,837.28
21 ปะทิว	200,826	44,809	85.225	2,356.42	21 ปะทิว	205,906	46,691	85.225	2,416.03
22 ดอนเมือง	226,813	47,362	59.789	3,783.56	22 ดอนเมือง	235,155	51,514	59.789	3,933.08
23 จตุจักร	205,324	39,829	32.908	6,239.33	23 จตุจักร	207,239	41,351	32.908	6,297.53
24 ลาดพร้าว	115,758	30,452	30.476	3,798.33	24 ลาดพร้าว	120,732	32,754	30.476	3,961.54
25 มีนบุรี	178,143	42,997	69.903	2,548.43	25 มีนบุรี	188,769	46,054	69.903	2,700.73
26 บางกอกน้อย	171,009	37,430	11.944	14,317.57	26 บางกอกน้อย	160,168	31,325	11.944	13,409.91
27 ภาษีเจริญ	255,345	60,376	53.947	4,733.26	27 ภาษีเจริญ	261,432	65,907	53.947	4,846.09
28 ราษฎร์บูรณะ	165,818	34,463	42.874	3,867.57	28 ราษฎร์บูรณะ	169,036	36,829	42.874	3,942.62
29 บางพลัด	161,309	35,437	11.360	14,199.74	29 บางพลัด	143,657	39,734	11.360	12,637.94
เขตชั้นนอก	716,610	161,289	843.588	849.48	เขตชั้นนอก	749,392	179,749	843.588	888.34
30 มีนบุรี	94,232	18,693	174.331	540.53	30 มีนบุรี	100,616	20,538	174.331	577.17
31 ลาดพร้าว	65,685	16,367	123.859	530.32	31 ลาดพร้าว	69,926	17,756	123.859	556.49
32 หนองจอก	60,821	9,456	236.261	257.43	32 หนองจอก	61,662	9,969	236.261	261.08
33 คลองจั่น	119,649	26,076	79.698	1,501.28	33 คลองจั่น	126,205	29,285	79.698	1,583.54
34 บางขุนเทียน	124,346	32,033	155.432	800.00	34 บางขุนเทียน	130,546	35,363	155.432	836.89
35 หนองแขม	80,834	22,357	48.283	1,674.17	35 หนองแขม	86,439	28,031	48.283	1,790.26
36 จอมทอง	171,043	36,307	25.724	6,649.16	36 จอมทอง	174,976	38,787	25.724	6,802.05

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนประชากร จำนวนบ้าน พื้นที่ และความหนาแน่นประชากร ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2531-2542 (ต่อ)

เขต	2535				เขต	2536			
	ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรก.ม.	density		ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรก.ม.	density
กรุงเทพมหานคร	5,562,141	1,383,267	1,568,737	3,545.62	กรุงเทพมหานคร	5,572,712	1,472,621	1,568,737	3,552.36
เขตชั้นใน	1,817,508	373,784	105,963	17,152.29	เขตชั้นใน	1,788,526	383,496	105,963	16,690.03
1 ทวีตศ	91,590	19,564	5,536	16,544.44	1 ทวีตศ	89,076	19,682	5,536	16,090.32
2 คูสิต	178,525	24,276	10,665	16,739.33	2 คูสิต	172,890	24,678	10,665	16,210.97
3 บางรัก	73,276	20,591	5,536	13,236.27	3 บางรัก	70,838	21,179	5,536	12,795.88
4 ปทุมกัน	123,371	26,821	8,369	14,741.43	4 ปทุมกัน	119,887	27,249	8,369	14,325.13
5 มืงมปาน	85,941	18,034	1,931	44,505.96	5 มืงมปาน	83,680	18,157	1,931	43,335.06
6 สิมพันธวงค์	44,349	14,152	1,416	31,319.92	6 สิมพันธวงค์	43,220	14,174	1,416	30,522.60
7 พญาไท	212,035	30,447	9,595	22,098.49	7 พญาไท	192,005	25,494	9,595	20,010.94
8 หนัยธวง	252,605	60,986	23,387	10,801.09	8 หนัยธวง	87,253	25,306	15,033	5,804.10
9 บางซื่อ	176,540	36,852	11,545	15,291.47	9 บางซื่อ	175,305	39,885	11,545	15,184.50
10 ธาษทวิ	112,203	21,281	7,126	15,745.58	10 ธาษทวิ	111,037	21,662	7,126	15,581.95
11 ธนบุรี	227,980	47,840	8,626	26,429.40	11 ธนบุรี	170,934	43,542	8,354	20,461.34
12 บางกอกใหญ่	102,975	24,426	6,180	16,662.62	12 ธนบุรี	220,892	48,706	8,626	25,607.70
13 คลองสาน	136,118	28,514	6,051	22,485.12	13 บางกอกใหญ่	100,408	24,767	6,180	16,247.25
เขตชั้นกลาง	2,979,500	803,699	619,186	4,811.96	14 คลองสาน	131,101	29,015	6,051	21,666.01
14 บางเสน	235,100	69,754	76,613	3,068.67	เขตชั้นกลาง	3,005,628	862,316	619,186	4,854.16
15 บางกะปิ	232,606	61,507	48,904	4,754.34	15 บางเสน	241,611	82,253	76,613	3,153.68
16 ทวีธอง	200,835	55,885	32,775	6,127.69	16 บางกะปิ	233,392	64,502	48,904	4,772.45
17 ธานนากว	102,962	28,442	16,662	6,179.45	17 ทวีธอง	201,541	58,694	32,775	6,149.23
18 ลาดช	131,702	31,864	9,326	14,122.02	18 ธานนากว	100,405	31,265	16,662	6,025.99
19 บางกอกตม	136,339	30,444	10,921	12,484.11	19 ลาดช	127,377	32,212	9,326	13,858.27
20 คลองเตย	256,951	79,119	25,559	10,053.25	20 บางกอกตม	133,956	31,385	10,921	12,265.81
21 ปะวท	206,127	50,468	85,225	2,406.89	21 คลองเตย	242,766	78,717	25,559	9,498.26
22 ดอนเมือง	218,437	65,641	59,789	3,653.46	22 ปะวท	114,696	27,520	61,547	1,866.64
23 จตุจักร	183,637	53,192	32,908	5,580.31	23 ดอนเมือง	227,802	74,469	59,789	3,810.10
24 ลาดพร้าว	128,761	34,374	30,476	4,225.00	24 จตุจักร	179,972	55,515	32,908	5,468.94
25 มืงม	204,662	50,545	69,903	2,927.60	25 ลาดพร้าว	131,888	36,651	30,476	4,327.60
26 บางกอกน้อย	176,261	37,296	11,944	14,758.96	26 มืงม	214,479	53,703	69,903	3,068.24
27 ภาษีเจริญ	262,991	74,375	53,947	4,874.99	27 ลาดพร้าว	106,203	32,238	23,678	4,485.30
28 ราษฎร์บูรณะ	165,001	45,821	42,874	3,848.51	28 บางกอกน้อย	177,387	38,368	11,944	14,851.66
29 บางพลัด	138,206	34,984	11,360	12,166.20	29 ภาษีเจริญ	268,020	77,491	53,947	4,968.21
เขตชั้นนอก	765,133	205,784	843,588	907.00	30 ราษฎร์บูรณะ	168,973	50,551	42,874	3,941.15
30 มีนบุรี	109,508	23,093	174,331	628.16	31 บางพลัด	134,970	35,582	11,360	11,881.16
31 ลาดกระบัง	76,605	18,291	123,859	618.49	32 จอมทอง	167,762	44,737	25,724	6,521.61
32 หนองจอก	64,139	12,686	236,261	271.48	เขตชั้นนอก	798,558	226,809	843,588	946.62
33 คลิ่งชัน	124,937	34,810	79,698	1,567.03	33 มีนบุรี	118,250	25,220	174,331	686.83
34 บางขุนเทียน	126,932	41,812	155,432	816.64	34 ลาดกระบัง	81,432	20,740	123,859	657.46
35 หนองแขม	96,632	33,331	48,283	2,001.37	35 หนองจอก	65,668	13,881	236,261	277.96
36 จอมทอง	166,360	41,971	25,724	6,467.89	36 คลิ่งชัน	130,425	37,667	79,698	1,636.49
					37 บางขุนเทียน	133,500	47,600	155,432	858.90
					38 หนองแขม	103,521	36,964	48,283	2,144.05

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนประชากร จำนวนบ้าน พื้นที และความหนาแน่นประชากร ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2531-2542 (ต่อ)

เขต	2537				เขต	2538			
	ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรกม.	density		ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรกม.	density
กรุงเทพมหานคร	5,584,226	1,562,110	1,568,737	3,559.70	กรุงเทพมหานคร	5,570,743	1,661,309	1,568,737	3,551.10
เขตวัฒนา	1,732,134	395,115	105,963	16,346.59	เขตวัฒนา	1,685,294	407,738	105,963	15,904.55
1 ทวีวัฒนา	87,255	19,935	5,536	15,761.38	1 ทวีวัฒนา	83,671	20,036	5,536	15,113.98
2 ดุสิต	171,306	26,002	10,665	16,062.45	2 ดุสิต	166,617	26,264	10,665	15,622.78
3 บางรัก	69,210	21,272	5,536	12,501.81	3 บางรัก	68,081	22,361	5,536	12,297.87
4 ปทุมวัน	117,241	27,469	8,369	14,008.96	4 ปทุมวัน	116,195	27,965	8,369	13,883.98
5 ป้อมปราบ	81,642	18,938	1,931	42,279.65	5 ป้อมปราบ	80,932	19,180	1,931	41,911.96
6 สัมพันธวงศ์	42,126	14,379	1,416	29,750.00	6 สัมพันธวงศ์	40,412	14,439	1,416	28,539.55
7 หนองจอก	171,447	26,619	9,595	17,868.37	7 หนองจอก	168,728	27,107	9,595	17,331.74
8 ทวีวัฒนา	85,125	26,417	15,033	5,662.54	8 ทวีวัฒนา	80,974	28,993	15,033	5,386.42
9 บางเขน	172,427	41,833	11,545	14,935.21	9 บางเขน	169,148	43,493	11,545	14,651.19
10 ราชเทวี	109,303	22,806	7,126	15,338.62	10 ราชเทวี	103,210	23,868	7,126	14,463.45
11 ดินแดง	182,195	44,519	8,354	21,809.31	11 ดินแดง	177,685	45,922	8,354	21,269.45
12 วัฒนา	215,778	49,186	8,626	25,014.84	12 วัฒนา	208,061	51,248	8,626	24,120.22
13 บางกอกใหญ่	98,895	25,128	6,180	16,002.43	13 บางกอกใหญ่	96,364	26,012	6,180	15,592.88
14 คลองสาม	128,184	30,613	6,051	21,183.94	14 คลองสาม	125,216	30,830	6,051	20,693.44
เขตวังทอง	3,019,547	911,461	619,186	4,876.64	เขตวังทอง	3,016,957	960,274	619,186	4,872.46
15 บางเขน	251,199	90,597	76,613	3,278.80	15 บางเขน	256,759	95,715	76,613	3,351.38
16 บางกะปิ	234,597	72,454	48,904	4,797.09	16 บางกะปิ	234,598	81,598	48,904	4,797.11
17 พระโขนง	201,376	62,507	32,775	6,144.20	17 พระโขนง	200,447	64,777	32,775	6,115.85
18 วัฒนา	99,019	34,329	16,662	5,942.80	18 วัฒนา	96,395	35,621	16,662	5,785.32
19 ลาดพร้าว	124,819	32,531	9,326	13,383.98	19 ลาดพร้าว	119,913	33,064	9,326	12,857.92
20 บางคอแหลม	132,087	31,591	10,921	12,094.77	20 บางคอแหลม	129,356	32,016	10,921	11,844.70
21 คลองเตย	238,624	83,755	25,559	9,336.20	21 คลองเตย	232,935	88,588	25,559	9,113.62
22 ปทุมวัน	118,599	30,219	61,547	1,926.97	22 ปทุมวัน	121,060	34,205	61,547	1,967.28
23 ดอนเมือง	233,390	77,334	59,789	3,903.56	23 ดอนเมือง	236,143	77,988	59,789	3,949.61
24 จตุจักร	177,267	56,778	32,908	5,386.74	24 จตุจักร	173,677	60,306	32,908	5,277.65
25 ลาดพร้าว	134,107	38,125	30,476	4,400.41	25 ลาดพร้าว	135,128	39,655	30,476	4,433.92
26 มีนบุรี	214,811	56,809	69,903	3,072.99	26 มีนบุรี	226,652	62,740	69,903	3,242.38
27 ลาดพร้าว	107,406	33,363	23,678	4,536.11	27 ลาดพร้าว	107,064	35,604	23,678	4,521.67
28 บางกอกน้อย	173,523	39,547	11,944	14,528.05	28 บางกอกน้อย	171,012	40,734	11,944	14,317.82
29 ภาษีเจริญ	273,109	79,882	53,947	5,062.54	29 ภาษีเจริญ	274,552	84,217	53,947	5,089.29
30 ราชพฤกษ์	172,094	55,310	42,874	4,013.95	30 ราชพฤกษ์	170,487	55,844	42,874	3,976.47
31 บางพลัด	133,520	26,330	11,360	11,753.52	31 บางพลัด	130,759	37,202	11,360	11,510.48
32 หนองแขม	170,079	46,283	25,724	6,611.89	32 หนองแขม	173,225	50,446	25,724	6,733.98
เขตวังทอง	832,545	255,534	843,588	986.91	เขตวังทอง	868,492	293,297	843,588	1,029.52
33 มีนบุรี	124,273	32,347	174,331	712.86	33 มีนบุรี	132,957	45,769	174,331	762.67
34 ลาดพร้าว	85,123	24,508	123,859	687.26	34 ลาดพร้าว	89,145	28,076	123,859	719.73
35 หนองจอก	68,391	15,516	236,261	289.47	35 หนองจอก	70,601	17,205	236,261	299.67
36 คลองเตย	135,100	40,649	79,698	1,695.15	36 คลองเตย	137,827	45,253	79,698	1,729.37
37 บางขุนเทียน	139,096	56,160	155,432	894.90	37 บางขุนเทียน	147,646	61,075	155,432	949.91
38 หนองแขม	110,483	41,071	48,283	2,288.24	38 หนองแขม	116,891	45,473	48,283	2,420.96

จำนวนประชากร จำนวนบ้าน พื้นที่ และความหนาแน่นประชากร ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2531-2542 (ต่อ)

เขต	2539				เขต	2540			
	ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรกม.	density		ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรกม.	density
กรุงเทพมหานคร	5,584,963	1,751,331	1,568.737	3,580.17	กรุงเทพมหานคร	5,604,772	1,810,530	1,568.737	3,572.79
เขตชั้นใน	1,622,134	384,552	105.963	15,308.49	เขตชั้นใน	2,594,695	735,784	224.643	11,550.30
1 พนมพร	82,885	17,856	5.536	14,972.00	1 พนมพร	81,656	18,023	5.536	14,750.00
2 คูคิต	163,572	25,971	10.665	15,337.27	2 คูคิต	161,995	26,693	10.665	15,189.40
3 บางรัก	65,966	21,356	5.538	11,915.82	3 บางรัก	64,989	23,855	5.538	11,739.34
4 ปทุมวัน	112,920	25,169	8.369	13,492.65	4 ปทุมวัน	112,597	26,939	8.369	13,454.06
5 ป้อมปราบ	80,173	18,292	1.931	41,518.90	5 ป้อมปราบ	79,182	18,204	1.931	41,005.70
6 สัมพันธวงศ์	39,585	13,786	1.416	27,955.51	6 สัมพันธวงศ์	38,984	14,039	1.416	27,531.07
7 พญาไท	102,133	24,596	9.595	10,644.40	7 พญาไท	93,296	25,837	9.595	9,723.40
8 ห้วยขวาง	80,201	30,173	15.033	5,335.00	8 ห้วยขวาง	79,793	31,795	15.033	5,307.86
9 บางซื่อ	187,045	42,107	11.545	14,469.03	9 บางซื่อ	165,644	43,489	11.545	14,347.68
10 ราชเทวี	133,872	23,184	7.126	18,706.42	10 ราชเทวี	109,016	25,418	7.126	15,298.34
11 ดินแดง	173,672	45,634	8.354	20,789.08	11 ดินแดง	171,062	45,900	8.354	20,476.66
12 ธนบุรี	203,369	43,030	8.626	23,576.28	12 ธนบุรี	94,223	38,445	16.662	5,654.96
13 บางกอกใหญ่	94,975	25,652	6.180	15,368.12	13 บางกอกใหญ่	113,612	31,392	9.326	12,182.29
14 คลองสาน	121,766	27,744	6.051	20,123.29	14 บางกอกน้อย	123,082	33,065	10.921	11,270.21
เขตชั้นกลาง	3,049,145	1,050,811	619.186	4,924.44	15 จตุจักร	171,326	65,594	32.908	5,206.21
15 บางเขน	263,401	99,473	76.613	3,438.07	16 คลองเตย	227,757	92,096	25.559	8,911.03
16 บางกะปิ	236,294	91,949	48.904	4,831.79	17 หนองจอก	198,377	41,624	8.626	22,997.57
17 พระโขนง	200,384	66,737	32.775	6,113.93	18 บางกอกใหญ่	93,859	26,058	6.180	15,187.54
18 งามวงศ์วาน	95,059	35,159	16.662	5,705.14	19 คลองสาน	117,301	27,788	6.051	19,385.39
19 สาทร	116,067	30,341	9.326	12,445.53	20 บางกอกน้อย	169,378	41,243	11.944	14,181.01
20 บางกอกน้อย	125,011	32,077	10.921	11,446.85	21 บางพลัด	127,566	38,317	11.360	11,229.40
21 คลองเตย	230,534	138,501	25.559	9,019.68	เขตชั้นนอก	2,221,456	783,363	526.230	4,221.45
22 ปะเกศ	125,700	36,772	61.547	2,042.34	22 บางเขน	162,765	66,398	42.123	3,864.04
23 ดอนเมือง	247,111	83,071	59.789	4,133.05	23 บางกะปิ	139,870	62,110	28.523	4,903.76
24 จตุจักร	172,115	62,534	32.908	5,230.19	24 พระโขนง	200,693	70,132	32.775	6,123.36
25 ลาดพร้าว	138,467	43,002	30.476	4,543.48	25 ปะเกศ	112,259	35,312	52.490	2,138.67
26 มีนบุรี	235,012	70,020	69.903	3,381.97	26 ดอนเมือง	136,636	48,645	36.803	3,698.06
27 สวนหลวง	107,183	39,252	23.678	4,526.69	27 ลาดพร้าว	106,158	36,791	21.557	4,894.48
28 บางกอกน้อย	170,494	41,132	11.944	14,274.45	28 มีนบุรี	134,573	43,825	24.311	5,535.46
29 กาลีนิจิยุ	278,013	83,336	53.947	5,153.45	29 สวนหลวง	109,644	41,862	23.678	4,588.39
30 ราชพฤกษ์	179,072	59,433	42.874	4,176.70	30 หลักสี่	116,976	38,461	22.841	5,121.32
31 บางพลัด	129,228	38,022	11.360	11,375.70	31 ลาดพร้าว	131,179	52,777	44.615	2,949.83
32 จอมทอง	170,194	48,560	25.724	6,616.16	32 หนองจอก	71,377	22,457	25.980	2,747.58
เขตชั้นนอก	913,684	315,968	843.588	1,083.09	33 วัฒนาสูง	67,700	21,465	28.124	2,407.20
33 มีนบุรี	148,600	54,851	174.331	852.40	34 จันทองหลวง	102,218	40,837	19.865	5,127.05
34 ลาดพร้าว	95,634	32,448	123.859	772.12	35 กาลีนิจิยุ	278,795	88,352	53.947	5,167.94
35 หนองจอก	75,198	19,176	236.261	318.28	36 ราชพฤกษ์	183,253	64,081	42.874	4,274.22
36 คลองเตย	142,090	47,470	79.698	1,782.86	37 จอมทอง	169,360	49,658	25.724	6,583.74
37 บางขุนเทียน	156,437	64,799	155.432	1,006.47	เขตชั้นนอก	788,621	291,383	817.864	964.24
38 หนองแขม	125,531	48,584	48.283	2,599.90	38 มีนบุรี	89,184	29,094	63.645	1,401.27
					39 ลาดพร้าว	102,562	36,004	123.859	828.05
					40 หนองจอก	79,585	22,341	236.261	336.85
					41 คลองสามวา	73,640	33,947	110.886	665.31
					42 คลองเตย	145,490	49,142	79.698	1,825.52
					43 บางขุนเทียน	164,570	70,023	155.432	1,058.79
					44 หนองแขม	133,590	50,832	48.283	2,766.61

จำนวนประชากร จำนวนบ้าน พื้นที่ และความหนาแน่นประชากร ของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2531-2542 (ต่อ)

เขต	2541				เขต	2542			
	ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรกม.	density		ประชากร คน	จำนวนบ้าน	พื้นที่ ตรกม.	density
กรุงเทพมหานคร	5,647,799	1,849,249	1,568,737	3,600.22	กรุงเทพมหานคร	5,662,499	1,876,567	1,568,737	3,609.59
เขตชั้นใน	2,566,169	741,673	224,568	11,427.14	เขตชั้นใน	2,521,815	743,097	224,568	11,229.63
1 พญาไท	83,742	18,089	5.536	15,126.81	1 พญาไท	82,921	18,111	5.536	14,978.50
2 สุทธิสาร	160,243	27,414	10.685	15,025.13	2 สุทธิสาร	157,331	27,852	10.685	14,752.09
3 บางรัก	64,345	23,804	5.536	11,623.01	3 บางรัก	63,038	24,162	5.536	11,386.92
4 ปทุมวัน	111,052	27,465	8.369	13,289.45	4 ปทุมวัน	104,066	24,658	8.369	12,434.70
5 ป้อมปราบ	78,376	18,186	1.931	40,588.30	5 ป้อมปราบ	76,602	18,108	1.931	39,669.60
6 สัมพันธวงศ์	38,628	14,052	1.416	27,279.66	6 สัมพันธวงศ์	37,593	13,554	1.416	26,548.73
7 พญาไท	92,852	26,208	9.595	9,677.12	7 พญาไท	91,616	26,585	9.595	9,548.31
8 ห้วยขวาง	78,070	30,826	15.033	5,259.76	8 ห้วยขวาง	78,593	31,101	15.033	5,228.03
9 บางซื่อ	163,245	44,029	11.545	14,139.89	9 บางซื่อ	161,393	44,802	11.545	13,979.47
10 ราชเทวี	108,085	26,138	7.126	15,167.70	10 ราชเทวี	106,728	26,261	7.126	14,977.27
11 ดินแดง	168,552	46,219	8.354	20,176.20	11 ดินแดง	166,187	46,388	8.354	19,893.11
12 ชานนา	94,019	38,736	16.662	5,642.72	12 ชานนา	93,774	38,999	16.662	5,628.02
13 สาทร	112,227	31,797	9.326	12,033.78	13 สาทร	110,491	31,814	9.326	11,847.63
14 บางกอกน้อย	121,853	33,182	10.921	11,157.68	14 บางกอกน้อย	120,388	33,250	10.921	11,023.53
15 จตุจักร	170,901	68,699	32.908	5,183.30	15 จตุจักร	170,408	69,897	32.908	5,178.32
16 คลองเตย	144,595	51,879	12.994	11,127.83	16 คลองเตย	142,029	52,213	12.994	10,930.35
17 วัฒนา	60,601	40,653	12.565	6,414.72	17 วัฒนา	60,930	40,954	12.565	6,440.91
18 ธนบุรี	193,783	41,152	6.551	22,662.03	18 ธนบุรี	188,610	41,285	6.551	22,057.07
19 บางกอกใหญ่	91,584	26,410	6.180	14,819.42	19 บางกอกใหญ่	89,783	26,464	6.180	14,524.76
20 คลองสาน	115,794	27,880	6.051	19,135.34	20 คลองสาน	113,817	27,946	6.051	18,809.62
21 บางกอกน้อย	167,171	42,475	11.944	13,966.23	21 บางกอกน้อย	162,502	42,569	11.944	13,605.32
22 บางพลัด	125,451	36,380	11.360	11,043.22	22 บางพลัด	123,035	36,124	11.360	10,830.55
เขตชั้นกลาง	2,542,650	909,057	654,286	4,546.20	เขตชั้นกลาง	2,574,020	925,362	654,286	3,934.09
23 บางเขน	165,357	67,305	42.123	3,925.58	23 บางเขน	168,060	68,088	42.123	3,989.74
24 บางกะปิ	141,308	63,355	28.523	4,954.18	24 บางกะปิ	142,347	64,944	28.523	4,990.60
25 พระโขนง	101,757	32,933	13.986	7,275.63	25 พระโขนง	100,071	32,777	13.986	7,155.08
26 ปะนา	115,697	38,941	52.490	2,204.17	26 ปะนา	118,330	40,352	52.490	2,254.33
27 คลองเตย	140,562	50,869	36.803	3,819.31	27 คลองเตย	143,737	50,988	36.803	3,905.68
28 ลาดพร้าว	106,704	37,355	21.557	4,943.85	28 ลาดพร้าว	107,372	37,675	21.557	4,980.84
29 มีนบุรี	135,851	44,383	24.311	5,588.05	29 มีนบุรี	136,617	44,998	24.311	5,619.55
30 ลานหลวง	109,797	42,434	23.678	4,637.09	30 ลานหลวง	111,047	42,857	23.678	4,689.86
31 หลักสี่	117,075	39,714	22.841	5,125.65	31 หลักสี่	117,644	41,257	22.841	5,150.56
32 สายไหม	136,103	53,629	44.615	3,050.51	32 สายไหม	141,713	59,187	44.615	3,176.35
33 คันนายาว	74,979	25,145	25.980	2,886.03	33 คันนายาว	76,535	25,529	25.980	2,945.92
34 ลวทาลอง	69,787	21,934	28.124	2,481.40	34 ลวทาลอง	71,629	22,309	28.124	2,546.90
35 หนองแขวง	104,800	42,974	19.865	5,275.61	35 หนองแขวง	106,563	43,424	19.865	5,364.36
36 บางนา	99,312	39,133	18.789	5,285.65	36 บางนา	100,201	39,576	18.789	5,332.96
37 ภาษีเจริญ	142,694	41,160	17.634	8,001.23	37 ภาษีเจริญ	142,174	41,335	17.634	7,972.06
38 ราษฎร์บูรณะ	95,564	29,185	15.782	6,065.25	38 ราษฎร์บูรณะ	94,620	29,213	15.782	5,995.44
39 หนองแขวง	176,309	52,874	26.265	6,712.70	39 หนองแขวง	174,611	53,023	26.265	6,648.05
40 คลองเตย	98,550	28,948	29.479	3,343.06	40 คลองเตย	99,695	29,402	29.479	3,381.90
41 หนองแขวง	106,202	39,623	35.825	2,964.47	41 หนองแขวง	109,320	39,950	35.825	3,051.50
42 บางนา	169,615	61,793	44.456	3,815.35	42 บางนา	172,026	62,314	44.456	3,869.58
43 ทวีวัฒนา	50,096	21,518	50.219	996.96	43 ทวีวัฒนา	52,099	21,789	50.219	1,037.44
44 ทุ่งครุ	64,561	34,072	30.741	2,750.76	44 ทุ่งครุ	67,609	34,375	30.741	2,849.91
เขตชั้นนอก	538,980	198,519	689,883	781.26	เขตชั้นนอก	566,664	208,108	689,883	821.39
45 มีนบุรี	92,480	29,602	63.645	1,453.06	45 มีนบุรี	98,303	33,978	63.645	1,544.55
46 ลาดกระบัง	108,017	37,520	123.859	872.10	46 ลาดกระบัง	112,967	38,872	123.859	912.06
47 หนองจอก	84,481	24,000	236.261	357.57	47 หนองจอก	88,095	25,107	236.261	372.87
48 คลองสามวา	82,445	35,707	110.686	744.85	48 คลองสามวา	88,957	36,481	110.686	803.89
49 บางขุนเทียน	101,728	38,462	120.687	842.91	49 บางขุนเทียน	105,616	39,365	120.687	875.12
50 บางบอน	69,829	33,228	34.745	2,009.76	50 บางบอน	72,726	34,305	34.745	2,093.14

ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2532-2542 . สำนักงานทะเบียนราษฎร์ กระทรวงมหาดไทย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวหทัยพัชร จิตบรรเทา เกิดวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2516 ที่ตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2538 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2540

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย